secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Scanned with OKEN Scanner

Secolul 20

REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR DIN RPR
București, Redacția: Casa Scriitorilor, Calea Victoriei, 115, tel. 16.79.22
Ad-ția: Șos. Kiseleff, 10, tel. 18.63.99
Apare lunar

Coperta de T. MIRONESCU

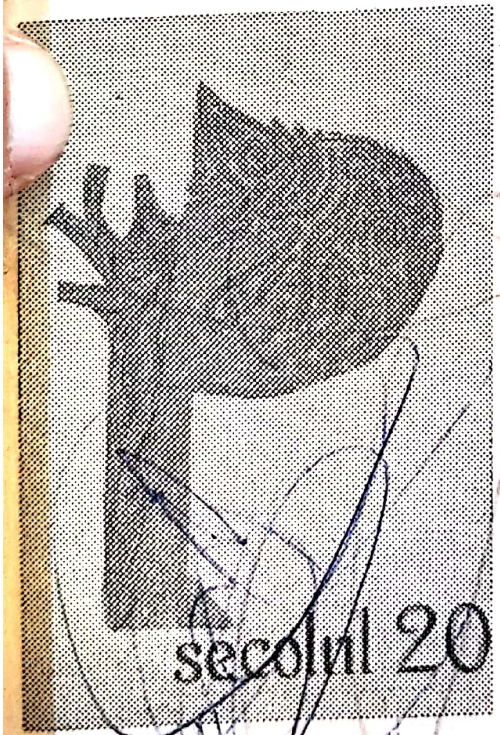

SUMAR

Nr. 3 (anul II) — Martie 1962

Pag.

ANATOLI KUZNEȚOV:
O femeie, nuvelă,
în romînește
de *Tatiana Nicolescu* 4

ANNA AHMATOVA:
Versuri, în romînește
de *Maria Banuș* 28

EVE MERRIAN:
Versuri, în romînește
de *Nina Cassian* 33

ELISABETA BAGREANA:
Versuri, în romînește
de *Aurora Cornu* 38

Documente

OSCAR LEWIS:
Copiii lui Sánchez,
în romînește
de *Tereza Macovescu* 41

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Sinteze şi Profiluri

Tipuri feminine în literatura veacului nostru, de *Vera Călin* 52

O nouă treaptă în creaţia Annei Seghers, de *Tamara Motîliova* 59

Cecilia Meireles şi poezia feminină a Americii latine de *A. E. Baconsky* 68

Scrisoare Mariei Majerová, de *Jiři Hájek* 75

*

GUILHERME FIGUEIREDO: *Maria da Ponte*, dramă, în romîneşte de *Radu Miron* şi *Petre Dragu* 79

*

FRANÇOISE SAGAN: *Vă place Brahms?...* roman, în romîneşte de *Cella Serghi* şi *Catinca Ralea*, cu o prezentare de *Romul Munteanu* 102

De vorbă cu:

DYMPHNA CUSACK — *la Bucureşti*

JAMES BALDWIN — *la Paris*

KONSTANTIN FEDIN — *la Moscova* 157

Literatura în arte şi spectacole

MIHNEA GHEORGHIU: *Filmul influenţează romanul?* 178

Scanned with OKEN Scanner

Pag.

Imaginea prezentului în lume

Poezia lui Mejelaitis; Măiestria lui Nekrasov; Amintirea lui Wladyslaw Broniewski; Allan Sillitoe; Retrospectivă dickensiană 186

DESEN DE GABRIEL STRBA (R. S. CEHOSLOVACĂ)

Scanned with OKEN Scanner

ANATOLI KUZNEŢOV

O FEMEIE

ÎNTR-O noapte, vecinii învăţătoarei Karelina auziră prin perete plînsul ei înăbuşit, răscolitor.

În ultima vreme, arareori răzbătea vreun zgomot din încăperea alăturată. Învăţătoarea era o femeie liniştită; nici măcar televizor nu avea.

Prima care s-a deşteptat la plînsul Karelinei a fost mătuşica Fenia, speriată la gîndul ca nu cumva să fi pătruns nişte hoţi în casă şi s-o fi strîns de gît pe învăţătoare. Mătuşica Fenia îi trezi pe fiu-său şi pe noră-sa. Dar în vremea asta plînsul conteni; doar de vreo două ori le ajunseră la ureche nişte zgomote uşoare, parcă cineva ar fi mutat nişte scaune dintr-un loc într-altul. Apoi se aşternu iar tăcerea.

A doua zi dimineaţă cînd mătuşa Fenia o întrebă pe vecina ei ce i se întîmplase în timpul nopţii, învăţătoarea îi răspunse, cam stingherită, că visase urît.

Tatiana Sergheevna Karelina avea o odaie spaţioasă şi alături o bucătărioară. Odaia şi bucătărioara ocupau o treime din suprafaţa locuinţei, o căsuţă fără etaj, cu răzoare de flori în faţa ferestrelor, cu grădină de zarzavaturi şi cu o mică livadă.

Casa îşi avea povestea ei: o poveste ciudată. Se zvonise că, aici, ar zăcea îngropate nişte ulcele cu bani de aur. Zvonul acesta dăinuia de mai bine de patruzeci de ani şi îşi găsise crezare mai ales la oamenii în vîrstă, la băbuţele din împrejurimi, cu toate că nimeni nu dăduse niciodată peste vreo monedă de aur.

Dar povestea avea un temei. Cîndva, casa în care locuia Tatiana Sergheevna aparţinuse unui individ destul de bogat, administratorul unei fabrici de pielărie, ridicate în primii ani ai veacului în Zemlianka [1], o mahala mlăştinoasă şi îndepărtată a oraşului.

Bordeiele în care îşi duseseră traiul lor mizer tot soiul de cerşetori, de năpăstuiţi ai soartei, vagabonzi, hoţi, pieriseră de mult fără urmă. Dar, pe vremuri, Zemlianka era aidoma unei plăgi, o ameninţare, un act de acuzare adus oraşului. În toată mahalaua nu există decît un singur felinar: la intrarea în cîrciumă. După lăsarea serii, chiar şi poliţia se ferea să se aventureze pînă aici.

Într-o bună zi, un industriaş întreprinzător începu să construiască pe malul rîuleţului Griaznaia o fabrică de pielărie, fapt care înteţi duhoarea înăbuşitoare şi făcu să piară tot peştele, iar şuieratul sirenei trezea zi de zi mahalaua care o pornea spre ateliere.

Patronul dădea arareori pe la fabrică. Administraţia fusese încredinţată unui oarecare Ermolan, un polonez energic, mustăcios şi isteţ, care se trăgea şi el dintr-o familie de vagabonzi din Zemlianka.

---

[1] În ruseşte, *Zemlianka* înseamnă bordei.

ANATOLI KUZNEŢOV

O FEMEIE

ÎNTR-O noapte, vecinii învăţătoarei Karelina auziră prin perete plînsul ei înăbuşit, răscolitor.

În ultima vreme, arareori răzbătea vreun zgomot din încăperea alăturată. Învăţătoarea era o femeie liniştită; nici măcar televizor nu avea.

Prima care s-a deşteptat la plînsul Karelinei a fost mătuşica Fenia, speriată la gîndul ca nu cumva să fi pătruns nişte hoţi în casă şi s-o fi strîns de gît pe învăţătoare. Mătuşica Fenia îi trezi pe fiu-său şi pe noră-sa. Dar în vremea asta plînsul conteni; doar de vreo două ori le ajunseră la ureche nişte zgomote uşoare, parcă cineva ar fi mutat nişte scaune dintr-un loc într-altul. Apoi se aşternu iar tăcerea.

A doua zi dimineaţă cînd mătuşa Fenia o întrebă pe vecina ei ce i se întîmplase în timpul nopţii, învăţătoarea îi răspunse, cam stingherită, că visase urît.

Tatiana Sergheevna Karelina avea o odaie spaţioasă şi alături o bucătărioară. Odaia şi bucătărioara ocupau o treime din suprafaţa locuinţei, o căsuţă fără etaj, cu răzoare de flori în faţa ferestrelor, cu grădină de zarzavaturi şi cu o mică livadă.

Casa îşi avea povestea ei: o poveste ciudată. Se zvonise că, aici, ar zăcea îngropate nişte ulcele cu bani de aur. Zvonul acesta dăinuia de mai bine de patruzeci de ani şi îşi găsise crezare mai ales la oamenii în vîrstă, la bătrînele din împrejurimi, cu toate că nimeni nu dăduse niciodată peste vreo monedă de aur.

Dar povestea avea un temei. Cîndva, casa în care locuia Tatiana Sergheevna aparţinuse unui individ destul de bogat, administratorul unei fabrici de pielărie, ridicate în primii ani ai veacului în Zemlianka [1], o mahala mlăştinoasă şi îndepărtată a oraşului.

Bordeiele în care îşi duseseră traiul lor mizer tot soiul de cerşetori, de năpăstuiţi ai soartei, vagabonzi, hoţi, pieriseră de mult fără urmă. Dar, pe vremuri, Zemlianka era aidoma unei plăgi, o ameninţare, un act de acuzare adus oraşului. În toată mahalaua nu există decît un singur felinar: la intrarea în cîrciumă. După lăsarea serii, chiar şi poliţia se ferea să se aventureze pînă aici.

Într-o bună zi, un industriaş întreprinzător începu să construiască pe malul rîuleţului Griaznaia o fabrică de pielărie, fapt care înteţi duhoarea înăbuşitoare şi făcu să piară tot peştele, iar şuieratul sirenei trezea zi de zi mahalaua care o pornea spre ateliere.

Patronul dădea arareori pe la fabrică. Administraţia fusese încredinţată unui oarecare Ermolan, un polonez energic, mustăcios şi isteţ, care se trăgea şi el dintr-o familie de vagabonzi din Zemlianka.

[1] În rusește, *Zemlianka* înseamnă bordei.

Viclean şi crud, înzestrat cu o minte ageră, Ermolan se pricepea să-i struneasca pe lucrători cu o mînă de fier, muştruluindu-i şi silindu-i să se supună hotărîrilor lui. Pentru acest Ermolan, se construise în mijlocul Zemliankăi, din porunca patronului, prima casă adevărată.

Pe atunci, casa părea luxoasă, cu acoperişul ei de tablă, cu temelia de piatră, cu obloane sculptate, cu cornişe, cu o mică terasă şi răzoare cu flori. Şi cum fusese aşezată în locul cel mai înalt şi mai uscat, dominînd astfel bordeiele din Zemlianka, nu se ştie cine şi cînd îl porecli pe Ermolan « pan Eroplan ».

Despre zborul lui « pan Eroplan », care l-a ridicat la o carieră ameţitoare, s-au păstrat destule anecdote. Un singur lucru n-ar fi putut nimeni să spună, şi anume ce s-a întîmplat cu el după revoluţie.

La sfîrşitul anului 1917, « pan Eroplan » dispăru pentru totdeauna în neant, iar în casa lui se mutară patronul fabricii cu fiul şi soţia lui, care se trăgea dintr-o familie nobilă şi fusese doamnă de onoare a ţarinei. La bătrîneţe, doamna aceasta de neam ales fusese apucată de mania religioasă şi devenise sectantă.

Puterea revoluţionară îi luase industriaşului şi fabricile şi imobilele din centrul oraşului, aşadar întreaga avere, nelăsîndu-i decît casa din Zemlianka. În felul acesta nu-i rămînea nimic altceva de făcut decît să lucreze grădina de zarzavaturi a lui « Eroplan ».

Industriaşul putea pe drept cuvînt să-şi spună că scăpase uşor. De la o vreme, însă, începură să vină la el noaptea tot soiul de indivizi şi, într-o bună zi, în zori, un fochist beat, care căzuse într-un şanţ, văzu oprindu-se în faţa porţii o birjă şi cîţiva oameni descărcînd şi cărînd în curte nişte lăzi lungi, negre, însemnate cu cruci. Cum era cu mintea tulbure de băutură, crezu la început că sînt nişte sicrie şi fu cît p-aci să moară de spaimă. Se prea poate ca fochistul să fi visat toate astea, în timp ce zăcea în şanţ, dar aşa s-a născut povestea despre comoara îngropată.

Într-o bună zi, industriaşul şi fiul lui dispărură. Se zvoni că ar fi plecat să lupte ca ofiţeri albi, mai întîi în armata lui Denikin, apoi în cea a lui Vranghel, şi că la sfîrşitul războiului civil, ori au murit, ori au fost împuşcaţi.

Soţia lui fu chemată la cercetări, în casă se făcură percheziţii. Bătrîna simula nebunia, deşi, într-o oarecare măsură, părea că într-adevăr nu e întreagă la minte. Mai tîrziu, înnebuni de-a binelea.

După 1920, locuia singură în toată casa; umbla îmbrăcată în nişte zdrenţe fistichii, rupte toate, şi cerea de pomană pe la cunoştinţe.

Într-o zi, vecinii miraţi că n-o mai zăriseră de cîtăva vreme sparseră uşa şi o găsiră moartă, avînd întîpărită pe faţă o expresie de groază. Multora li s-a părut ciudat că fereastra ce da înspre grădina de zarzavaturi nu era bine închisă.

Cum în casă nu mai era nimic decît pereţii goi, nu avură nici cu ce s-o îngroape. De altfel nu era nici cine s-o facă, aşa că veni o căruţă cu un miliţian ca să ridice moarta. Cînd s-o urce în căruţă, omul care mîna caii văzu scînteind ceva sub părul cărunt al moartei şi-i scoase din urechi o pereche de cercei de aur bătuţi cu briliante, care aveau o valoare foarte mare.

După moartea bătrînei, şi pentru casa din Zemlianka începu o epocă nouă. Fiindcă nu existau moştenitori, trecu în administraţia întreprinderii locative, care o repartiză unui mecanic de locomotivă împreună cu familia sa, şi unor învăţători tineri, proaspăt căsătoriţi. Pe răzoare începură să...

înflorească didiței și cîrciumărese; în curte, se auzea cotcodăcit de găini, iar copii zburdau în cămășuțele ieșite din pantaloni.

Totuși, nu era chip să-i scoți din cap mătușichii Fenia, mama mecanicului de locomotivă, că era o casă nenorocoasă și asta din pricină că nepoțeii se îmbolnăveau mereu de cîte ceva. Toate necazurile astea le punea în cîrca bătrînei maniace religioase, care tînjea după huzurul vremurilor trecute. Mătușa Fenia istorisea cu aprindere oricui voia s-o asculte că o dată, în primăvară, se trezise din somn simțind că parcă o gîtuia cineva. Privind pe geam, înlemni de frică: i se păru că o vede aevea pe bătrîna în zdrențe negre care, clătinîndu-se, îi făcea semn cu degetul s-o urmeze. Mătușica Fenia începuse să geamă, să plîngă și pînă dimineața nu-și putu veni în fire. Nu trecu nici o lună și unul din nepoței muri de congestie pulmonară.

Fiul mătușii Fenia căuta în fel și chip s-o convingă, să-i explice, ba o și certă, iar în cele din urmă, pentru a o liniști, săpă pămîntul în grădină, săpă în jurul casei, se vîrî în pivniță, mînios și blestemînd, se urcă și în pod, rupînd cu capul pînza de păianjen ce se așternuse pretutindeni. Cotrobăi prin toate ungherele. Dar nu găsi nici urmă de aur. Scoase în schimb din pivniță două ulcele roz, ciobite, care nu păreau să fi servit cîndva la fiertul mîncării. Cele două ulcele făcură ca povestea despre comoara îngropată să nu se stingă, ci dimpotrivă, să i se dea crezare mai mult ca oricînd, spre supărarea mecanicului de locomotivă Pavel Karpovici, care se înfuria și stuchea, ori de cîte ori se pomenea în fața lui despre oalele de aur.

Dar mătușa Fenia nu avea dreptate. Casa lor era, ca toate casele din lume, și în ea se petrecură întîmplări fericite și nefericite.

Rînd pe rînd, locatarii avură parte de boli și bucurii, de nenorociri și succese. Copiii crescură, se duseră la școală, sparseră geamuri, plecară în tabere pentru pionieri, căzură din copaci, aduseră premii. Mecanicului de locomotivă Pavel Karpovici era să i se întîmple o catastrofă, apoi a trebuit să fie operat de rinichi, și după ani și ani, a fost decorat pentru serviciu îndelungat. Într-un timp, era cît pe ce să-l lase nevasta, dar apoi se împăcaseră, ajungînd să-și serbeze și nunta de argint.

Încăperile în care locuiau cei doi învățători erau veșnic pline de copiii care veneau la băiatul lor Andriuşka, să developeze fotografii și să înalțe zmeul. Vara, trei dintre locatarii casei dispăreau: învățătorul, soția lui și fiul lor plecau în drumeție. La întoarcere, aduceau alune și conuri de brad din Siberia, scoici de mare din Caucaz și prundiș alb, pe care mătușa Fenia îl punea în cuiburile păsărilor.

În iulie 1941, învățătorul Ilia Ilici plecă pe front și fu ucis la Odessa într-un bombardament. Tatiana Sergheevna nu izbuti nici măcar să dea de mormîntul lui.

Spre deznădejdea mamei, Andriuşka, devenit bărbat la începutul războiului, plecă și el pe front. Dar soarta îl cruță.

Tatiana Sergheevna primea mereu de la el știri scurte, ba din cînd în cînd, îi trimitea și cîte o fotografie. În tot acest răstimp, îl văzuse o singură dată, atunci cînd Andrei se întoarse pe front, după ce zăcuse în spital. Slăbise, era parcă altul, mai puțin delicat, purta un cojoc care mirosea îngrozitor a oaie, părea străin și, mai ales, lua totul prea ușor. Tatiana Sergheevna plînsese, se văicărise, îl îndemnase să aibă grijă și să nu-și primejduiască zadarnic viața. Andriuşa îi răspunsese: « Lasă, mamă! Dacă

faci totul cu cap, atunci nu mai e chiar atît de mare grozăvie, cum îţi închipui tu ». Cu cap, desigur, dar glontele nu alege, îl nimereşte şi pe cel deştept şi pe cel prost.

În adîncul sufletului, însă, datorită acelei credinţe de neclintit, caracteristică femeilor — poate nădejde nebunească — Tatiana Sergheevna era convinsă că Andrei avea să scape de gloanţe şi obuze. Era o încredere de o forţă neobişnuită, un fel de intuiţie maternă, un al şaselea simţ, deşi dacă, din cine ştie ce pricină, scrisorile întîrziau, în părul Tatianei se iveau mereu alte fire cărunte. Andrei trebuia să rămînă teafăr, măcar pentru faptul că-i murise tatăl, ca şi cum tributul către soartă fusese plătit.

Tatiana Sergheevna Karelina fu adînc îndurerată şi nu-i iertă multă vreme lui Andrei că se însurase, fără să-i ceară îngăduinţa, fără măcar să-i dea de veste. Făcuse totul pe neaşteptate luînd de nevastă o fetişcană de pe front, care servea într-o unitate de transmisiune.

Karelina era o mamă bună, îi ierta multe, dar de data asta se simţi rănită pînă în adîncul inimii. Poate că era o fată cumsecade, dar, ca mamă, socotea că s-ar fi cuvenit să afle din vreme toate acestea. Plină de indignare, îi scrise fiului ei o scrisoare aspră, spunîndu-i că socoteşte necugetat actul lui, o prostie de băieţandru, că, de obicei, toate aceste vremelnice « neveste de front » sînt nişte destrăbălate, nişte zăpăcite, care nu urmăresc altceva decît să pună mîna pe vreun ofiţer burlac, ca Andrei.

Fetişcana, pe nume Irina Lopuhina, îi trimise soacrei sale o scrisoare amănunţită, adresîndu-i-se cu cuvîntul « mamă ». Dar Tatiana Sergheevna, tremurînd de indignare, îi răspunse atît de caustic, încît orice corespondenţă încetă.

Trei luni mai tîrziu, Tatiana Sergheevna primi ştirea că fiul ei Andrei căzuse în luptele pentru eliberarea Koenigsbergului.

2

În noaptea cînd Tatiana Sergheevna spusese că visase urît, lucrurile se petrecuseră cu totul altfel. Dimpotrivă, ea avusese un vis frumos, un vis minunat, aducător de fericire, unic în felul lui.

Se făcea că mergea cu fiul ei, cu Andrei, prin Koenigsberg, Kaliningradul de astăzi. Era o zi dogorîtoare de vară, copacii păreau a suferi cumplit din pricina arşiţei. Se simţea viaţa clocotitoare şi trepidantă a oraşului, şi în jurul lor plutea boarea plăcută a florilor. Deodată, dădură cu ochii de un monument impunător, ce se înălţa pînă sus, sus de tot, spre cer, şi pe care erau săpate cuvintele:

« Aici sînt înmormîntaţi o mie două sute de ostaşi din regimentele de gardă, eroi căzuţi vitejeşte la asaltul oraşului şi al cetăţii Koenigsberg... »

« O mie două sute... » se înspăimîntă Karelina rostind această cifră şi i se păru că văzduhul se cutremurase de un tunet îndepărtat. « O mie două sute de ostaşi din regimentele de gardă, eroi căzuţi vitejeşte... »

Cîte destine umane, cîte minţi înţelepte, cîte suferinţe, cît sînge, cîte trupuri omeneşti... Andrei e numai unul dintre ei!

I se păru ciudat că deşi nu fusese niciodată la Kaliningrad, recunoscuse de îndată monumentul şi locul unde era înălţat. La şcoala unde lucra Karelina, era o profesoară de biologie, Klava, transferată din Kaliningrad, dar aceasta îi povestise numai generalităţi. Şi deodată, Tatiana Sergheevna

se simte atît de uşoară, încît aleargă sărind într-un picior, şi abia atinge pămîntul cu vîrful pantofilor. E o fetişcană, nu-i mult de cînd a absolvit şcoala medie. Ca toate fetele socoate că are viitorul în faţă, dar ea şi-a trăit o dată viaţa şi acum ştie ce înseamnă asta; ca într-un joc de copii, însă, se presupune că nu ştie şi că va trebui să ia totul de la capăt, de-a-devărat, serios.

Uite, curînd, curînd, peste cîteva zile, are să-l cunoască din întîmplare pe Ilia, la poştă. Apoi se vor întîlni lîngă statuia lui Gogol, se vor plimba pînă în zori, se vor duce la concertele de la Casa Populară. Apoi el îi va deveni soţ, el, acest om bun, apropiat, timid, dar optimist, Ilia al ei. Vor urma anii grei de studenţie, căci nu izbutesc să se mute împreună, mănîncă la cantină, se întîlnesc prin case străine, apoi sînt numiţi la şcoli diferite. Dar Ilia nu se dă bătut şi obţine să fie transferat la şcoala ei. Vor urma alţi ani grei, dar au locuinţă, iar clasele lor sînt printre cele mai bune, fără nici un repetent, li se decernează drapelul fruntaşilor şi ochii plini de admiraţie ai elevilor cată spre ei.

Îşi aminteşte de excursiile la lacurile Baikal, Levan şi Ladoga, de conurile acelea ciudate şi de piatra albă de rîu, rotundă, pe care mătuşa Fenia o punea în cuibarele păsărilor.

În sfîrşit, va naşte un băiat de trei kilograme şi jumătate. Dar n-are lapte destul. Nu trece mult şi copilul face diateză exudativă, iar la unsprezece luni încetează să mai doarmă nopţile, ţipă într-una, chinuindu-se şi chinuindu-i deopotrivă pe mama şi pe tatăl său. La doi ani, trecuse prin toate bolile pe care natura le-a hărăzit copiilor. La cinci, e la un pas de moarte de pe urma unei anghine bilaterale.

Dar va trăi! Şi va deveni un fotograf pasionat, se va juca cu zmeul, va băga groaza în iepurii de casă, se va bate, va refuza cu îndîrjire să stea în aceeaşi bancă cu fetele, apoi va veni ziua solemnă, care-l va răscoli pînă în adîncul sufletului, ziua primirii în Comsomol.

Şi, deodată, monstruoasa invazie germană. Ceva cum n-a mai fost niciodată: sirene, cruci pe geamuri, cruci pe aripele avioanelor, ziare aruncate pe străzi din camioane militare, coloane de recruţi, şcoli ticsite de răniţi. Ilia Ilici va muri în timpul unui bombardament asupra Odessei. Tatiana Sergheevna va continua să-l iubească şi să spere, apoi îi va muri fiul, dar ea va continua să aştepte cu aceeaşi încordare.

Şi iată că în clipa aceasta — după atîţia ani — se adevereşte că a avut dreptate, că simţul ei, acest al şaselea simţ, n-a înşelat-o, că n-a fost zadarnică speranţa ei.

— Andreika, îi spune ea fiului său, ori mai bine zis nu ea, ci fetişcana proaspătă, absolventa, al cărei rol îl joacă. De ce nu eşti în uniformă? Toţi bărbaţii poartă uniforma, tu de ce nu o porţi?

— Ţi-am spus doar că am fost demobilizat, îi explică el cu răbdare, ca unui copil.

Deodată, fetişcana porneşte înaintea lui Andrei, vrea să-l privească din faţă. Dar el se uită ba într-o parte, ba în alta, cercetează totul cu atenţie (i-au scăpat atîtea lucruri în anii aceştia, a rămas în urma vieţii!).

Dar ea nu se supără. E doar pedagog şi cunoaşte soarta mamelor care au băieţi: ascultă cît ascultă poveţele părinţilor, se alintă ascunzîndu-şi faţa în mîinile mamei, dar cînd se fac mari, uită de toate astea. Fetiţele sînt mai legate de mamele lor. Tatiana Sergheevna e însă fericită că cel puţin poate alerga alături de el, îi poate privi chipul drag. Andrei a slăbit,

trăsăturile feţei i s-au ascuţit, arată ca şi cum ar fi supărat, dar ea ştie că asta nu-i decît o părere. Andrei e leit taică-său, un om piinea lui dumnezeu, rar găseşti altul ca el. Desigur că băiatul îşi dă aere. Încruntă sprîncenele, îşi încreţeşte pielea la rădăcina nasului, dar îl trădează ochii, ochii lui căprui, strălucitori, de o nespusă bunătate. Asta-i tot ce-a moştenit de la maică-sa: ochii căprui. Taică-său îi avea cenuşii. E un bărbat frumos. Ferice de fata pe care o va alege. Şi ea, maică-sa, ar fi în stare să se îndrăgostească de el, întocmai ca fata aceea, întocmai cum se îndrăgostise odinioară de Ilia Ilici. Andrei e mai îndrăzneţ, mai dezgheţat decît taică-său. Ilia Ilici fusese un intelectual timid, unul dintre eroii lui Cehov parcă...

— Dar ce crezi, pe taică-tău l-or fi demobilizat? E doar un contigent mai vechi, îi spune ea băiatului.

— Bineînţeles, răspunde plin de importanţă Andrei. Acum vom fi demobilizaţi cu toţii.

— Da, ştiu, a scris şi în ziare...

— Nu, mamă! o întrerupe el contrariat. Acolo e vorba de cei vii, asta-i altă socoteală. Le-ai încurcat pe toate. Noi vom fi demobilizaţi în primul rînd.

Auzindu-l, Tatiana Sergheevna simte o răceală de gheaţă. Nu raţiunea trează, ci subconştientul o fac să înţeleagă într-o clipă cît de ireală e toată situaţia. Andrei a existat pînă acum undeva, într-o nefiinţă iraţională, aşteptînd, chinuitor, să vină eliberarea...

— Nu, nu-i aşa, îi răspunde el ca şi cum i-ar fi ghicit gîndurile, am avut treabă acolo.

— Ce-ai făcut? întreabă ea mirată.

— Am construit.

— Ce-aţi construit?

— De toate. Dar ce, nu ştii? Veneam aici în fiecare zi cu brigada.

«Atunci de ce tot priveşti în jur, vru Tatiana Sergheevna să-i strige. De ce nu te uiţi la mine?»

Dar se ruşină că nu ştia despre ce vorbeşte fiu-său, ba pe deasupra, mai socotise că el era cel care rămăsese în urma vieţii.

— Dar pe tata nu l-ai întîlnit?

— L-am căutat, l-am căutat necontenit... Cred că şi el mă caută, dar... înţelege, mamă, sîntem milioane care am căzut numai în războiul ăsta!

— Andriuşka, cum să-l găsim şi pe el?

— Cred că mai întîi trebuie să ne ducem la Odessa. Dar tu să nu-ţi pierzi cumpătul şi să nu fii îngrijorată... Doar nu-i copil mic. Poate că ne şi aşteaptă acasă? Adresa e tot cea veche, nu?

Tatianei Sergheevna îi trecu prin minte un gînd luminos. Într-adevăr, adresa era tot cea veche. Trebuie să dea fuga acasă în Zemlianka, pe jos, cu picioarele ei tinere şi muşchiuloase!

Multe s-au schimbat pe lume! Se petrec tot felul de fapte minunate, viaţa a devenit aşa cum a visat-o, o viaţă în care totul e cu putinţă, în care suferinţele ei cumplite nu mai sînt zadarnice, ci capătă un înţeles adînc, plin de înţelepciune. Tatiana Sergheevna caută să pătrundă acest înţeles, să-l pătrundă pînă la capăt, să afle de ce merg ei, de ce merg fără odihnă, urmăriţi de monumentul acesta ameninţător. E de ajuns să-şi întoarcă ochii pentru a vedea iar cuvintele acelea care miroase a praf de puşcă şi

evocă bubuitul tunurilor («O mie două sute de ostaşi din regimentele de gardă... eroi căzuţi vitejeşte...»)

Ca şi cînd monumentul ar fi trebuit să-l însoţească pe fiecare întreaga viaţă, de-a lungul veacurilor, pe fiecare contemporan şi pe urmaşii lor, ca o necesitate, altfel viaţa ar înceta să mai aibă vreun sens...

Trezindu-se, Tatiana Sergheevna se convinse că îi fusese cald de la soba încinsă, că toate senzaţiile acelea de nespusă fericire încercate în timpul somnului se datorau faptului că dormise nu pe partea stîngă, aşa cum era deprinsă, ci pe partea dreaptă.

Dar, de fapt, nu-şi venise încă de-a binelea în fire. Simţea încă zvîcnindu-i în piept bucuria că, în sfîrşit, toţi cei de-acolo vor fi demobilizaţi. Apoi îşi spuse: «Hai, hai, trezeşte-te. Totul n-a fost decît un vis de la un capăt la altul...» Şi treptat, prinse a se trezi la realitate. Lucrurile îşi ocupau locul lor obişnuit, bluza atîrna pe scaun, acolo unde o pusese de cu seară, în timp ce lumina gălbuie a zorilor se strecura prin fereastră. Îşi dădu seama, însă, că pînă dimineaţa mai e mult, că prin fereastră răzbate lumina felinarului din stradă, învăluind într-o culoare aurie ţurţurii ce atîrnau pe sub streaşină. Ar fi trebuit să mai doarmă, dar somnul îi pierise, ca măturat de vînt. Tatiana Sergheevna se aşeză pe pat, încercă să-şi spună cuvinte de îmbărbătare, înţelepte, aşa cum mai făcuse şi altă dată, dar arătările din vis fuseseră prea neobişnuite. Şi atunci, sprijinindu-şi capul de soba caldă, îşi acoperi gura cu palma şi prinse a suspina înăbuşit şi monoton.

3

Karelina sosea cea dintîi la şcoală, foarte devreme. Apoi o urma Şubman, profesorul de matematică.

În timp ce se îndrepta spre şcoală, învăţătoarea se gîndea că ninsese şi că va face, ca de obicei, pîrtie la intrare, iar Şubman îi va recunoaşte urmele şi va şti că e acolo. Dar asta nu-l va mira. Bătrînul profesor va fi surprins, cînd, într-o bună zi, nu va mai vedea urmele lăsate de ea.

Portăreasa şcolii dormea încă. Trebui să bată mult timp la uşă pînă cînd se auziră paşi înăbuşiţi. Zăngănindu-şi cheile, mătuşa Dusia îi deschise şi îi dete drumul înăuntru.

La ceasurile acestea ale dimineţii, şcoala arăta cu totul altfel decît o ştiau elevii. Era pustie, aveai un simţămînt de linişte şi, totodată, de intimitate. Pe coridoarele cu parchetul bine frecat şi strălucitor şi cu palmierii nemişcaţi în hîrdaiele lor era încă întuneric. Răsunau doar paşii portăresei cînd şi cînd, sau vreo uşă trîntită cine ştie unde. Din penumbra pereţilor priveau îngînduraţi portretele clasicilor.

Caloriferul arsese toată noaptea şi era foarte cald. Tatiana Sergheevna îşi avea locul ei preferat în cancelarie, lîngă radiator. După ce-şi atîrnă paltonul şi-şi încălzi mîinile, se aşeză la largul ei, înconjurată de reviste şi cărţi de metodologie, şi începu să-şi scrie planul lecţiei.

Cu mai bine de patruzeci de ani în urmă, se inaugurase, într-o veche casă boierească, şcoala primară unde Tatiana Karelina fusese numită îndată după absolvirea şcolii pedagogice. Mai păstra o fotografie din acele vremuri. Cincizeci de fetişoare, bălaie sau smeade, copii mai mari şi mai mici, îmbrăcaţi ca vai de lume, cu saci în picioare ca obiele, unii purtînd şepci militare, care le cădeau pe ochi, alţii legaţi cu basmale, şi în mijlocul

lor o învăţătoare tinerică, speriată, legată şi ea cu o băsmăluţă. Aceasta fusese prima ei clasă.

Şcoala se dezvolta vertiginos, devenind în curînd neîncăpătoare, astfel că fuseseră nevoiţi să împartă elevii în trei serii. În 1934, fu construită o clădire nouă, ce se înălţa printre căsuţele vechi şi povîrnite din Zemlianka ca un Guliver printre pitici.

Întrucît şcoala nu fu gata la 1 septembrie, ziua solemnă a inaugurării, cu steaguri, cîntece şi răpăit de tobe, avu loc la 14 septembrie 1934. Seara profesorii organizaseră un banchet. Tatiana Sergheevna dansase mult, ameţită de vin şi de plenitudinea vieţii. În seara aceea îi făcuseră rînd pe rînd declaraţii de dragoste directorul şcolii, Denis Soloviev, profesorul de istorie, Vasia Scepkin, şi cel de educaţie fizică al cărui nume îl uitase.

Profesorii de la şcoala lor erau timizi şi nu le plăcea să bea, aşa că de data asta o luaseră razna. Trebuie spus că şi Ilia Ilici mîncase cu acest prilej o săpuneală zdravănă, fiindcă se arătase prea îndatoritor faţă de directoarea de studii — şi numele ei îl uitase Tatiana Sergheevna.

Nu înţelegea de ce, dintre toate zilele fericite, dintre toate serbările, tocmai aceasta îi venise acum în minte.

Denis Soloviov, coleg cu ei la şcoala pedagogică, fusese primul lor director numit în această funcţie încă din ziua cînd se deschisese şcoala din casa boierească. Venise la şcoala pedagogică direct de pe front; era tînăr de tot pe atunci, naiv şi tare prost îmbrăcat. Apoi, vreme de douăzeci de ani, fusese director de şcoală. În 1941, plecase pe front ca voluntar, deşi era un om în vîrstă, puţin cărunt, bolnav de astmă şi de ficat.

Fuseseră ani grei, cumpliţi, cînd lecţiile se întrerupeau şi învăţătorii porneau cu elevii spre adăpostul antiaerian. După orele de şcoală, profesorii cărau saci cu nisip, ridicînd baricade pe străzi, iar în curte şi în grădină săpau şanţuri antitanc. Într-o zi, suflul unei bombe căzute în apropiere sparse geamurile dinspre aripa stîngă, acolo unde acum e cancelaria, astfel că fură nevoiţi să suspende cursurile.

Profesorii făceau tot timpul de gardă la telefonul din cabinetul directorului. Tatiana Sergheevna era tocmai de gardă, cînd Denis Soloviov veni să-i predea cheile şcolii.

Purta o pufoaică, în spate avea o raniţă şi în picioare cizme. « Să nu ne pierdem speranţa. Poate, cîndva ne-om revedea » — spusese el şi o sărutase. Mai tîrziu, Tatiana Sergheevna află că fusese ultimul om din şcoală care l-a văzut. Soloviov dispăru fără urmă, de parcă nici n-ar fi existat vreodată.

Karelina se evacuase spre răsărit împreună cu băiatul, cu unul din ultimele trenuri, în timp ce în jurul lor bombele cădeau cu nemiluita. Ilia Ilici se afla pe atunci la Odessa.

La Sverdlovsk, Andrei fu încorporat şi el. Tatiana Sergheevna locuia cu alte cinci învăţătoare la colţul roşu al secţiei raionale de învăţămînt. Era un frig cumplit, care o silea să se scoale dis-de-dimineaţă şi să dea fuga, înaintea altora, la şcoala încă pustie, dar încălzită; acolo se aşeza lîngă sobă şi începea să-şi facă planul lecţiilor. De atunci îi rămăsese această deprindere.

În 1943, cînd s-a întors acasă, şcoala din Zemlianka nu mai exista. Rămăseseră doar zidurile afumate şi golurile ferestrelor. Mătuşa Dusia îi povesti cum se petrecuseră lucrurile.

În timpul ocupației germane, în școală fusese sediul Serviciului de recrutare a forțelor de muncă pentru Germania. Cu cîteva luni înainte de retragere, hitleriștii transformaseră clădirea în cazarmă, iar în clasele de la parter făcuseră grajd pentru cai. Cînd frontul se apropiase, cazarma a servit drept spital.

În ziua cînd se retrăseseră din oraș, cîțiva ofițeri hitlerişti veniseră cu o mașină și dăduseră foc școlii. Clădirea arsese multe, multe zile în șir, încet și mocnit; ar fi fost de ajuns un furtun ca să stingă incendiul, dar în jur era prăpăd, se dădeau lupte, tunurile se aflau amplasate chiar pe terenul de sport al școlii și de acolo se trăgea, iar pretutindeni vedeai grămezi de obuze. În cele din urmă arsese pînă la temelie, pînă la ultimul mîner de lemn.

Portăreasa stătuse ascunsă două săptămîni în pivniță, mîncînd doar cartofi. Fata ei, fostă elevă a Tatianei Sergheevna, fusese trimisă ca « forță de muncă » în Germania să lucreze la o uzină de război, și murise acolo în timpul unui bombardament al aviației americane.

Școala se mută în vechiul conac boieresc, pe jumătate dărîmat. Ferestrele fură acoperite cu placaj, iar crăpăturile astupate cu cîrpe. Era un frig atît de cumplit încît îngheța și cerneala în călimări. Elevii scriau pe hîrtie de împachetat și aduceau fiecare, cînd veneau la școală, o bucată de lemn.

Secția de învățămînt institui o comisie de cercetare a ruinelor fostei clădiri a școlii pentru a se vedea dacă nu există unele materiale, care ar putea fi folosite la reparații sau drept combustibil. Tatiana Sergheevna făcea și ea parte din această comisie și într-o bună zi se duse să inspecteze școala care arsese. Curtea era toată numai gropi, pretutindeni zăceau grămezi de bucșe și de fețe cu pete ruginii. La intrarea în subsol, unde se aflau cazanele de calorifer, dădură peste o autoșeniletă germană arsă. Prin golurile ferestrelor se vedeau grinzile căzute. Cînd Tatiana Sergheevna se uită în clasele ei de odinioară zări o serie de cîrlige mari de fier, ruginite, bătute în șir pe pereți. Nu știa să fi existat pe vremuri și nu putea înțelege la ce serviseră, dar deodată își aminti că, după cum îi istorisise portăreasa, la parter fusese grajd pentru cai.

Spre marea mirare a Tatianei Sergheevna, comisia constată că cele două scări de piatră care duceau pînă sus în pod rămăseseră intacte. Oamenii încercară să le urce, dar pe trepte erau îngrămădite bucăți de moloz și de fier răsucit. Îndărătul ușilor de pe palier erau goluri, prăpăstii. În crăpăturile pereților își făcuseră cuib stăncuțele care se înălțară în văzduz țipînd cînd se iviră oamenii. De-a lungul scării, pereții își păstraseră culoarea, numai pe alocuri zugrăveala se scorojise din pricina căldurii. În sfîrșit, Tatiana Sergheevna își recunoscu școala. Pe aceste trepte urcaseră mii de copii, le urcase gîfîind Denis Soloviov, sau în fugă Andriuşka, le urcase și ea cu Ilia Ilici. Nu știa cum, dintre toți oamenii aceștia, doar ei îi fusese dat să se întoarcă și să vadă ruinele rămase.

Apoi profesoarele și copiii din toate clasele începură să se ducă în fiecare zi la școala veche. Se duse și ea cu clasa ei. Veseli, țipînd cu glas ascuțit, copiii trăgeau din mormane bucăți de tablă, dădeau la o parte grămezile de cărămizi, pînă cînd, în cele din urmă, ajunseră la pardoseala de mozaic din vestibul care rămăsese intactă.

Școala fu reconstruită în 1946. Tot ceea ce se petrecuse pînă la această dată se contopi în amintirea Karelinei într-o singură imagine, în care se suprapuneau cărămizi cenușii, ude, afumate, bucăți strîmbe sau rupte

Scanned with OKEN Scanner

de tablă, cerneală înghețată, sobe de tuci fumegînde, alimente pe cartelă, cizme găurite. Fuseseră de bună seamă și zile însorite, zile de vară, dar ea nu-și amintea de ele, de parcă tot timpul geruise sau plouase.

Dacă, asemenea magnetofonului, zidurile ar fi putut înregistra și păstra sunetele, dacă ar fi putut reproduce tot ceea ce le fusese dat să audă, de la « recrutarea forțelor de muncă pentru Germania » — acest neînchipuit salt al istoriei sociale înapoi, această întoarcere spre epoca sclaviei — și pînă la nechezatul cailor în clase, zgomotele din cazarmă, gemetele răniților sau ale muribunzilor, bubuitul bîrnelor în cădere, țipetele stăncuțelor speriate, strigătele copiilor de șapte și opt ani, care « reconstruiau », — toate acestea ar fi fost de-ajuns pentru ca un om să-și iasă din minți.

Dar zidurile n-au memorie. Și omul uită, altfel n-ar mai putea trăi. Astăzi, micuții elevi strigă, zburdă, se bat pe coridoare, își dau drumul în jos pe balustrada aceleeași scări, iar ea, Tatiana Sergheevna, se duce, vine... și mătușa Dusia umblă de colo-colo, bombăne, îi ceartă pe copii, își zăngănește cheile, de parcă nicicînd n-ar fi existat o Zemlianka a vagabonzilor, mizera Zemlianka a proprietarului fabricii de pielărie, cu « pan Eroplan », de parcă nicicînd n-ar fi existat copii îmbrăcați în sac din fostul conac boieresc, nici inaugurarea școlii celei noi, nici baricade, cîrlige de fier pe pereți și cuiburi de stăncuțe în crăpăturile zidurilor...

Dar oare cu asta s-a încheiat istoria? Ce va mai fi? Și cum?

Zgomotul îndepărtat al unei uși trîntite, apoi pași tîrșiți o făcură pe bătrîna învățătoare să se smulgă din meditațiile ei. Venise Șubman.

Adus de umeri, profesorul intră grăbit, ținînd sub braț o servietă ponosită, deschisă, din care ieșeau rigle, echere, compase.

Nenumărate generații de elevi își aminteau de această servietă, pe care o porecliseră « bombardier ». Cu vreo cinci ani în urmă, profesorii se înțeleseseră ca, la aniversarea lui Șubman, să-i dăruiască o servietă elegantă, cu o mulțime de despărțituri, care se închidea cu niște curele și avea monograma lui.

Atenția colegilor îl mișcase nespus de mult pe bătrînul profesor, care venise de cîteva ori la școală cu servieta cea nouă, dar, după aceea, se reîntorsese la vechiul « bombardier » și, de atunci, nimeni nu-l mai văzuse cu aceea dăruită de colegi.

4

— Ce zăpadă e anul ăsta în martie! spuse Șubman scoțîndu-și galoșii și așezîndu-și « bombardierul » pe masă. Și anul trecut a nins în martie...

— Nu te simți bine? îl întrebă grijulie Tatiana Sergheevna.

— Pur și simplu filozofez, mormăi Șubman scoțînd din servietă un teanc de hîrtii.

Ținea lecții la șapte clase și era greu de înțeles cum de izbutise, cu toată zăpăceala lui, să nu se încurce în tot acest haos de teme acasă, caiete de exerciții în clasă, lucrări de control.

Avea două fete măritate, una cu un inginer la Leningrad, alta cu un zidar la Saratov, care îl chemau mereu la ele, dar bătrînul nu se urnea din loc, trăind de unul singur, în locuința lui de văduv, la marginea Zemliankăi, o casă fără confort, în care trebuia să-și aducă apa de la cișmea cu găleata. Elevii îi tăiau lemnele și-l ajutau să transporte la poștă coletele pe care le trimitea în fiecare săptămînă.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă îl întreba cineva de ce nu le face pe plac fetelor şi nu se mută la ele, bătrînul Şubman striga supărat că nimic nu e mai rău decît să locuieşti împreună cu copiii tăi. Te cheamă ei şi te îmbie, dar, de fapt, socrul e bun numai atunci cînd vine din cînd în cînd în vizită, avînd grijă ca aceasta să fie cît mai scurtă.

— Desigur, aşa cum scrie undeva, omul a evoluat de la stadiul de maimuţă, a învăţat să-şi şteargă nasul, a născocit galoşii şi reactorii atomici. Dar, în esenţă, s-a schimbat oare viaţa? Iată ce gînduri năstruşnice îi trec prin minte unui bătrîn, continua să mormăie Şubman.

— Dar ce, dumneata eşti bătrîn, Mihail Isakovici? îl întrebă Karelina.

— Sînt bătrîn şi am dreptul să mă gîndesc cît de lipsită de sens e viaţa, răspunse Şubman, scuturîndu-şi în coş firimiturile din servietă. Aş da orice să încerc încă o dată simţămîntul acela de uimire şi de dragoste, care este un har al tinereţii! Şi ţi-o jur, Tatiana Sergheevna, că aş plăti nu ştiu cît pentru această capacitate de a te minuna, nu ca să am obrajii rumeni, mustăţi şi putere, să ne înţelegem bine. Ceea ce te îngrozeşte mai mult la bătrîneţe nu este decăderea trupului, ci anchilozarea spiritului. Mă exprim foarte naiv, nu-i aşa?

— Poate că şi noi înşine sîntem vinovaţi, oftă Tatiana Sergheevna.— Şi simţi dintr-o dată nevoia să împărtăşească cuiva sentimentul încercat cu puţin înainte, cînd îşi imaginase cum arăta şcoala pe cînd era cazarmă germană, apoi spital şi, după aceea, cînd arsese. — Avem de ce să ne minunăm. Spune-mi, te rog, de pildă, nu e vrednic să te minunezi de faptul că între zidurile acestea învaţă iar copii, pe care coşmarurile trecutului nu-i ating cîtuşi de puţin?

— Coşmarurile trecutului! izbucni Şubman. Cînd o să te apropii de optzeci de ani o să vorbeşti ca mine. Căci nu vei avea prilejul să devii o bunică grăsulie şi bună, n-ai să te poţi cufunda în griji de familie, ai să rămîi singură. Are să-ţi mai rămînă un an, doi de trăit. În martie are să ningă şi ai să-ţi spui că totul e un coşmar. Şi noi am avut cîndva copii, care n-aveau nimic comun cu grozăviile trecutului. Dar, curînd, aceste grozăvii au început să ne privească. Am început să învăţăm, probabil, pentru ca, la rîndul nostru, să-i putem învăţa pe alţii. Am făcut-o conştiincios, ani şi ani în şir, o viaţă întreagă, pentru ca ei, aceşti copii, să ne ia locul şi să înveţe la rîndul lor alţi copii, pînă cînd vor muri şi ei, dar în martie va ninge mereu. Ce simplu şi ce ciudat! Cine a născocit şi cui îi folosesc toate astea? Iartă-mă! spuse morocănos Şubman şi se adînci în caietele lui.

Tatiana Sergheevna nu-i răspunse. Ce ar fi putut răspunde la acest strigăt atît de ciudat al unui om bătrîn, mai potrivit unui tînăr pesimist, decît unui ins care se află la capătul vieţii! De altfel, ziua aceasta începuse în totul cam neobişnuit. În fiecare dimineaţă, Tatiana Sergheevna şi Şubman şedeau fiecare în colţişorul lui şi lucrau în tăcere, schimbînd arareori cîte un cuvînt, fără importanţă. Amîndoi se pricepeau să tacă şi se complăceau în muţenia lor.

Tatiana Sergheevna avea elevii din clasa întîi pînă într-a patra. Şubman preda la clasele superioare. Elevii Karelinei treceau apoi la bătrînul profesor şi ea recunoştea pe caiete numele atît de cunoscute, bucurîndu-se dacă cei mai buni « matematicieni » ai ei, se remarcau şi la orele lui Şubman.

— Ce-ţi mai fac nepoţii, Mihai Isakovici? îl întrebă Karelina după o clipă de tăcere. Cum merg treburile la Leningrad?

Scanned with OKEN Scanner

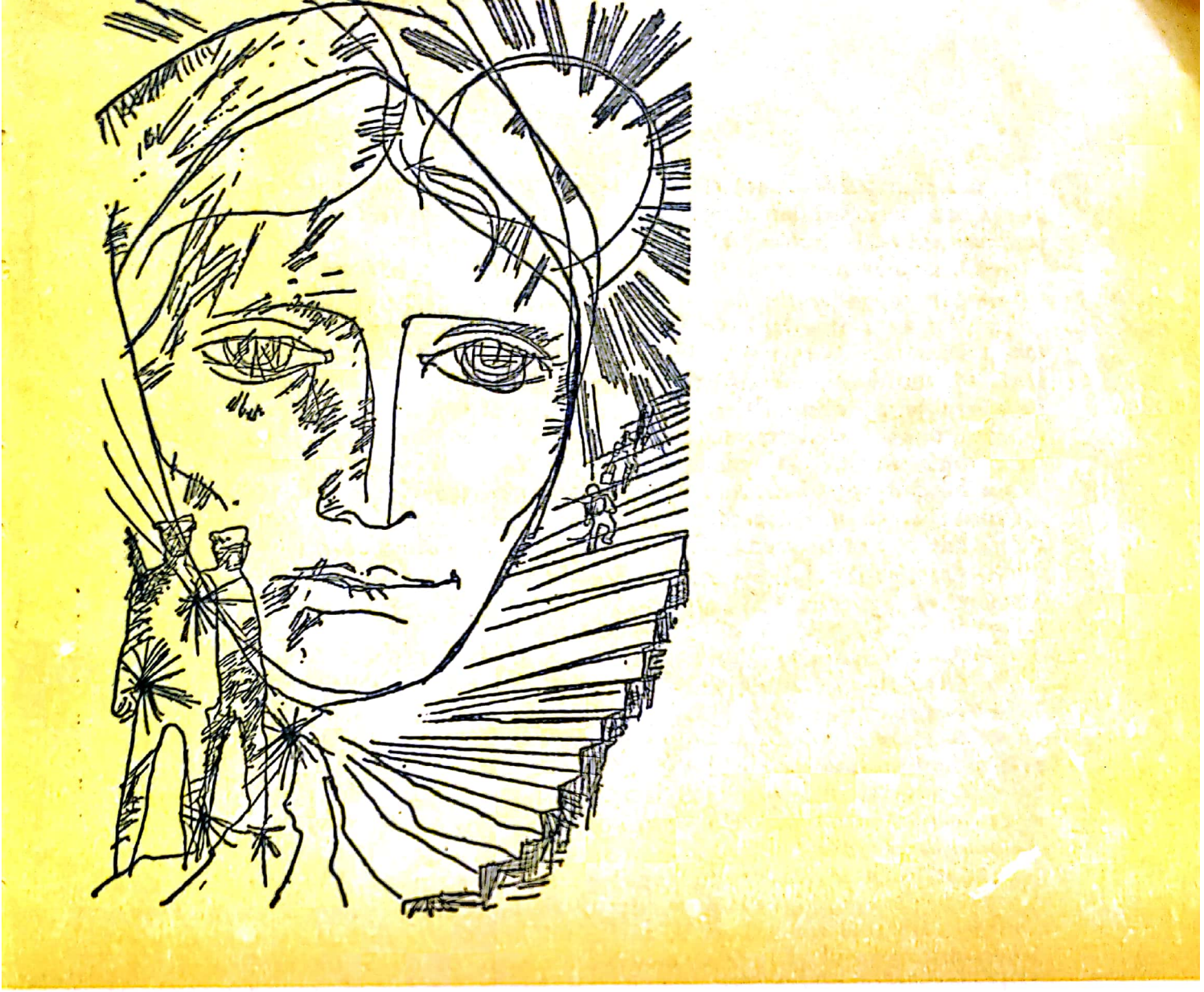

— La Leningrad merg bine. Dar la Saratov prost, răspunse Şubman nervos. Nu ştiu ce să spun: băiatul are nouă ani, de cîţiva ani îl doare stomacul şi nimeni nu-l poate vindeca. Ce-o să se întîmple mai departe?

— Dar doctorii ce zic?

— Doctorii! Doctorii! Ce să zică! Nimic! Nu se pricep la nimic! Iar mie nu mi se scrie nimic, mi se ascunde totul, poate că are colită, poate că are ulcer, poate şi mai rău. Nu ştiu nici măcar unde să alerg, ce medicament să-i caut.

— Cîndva i-am doftoricit pe ai mei cu un medicament miraculos pentru stomac, spuse Tatiana Sergheevna. E aloe, sau cum i se mai spune « planta veşnică ».

— Foarte bună idee! Am să fac rost şi am să-i trimit, exclamă Şubman. Îţi sînt nespus de recunoscător. Vreau să-mi trăiască nepotul şi vreau să mai trăiesc şi eu, de aceea sînt atît de furios pe cei care inventă bombele atomice în loc să-şi îndrepte toate forţele şi toate mijloacele spre prelungirea vieţii. Ce paradox: să născocim mijloace de distrugere şi nu de prelungire a vieţii!

— Acestea sînt căile ciudate pe care se mişcă progresul, observă Karelina.

— Bătrînul Bernard Shaw spunea: ce tot flecăriţi despre progres? În ultimii trei mii de ani, nu prea îmi amintesc de nici un fel de progres.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa, sau cam aşa, vorbea el, da! Oamenii au vrut întotdeauna să trăiască, totdeauna au iubit, au suferit şi au murit, indiferent dacă au cunoscut sau nu secretul bombei atomice...

— Nu vorbi aşa, Mihail Isakovici! îl rugă Tatiana Sergheevna.

— Tînăra generaţie de astăzi are nervii grozav de obosiţi, continuă Şubman fără s-o ia în seamă. Din cauza radiaţiilor atomice au început să se nască copii-monştri, totul e primejdios, primejdioase sînt pînă şi undele radiofonice, cu care recent americanii au reuşit să ucidă o duzină de maimuţe. Sau numeşti poate progres mijloacele sălbatice, mai sălbatice decît în epoca de piatră, cu care au fost exterminaţi oamenii? O ştii mai bine decît mine, ţi-ai pierdut soţul şi fiul.

— N-ai dreptate, Mihail Isakovici, îi răspunse Karelina, căutînd din răsputeri să se stăpînească. Trebuie să cumpăneşti cine a ucis şi în ce scop. Trebuie să ţii seama de asta dacă vrei să înţelegi ceva.

— Dacă prin voinţa unor noi monştri se va isca iar un război şi omenirea întreagă va fi aruncată în aer, să văd eu cum ai să mai cumpăneşti atunci, strigă Şubman.

— Asta n-are să se întîmple!

— Cine ţi-o garantează?

— Nu ştiu, nu ştiu... Dar asta nu trebuie să se întîmple. Nu se poate ca suferinţele a mii de generaţii să nu fi folosit la nimic! Ai să vezi, ai să-ţi aduci aminte de cuvintele mele! spuse Tatiana Sergheevna cu durere în glas şi vorbind anevoie. Ce să-ţi mai amintesc?... Viaţa îngrozitoare a oamenilor primitivi, sclavia din Egiptul antic, iobăgia rusă, în sfîrşit Zemlianka şi fabrica ei de pielărie. În paradoxul lui Bernard Shaw pe care l-ai citat, scriitorul a vrut să spună cu totul altceva! Adu-ţi aminte de ciuma medievală, de vărsatul negru, de holeră!... Energia atomică se aplică în tratarea cancerului... De ce mă îndurerezi cu bună ştiinţă amintindu-mi de soţul şi de fiul meu? E limpede că nu-ţi pot replica nimic şi recurgi la asemenea argumente crude! E îngrozitor... e greu ca raţiunea să te poată face să înţelegi cum fiecare pas înainte se realizează cu preţul unor asemenea sacrificii... Dar, Mihail Isakovici, poate că nepotul dumitale n-are să înveţe să tragă în oameni şi nimeni n-are să tragă în el? Majoritatea zdrobitoare a oamenilor, cei mai buni dintre ei, s-au maturizat într-atît încît au ajuns la ideea că trebuie înfăptuită o astfel de viaţă. Aşadar există totuşi un sens, toate au avut un sens... Noi o să murim, o să ne ducem, am trăit destul, am trăit cinstit. Mie, de pildă, mi se pare că am obosit să trăiesc, spuse ea curmînd deodată discuţia.

— Cum se ia aloe? întrebă Şubman. Nu mi-ai explicat.

— Trebuie să pui la macerat în vin roşu, dulce, bucăţele din această plantă şi să bei lichidul pe nemîncate, cîte o linguriţă de ceai, îi răspunse Tatiana Sergheevna. Dar şi mai bine e să mesteci, tot pe nemîncate, o bucăţică de frunză verde. La ai mei le ajuta.

Şcoala începuse să învie, se auzeau tot mai des uşi trîntindu-se, răsunau voci. Căci aşa cum sînt elevi care întîrzie, tot aşa sînt şi dintre cei care vin dis-de-dimineaţă, aleargă prin clasă, pocnesc băncile, scoţînd-o din răbdări pe mătuşa Dusia. De ce n-or fi stînd acasă, ce-i atrage la şcoală?

În cele din urmă soseşte şi directoarea de studii, sosesc şi cele două prietene, Vera şi Klava, două profesoare tinere, nemăritate. Una predă istoria, cealaltă, cea care s-a transferat din Kaliningrad, biologia.

Scanned with OKEN Scanner

5

— Ce clasă de elevi obraznici mi-aţi lăsat, Tatiana Sergheevna, i se adresează Klava. Refuz să le mai fiu dirigintă, dacă nu staţi serios de vorbă cu ei.

E vechea poveste. Trecînd în clasa a cincea, despărţindu-se de învăţătoarea cu care se deprinseseră timp de patru ani, elevii erau neastîmpăraţi, nu se împăcau cu nimeni, profesorii veneau să se plîngă Tatianei Sergheevna şi ea se vedea nevoită încă mult timp după aceea să-şi « patroneze » fosta clasă, să se ducă şi să le vorbească. De altfel şi pe ea fiecare nouă despărţire de o clasă pe care o îndrumase o îndurera.

— Închipuiţi-vă, spuse Klava. Aseară, venind la laboratorul de biologie, i-am găsit pe toţi strînşi grămadă pe podea şi făcînd curse de broaşte. Iar unul dintre ei mi-a vîrît o broască în servietă! Asta-i isprava lui Habarov! Preferatul dumneavoastră!

— Am să stau de vorbă cu ei, îi făgădui Tatiana Sergheevna. Iar dumneata, Klavocika, fii mai înţelegătoare. Ai să vezi că n-am greşit în ce-l priveşte pe Habarov, e un băiat tare isteţ, numai că are cam prea multă energie. Copii de felul lui sînt mai greu de strunit, dar dacă ai să reuşeşti s-o faci, ai să vezi că, în clasa a zecea, are să se îndrăgostească de tine, iar la despărţire are să bocească.

— De mine nu se îndrăgosteşte nimeni, Tatiana Sergheevna, spuse Klava în glumă, făcînd un gest de deznădejde cu mîna. De fete bătrîne ca mine nu se mai îndrăgosteşte nimeni.

Deşi cuvintele fuseseră rostite pe un ton hazliu, din ele se desprindea o undă de amărăciune şi Tatiana Sergheevna se simţi îndemnată s-o mîngîie.

— Nimeni nu ştie cînd şi cum vine dragostea. Cîte cazuri cu totul neobişnuite nu se întîmplă!

— Şi eu ce să fac, să stau să aştept acest caz cu totul neobişnuit? întrebă ironic Klava.

Hotărît, era o zi altfel decît toate celelalte, întoarsă pe dos. În ce să-şi găsească un refugiu pentru a alunga gînduri ca acestea? « Da, e o generaţie de fete nedreptăţite de soartă, îşi zise cu o logică femeiască Tatiana Sergheevna. Logodnicii lor au căzut în război, iar ele caută să braveze, muncind cu elan şi voie bună, dar anii trec, şi mai ales aici la noi, la şcoală, cum ar putea să-şi găsească un soţ? Dacă stai să te gîndeşti, asta nu-i un fleac, e o tragedie... »

Zbîrnîitul brusc al soneriei o făcu să tresară. De patruzeci de ani o tot auzea, dar în ziua aceea îi trecu pentru prima oară prin minte gîndul că parcă ar fi la teatru. Soneria sună, ea intră în scenă, apariţia ei e aşteptată de o mică sală de spectatori, şi patru ore de-a rîndul va juca în faţa acestei săli neastîmpărate, ţinîndu-le trează atenţia, încordată sau dimpotrivă împrăştiată, fără să-şi fi învăţat dinainte rolul. Trac nu mai are de multă vreme, deşi, altădată, fetişcanei speriate, cu băsmăluţă pe cap, totul i se păruse atît de înspăimîntător şi de complicat! Nu numai că găsea broaşte în servietă, dar îi puneau scaune cu picioarele rupte, îi aşezau sub masă pocnitoare care făceau un zgomot asurzitor, sau o loveau din spate cu praştia.

Un om nervos, fără răbdare, şi-ar fi spus că nu sînt copii, ci o adunătură de mici fiare. Dar cît de mult au îndrăgit-o mai apoi, şi cît de mult

Scanned with OKEN Scanner

s-a apropiat şi ea de ei! Ştia că dacă se va duce în clasa Klavei, copiii vor sta cuminţi, privind-o cu ochi vinovaţi, rugători, iar ea are să le facă morală, are să-i mustre, are să le spună cuvinte aspre, care o să-i facă să se ruşineze. La urmă, însă, ei au s-o înconjoare şi au să-i spună cu glas plîngăreţ: « Ce rău o ducem fără dumneavoastră, Tatiana Sergheevna! Învăţaţi-ne mai departe tot dumneavoastră, n-avem nevoie de altcineva... »

Aşa s-a întîmplat cu toate clasele, aşa va fi şi cu cea de acum. E adevărat că, treptat, treptat, încep s-o uite, iar după ce termină şcoala, e mare lucru dacă o mai recunosc şi o mai salută pe stradă. Unii îi trimit scrisori, dar asta se întîmplă arareori. Şi cum ar putea fi altfel?

Tatiana Sergheevna îşi luă catalogul, se ridică de pe scaun şi porni spre « scenă ».

La intrarea ei, micul auditoriu se sculă cam nedisciplinat în picioare, pocnind pupitrele. Învăţătoarea strigă catalogul, privind cu un interes nou, proaspăt, feţele cunoscute, de parcă s-ar fi aşteptat să le vadă în ziua aceea într-o lumină nouă.

Ghici din privirile lui Bobrov că nu-şi făcuse temele şi-l strigă să iasă la tablă. Presupunerea ei se adeveri. Bobrov era îngrijorat şi speriat. Tatiana Sergheevna îl certă aspru, dar nu-i puse doi.

Afară, în vîrful salcîmului, un stol de vrăbii se luase la bătaie, făcînd o zarvă grozavă, şi toţi copiii îşi întoarseră capetele spre fereastră.

Tatiana Sergheevna privi şi ea într-acolo. Vrăbiile se războiau cu îndîrjire şi zarva lor avea ceva nespus de primăvăratic. Mugurii salcîmului erau umflaţi, zăpada se topea, de pe acoperiş şiroia apa...

După ce-i lăsă pe copii să privească la bătălia vrăbiilor pînă la saturare, Tatiana Sergheevna oftă şi-l scoase la lecţie pe Tomaşek, un băieţel roşcovan, stîngaci, care se bîlbîia cînd răspundea. Ceilalţi elevi îl ascultau cu capul plecat. Se vedea că ştie lecţia, că a învăţat-o sîrguincios, dar că nu e în stare să se exprime frumos, iar de emoţie, a şi uitat ceva. În sinea ei, Tatiana Sergheevna îşi spunea că Tomaşek ar trebui să se dezbare de timiditatea lui, să se deprindă să-şi expună corect gîndurile, de aceea îi puse « bine », deşi îi păru rău numaidecît.

O chemă apoi la tablă pe Belenkaia, premianta de totdeauna a clasei. Fetiţa se ridică din bancă cu atîta plăcere, de parcă abia ar fi aşteptat această clipă. Belenkaia vorbea repede, cu uşurinţă, copleşită de fericirea că ştie totul şi temîndu-se ca nu cumva să fie întreruptă. Tatiana Sergheevna îi făcu pe plac şi o lăsă să spună toată lecţia fără s-o întrerupă, dar apoi regretă. Nu trebuia să procedeze aşa, trebuia măcar din cînd în cînd să-i pună în catalog cîte un « bine ». Belenkaia, însă, te uluia într-atît prin faptul că ştia întotdeauna lecţiile la perfecţie, încît ar fi fost nepotrivit să-i pui întrebări suplimentare şi să-i ceri ceva în plus. Bătrîna învăţătoare îi puse un « foarte bine », deşi nu-i făcea o plăcere deosebită. În sinea ei, avu din nou remuşcări că-i pusese numai « bine » lui Tomaşek.

— Tatiana Sergheevna, Triapkin a băut cerneală, sare cu gura Zina Mosina, pîrîtoarea clasei. Şi fiindcă cineva îi dădu un ghiont în spate, ea strigă: Habarov mă bate!

— Habarov, ridică-te în picioare, spune Tatiana Sergheevna, ştii doar că e grozav de urît ca un bărbat să bată o femeie.

— Mi-a scuipat în ureche, se dezvinovăţeşte bosumflat Habarov.

Scanned with OKEN Scanner

— Nu-i adevărat, am făcut-o fără să vreau, răspunse cu glasul ascuţit Zina Mosina. Dar el de ce-mi spune « javră »[1], ce-s eu, căţel?

— Triapkin, hotărăşte Tatiana Sergheevna, du-te şi spală-te pe gură. Nu trebuie să bei cerneală, fiindcă e otrăvitoare. Habarov, stai jos!

Cu buzele negre şi cu dîre de cerneală pe bărbie, tîrşindu-şi picioarele, Triapkin străbate alene clasa şi o porneşte spre uşă.

Tatiana Sergheevna ştie că asta aşteptase Triapkin şi că pînă la sfîrşitul orei n-are să se mai întoarcă. Are să se vînture pe coridoare şi apoi o să urce în pod. Dar ce putea să-i facă? În halul acela, nu era potrivit să-l lase în clasă. Tatăl lui, directorul unui magazin, îl snopea în bătăi, iar maică-sa, o femeie tare cumsecade, era grozav de amărîtă că băiatul învaţă prost, dar Triapkin era nemaipomenit de leneş şi nici strădaniile părinţilor, nici cele ale învăţătoarei, nu dăduseră încă nici un rezultat.

Şi Zina Mosina, fata unei muncitoare de la fabrica de cartoane, îi făcea multe necazuri bătrînei învăţătoare. Porecla dată de copii nu era întîmplătoare. Cu fiecare avea ceva de împărţit, dar vinovaţi erau întotdeauna ceilalţi, ca de pildă, astăzi — Habarov, un băiat potolit şi serios. Era fratele mai mic al lui Habarov despre care se vorbise la cancelarie — la fel de sincer şi de cinstit ca el, dar mai închis, mai cuminte, spre deosebire de celălalt care dădea dovadă de o energie nestăvilită.

Incidentul s-ar fi putut încheia prin restabilirea adevărului: cine a scuipat în urechea celuilalt, şi aşa mai departe, dar învăţătoarea se simţi cuprinsă de o oboseală atît de cumplită amestecată cu nepăsare şi de o tristeţe atît de copleşitoare, încît îşi puse mîinile subţiri, cu pielea zbîrcită, pe catalog şi spuse:

— Să iasă la lecţie Aptekareva.

Aptekareva era fiica unui activist de partid, cu o muncă de mare răspundere. Înaltă, frumuşică, avea părul legat cu funde, şi în picioare pantofiori eleganţi; şorţul era întotdeauna călcat fără o cutişoară. Toate acestea vădeau dragostea şi grija mamei. În ochii ei mari, frumos croiţi, întrebători, se reflectau ferestrele şi bucăţi din cerul de martie. Era o fată drăguţă, un copil bun, care se dezvolta normal şi nu punea probleme.

« Ce te aşteaptă în viaţă? se gîndi profesoara în timp ce eleva spunea lecţia. Ai să te faci mare, ai să fii o fată ca toate celelalte, apoi din Aptekareva ai să devii Ivanova, Petrova, Habarova, ai să faci cunoştinţă cu cel care ţi-e sortit să-ţi fie soţ, la poştă, la un concert sau într-o excursie... Ai să dai viaţă unui băiat, care are să devină fotograf-amator pasionat sau are să construiască aparate de radio... sau vei avea o fetiţă, pe care ai s-o dichiseşti, ai să-i calci panglicile. Şi-apoi... »

— Tatiana Sergheevna! Petrov aruncă o rachetă! sare cu gura « javra ».

— Dă-o-ncoace! porunceşte Tatiana Sergheevna.

— N-am nici un fel de rachetă, răspunde Petrov cu o privire şireată, şi ridică mîinile, vrînd să dovedească adevărul spuselor sale.

— Mai aşteaptă puţin, după ce ai să termini cu învăţătura, ai să lansezi rachete adevărate, dar deocamdată stai locului, îl mustră cu severitate învăţătoarea.

Ştia că Petrov are pe genunchi o săgeată de hîrtie, dar n-avea chef să lungească discuţia şi continuă să asculte distrată ce spunea Aptekareva.

---

[1] Joc de cuvinte în limba rusă între numele de familie « Mosina » şi « mosika » — javră, căţeluş.

«Copiii mei, se gîndi învăţătoarea, fiinţe dragi...»

Între timp, fetiţa terminase şi o privea cam nedumerită.

— Treci la loc. Ţi-am pus «foarte bine», spuse Tatiana Sergheevna şovăind, căci de fapt nu ascultase răspunsul elevei. Acum să scriem. Deschideţi caietele. Scrieţi: *Dictare*. Ascultaţi cu atenţie şi căutaţi să nu faceţi greşeli: «Partidul Comunist duce popoarele spre fericire şi pace...»

6

Întorcîndu-se acasă, Tatiana Sergheeva scoase, ca de obicei, din cutia de scrisori *Izvestia* şi *Pionerskaia Pravda;* mai era şi o scrisoare oficială. Deschise scrisoarea fără prea multe emoţii şi citi:

«Mult stimată tovarăşă Karelina! Ca răspuns la cerea dvs. vă aducem la cunoştinţă că, din păcate... etc.» Pentru identificare, i se cerea din nou, pentru a nu ştiu cîta oară, să indice numele şi pronumele, anul şi locul naşterii, gradul în armată şi alte date auxiliare.

Karelina însă nu ştia nimic din toate acestea, nu păstrase nici măcar acea unică scrisoare trimisă de Lopuhina, ci o rupsese şi o aruncase. Memorase doar încheierea: «Nora dumneavoastră iubitoare, Irina».

Cu toate acestea, şi Crucea Roşie şi multe alte organizaţii cărora li se adresase, căutaseră s-o ajute, făceau cercetări, dar de fiecare dată venea acelaşi răspuns «din păcate».

«Cîţi ani să aibă Lopuhina? Dacă e încă în viaţă, trebuie să fie ceva mai mare decît Klava, profesoara de biologie». În casă era gheţărie. Tatiana Sergheevna îşi schimbă rochia, aprinse focul în sobă, apoi îşi încălzi mîncarea gătită cu o zi înainte. Iarna îşi pregătea totdeauna mîncare pentru trei zile, căci era frig şi se păstra bine. Spălă apoi vasele şi mătură pe jos, fără să stăruiască prea mult pe la colţuri.

Îi trecu prin minte că dacă n-ar face curăţenie, odaia ar arăta aşa cum fusese cîndva — pustie, prăfuită, doar fără cerceii de briliante pe care-i purta maniaca aceea religioasă...

Într-un tîrziu, mătuşa Fenia bătu la uşă şi intră aducînd o strachină acoperită cu un ştergar, plină cu piroşti calde, prăjite în untdelemn. Era «specialitatea» casei. Bătrînica socotea de datoria ei să-i aducă din cînd în cînd Karelinei piroşti şi, totodată, să mai stea niţel de vorbă cu ea. Pentru Tatiana Sergheevna, «specialitatea» casei fusese odinioară budinca cu mere, dar de mulţi ani încetase să mai facă această prăjitură. Budinca îşi pierduse farmecul pentru ea.

Mătuşa Fenia, era o băbuţă scundă, îndesată, în veşnică mişcare şi tare vorbăreaţă.

— Mănîncă-le, mănîncă-le sănătoasă, că prea ai slăbit, draga mea, şi n-are nimeni grijă de dumneata.

— Mătuşă Fenia! îi răspunse tristă Tatiana Sergheevna, noi femeile slăbim nu atunci cînd nu ne poartă nimeni de grijă, ci atunci cînd noi n-avem cui purta de grijă...

— Ce-s vorbele astea? Eşti sănătoasă, eşti stăpînă pe viaţa ta, n-ai griji! Nu-ţi mai face inimă rea! Cînd stai să te gîndeşti cîte griji au şi ce greu o duc alte femei! Au atîta treabă, că nici n-apucă să trăiască, pe cînd dumneata, draga mea, o duci bine, eşti chiar de invidiat! Nu te mai gîndi la nimic, nu te mai întrista, mănîncă! Eu aşa zic, şi mătuşa Fenia îşi coborî într-atîta glasul că vorbea în şoaptă, eu zic că noaptea trecută

Scanned with OKEN Scanner

ai visat-o pe sectanta aia rea, că prea ai gemut. Dar nu te mai gîndi la ea. Dă-o încolo de afurisită, zău aşa, Tatiana Sergheevna!

Învăţătoarea zîmbi şi, pentru a o linişti pe bătrînă, spuse:

— Fii pe pace, n-am visat-o pe sectantă!

Dar, fără să vrea, se gîndi că nici sectanta aceea nu fusese totdeauna o bătrînă afurisită, că odinioară, de mult, fusese şi ea copil, o fetiţă cu pielea trandafirie, de neam boieresc, poate că semănase cu Aptekareva, şi — cît de ciudat! — şi ea avusese un soţ şi un fiu, care muriseră amîndoi.

— Doamne! exclamă ea, înspăimîntată de ceea ce îi trecuse prin minte. I-au murit şi soţul şi băiatul, apoi ne-am mutat noi în locul lor, şi mi-au murit şi mie şi soţul şi băiatul.

— Soarta nu alege, oftă băbuţa. De asta te-am îndemnat să nu te mai necăjeşti zadarnic.

— Au murit amîndoi...

— Da, dar gîndeşte-te pentru ce au murit, spuse bătrînica pe un ton naiv şi totodată înţelept. Nu-i pune pe aceia într-o oală cu dumneata.

Tatiana Sergheevna o privi fără să-i înţeleagă vorbele, copleşită încă de gîndul acela curios, aproape o superstiţie...

— Erau oameni răi aceia, oftă iar mătuşica Fenia. Dumneata nu-i ştii minte, dar eu îi ştiu. La doisprezece ani, am început să le spăl, îmi jupuiam pielea frecînd rufe, şi-mi dădeau numai cincisprezece copeici pe zi. Seara veneam acasă, în bordei, şi mă porneam pe bocit, iar dimineaţa mă duceam iar la lucru. Şi asta pentru cincisprezece copeici pe zi! Iar cînd am crescut oleacă, am început să mestec piei puturoase în cazane, pentru treizeci de copeici pe zi. Plecam la lucru cînd abia se crăpa de ziuă, şi mă întorceam acasă cînd se lăsa noaptea. De-abia-mi tîram picioarele de osteneală. Amarnică era viaţa. Şi pe de-alde noi nici nu ne-ar fi lăsat să intrăm în casa lor!... Umblau numai cu trăsura, cu oamenii se purtau de parcă erau vite, o ţineau numai în chefuri şi baluri, în baluri şi chefuri, i-am văzut eu... de aceea şi-au apărat cu ghearele şi cu dinţii avuţiile, pentru ele au murit... Pentru aurul lor. N-am carte, dar am văzut în viaţă atîtea, că altuia i-ar fi ajuns pentru trei vieţi...

Tatiana Sergheevna ştia ce viaţă amărîtă dusese bătrîna. Se născuse în Zemlianka şi aici crescuse. Primul ei bărbat, meşter instalator, fusese un beţiv fără pereche. Îl călcase într-o noapte o căruţă cu lemne. Avusese cu el patru copii: doi îi muriseră înainte de a împlini un an, al treilea la doi ani, doar ultimul rămăsese în viaţă. Îl trimisese să slugărească, iar ea lucra la fabrica lui «pan Eroplan». Urmase apoi războiul, foametea, şi băiatul plecase cu ostaşii roşii.

Femeia se gîndi să se ducă la ţară, la socrii ei. Pe drum o siluiră nişte cazaci beţi şi-n noaptea aceea vru să se spînzure în pădure, dar un cioban bătrîn o hotărî să-şi schimbe gîndul. Cînd a venit Armata Roşie a urmat-o şi ea; le pansa rănile ostaşilor, îi cîrpea, le spăla. S-a măritat apoi cu un comandant de pluton de mitraliori şi a trăit cu el un an de zile, pînă cînd plutonul a căzut într-o cursă şi au fost nimiciţi cu toţii. Pe ea au iertat-o duşmanii şi i-au dat drumul, spunîndu-i să nu le mai iasă în cale.

Soartă de femeie!

După plecarea bătrînei, învăţătoarea rămase la fereastră, privind îndelung strada pustie. Între timp, piroştile se răciseră şi se zbîrciseră.

Tatiana Sergheevna vîrî piroştile în dulap, deschise călimara cu cerneală roşie şi începu să corecteze un teanc de caiete de aritmetică. Aproape

mecanic, sublinia cifrele scrise urît, corecta greşelile, punea « foarte bine », « bine », « suficient ». Caietele semănau atît de mult cu cei cărora le aparţineau, încît uneori nici n-avea nevoie să se mai uite la etichetă pentru a citi numele.

Caietul lui Triapkin era rupt, plin de pete de grăsime şi avea o sugativă numai găuri toată. Începuse să scrie, murdărise pagina, o rupsese. Şi cît se luptase ea ca să-şi înveţe elevii să nu rupă paginile! Triapkin adunase 43 cu 27 şi-i ieşise 600. Închisese caietul, pătase pagina şi cu asta socotea că şi-a făcut datoria.

Caietul Belenkaiei era ordonat, n-avea nici cea mai mică pată, literele şi cifrele erau frumoase, scrise caligrafic. Nici n-avea nevoie să-l corecteze, ştia că nu sînt greşeli. Era un caiet excepţional, care putea fi dat de exemplu şi dus la expoziţie. Fetiţa nu este atît de inteligentă, pe cît e de silitoare, neobişnuit de silitoare. E în stare să muncească îndoit şi întreit, în comparaţie cu alţii. La lecţie e numai ochi şi urechi, parcă soarbe cuvintele, dar prea este mult lăudată. E un copil care te atrage, dar totodată te şi îngrijorează. Şi totuşi trebuie să-i pună « foarte bine », ca de obicei . . .

Amintindu-şi de bietul Tomaşek, bîlbîitul, căruia îi pusese numai « bine », Tatiana Sergheevna îi căută caietul. E curat, tema e bine făcută dar la ultima lucrare a uitat o unitate. Şi nici scrisul nu e prea frumos. Dorea atît de mult să-i pună « foarte bine », încît parcă-i venea să corecteze în locul lui greşeala prostească pe care o făcuse! « Cîte treerătoare au fost? » Asta-i desigur caietul Mosinei. Caietul Aptekarevei era îmbrăcat într-o învelitoare nouă, frumos tăiată. Se vedea mîna mamei. Paginile scrise erau aproape fără nici o pată, ca la Belenkaia, dar un ochi experimentat putea să descopere, ici şi colo, ştersături, ştersături iscusite, făcute de un om matur, nu cu guma, ci cu lama. Şi de cîte ori le interzisese să facă ştersături! Tatiana Sergheevna sublinie fără milă ştersăturile, spunînd în gînd: « Uite aşa, nu-ţi obişnui copilul cu o frumuseţe falsă, de paradă! Dintr-o minciună mică se naşte o minciună mare, şi va veni clipa cînd va trebui să răspunzi de această minciună, oricum te-ar chema: Aptekareva, Petrova, Habarova. »

7

Cu toate că lucrase anume încet, teancul de caiete se isprăvi totuşi.

Tatiana Sergheevna îşi mai făcu de lucru prin odaie, aşeză cele patru scaune la locul lor, lîngă masă, apoi uitîndu-se la ceas şi văzînd că nu e tîrziu, se îmbrăcă şi plecă la cinema.

Casa de cultură a fabricii de pielărie era puternic luminată. La intrare stăteau grămadă băieţandri şi fetişcane. Erau tineri de tot şi, trecînd pe lîngă ei, Tatiana Sergheevna îi văzu cufundaţi în discuţie, arborînd un aer misterios. Fetişcanele chicoteau nervos, iar băieţandrii, vrînd să-şi dea aere, fumau.

Pe cînd urca scara, două fete o ajunseră din urmă şi i-o luară înainte.

— Am dat examenul la rezistenţa materialelor, spuse una dintre ele, înaltă şi bălaie. Am două bilete, dacă vrei, hai să mergem.

— Ce mîini reci ai! exclamă cealaltă, care era mică şi îndesată.

« L-a aşteptat mult timp lîngă statuia lui Gogol, el sau n-a venit sau a întîrziat, şi, de ciudă, are să intre la cinema cu fata asta, simpatică şi

durdulie, care, biata de ea, nu aştepta pe nimeni», îşi spuse zîmbind Karalina.

Se dădea un film vechi: «Evghenii Oneghin». Deşi îl mai văzuse o dată, Tatiana Sergheevna luă un bilet. În hol era un bufet, de unde cumpără vreo zece mere, dar n-avea chef să le mănînce, aşa că le vîrî prin buzunare, fără să se întrebe şi fără să ştie de ce procedează astfel.

Se aşeză în primul rînd, aproape de tot de ecran, alături de bătrîne şi copii. Filmul era uzat, se rupea adesea, şi atunci băieţii fluierau şi tropăiau. Sonorizarea era veche, parcă se tîra, şi hîrîia, fapt care îi supără pe spectatori. De astă dată, opera preferată a Tatianei Sergheevna nu-i produse o impresie plăcută, dimpotrivă o enervă.

Cînd ieşiră de la cinema cădea o fulguială uşoară. Din sălile de sus se auzeau sunetele languroase ale saxofoanelor, iar la intrare stăteau grupuri-grupuri, băieţandri şi fetişcane, şuşotind, dîndu-şi aere şi înghesuindu-se.

Bătrînele porniră una după alta spre casă, Tatiana Sergheevna mergea în urma lor. Se lăsase un frig grozav, era sloi de gheaţă şi parcă n-avea pic de sînge în vine.

În timp ce se muncea să descuie lacătul, dădu cu ochii de o hîrtie albă, împăturită, vîrîtă sub uşă. O desfăcu şi văzu cu mirare că e o telegramă.

De vreo optsprezece ani nici nu mai trimisese, nici nu mai primise nici un fel de telegrame. Aproape uitase cum arată. Era întuneric şi nu vedea să citească. Înfuriată că-i înţepeniseră degetele, se căzni cîtva timp cu lacătul care nu voia să se descuie. În sfîrşit, cu chiu, cu vai, suci cheia în broască, intră, aprinse lumina şi se aplecă asupra telegramei, întrebîndu-se încă dacă îi era adresată.

În telegramă, scria:

«Dorim să ne oprim o zi... în trecere prin oraş. Aşteptaţi gară. Sosim trenul... vagonul 4... sîmbătă... Lopuhina».

Tatiana Sergheevna reciti telegrama o dată, de două ori, de trei ori. Încetul cu încetul, prinse a înţelege cele citite. Puse telegrama pe masă şi, maşinal, începu să-şi scoată distrată paltonul, dar, fără s-o facă pînă la urmă, apucă din nou foaia de hîrtie. Textul complet suna astfel:

«Dorim să ne oprim o zi. Sîntem în trecere prin oraş. Aşteptaţi gară trenul 42, vagonul 4, sîmbătă cinci treizeci după-amiază. Lopuhina».

Tatiana Sergheevna remarcă laconismul şi exactitatea militărească. Nu avea nevoie nici măcar să se ducă la gară, să întrebe la Informaţii la ce oră soseşte trenul 42, căci telegrama menţiona totul. Era totul prevăzut, cu o grijă ciudată, poate fără rost, poate jignitoare. Nu trebuia să alerge nicăieri, nu trebuia să afle nimic.

Tatiana Sergheevna străbătu de cîteva ori încăperea de la un capăt la altul, apoi luă două scaune de lîngă masă şi le aşeză de o parte şi de alta a dulapului. Asculta cu încordare clacxoanele maşinilor care treceau arareori pe stradă, şi tic-tacul pendulei în odaia vecinilor.

— Mamă, am cămaşa curată? întrebă cu voce sonoră mecanicul Pavel Karpovici, după care răsună tusea lui. Era ciudat, foarte ciudat, să auzi un om aproape bătrîn rostind cuvîntul «mamă».

Tatiana Sergheevna se duse în săliţă să-şi ia lemne, aprinse focul în sobă, scoase merele din buzunarele paltonului şi o franzelă veche din bufet, apoi începu să pregătească budinca.

Scanned with OKEN Scanner

O cuprinse groaza cînd îşi dete seama de cîtă vreme nu mai curăţise cratiţa şi se apucă s-o frece cu sîrmă şi sodă. Şi lingurile şi furculiţele erau pătate, aşa că se apucă să le frece şi pe ele. De dincolo, de după perete, se auzi bătînd pendula, o dată, de două ori... Tatiana Sergheevna curăţa, freca, gîndindu-se la lucruri fără nici o legătură, la lucruri foarte diferite, şi nu putea înţelege cum de s-au întîmplat. O căutase pe femeia aceasta timp de cincisprezece ani, fără să-i poată da de urmă, iar ea îi trimisese acum o telegramă.

Puse budinca în cuptor, la foc mic, şi, cu gîndurile înceţoşate, fără să-şi dea seama ce face, se gîndea, se gîndea necontenit, ca într-o toropeală...

.....

Trenul avea o întîrziere de trei minute şi, în acest răstimp, Karelina se plimbă agitată prin mulţime, pregătindu-se în fel şi chip pentru întîlnirea ce avea să urmeze.

Dacă trenul n-ar fi întîrziat, dacă ar fi sosit la timp, de bună seamă că s-ar fi aruncat de gîtul Lopuhinei şi ar fi izbucnit în hohote de plîns. Dar, între timp, izbutind să-şi înfrîngă emoţia, se hotărî doar s-o sărute cu duioşie. Apoi neştiind cum va reacţiona Lopuhina la gestul ei, îşi zise că e mai bine să n-o sărute. La sfîrşitul celui de al treilea minut, era gata s-o întîmpine cu politeţe şi să discute cu ea calm, aşa cum făcea la şcoală şi pe stradă.

În aceeaşi clipă, pufăind din greu, se ivi locomotiva.

Prin faţa Karelinei alunecară cu zgomot roţile roşii, vagonul de bagaje, apoi vagonul poştal. Îşi alesese foarte bine locul, vagonul 4 se opri chiar în dreptul ei.

Întîi sări conductorul, care continua să lustruiască bara vagonului. În urma lui coborî un bărbat gras, cu înfăţişare de om sănătos, purtînd pe cap o căciulă miţoasă. Ridicînd mîna, strigă: «Hamal?». Apoi se ivi o femeie bătrînă, cu o pană neagră la pălărie, şi conductorul o ajută să-şi dea jos geamantanul învelit într-o husă galbenă.

Apoi apăru ea.

Tatiana Sergheevna o recunoscu de îndată. Lopuhina era îmbrăcată civil, dar hainele şedeaua pe ea de parcă ar fi fost o uniformă militară. Era o femeie destul de drăguţă, zveltă, cu părul vopsit şi buzele date cu roşu, se ţinea dreaptă şi avea un aer sever. Căută cîteva clipe cu ochii prin mulţime, apoi privirea i se opri asupra învăţătoarei.

— Dumneavoastră sînteţi, desigur? întrebă ea cu un glas plăcut, adînc. Eu sînt... bine v-am găsit...

— Bine ai venit. Îmi pare foarte bine că te cunosc, în sfîrşit! rosti cu bunăvoinţă Karelina fraza pregătită la sfîrşitul celui de al treilea minut.

Urmă apoi o clipă în care se simţiră stingherite, în jurul lor se înghesuiau oamenii şi le sileau să se dea la o parte. La microfon se anunţa: «Din cauza întîrzierii trenului rapid, oprirea va fi mai scurtă...»

— Haideţi să mergem. Vă rog, bîigui Karelina.

Mergeau alături, cercetîndu-se pe furiş şi studiindu-se una pe alta; pe faţă îşi zîmbeau şi continuau flecăreala banală, obişnuită, despre tot soiul dé nimicuri, ca de pildă: «Cum ai călătorit?» «N-a fost frig în vagon?» «Da de unde, e o căldură îngrozitoare, iar geamurile sînt închise!»

În staţia de taxiuri nu mai găsiră nici unul, căci toate fuseseră luate de călători mai întreprizi. Fură nevoite să aştepte. Arareori se mai ivea

cîte o maşină, dar era asaltată încă de la cotitură de oameni înfipţi, de felul celui cu căciula miţoasă, care coborîse din tren.

Atunci Tatiana Sergeevna îi propuse să meargă cu tramvaiul. Dar şi acolo era înghesuială mare: tramvaiul nu venise de mult. Zăriră iarăşi o maşină cu lumină verde, alergară după ea, dar cineva le-o suflă de sub nas. În timpul acesta, tramvaiul plecase, astfel că rămaseră în staţie să aştepte.

Între timp, Lopuhina îi povestise că se duce să se odihnească la Zelionîi Mis, lîngă Batumi. I s-a spus că acolo ar fi toiul verii şi că s-ar putea face baie. S-a recăsătorit. Soţul ei e şef de serviciu la o întreprindere. Se ocupă de aprovizionarea cu materiale tehnice. Are doi copii şi e înnebunită de treburile gospodăriei. De-abia a izbutit să-l convingă pe bărbatu-său s-o lase să plece. Au încercat să ia o femeie de serviciu, dar au nimerit o hoaţă. Acum au alta, de la ţară, care e bucuroasă că i-au făcut formele definitive de mutare la oraş şi poate de aceea îşi dă mai multă osteneală la treabă. Fetiţa merge la grădiniţă, iar băieţelul e într-a patra, dar nu învaţă, are numai note rele. E o adevărată pacoste, nu ia însă note proaste pentru că e incapabil, ci pentru că învăţătoarea nu-l poate suferi. Nu-i rămîne altceva de făcut decît să-l mute la altă şcoală.

Tatiana Sergheevna se uită într-una după tramvai, ascultă cu amabilitate, dar simte deodată că începe s-o doară sufletul. Şi o doare atît de tare, încît nici nu poate respira. Se îngrozeşte la gîndul că ar putea să-i vină rău. Şi abia vorbind, întrebă:

— Cum de m-ai găsit?

— Andrei mi-a povestit multe despre dumneata, despre oraşul acesta, despre Zemlianka. M-am gîndit că poate locuieşti în aceeaşi casă şi am scris biroului de adrese. Dar a ieşit o încurcătură întreagă. Mi s-a trimis o adresă, dar era vorba de o altă Karelina, şi nici măcar de Karelina, ci de Karenina, ca în Tolstoi... Nici numele, nici pronumele nu se potriveau... Am scris din nou...

Tatiana Sergheevna asculta şi pe măsură ce trecea timpul îşi dădea seama tot mai limpede că întîlnirea lor fusese cu totul inutilă, de prisos, fără sens... Pînă acum îi lipsise un ultim amănunt, putea încă să spere, să caute şi să aştepte. Dar acum acest amănunt fusese adăugat, nu mai rămînea nimic, era pustiul. Nici măcar scrisori oficiale nu vor mai veni.

....

Budinca se copsese.

Pendula din odaia alăturată bătu ora trei. Tatiana Sergheevna se trezi buimacă şi-şi dădu seama că se grăbise cu budinca. Prăjitura aceasta trebuia mîncată fierbinte, în clipa cînd o scoţi din cuptor. Şi pînă în seara următoare, la sosirea oaspetelui, budinca îşi va pierde toate calităţile, fără a le mai putea redobîndi, oricît ai încălzi-o.

De obicei, Ilia Ilici şi Andriuşka aşteptau cu nerăbdare momentul solemn cînd budinca era scoasă din cuptor şi, cu linguriţele pregătite din vreme, se aruncau asupra ei. O mîncau dintr-o suflare, fără să mai lase ceva pentru mai tîrziu, răzuind pînă şi fundul cratiţei.

Ar fi putut să se ducă a doua zi la bufet să mai cumpere mere, în caz că ar mai fi găsit, şi să pregătească o altă budincă. Dar, obosită şi nedormită, Tatiana Sergheevna simţi că îi este indiferent totul. Dacă Lopuhina a izbutit, într-un chip atît de ciudat, să dea de ea, trimiţîndu-i cu atîta certitudine telegrama, n-are decît să vină. N-are decît.

Scanned with OKEN Scanner

8

Trenul sosi fără nici o întîrziere.

Şi veni din altă direcţie decît cea dinspre care se aştepta Karelina. La început nici nu se dumiri dacă era într-adevăr trenul pe care-l aştepta, sau un altul. Făcînd să se cutremure peronul, locomotiva se ivi cu un zgomot asurzitor, plină de dîre de ulei, cu nişte roţi gigantice, roşii, apoi goniră ca nişte grămezi uriaşe vagoanele; abia se puteau descifra numerele: «1», «2», «3»... Vagonul 4 nu se vedea; încurcase totul, căci aşteptase la celălalt capăt al peronului şi acum trebuia să alerge de-a lungul trenului, care nu se oprise încă, dar bineînţeles nu apucă să ajungă nici pînă la mijlocul lui, cînd vagoanele se opriră scîrţîind şi şuierînd. O încurcă vagonul-restaurant, făcînd-o să piardă socoteala, i se părură o veşnicie secundele cît trebui să alerge prin faţa lui.

Peronul se umplu de lume. Karelina se ciocni de un soldat în bluzon, fără centiron şi cu o sticlă de bere în mînă. Era cît p-aci să cadă, dar privi spre el cu un aer rugător şi vinovat. Cînd, în sfîrşit, ajunse la vagonul patru, cu răsuflarea tăiată şi cu inima bătîndu-i nebuneşte, nu mai văzu pe nimeni coborînd, doar conductorul cerceta cu un aer plictisit tampoanele.

Lopuhina nu se zărea nicăieri. Nişte bătrînei se sărutau, hamalii strigau: «La o parte!»; o familie ţipa într-una, nu ştiai dacă aşteptau pe cineva sau plecau, căci toţi zbierau unul mai tare decît celălalt. În urma lor, uitată cu desăvîrşire, venea o fetiţă sfioasă, în uniformă de şcoală, cu un buchet de flori în mînă. O pereche antipatică, poate soţ şi soţie, el zvelt, îmbrăcat bine, după ultimul jurnal, ea o femeie simplă, urîţică, bondoacă, stăteau dezorientaţi lîngă geamantane, aşteptînd un hamal.

Deodată bărbatul se întoarse şi Tatiana Sergheevna se opri înlemnită: era Andrei.

— Dumneavoastră... dumneavoastră... îi spuse femeia aceea urîţică şi-i strigă în ureche: eu sînt Lopuhina! Eu sînt Lopuhina! Saşka, dă o mînă de ajutor, aşezaţi-vă pe geamantan, liniştiţi-vă!... Nu plîngeţi... Dar, de fapt, ea era cea care plîngea, iar Tatiana Sergheevna doar privea. Un hamal se apropie de ei şi, înclinîndu-şi capul pe umăr, obişnuit cu tot felul de scene, aştepta răbdător.

Tînărul, care semăna leit cu Andrei, stătea intimidat şi părea că nu se simte la largul lui, ca şi cum această întîlnire nu-i era pe plac.

— Cum de m-ai putut găsi? întrebă mirată Karelina.

— Vă caut din 1945. Aţi plecat din Sverdlovsk fără a lăsa adresa, v-am căutat prin Ministerul Învăţămîntului, apoi v-am căutat...

Dar Tatiana Sergheevna abia auzea vorbele Lopuhinei.

— Andriuşa, vino-ncoace, spuse ea.

— Mă cheamă Saşka. Bine v-am găsit, spuse băieţandrul corect, căutînd să se stăpînească de faţă cu atîţia oameni. Nu-mi închipuiam că arătaţi aşa...

— Ducem bagajele la taxi? întrebă hamalul, dar cum nimeni nu-i răspunse, începu să lege geamantanele cu o curea.

— În ce clasă eşti, Saşa? întrebă Tatiana Sergheevna.

— Într-a opta, răspunse băiatul cu o voce groscioară, privind pe sub sprîncene, întocmai ca Andrei.

— Cum aţi călătorit? întrebă iar cu un tremur în glas Tatiana Sergheevna. A fost bine în vagon, nu v-a fost frig?

Scanned with OKEN Scanner

Apoi porniră, cu chiu, cu vai, spre casă; odată ajunşi, se strînseră vecinii — mătuşa Fenia, mecanicul Pavel Karpovici cu nevasta — minunîndu-se şi punînd tot soiul de întrebări. Apoi aceştia plecară.

Tatiana Sergheevna trebăluia prin casă, ajutîndu-le să-şi aşeze lucrurile, să-şi scoată paltoanele. Băieţandrul subţirel, elegant îmbrăcat, îi dădu apă dintr-o cană cu coada ruptă. Lopuhina, într-o rochie simplă, uzată, cu nişte şoşoni vechi în picioare, era bondoacă, dar iute la treabă. Avea mîinile mari şi roşii de frig şi vorbea cu un accent neobişnuit pentru urechile Tatianei Sergheevna, pronunţîndu-l foarte puternic pe a.

— Am adus o fotografie, e tot ce mi-a rămas, spuse Lopuhina, scoţînd din geamantan o poză din timpul războiului, ştearsă, făcută de un amator.

Andrei zîmbea, privind pe sub sprîncene, pe cap avea o căciulă cu urechi şi era îmbrăcat în cojocul acela care mirosea îngrozitor a oaie.

De-abia cînd văzu fotografia, Tatiana Sergheevna păru că se trezeşte; abia atunci văzu totul şi îşi dete seama că totul e adevărat, că aceasta e viaţa. Îşi apăsă mîinile pe obraji şi izbucni, în sfîrşit, în hohote de plîns — plîngea din pricina acestei bucurii amare, chinuitoare, plîngea pentru toate mamele, pentru toate fiicele, pentru toată durerea lor, şi pentru toate suferinţele lor. Înţelegea că numai ei îi surîsese soarta, care pentru atîtea milioane de femei fusese crudă. E îngrozitor cînd stai şi te gîndeşti cum se duc oamenii la moarte, deşi idealul pentru care se duc să moară e măreţ. Îşi dădea seama că deşi suferinţele nu se vor curma, va trebui totuşi să le pună capăt acestor coşmaruri ale trecutului, acestor anacronisme, acestei sălbăticii, acestei barbarii, pentru ca Saşka, nepoţii lui Şubman, Habarov, Petrov, Triapkin să nu fie nevoiţi să mai tragă în oameni. Aşa va fi, pentru că oamenii se îndreaptă spre o viaţă adevărată, iar copiii vor fi mai fericiţi decît părinţii. Aşa va fi în această lume istovită de milenii de suferinţe.

Fiţi fericiţi, oameni!

În romîneşte de TATIANA NICOLESCU

Ilustraţie de L. BARDOTZ

Scanned with OKEN Scanner

Cunoscuta scriitoare sovietică, Anna Ahmatova, a cărei activitate literară numără peste cincizeci de ani, s-a născut la 23 iunie, 1889, lîngă Odessa. A făcut studii juridice şi literare la Kiev şi Petersburg.

În 1912, Ahmatova a publicat primul său volum de poezii, intitulat *Seară*, urmat curînd după aceea de *Mătăniile* (1914), *Stolul alb* (1917) şi *Pătlagina* (1921). Poeta se încadra în curentul acmeist. Succesor al simbolismului, acmeismul continua linia «artei pentru artă», deşi opunea poeziei simboliste «o lume sonoră, colorată, avînd forme, greutate şi timp». Versurile Ahmatovei din acei ani erau subliniat intimiste, caracterizîndu-se prin detaşarea de problemele sociale, de puternicele conflicte politice ale contemporaneităţii. Dar, în acelaşi timp, spre deosebire de creaţiile multor alţi poeţi aparţinînd acestui curent, versurile Ahmatovei erau clare, expresive şi lipsite de ornamentaţiile verbale, adesea confuze, ale poeziei acmeiste. După cum subliniază A. Surkov, care semnează postfaţa ultimei culegeri de versuri alese ale Ahmatovei, ea apare încă de pe atunci ca o «puternică individualitate poetică», de un lirism debordant.

După Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, poeta a continuat să colaboreze la diferite publicaţii, studiind în acelaşi timp cu pasiune arhitectura vechiului Petersburg şi viaţa lui Puşkin. Rezultatul acestor cercetări l-au constituit trei lucrări tipărite la timpul lor. În prezent, Ahmatova pregăteşte lucrarea *Moartea lui Puşkin.*

Marele Război pentru Apărarea Patriei a surprins-o la Leningrad, de unde s-a evacuat mai întîi la Moscova şi apoi la Taşkent, unde a locuit pînă în mai 1944. Ca şi ceilalţi poeţi, Ahmatova vizita adesea spitalele, citind poezii ostaşilor răniţi. După victoria asupra fascismului, scriitoarea s-a reîntors la Leningrad, ocupîndu-se mai ales de traduceri şi interesîndu-se cu precădere de poezia coreeană străveche şi de epopea populară sîrbă.

După o îndelungată perioadă de căutări, Ahmatova a reuşit, în cele din urmă, să-şi găsească adevăratul ei drum literar. Marele Război pentru Apărarea Patriei a zguduit profund inima poetei, versurile ei răsunînd de data aceasta «la unison cu sentimentele pe care le încerca întregul popor».

Poeziile scrise de Ahmatova în ultimii cincisprezece ani îşi au un loc bine statornicit în lirica sovietică contemporană şi ele dovedesc, după cum spune însăşi poeta, «legătura ei cu epoca, cu viaţa nouă a poporului».

Scanned with OKEN Scanner

CURAJ

Noi ştim ce anume stă azi pe cîntar
Şi ce hotărăşte azi ceasul.
E ceasul curajului. Bate amar
Dar n-o să ne lase curajul.
Şi dacă vom zace loviţi de obuz
Şi fără-adăpost rătăci-vom,
Pe tine comoară a graiului rus,
Cu vieţile noastre păzi-vom.
Şi liber, curat, te vom duce la fii
Ca smuls din robie al lor tu să fii,
De-a pururi!

februarie 1942

PREA SFÎNTUL NOSTRU MEŞTEŞUG

Prea sfîntul nostru meşteşug
Ce prin milenii dăinui,
Lumină-i şi-n al nopţii crug,
Dar niciodată nu au spus poeţii
Că nu există duhul bătrîneţii
Sau poate moartea nu ar fi.

1944

Scanned with OKEN Scanner

ÎN AMINTIREA PRIETENULUI

În a Victoriei Zi, prin ceaţă rară,
Cînd zorii ard — pîrjol împurpurat —
Ca o vădană vine primăvara
La un mormînt necunoscut, uitat.

Rămîne în genunchi şi, fără grabă,
Mîngîie iarba, mugurul respiră,
Un flutur, de pe umăr, pune-n iarbă,
Şi prima păpădie o resfiră.

1945

VORBESC COPIII

În parcuri s-au aprins întîii, macii,
Oraşul liber, bucuros de vară,
Respiră vînt marin, sărat şi proaspăt.
Alunecă pe fluvii bărci pestriţe
Şi-a fragezilor trei uşoare umbre —
Asfaltul s-a zvîntat şi dragii oaspeţi
Sînt ca un zîmbet proaspăt . . . .

Năpraznic în oraş ţîşnind tumultul
De glasuri dintr-un cor — cor de orfani —
Şi mai curate glasuri nu-s pe lume,
Subţiri, dar răsunînd pe-ntreg pămîntul.
Din difuzor se-nalţă glasu-acesta
Pătrunzător ca flautul. El vine
De sub castanii parizieni, din ceaţă,
Din pustiitele cetăţi renane,
Din Roma cea străveche. El e simplu
Ca glasul ciocîrliei, dimineaţa,
Şi scump, pe înţelesul tuturora.
El, ce vorbeşte azi, văzu odată
Înnebuniţii ochi, peste-al său leagăn
Ochi ce-nainte, pururi îl priviră
Ca două stele, —
el este-acel

Scanned with OKEN Scanner

Care-a-ntrebat:
«Cînd l-au ucis pe tata?»
Lui, nimeni nu-ndrăznește să-i răspundă,
Să-i taie vorba, să-i închidă gura.
El — creștet de lumină, limpezi ochi —
E fiul tuturora.
Ne legăm
Să-l ocrotim spre fericirea lumii.

1 iunie 1950

HENS RENS (VENEZUELA) LUNĂ DE MARTIE

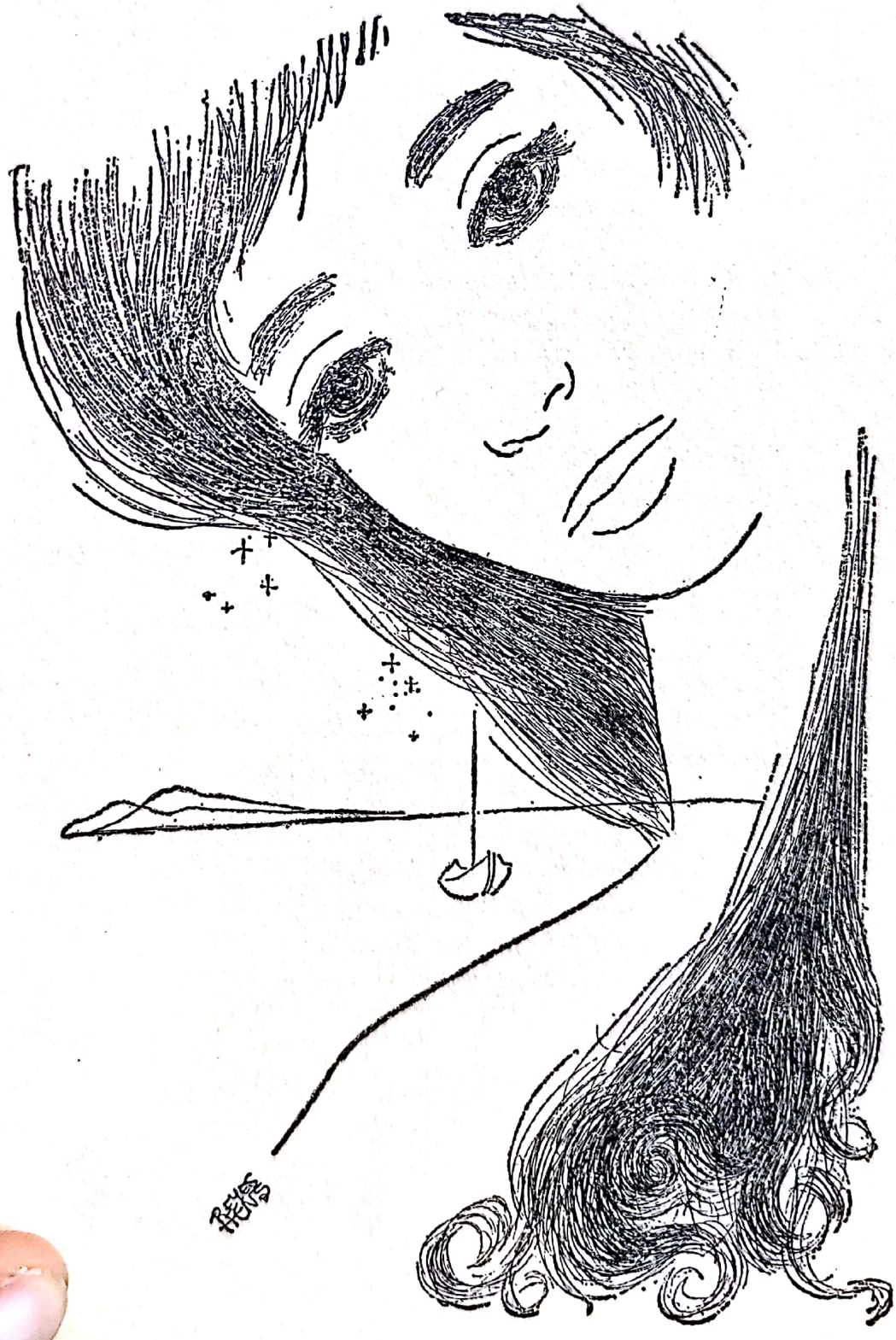

AMINTIRE

M-ai născocit. Nu poate-n univers
Asemenea făptură să se nască.
Nu-s leacuri să te-aline și nici vers.
Te bîntuie-o fantomă nebunească.

Ne-am întîlnit în anul cel cumplit
Cînd lumea se-nvechise, obosise.
Era-n zăbranic totul, veștejit,
Și proaspete — doar gropile deschise.

Nici felinare. Ca de smoală — Neva.
Jur împrejurul casei — noapte-adîncă.
Și glasu-mi te cheama, urcînd ca seva.
Și ce-ncepea nu-nțelesesem încă.

Și ai venit, parcă de-o stea mînat,
Trecînd prin toamna tragică, spre mine.
Și-n casa pustiită ai intrat.
Zburară versuri, stol, dintre ruine.

1946—1956

MUZICA

E-n ea ceva miraculos arzînd.
E toată-n strălucirea ei, ciudată.
Spre mine glasul ei se-ndreaptă, blînd,
Și să-mi aline sufletul e gata.

Larg, larg deschiși sînt ochii ei, văpăi.
Pe umeri aripi bat înfricoșate.
Și totu-i ca furtuna cea dintîi
Sau parcă-s flori care vorbesc cu toate.

1958

În romînește de MARIA BANUȘ

Scanned with OKEN Scanner

EVE MERRIAN

Eve Merrian s-a născut în Filadelfia în 1916 şi a studiat la Universitatea Cornell. În 1946 i s-a decernat un premiu al literaturii tinere, iar volumul ei *Cercul Familiei* a fost remarcat de Archibald MacLeish. A colaborat la unele dintre principalele reviste şi magazine din S.U.A. şi unele din poemele sale au fost tipărite în Anglia, Elveţia, Franţa şi India. A lucrat de asemenea pentru radio şi film. Nuvelele şi articolele ei sînt cunoscute în Statele Unite, iar cărţile sale *Femeia cu torţa* şi *Cartea despre F.D. Roosevelt* au fost apreciate de presă.

Placheta de versuri *Montgomery, Alabama, Money, Mississippi and other Places*, din care sînt traduse poemele de mai jos, abordează una din temele cele mai actuale ale vieţii din ţara poetei, problema discriminării rasiale.

Poezia ei îşi trage seva din spiritul democratic al lui Walt Whitman şi al literaturii care nu s-a îndepărtat de năzuinţele poporului american.

MONEY, MISSISSIPPI

(Ziarele: «Ieri a fost descoperit în rîul din oraşul Money, statul Mississippi, trupul mutilat al unui negru de 14 ani, din Chicago».)

De la Chicago spre Mississippi
băiatul Emmet Till a pornit
să-şi vadă niscaiva rude,
în Mississippi, într-un oraş anumit.

Oraşul poartă numele Money,
oraşul se numeşte Money
numele oraşului e Money,
Money, oraşul murdar.

Emmet Till nu s-a mai întors
din acel oraş din Mississippi.
Doi albi l-au ucis pe Emmet Till,
în acel oraş din Mississippi.

Oraşul poartă numele Money,
oraşul se numeşte Money,
numele oraşului e Money,
Money, oraş sîngeros.

Scanned with OKEN Scanner

Doi albi l-au doborît pe el
în oraşul mai sus numit
şi în rîu îl zvîrliră pe el.
Să se-nece, negreşit.

Oraşul poartă numele Money,
oraşul se numeşte Money,
o, numele oraşului e Money,
Money, oraşul cel putred.

Rîul îl duse pe Emmet Till
prin acel oraş neguros.
Rîul duse cu el Justiţia
plutind cu faţa în jos.

Căci oraşul poartă numele Money,
oraşul se numeşte Money,
numele oraşului e Money,
Money, oraş necurat.

Băiatul plecă în moarte.
Ucigaşii, liberi plecară.
Ucigaşii fură lăsaţi în voie,
băiatul fu lăsat să moară.

Acolo, unde oraşul poartă numele Money,
oraşul se numeşte Money,
numele oraşului e Money,
Money, oraşul abject.

Scanned with OKEN Scanner

Pescuiți trupul lui Emmet Till
din rîul cu apa murdară.
Din orașul acesta de sînge pătat,
scoateți trupul Justiției afară.

Aduceți acasă trupul lui Emmet Till
din fiecare cetate.
Aduceți acasă trupul Justiției
și coroana ei cu nestemate-nsîngerate.

N. Tr. În engl. *money* = bani.

HEINZ STIEGER *(ELVEȚIA)* *TINEREȚE*

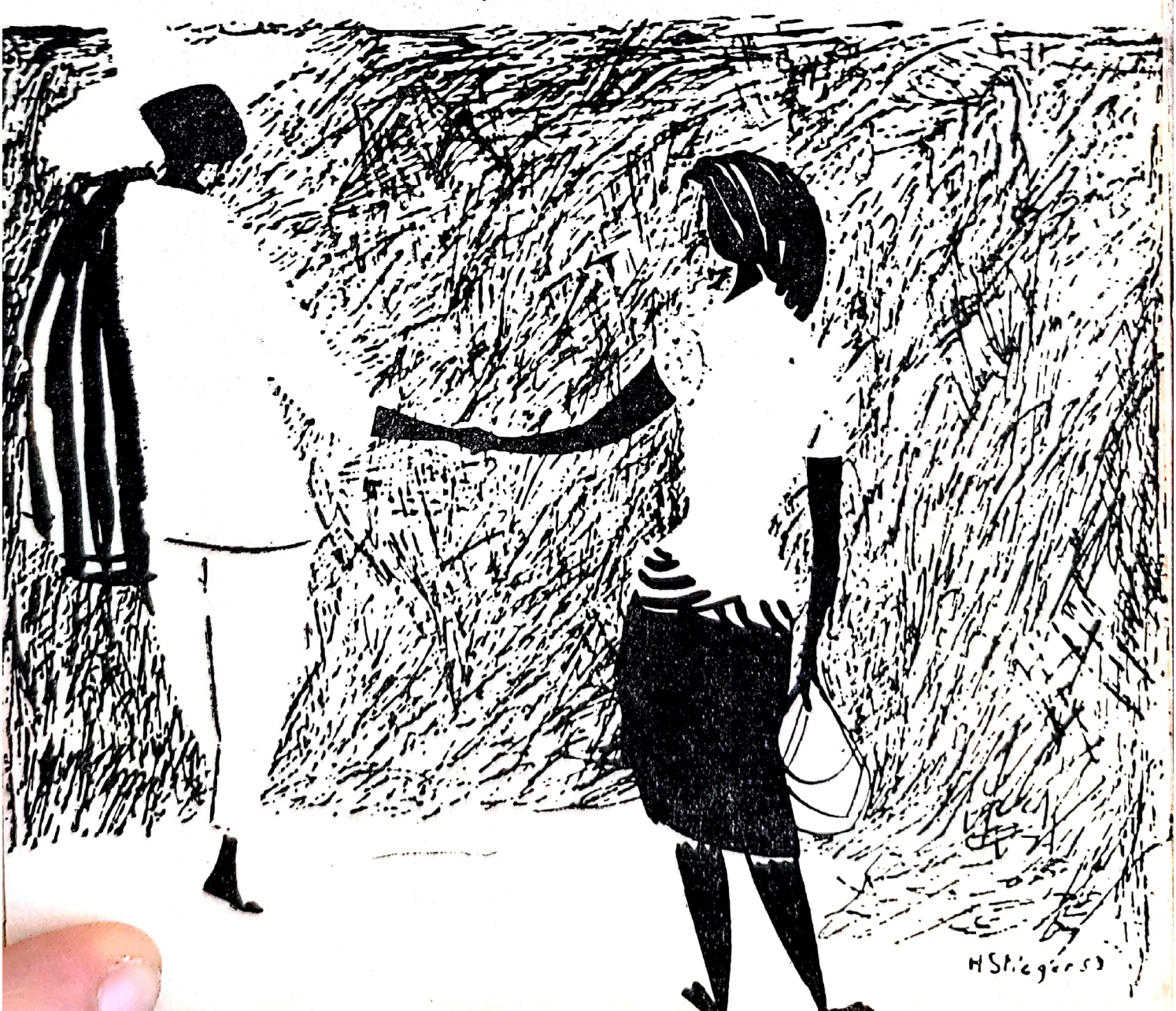

BOICOT ÎN AUTOBUZ

Roţile se-nvîrteau încet, se-nvîrteau uşor
în Montgomery, Alabama,
unde bunii negri-şi cunoşteau locul lor.

Toate roţile se-nvîrteau mereu, încet şi uşor,
în Montgomery, Alabama,
unde bunii negri se păstrau la locul lor.

Pînă-ntr-un întîi decembrie — în urmă cu zile puţine —
cînd o bună negresă-şi luă locul păstrîndu-şi-l bine.

« Primul venit — e şi primul servit.
Asta mi se cuvine şi mie, negreşit. »
Locul tău e la urmă. Ai uitat cu totul ce se cuvine?
«Locul mi-l ştiu, în sfîrşit. Şi mă simt pe el foarte bine. »

Vechilor roţi, obositelor roţi, le oprise jocul
ea, buna negresă care-şi cunoştea şi-şi păstra locul.

Ianuarie, februarie, iată şi primăvara cum vine
iar buna negresă locul şi-a luat şi îl ţine —

Scanned with OKEN Scanner

Şi tot mai mulţi şi mai mulţi locul şi-l găsesc,
tot mai mulţi şi mai mulţi locul şi-l ţin şi-l păzesc,
tot mai mulţi şi mai mulţi şi-l păstrează, firesc,
în primele rînduri ale neamului omenesc.

În romîneşte de NINA CASSIAN

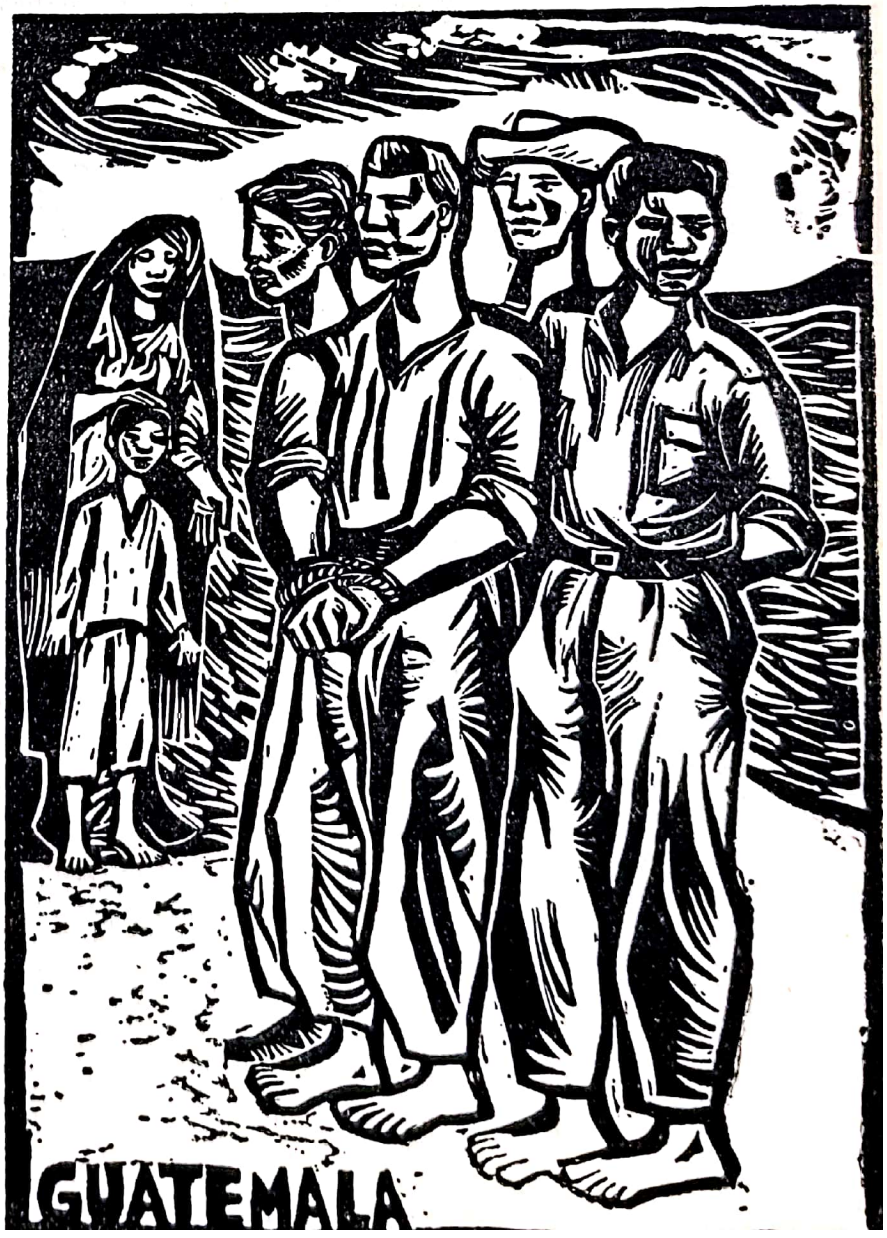

GUATEMALA, gravură de TURIANSKI SUZANA (URUGUAY)

Scanned with OKEN Scanner

ELISABETA BAGREANA

Elisabeta Bagreana este una din cele mai de seamă reprezentante ale liricii bulgare contemporane.

S-a născut în 1893 la Sliven într-o familie modestă de funcționari. După terminarea liceului, a lucrat ca învățătoare în satul Atamno. A urmat apoi filologia slavă la Sofia. În timpul studenției publică primele poezii (1915) în revista *Săvremena Misăl*. Începînd din 1920 Elisabeta Bagreana participă cu asiduitate la viața literară, manifestîndu-se în același timp ca scriitoare strîns legată de activitatea obștească.

În 1927, publică primul volum de poezii *Veșnica și sfînta*, un imn închinat femeii. Acestuia îi urmează în 1932 volumul *Steaua marinarului*, iar în 1936 — *Inimă omenească*. După 9 Septembrie 1944, Bagreana publică volumul *Cinci stele* în care scrie despre *Ziua cea mare* care a adus eliberarea Bulgariei.

Elisabeta Bagreana a participat activ la mai multe congrese internaționale pentru apărarea păcii.

AEROPORTURI

Mereu, de cînd mă știu, și azi,
Să zbor îmi place,
O, să zbor, să zbor,
De-adevăratelea,
Cu gîndul,
— O pasăre însetată, dorul ăsta,
Nesăturat de vreme.
Și azi mă ademenesc tăcute, noaptea,
Aeroporturile, cuiburi
Pestrițe ale lumii,
Cu păsări de metal zburînd, zburînd,
Departe, peste ape, peste șesuri,
Pe ștersele văzduhuri cărări
Se pierd necontenit
Peste pămîntul devenit prea mic
Și-n urma lor magnetizate, prinse
Priviri de adolescenți
Vrăjiți, visînd.

Ce ape-au curs între acum și-acea
Tulburătoare, caldă primăvară

Scanned with OKEN Scanner

A primului meu zbor
Către amăgitoarea lume, depărtată.
Ce multe aerodromuri au atins
Mereu nepotolitele-mi aripe!
Străine vetre penele le-au ars
Iar inima de dragoste durea.

Azi adunate am în amintire,
Ecuatorul, straniul ţinut,
Şi miezul polului închis în ghiaţă,
Arhipelaguri, pampasuri, de-a valma.
Dar cînd după un zbor îndelungat
Tînjind după acei iubiţi de mine
Mă-ntorc
Şi îmi răsare pe cîmpia dragă
A Sofiei, aeroportul, cuibul,
Adînc pricep, atuncea că n-ascunde
Bătrîna-mi inimă, un mai curat fior
O dragoste mai plină ca aceasta
Şi mă înclin, deliberat, s-ating
Cu buzele oricare fir de iarbă
Oricare frunză.

PĂMÎNTUL, NEPOŢICA ŞI EU

Copilă,
În livada primăverii,
Începi să zbori,
Cu fluturii,
Strîngi flori,
Iată mă chemi să vin . . .
— Cîndva,
Cu o privire plină de uimire
Şi de căldură, te vei apleca
Pe vorbele acestea?
O să-ţi aduci atunci, de mine, aminte
Şi de copilăria din Boiana
Spunînd:
— Să fi putut vedea
Cum zbor acum
Poate-ai fi scris
Poemul care l-ai visat mereu.

Scanned with OKEN Scanner

Să fiu, eu, azi, copil, ca tine
Crescînd cu timpul nou,
Care-nainte, de-a-nvăța să scrie
A și văzut în spații sputnicul
Și care-ncrezătoare,
Cu gestul larg și ochii limpezi
Așa cum fac copiii cînd se joacă
Pe același petec de hîrtie unde
Tocmai am terminat poemul meu
Cu-același toc
Ea zmîngălește un desen stîngaci
«Gagarin în rachetă»...

Tu vei zbura către o altă lume
Mult mai atrăgătoare pentru tine
Decît bătrînul nostru lut.
Un cer mai pur pe boltă să găsești
Flori mai frumoase
Fructe mai ciudate,
Tu vei vedea în alba dimineață
Din Venus sau din Marte, răsărind
Pămîntul nostru,
Cum în zori la noi
Luceafărul de ziuă strălucește
Deasupra lumei pașnice și largi.

Eu,
Cu toate că în viața mea
Pe această nestatornică planetă
De istovire și tristețe-mi plec
Adesea capul. — (Cupa cu plăceri
Arar mi s-a-ntins, cu-amar mai des)
O altă lume, totuși, nu cunosc.
Iubesc acest pămînt cu frați ai mei
Și știu
Că ei vor face și mai fericit
Acest șăgalnic zîmbet de copil
Și mai frumos vor face să-nflorească
În primăvară
Vechiul lor pămînt.

În romînește de AURORA CORNU

Scanned with OKEN Scanner

D O C U M E N T E

OSCAR LEWIS

COPIII LUI SÁNCHEZ

The children of Sánchez (« Copiii lui Sánchez ») este povestea unei familii care există în realitate și trăiește într-o mizerabilă periferie din Mexico-City.

Sociologul și scriitorul american Oscar Lewis a întreprins o cercetare în mediul acestei familii, aleasă ca prototip al unor categorii sociale care își duc viața într-o mizerie și o promiscuitate de necrezut; înregistrînd pe bandă de magnetofon și apoi transcriind povestea fiecărui membru al familiei lui Jesus Sánchez (ai cărui copii sînt : Manuel, un declasat, Roberto, muncitor calificat, Consuelo, fără ocupație stabilă, singura care a urmat patru clase primare, și Marta, mamă a patru copii mici, muritori de foame). Oscar Lewis oferă cititorului zguduitoare mărturii omenești; victime ale unei orînduiri sociale nedrepte, Sánchez și copiii lui reprezintă, din păcate, o imagine sintetică a degradării și înjosirii pe care o poate atinge omul, în condițiile junglei capitaliste.

Fragmentele pe care le publicăm mai jos sînt extrase din povestirea fiicei lui Jesus Sánchez, Consuelo, care își deapănă biografia căutînd să comenteze și uneori chiar să dea un verdict moral, faptelor înfățișate; cu toate erorile de interpretare și cu toată dezordinea expunerii — povestitoarea nu are nici măcar o pregătire școlară mai avansată — o realitate dureroasă se face puternic simțită în spusele acestei fete, pe care inumanitatea specifică societății capitaliste au asvîrlit-o pe ea ca și pe alți membri ai familiei ei, pe ultima treaptă a mizeriei.

C O N S U E L O

GRIJA mea cea mai mare rămăsese tot familia, însă necazurile și emoțiile dinainte se micșoraseră. Departe de ea, îmi dădeam seama că cei rămași acasă constituie un cerc unit, sau, mai bine zis, un lanț în care toți erau legați unii de alții. Eu singură rămăsesem în afara cercului. Așa a fost întotdeauna, dar n-am avut curajul să înfrunt greutățile. Știam că nu trebuie să mă amestec în viața lor, că trebuie să lupt numai pentru mine.

Dacă aș fi trăit numai pentru mine, de mult aș fi plecat departe. Dar dragostea mea pentru familie, această mare dragoste mexicană, era un lanț puternic

Scanned with OKEN Scanner

care mă trăgea înapoi, mă dobora. Vroiam să înaintez în viață, dar lanțul nu mă lăsa. Iar ei nu înțelegeau că eu vroiam să găsesc un drum pentru ei. Mai îngrozitor, era faptul că mă simțeam obligată să-i ajut, nu pentru că ar fi fost cerșetori. Nu ! De loc ! Ei aveau mai mult curaj decît mine să înfrunte viața, să înfrunte foamea, umilirile, un tratament crunt zi de zi. Ei le-au putut înfrunta. Eu nu. Eram prea lașă.

Doamne, cum aș fi vrut să-mi fac bagajele și să mă duc departe de tot ! Visam să mă duc spre graniță, spre California. Poate m-aș fi măritat cu un *gringo*, cu un străin care m-ar fi înțeles mai bine decît bărbații mexicani. Firea mea era prea uscată. . . Nu eram în stare să fiu drăguță sau destul de supusă pentru a plăcea bărbaților de la noi. Acest *majo* [1] mexican, în mîndria și vanitatea lui, consideră femeile ca pe niște ființe inferioare și se bucură cînd poate să le umilească. Numai *el* are dreptate și numai sentimentele *lui* contează. Cînd discută, pe el nu-l interesează să afle adevărul, ci să vorbească mai tare decît alții. O femeie nu poate să umble singură fără ca vreun bărbat să încerce să-și exercite « drepturile » asupra ei. Toți bărbații pe care i-am cunoscut, tata, frații, prietenii și colegii mei de muncă, toți credeau că ei trebuie să dea ordine și să fie ascultați.

Nu m-am putut împăca niciodată cu un bărbat care vroia să impună, să domine. Nu-mi plăcea autoritatea lui distrugătoare, nu vroiam să mă simt inferioară. În această privință, m-am luptat chiar și cu tatăl meu. Un lucru nu putea să fie just numai pentru că îl spusese el ! Bărbații sînt fizicește mai tari (dar nu și moral), iar dincolo de toată « superioritatea » lor se ascunde forța ! De aceea, niciodată nu am avut încredere în bărbații mexicani, și niciodată, niciodată nu m-aș putea înțelege cu ei. Eu vreau să fiu independentă, să-mi croiesc singură drumul, să-mi creez singură cercul care să mă înconjoare.

Îmi făceam visuri curajoase, dar ori de cîte ori mă duceam în Casa Grande și vedeam situația de acolo, mă îndoiam. Ar fi fost o lașitate să fie părăsiți cei patru copii fără mamă. Delila s-a certat cu tata și a trimis copiii înapoi, la Marta. Din nou a trebuit ca în fiecare seară, să mă duc la Casa Grande, să le dau de mîncare și să-i culc.

N-am să iert niciodată tatălui meu și femeii lui felul în care s-au folosit de acești copii fără apărare pentru scopurile lor, întîi ca un pretext ca să se căsătorească, iar apoi ca să se amenințe unul pe altul. Fără îndoială, Manuel era un părinte rău, dar de ce nu l-a forțat tata de la început să aibă grije de proprii lui copii? *Papá* nu făcea decît să se plîngă de el și să-l înjure mereu cu aceleași cuvinte: « Cum poți să fii atît de derbedeu, atît de leneș? E de necrezut ! Dormi pînă la prînz, în timp ce eu îmi rup spinarea lucrînd. . . Nu mai știu ce-i de făcut cu acest animal. Nu lucrează nici măcar pentru el ! »

Mi se rupea inima gîndindu-mă că acești copii nu se pot aștepta la nici un viitor. Sînt ei condamnați să trăiască fără cămin, să primească lovituri cînd de la unul cînd de la altul, să le lipsească îmbrăcămintea, jucăriile, și chiar și patul? Mă înfuriam văzîndu-l pe Manuel cum « uită » în mod regulat să lase bani pentru hrana lor. El și Maria [2] își petreceau viața în cafeneaua lui Gilberto și nici măcar nu se sinchiseau să se ducă să-și vadă de copii. Protestele mele erau ca un strigăt în pustiu. Simțeam cum mă ardeau flăcările soarelui înfierbîntat, pe mine și pe cei patru mărunței.

---

[1] Majo — termen spaniol pentru tînăr bărbat seducător.
[2] Maria este a doua soție a lui Manuel și mama vitregă a celor patru copii ai lui.

Scanned with OKEN Scanner

Mă convinsesem că dacă folosim forţa împotriva lui, Manuel o să-şi ia obligaţiile în serios. Într-o noapte, i-am spus tatei că voi vorbi cu un avocat, Senor Marroquin, care l-a ajutat pe Roberto să iasă din închisoare. Întîi, tata a ezitat. Apoi a încuviinţat. N-a trecut multă vreme şi m-am dus la Departamentul Serviciului Social şi l-am acuzat pe fratele meu de iresponsabilitate faţă de proprii lui copii. Primele două convocări nu l-au interesat, dar pe a treia au trimis-o cu un poliţist, la cafenea. Manuel a îngălbenit cînd i s-a înmînat convocarea şi, în ziua următoare, a apărut la Departament.

În dimineaţa aceea, i-am luat cu mine pe cei patru copii la Serviciul Social, deşi nu eram sigură că Manuel va veni. Intram şi ieşeam mereu, pîndindu-l să văd cînd vine. Către ora zece l-am văzut stînd pe scară. Recunosc că mi-era frică să stau faţă în faţă cu el. Dar ar fi fost în stare să plece fără să mai intre şi de aceea m-am dus la el şi i-am spus, « Papá te aşteaptă înăuntru ».

Manuel s-a uitat la mine cu furie şi cu ură. « Ce aţi mai scornit? De ce mă plictisesc şerpii ăştia de aici? » Cu ciudă şi mîrîind, a intrat în sfîrşit în birou. L-am urmat cu inima cît un purice.

A fost mirat să-şi vadă copiii.

— Ei ce caută aici?

Alanes s-a ascuns după mine, Mariquita spunea: — « Nu-ţi fie teamă, papá. N-o să-ţi facă nici un rău. Mătuşa vrea doar să ne cumperi pantofi şi haine şi să ne dai bani pentru mîncare ». — Eu stăteam în partea cealaltă a biroului, la o bună distanţă de fratele meu. Funcţionara de la serviciul social, Senorita Olga a întrebat: — « Eşti tatăl acestor copii? »

— Da, senorita, la ordinele dumneavoastră!

— Tinere, tatăl dumitale te acuză că îţi neglijezi copiii. Ei sînt carne din carnea dumitale şi sînge din sîngele dumitale şi totuşi nu-i ajuţi cu nimic. Pentru ce? Nu-i iubeşti?

I-a vorbit multă vreme. Tot timpul, Manuel asculta rece, cu braţele încrucişate. Într-un tîrziu a răspuns: « Da, îi iubesc... Nu, desigur că nu... Nu, nu vreau să li se întîmple nimic rău... »

Cînd senorita Olga a terminat, Manuel a spus: « Uite, domnişoară, copiii mei nu au fost părăsiţi. Ei o duc bine la bunicul lor. Nu este adevărat că sînt bătuţi şi chinuiţi. Sora mea a exagerat întotdeauna. Dacă dai unui copil o palmă, pentru ea asta înseamnă bătaie. Nu-i de loc adevărat! Delila este o sfîntă. Aş vrea ca toate femeile să fie ca dînsa. Copiii mei nu duc lipsă de nimic. Sora mea ar vrea ca ei să trăiască întocmai ca nişte americani. Eu nu cîştig însă destul pentru asta. Nu-i vorba că nu vreau să-mi ajut copiii, dar n-am un venit regulat».

Scuzele lui m-au înfuriat. « Ce barbar! Nu trăieşti ca un american, dar mănînci de trei ori pe zi? Nu dormi într-un pat şi nu ai o haină pe tine? Nu cîştigi destul, dar ca să joci cărţi şi domino şi să te duci la curse de cai ai bani! Dacă ai cheltui aceşti bani pentru casa ta, copiii ar avea ce le trebuie ».

În acest moment, Manuel a făcut greşala să întindă mîna şi să-mi ceară bani, spunînd: « Bine, dă-mi tu bani! N-am nevoie de sfaturi. Am nevoie de bani să le cumpăr ce le trebuie. Dacă te doare să-i vezi lipsiţi de toate, dă-mi ceva bani ».

Atunci, pe loc, în timp ce el ţinea mîna întinsă, funcţionara de la serviciul social l-a acuzat că refuză să-şi susţină copiii şi a declarat că ei vor fi internaţi într-un azil de orfani, iar el va fi trimis la închisoare dacă nu va lăsa pentru ei, la acel serviciu, zilnic, cincisprezece pesos pentru întreţinere. Fratele meu a înghiţit în sec şi a trebuit să semneze hîrtia. Şi eu am semnat-o

Scanned with OKEN Scanner

și am promis că voiu veni să încasez banii de la oficiu o dată pe săptămînă și îi voi da oricui va avea grijă de copii.

Nu știu ce-a simțit Manuel cînd a plecat. Trebuie să fi fost un amestec de furie, de rușine și de dorință de a mă bate. Nici copiii, nici eu nu îndrăzneam să părăsim biroul, deși ei vorbeau deja, agitați, despre toate lucrurile pe care vroiau să le cumpere. Cum era de prevăzut, fratele meu n-a mers niciodată să depună banii la oficiu, dar după asta a dat totuși bani de cheltuială în casă, iar el sau Maria, veneau zilnic la Casa Grande să vadă copiii.

Într-o dimineață, era pe la lăsata secului, am sosit înaintea plecării copiilor la școală. Conchita, fetița cea mai mică a lui Manuel îmi ieși înainte să-mi spună că Marta i-a spălat cu apă rece. Era o zi foarte friguroasă și m-am înfuriat, dar n-am zis nimic, de teama certurilor. I-am spus Conchitei să nu se supere și să se îmbrace cu ceva mai gros. Marta era în bucătărie. Deodată, începu să țipe la mine.

« Și ce te privește pe tine, fiică de curvă ! » Și a început să strige că sînt o căței, o curvă publică și lucruri pe care nici nu pot să le repet. Apoi a voit să mă plesnească. Dar nici eu nu sînt o sfîntă ! M-am apărat. Nu doream să ne batem, dar ea, parcă își ieșise din minți. A dat cu piciorul și m-a zgîriat cu unghiile în timp ce îi ieșeau din gură tot felul de blesteme și înjurături. Niciodată n-am înțeles de ce mă ura soră-mea atît de mult. În fața copiilor, a urlat că mă culcam în fiecare noapte cu alt bărbat.

N-am mai putut suferi. Am fugit plîngînd la Roberto, la fabrică, la mătușa mea și apoi la tata, care a certat-o pe soră-mea și i-a spus să-i lase pe copii în grija Delilei și să se ducă să muncească. Marta s-a supărat și în aceeași noapte a fugit cu celelalte fete. Am crezut că s-a dus înapoi, la Crispin, tatăl copiilor ei.

Manuel și Maria s-au mutat atunci la Casa Grande ca să aibe grijă de cei patru copii ai lor. Un timp, totul a mers bine. Mai tîrziu, vrăjitoarea aia de Delila s-a mutat în noua căsuță, pe care tata a clădit-o pentru ea. Ea a luat tot din Casa Grande și nu i-a lăsat lui Manuel nici măcar un scaun, o farfurie sau o lampă de gătit. A luat chiar și lucrurile Martei și ar fi luat și podeaua dacă ar fi putut. Mi-a rupt certificatul meu de stenografie și cele de școală, fără nici un motiv.

Văzîndu-l pe Manuel fără nimic și gîndindu-mă la copii, i-am spus să se ducă la casa Lupitei și să ia de acolo patul meu cel mic. Am avut eu acolo și un pat mai mare. Salteaua, am vîndut-o sorei mele vitrege Antonia, așa încît ar fi trebuit să-și cumpere alta. Pe vremea aceea, aveam nevoie de bani și i-am oferit amîndouă paturile numai pentru o sută de pesos. Mi s-a părut că e just așa. *Caramba !* Manuel era mai mare ca mine. În plus, era bărbat. Mi-am zis că trebuie să-mi plătească ceva. Ei bine, mi-a dat cincizeci și cinci de pesos, iar restul l-a uitat. Așa a rămas. . . Nu-i nimic ! Doar e fratele meu !

Ce m-a înfuriat însă e că n-a mai cumpărat salteaua și i-a culcat pe copii pe niște saci murdari, așternuți peste arcurile rupte. El și cu nevastă-sa dormeau în patul cel mic, pe o saltea, bine acoperiți cu o pătură. Dar bieții copii n-aveau decît o bucată de doc și toată noaptea tremurau de frig. Numai un om fără suflet, ca fratele meu, era în stare să nu vadă această nedreptate.

Mariquita a căpătat o bronșită și trei săptămîni n-a putut să vorbească, pînă ce am dus-o eu la spitalul de copii. Taică-su n-a vrut să plătească nici măcar doctoriile. Într-o seară, am găsit-o pe mica Concha culcată pe jos, pe o grămadă de zdrențe, arzînd de febră. Maria și Manuel nici n-au observat că era bolnavă ! Rudele Mariei au început să se mute și ele acolo în cameră, care astfel a devenit un adevărat balamuc. Mi-am spus că nu pot să las să treacă

Scanned with OKEN Scanner

și am promis că voiu veni să încasez banii de la oficiu o dată pe săptămînă și îi voi da oricui va avea grijă de copii.

Nu știu ce-a simțit Manuel cînd a plecat. Trebuie să fi fost un amestec de furie, de rușine și de dorință de a mă bate. Nici copiii, nici eu nu îndrăzneam să părăsim biroul, deși ei vorbeau deja, agitați, despre toate lucrurile pe care vroiau să le cumpere. Cum era de prevăzut, fratele meu n-a mers niciodată să depună banii la oficiu, dar după asta a dat totuși bani de cheltuială în casă, iar el sau Maria, veneau zilnic la Casa Grande să vadă copiii.

Într-o dimineață, era pe la lăsata secului, am sosit înaintea plecării copiilor la școală. Conchita, fetița cea mai mică a lui Manuel îmi ieși înainte să-mi spună că Marta i-a spălat cu apă rece. Era o zi foarte friguroasă și m-am înfuriat, dar n-am zis nimic, de teama certurilor. I-am spus Conchitei să nu se supere și să se îmbrace cu ceva mai gros. Marta era în bucătărie. Deodată, începu să țipe la mine.

« Și ce te privește pe tine, fiică de curvă ! » Și a început să strige că sînt o cățea, o curvă publică și lucruri pe care nici nu pot să le repet. Apoi a voit să mă plesnească. Dar nici eu nu sînt o sfîntă ! M-am apărat. Nu doream să ne batem, dar ea, parcă își ieșise din minți. A dat cu piciorul și m-a zgîriat cu unghiile în timp ce îi ieșeau din gură tot felul de blesteme și înjurături. Niciodată n-am înțeles de ce mă ura soră-mea atît de mult. În fața copiilor, a urlat că mă culcam în fiecare noapte cu alt bărbat.

N-am mai putut suferi. Am fugit plîngînd la Roberto, la fabrică, la mătușa mea și apoi la tata, care a certat-o pe soră-mea și i-a spus să-i lase pe copii în grija Delilei și să se ducă să muncească. Marta s-a supărat și în aceeași noapte a fugit cu celelalte fete. Am crezut că s-a dus înapoi, la Crispin, tatăl copiilor ei.

Manuel și Maria s-au mutat atunci la Casa Grande ca să aibe grijă de cei patru copii ai lor. Un timp, totul a mers bine. Mai tîrziu, vrăjitoarea aia de Delila s-a mutat în noua căsuță, pe care tata a clădit-o pentru ea. Ea a luat tot din Casa Grande și nu i-a lăsat lui Manuel nici măcar un scaun, o farfurie sau o lampă de gătit. A luat chiar și lucrurile Martei și ar fi luat și podeaua dacă ar fi putut. Mi-a rupt certificatul meu de stenografie și cele de școală, fără nici un motiv.

Văzîndu-l pe Manuel fără nimic și gîndindu-mă la copii, i-am spus să se ducă la casa Lupitei și să ia de acolo patul meu cel mic. Am avut eu acolo și un pat mai mare. Salteaua, am vîndut-o sorei mele vitrege Antonia, așa încît ar fi trebuit să-și cumpere alta. Pe vremea aceea, aveam nevoie de bani și i-am oferit amîndouă paturile numai pentru o sută de pesos. Mi s-a părut că e just așa. *Caramba !* Manuel era mai mare ca mine. În plus, era bărbat. Mi-am zis că trebuie să-mi plătească ceva. Ei bine, mi-a dat cincizeci și cinci de pesos, iar restul l-a uitat. Așa a rămas. . . Nu-i nimic ! Doar e fratele meu !

Ce m-a înfuriat însă e că n-a mai cumpărat salteaua și i-a culcat pe copii pe niște saci murdari, așternuți peste arcurile rupte. El și cu nevastă-sa dormeau în patul cel mic, pe o saltea, bine acoperiți cu o pătură. Dar bieții copii n-aveau decît o bucată de doc și toată noaptea tremurau de frig. Numai un om fără suflet, ca fratele meu, era în stare să nu vadă această nedreptate.

Mariquita a căpătat o bronșită și trei săptămîni n-a putut să vorbească, pînă ce am dus-o eu la spitalul de copii. Taică-su n-a vrut să plătească nici măcar doctoriile. Într-o seară, am găsit-o pe mica Concha culcată pe jos, pe o grămadă de zdrențe, arzînd de febră. Maria și Manuel nici n-au observat că era bolnavă ! Rudele Mariei au început să se mute și ele acolo în cameră, care astfel a devenit un adevărat balamuc. Mi-am spus că nu pot să las să treacă

Scanned with OKEN Scanner

nici o zi fără să văd ce nouă pacoste se mai abate peste ţînci. L-am tot sîcîit pe Manuel să cumpere saltea. Mi-a zis să-mi văd de treburile mele şi dacă îi iubesc atît de mult pe copii, să-i iau de pe capul lui şi să-i întreţin.

— Bine, îţi iau copiii, dar întîi o să am grijă să intri tu la închisoare ! Apoi, am ţipat cît m-a ţinut gura: « Iar tu ştii că eu fac ce spun ! »

Am început să-i iau pe copii în camera mea din casa Juanitei, pentru cîte patru — cinci zile. Cît de mult aş fi vrut să-i ţin mereu la mine ! Îi iubeam de parcă ar fi fost într-adevăr ai mei. Mi-aş fi dorit un cămin al meu, unde să poată să alerge, să se joace, un cămin unde să nu audă decît vorbe bune şi să trăiască aşa cum trebuie să trăiască nişte copii. Încetul cu încetul această dorinţă a mea a început să mă chinuie.

Între timp, am primit veşti de la Marta din Acapulco. Aştepta al patrulea copil — iar eu n-aveam nici unul ! Papá s-a dus s-o vadă, şi la întoarcere, ne-a spus că Marta locuieşte într-un loc în care nici animalele n-ar putea trăi. Poate a exagerat. Dar, cinstit spus, nu vroiam să aud nimic despre sora mea. Mă interesa mult mai mult să găsesc o locuinţă pentru mine şi pentru copii şi, da, şi pentru fratele meu Roberto.

Acum Roberto avea o soţie, Antonia. N-avea nici casă, nici slujbă, nici îmbrăcăminte, dar avea o femeie ! Erau ca doi copii mici care dormeau tot timpul. Mai întîi, a ţinut-o pe biata fată la mătuşa noastră şi pe urmă în Casa Grande. Dar papá era supărat pe Roberto pentru că o bătuse pe Delila şi într-o zi l-a gonit. « Nu poţi să stai aici ! » spunea tata. « Eşti un derbedeu şi mai vrei să fii şi lăudat ! »

Toţi eram încurcaţi şi necăjiţi pentru că tata vorbise de faţă cu Antonia, care începu să plîngă. Fără să se uite la tata, Roberto zbieră: « Strînge boarfele, fato, şi haidem ! »

Îl rugai pe tata să-i lase să rămînă măcar pînă ce vor găsi un alt adăpost. Slavă domnului că a zis da ! Bietul frate-meu dorea să-şi înjghebe un cămin pentru sine, deşi nu avea încă de lucru. Găsindu-se într-o asemenea situaţie şi pentru că şi eu voiam să am un cămin, i-am propus să închiriem împreună un apartament. Eu n-aş fi putut s-o fac singură, dar cu ajutorul lor !. . . Eram învăţată să-mi gospodăresc banii şi le cunoşteam valoarea. La fiecare chenzină, puneam deoparte jumătate din chirie; plăteam zece sau cincisprezece pesos, pentru rochia luată în rate; douăzeci de pesos pentru transport şi sandvişuri, şi, pe urmă, cumpăram alimente pentru o săptămînă. Dacă mi-ar fi rămas ceva, aş fi cumpărat nişte lucruri mici, foarte neînsemnate, pentru mătuşă sau pentru copii. Dar, deseori nu rămînea un ban. Ba, uneori se întîmpla ca înainte de noua chenzină să nu am ce mînca.

A trebuit să mă lupt cu Roberto ca să-l conving, că pentru el ar fi bine să locuim împreună. « Măi, omule — îi spuneam — o să-ţi prindă bine ! Cunosc pe cineva care poate să-ţi găsească de lucru la căile ferate sau pe un camion de Coca-Cola şi atunci vei putea plăti jumătate din chirie şi celelalte cheltuieli. Antonia poate să gătească şi să cureţe casa pentru noi şi va fi fericită în casa ei. » Pînă la urmă, a fost de acord şi am găsit într-o clădire modestă, nu departe de Casa Grande, un mic apartament compus din două camere, bucătărie şi baie.

Eram fericită. Roberto şi Antonia spuneau că e un palat. Avea ferestre prin care intrau razele soarelui, un cazan de apă care funcţiona cu lemne, apă curgătoare şi podea pe jos. Camerele erau minuscule, chiar şi fără mobile, dar era foarte bine şi aşa, pentru că noi tot nu aveam nimic. Chiria era de 240 pesos pe lună. Am dat un avans de optzeci şi cinci de pesos şi am pornit

Scanned with OKEN Scanner

în căutarea unui cosemnatar pentru contract. Tata a refuzat categoric. Antonia și Roberto nu cunoșteau pe nimeni care să poată fi luat în serios, ca garant, așa că, pînă la urmă a trebuit să-l rog pe șeful meu de birou să semneze. În timpul acestor alergături, am trimis-o pe Antonia înapoi, de două-trei ori, să-i mai lase proprietăresei ceva bani ca să fim siguri că nu dă locuința altcuiva. Roberto se plictisise de toată comedia asta. « Atîtea necazuri pentru o locuință blestemată ! » spunea el. Nu știa ce înseamnă să ai un cămin, să plătești chirie ! Cred că își pierduse interesul pentru casă, sau că se speriase. Fapt este că mi-a spus că nu mai vrea locuința și s-o păstrez pentru mine. Am încercat să recapăt avansul, dar n-am reușit, așa că m-am trezit prinsă ca într-o capcană.

Cînd mi-am dus lucrurile acolo cu un taxi, tot ce aveam era cîteva rochii, un aparat de radio și o scîndură de călcat. L-am prevenit pe Manuel că dacă nu-mi dă restul banilor pentru paturi ca să pot plăti o primă rată pentru un alt pat, atunci am să iau patul cel mic înapoi. Nici nu s-a sinchisit. Văzînd așa, în ziua cînd m-am mutat, m-am dus la Casa Grande și mi-am luat patul. Salteaua le-am lăsat-o. Bine înțeles că el și cu Marta s-au înfuriat, dar puteam să dorm pe podea?

După aceasta, Manuel s-a purtat ca un neom. N-a lăsat patul mare pentru copii. L-a luat pentru el, iar pe micuți i-a pus să doarmă pe podea, unde nu aveau nici o apărare împotriva șobolanilor. Numărasem nouă găuri mari de șobolani în podea și fratele meu nu făcea nimic ca să le astupe ! Și-a cumpărat o saltea pentru pat și pe copii i-a lăsat să doarmă pe o grămadă de paie !

Din această pricină a izbucnit un nou scandal. Manuel spunea că a plătit patul și putea să facă ce vroia cu el. Eu susțineam că îl vîndusem pentru copii. Nici nu mai vorbea cu mine. Asta a pus capac ! M-am dus la Casa Grande, am lăsat Mariei bani și am luat patul înapoi. Roberto vroia să i-l dau lui. Pe dracu ! După toate necazurile nici gînd să-l dau fără bani. Pînă la urmă, l-am vîndut unui vecin pentru o sută de pesos.

În noua casă, n-am dus-o prost, deși n-am avut bani să plătesc deschiderea curentului electric. În prima lună, am stat cu lumînări. N-aveam dulap pentru îmbrăcăminte, n-aveam o mașină de gătit, n-aveam cum să calc ceva. Drumul pînă la birou îmi lua un ceas și n-aveam timp să mănînc. Banii pentru hrană trebuia să-i cheltuiesc pentru altele și zile întregi nu mîncam altceva decît cafea cu pîine. Noroc că în fiecare zi la zece și jumătate, fetele din birou aduceau cîte ceva de la bufet.

Lucram ore suplimentare ca să cîștig mai mult și să iau ceva pentru gospodărie, dar de Anul Nou tot nu aveam mobile în casă. Într-o seară m-am dus la Juanita să-i dau niște bani pe care îi datoram și i-am vorbit despre necazurile mele. I-am spus că am nevoie de bani ca să-mi aduc nepoții și nepoatele la mine, pentru totdeauna, dar că o să dureze o veșnicie pînă ce voi putea economisi destul din ce cîștig. « Va trebui să împrumut bani cu dobîndă ! »

« Ah, Consuelo, ce rușine ! De ce nu încerci la *Ora Amatorilor* la televiziune? Știi să cînți ! Știi să dansezi ! Dacă vei cîștiga, vei avea o grămadă de bani, și pe deasupra și contract de angajament. »

Tot ce aveam în cap era : « Am nevoie de bani, am nevoie de bani ». Arătam prost. Slăbisem și mă gălbejisem. La fiecare cîteva săptămîni, ba eram răcită, ba aveam bronșită, ba aveam dureri de stomac. Dar gîndul că pot cîștiga bani mi-a dat putere și într-o zi m-am prezentat la *televicentro*. Am trecut proba pentru cîntăreți și dansatori și am fost acceptată pentru proba finală. Cineva

Scanned with OKEN Scanner

din juriu a socotit că sînt « material » mai bun pentru dans, decît pentru cîntec, și în loc să mă programeze la *Ora Amatorilor*, mi-au acordat o bursă ca să studiez dansul la Conservator. Televiziunea urma să plătească toate cheltuielile, iar dacă reușeam, după șase luni, aș fi fost lansată ca dansatoare într-un teatru, sau într-un cinematograf, sau într-un local de noapte și aveam să plătesc datoria. Eu spuneam da la orice, fără să mă gîndesc, și iar urmau alte demersuri, alte telefoane, și întrebări. În aprilie, am intrat într-o școală de dans modern.

Lucram la birou pînă la două și jumătate, în fiecare zi și mă duceam la cursul de dans de la patru pînă la opt, nouă seara. Este adevărat, aveam o bursă, dar a trebuit să mai fac datorii ca să-mi cumpăr costum de dans, maiouri și acum aveam multe cheltuieli de transport. Munceam cu furie ca să fac diferite exerciții și ca să învăț fel de fel de pași, astfel încît să-i ajung pe ceilalți din urmă. M-a costat multă energie și în fiecare seară eram leoarcă de sudoare. Toate acele luni de nemîncare îmi supseseră trupul. Mîncam tot în fugă, ba, erau zile cînd nu luam nimic altceva decît un pahar de Coca-Cola și cîteva bomboane pînă la cina de la ora zece.

Între timp, Roberto și Antonia se instalaseră la mine și, ca să fac economie de cîțiva pesos, așteptam pînă ce soseau acasă și mîncam ce gătea cumnata mea. Niciodată în viața mea n-am muncit atît de greu ! Trebuia să-mi împart și timpul și banii, fiecare minut și fiecare *centavo* conta.

După două luni de asemenea viață, am început să am zilnic mari dureri de cap. Nu puteam să mă scol dimineața și toată ziua eram prea obosită ca să muncesc. Pierdeam mereu din greutate și simțeam cum mă lasă sufletul și sănătatea. Nu vedeam cum aș mai putea să studiez dansul. Aveam impresia că mă așteaptă o nouă înfrîngere, o nouă deziluzie. Ce avea să devină acel vulcan de speranțe trezite în mine, speranța de a deveni ceva, speranța de a nu muri fără să las ceva în urma mea?

În aceste condiții, atunci cînd un tînăr din clasa mea de dans m-a întrebat dacă aș vrea să fiu figurantă într-un film în timpul vacanței, am acceptat. Grație lui, am găsit un loc la Studiourile Churubusco. Eram foarte fericită și puțin speriată că mă găsesc printre vedete și alți oameni de seamă din industria cinematografică. În viața mea nu visasem să mă găsesc în fața unui aparat de filmat și pac ! — iată-mă, angajată. Mă mișcam cît puteam de natural și oamenii păreau să fie mulțumiți. M-au ținut în Studio o săptămînă întreagă. Am cîștigat 190 pesos, inclusiv mesele în acele șapte zile de neuitat.

Cum mă învîrteam în jurul biroului de angajare, sperînd să fiu luată pentru o nouă perioadă, un actor de mîna zecea se apropie de mine și îmi spuse să mă urc în mașina lui, că vrea să mă ducă undeva unde să fiu angajată. L-am crezut și m-am urcat.

« Ce fel de lucru cauți? »

« Eu? Îmi place să cînt. Dar nu sînt decît o amatoare ».

« Nu-i nimic, undeva trebuie să începi. Toți trebuie să pornim de jos ca să ajungem sus. Uită-te la mine ! Nu mi-e rușine să recunosc că am început de la nimic și iată, unde am ajuns. Ai văzut ultimul meu film? »

« Nu, merg rar la cinema. Cum ai spus că te cheamă? »

În timp ce vorbeam așa, Senor Angel Montero scoase mașina lui mare din curtea studioului, și ne aflam acum pe o triplă autostradă. Era drăguț, era bine îmbrăcat și. . . era actor ! Mi-a arătat unele din fotografiile lui mai recente și mi-a promis una cu autograf. Vorbea de rolurile lui, de vedetele pe care le cunoștea ; și spunea că vrea să deschidă o agenție de angajare pentru care

Scanned with OKEN Scanner

caută talente. Avea nevoie de o fată tînără ca să cînte într-un trio. Mă rugă să cînt ceva. Cînd am terminat, părea impresionat.

« Fată ! Recunosc că nu m-am așteptat să fii chiar atît de bună ! Cred că vei corespunde. Tot ce-ți mai lipsește este să știi cum să cînți mai expresiv. Voi avea eu grijă. Cunosc o cîntăreață ! O chiamă Sarita. Este o bună prietenă a mea și nu va refuza să te învețe. Te conduc la ea, chiar acum ».

« Dar, iartă-mă, Senor Angel, nu mergem la biroul de angajări? »

« Ce, fată ! N-ai încredere în mine? Nu știu cum te-au tratat ceilalți, dar să știi că eu sînt un gentleman ».

« Nu, nu ! Nu m-am gîndit la asta... Aș dori s-o întîlnesc pe Senora Sarita. Am fost doar curioasă !... Am întrebat, așa »...

În timp ce vorbea, eu mă gîndeam : « Desigur, n-o să-mi facă nici un rău. Cunoaște atîtea artiste !... » Goneam de multă vreme. Începuse să plouă. Artistul continua să vorbească despre sine și despre femeile pe care le cunoștea. Începusem să mă îngrijorez.

« Unde-i casa Saritei? N-am crezut că va fi așa departe ».

« Ascultă ! Ți-am spus eu că e aproape? N-ai încredere în mine? Mă faci să mă simt un barbar ! »

« Scuză-mă, Senor Angel, dar vreau s-o cunosc ».

Părea supărat, iar mie îmi era rușine. Deodată, a virat spre o fundătură și, în fața mea, prin toată ploaia grea care cădea, am văzut cuvîntul « Hotel ».

« Senor Angel, eu nu intru aici ! Mi-ai spus că mergem la biroul de angajare și de aceea am venit cu dumneata ».

« Sst ! Să nu faci gălăgie. Nu-mi place circul. Te duc la biroul de angajare, dar acum sînt obosit ».

A oprit mașina în fața unei intrări și a coborît să-mi deschidă ușa mașinii. Eram nervoasă și supărată. Aveam un nod în gît și eram gata să plîng, dar nu puteam de teamă și de rușine. Nu vroiam să cobor. Ploua foarte tare și el s-a udat leoarcă. Mă scosese din mașină și îmi ținea brațele atît de strîns că mă dureau.

« Nu vreau să intru ! Lasă-mă în pace ! » Cît de umilită mă simțeam !

« Nu-ți cer permisiunea. Nu fii proastă ! Ești o nebună ! O să dureze doar un moment. Cîte fete ar vrea să fie în locul tău. S-ar simți onorate ! Tu de ce nu vrei? Crezi că ești o zeiță? Ar trebui să-mi mulțumești ! »

Ședeam pe pat. El rîdea batjocuritor ! Zăvori ușa și își desfăcu cămașa.

« Sărută-mă ! »

« Nu. Nu vreau. Lasă-mă în pace ! Doar dacă reușești cu forța. Lasă-mă, mă doare dacă mă strîngi ! »

« Taci din gură ! De ce faci o dramă? Poate ești virgină? Hai, fetițo, ia lucrurile mai ușurel. Asta-i lucrul cel mai natural din lume. De ce ți-e frică? Ești o vrăjitoare încîntătoare, dar nu sînt obișnuit să cerșesc. Dacă pot s-o fac cu Sarita și cu Martita, de ce nu și cu tine? »

Patru luni mai tîrziu am aflat că eram gravidă. Nu l-am mai văzut pe Senor Angel niciodată, iar cînd l-am căutat la studio și la televicentro, mi s-a spus că are alt angajament. În sfîrșit, am găsit un doctor care a fost dispus să facă operația aceea delicată. Am vîndut noul meu șifonier ca să-mi plătesc cheltuielile. După aceea, am fost foarte bolnavă și am lipsit de la slujbă timp de două săptămîni.

Spre tristețea mea, astfel s-a întîmplat prima mea întîlnire amară cu acel blestemat majismo mexican. Ca și un număr infinit de alte femei mexicane, și eu am făcut parte din acel joc brutal în care bărbatul domină și cîștigă. « Să

Scanned with OKEN Scanner

WILLI DIRX (R.D.G.) – FATĂ CU PASĂRE

Scanned with OKEN Scanner

te dobor sau să te las liberă? » În aceste cuvinte nu-i nimic generos, nobil sau demn, pentru că libertatea își are prețul ei !

După boală eram prea nervoasă ca să mai lucrez într-un birou. Și eram plină de datorii. Nu mai plătisem chiria de trei luni. Tata n-a vrut să mă ajute și n-aveam pe nimeni căruia să-i cer ajutor. Aveam mare nevoie de bani. M-am dus înapoi la studio, să văd dacă nu m-ar angaja ca figurantă permanentă. Cunoșteam o fată care cîștigase trei mii de pesos, ca figurantă, într-un singur film. Cînd i-am cerut sprijinul, mi-a spus că trebuie să devin membră a sindicatului și m-a trimis la Senor Pissaro, un activist al uniunii.

Senor Pissaro mi se adresă : « Va să zică așa !. . . Ai trecut o dată prin fața aparatului și acum vrei s-o faci din nou !. . . »

« Da, Senor Pissaro. Am tare nevoie de bani ».

« Așa !.. . Și nu ești membră a sindicatului? Poți să pleci din oraș pentru un angajament? »

« Da, domnule ».

« Bine ! Ești căsătorită? »

« Nu. . . » Priveam direct în ochii lui.

« Bine, fată : Te întreb așa, doar ca să știu dacă poți fi trimisă afară din oraș. N-avea nici o grijă ! Îți voi aranja hîrtiile și tot. Vino luni ».

De data asta știam ce am de făcut. Senor Pissaro era un bărbat bine. Probabil e ceva de capul lui dacă are această funcție. El putea să mă ajute. Dacă vroia ceva de la mine, eu nu eram contra. . . În special cînd o să merg pe teren, în afara orașului. sau cel puțin după ce îl voi cunoaște mai bine. Mi-am aranjat părul și unghiile și mi-am scos de la amanet rochia mea cea mai bună, unde o dusese Roberto cînd avusese nevoie urgentă de ceva bani. N-o să strice să arăt bine !

Dar nu m-am așteptat ca Senor Pissaro să mă ia în aceeași zi la un hotel și să se poarte cu mine cum a făcut și Senor Angel. Arătam chiar ca o femeie ușoară? Dar am încercat să scap de el. Cînd am văzut că nu pot, am devenit ca de piatră. M-am controlat într-un fel de necrezut și n-am reacționat de fel. Era enervat și m-a dărîmat la pămînt.

« Te rog, Senor Pissaro, nu mă trata așa ! »

« Ce vrei? Să te las să pleci pentru ca mai tîrziu să-ți bați joc de mine? În primul rînd, sînt bărbat, iar tu vrei să-mi micșorezi bărbăția ! De ce nu-ți faci datoria de femeie? Nu fi ridicolă ! Tu mă ajuți pe mine, iar eu te ajut pe tine. »

A avut ce a vrut. Dar cînd l-am rugat să mergem la angajare, mi-a spus: « Dacă merg eu, mergi și tu. Nu știu dacă mă vor trimite pe mine. Cheamă-mă mîine la acest număr ».

L-am chemat, dar n-a răspuns. M-am dus la biroul sindicatului, dar nu l-am găsit, a trebuit să admit că fusesem din nou înșelată. Dar nu m-am mai gîndit. N-am mai avut nici un gînd, nici un sentiment ! Puțin mai tîrziu,m-am mutat în apartamentul unui student american venit să-și petreacă vacanța în Mexico. El m-a prezentat prietenilor lui.

★

S-o ia dracu de viață ! De atunci mi s-au întîmplat atîtea ! Nu știu de unde să iau suficientă putere ! Ce să fac ca să nu mă mai pedepsesc? Ce era în jurul meu? Nenoroc sau rea credință? Nu trece o zi fără să primesc vreo propunere murdară ! Nu trece o zi în care să nu am un motiv puternic ca s-o

Scanned with OKEN Scanner

accept ! Dar acum, nimic nu mai contează, nici morala, nici principiile, nici dragostea pentru familia mea. Încerc să liniștesc durerea și neliniștea care îmi sfîșie inima și să mă uit cu indiferență la cei patru copii pe care i-am iubit atît. Uneori mă gîndesc că era drept să-mi cheltuiesc toată forța mea morală și fizică ca să le ofer o viață mai bună și pînă la urmă, ce rezultat am obținut? M-am prăbușit.

Nu mai am slujbă și asta constituie pentru mine o apărare puternică. Acum, cînd îmi văd mătușa bolnavă și necăjită, pot să spun: « Nu lucrez, nu pot să te ajut cu nimic ». Cînd Roberto are nevoie de un avocat sau trebuie să plătească vreo amendă, pot să spun: « N-am bani. Să nu vii la mine ». Și așa-i și cu copiii pentru care, altădată, am nutrit atîtea speranțe. Trebuie să rup lanțul care mă trage jos și mă rănește, deși mă costă cinci ani din viață și toate sentimentele mele curate. Voi trăi, ca și ceilalți, oarbă, și astfel mă voi adapta realității.

Și totuși, deși încerc să mă eliberez, nu pot să nu văd ce se petrece cu familia mea. O, doamne ! Se distrug puțin cîte puțin. Se uzează, dispar încet, ca și unchii mei, ca mama, ca bunica, Elena, Paula. . . Toți au plecat, și m-au lăsat singură prea devreme. Acum, mătușa Guadelupe e ca o candelă care se stinge la picioarele altarului; Marta n-are decît douăzeci și patru de ani și parcă are peste treizeci. Fiecare an mi se pare că este ultimul al lui Roberto, deoarece el duce o viață agitată și nu se teme de nimic. Pentru el, ascuțișul unui cuțit este o bucată de catifea. Manuel? Da, el va trăi, dar în contul cui? De cîte ori va mai pune dragostea copiilor lui la încercare, lipsindu-i de hrană? Este îngrozitor să te gîndești că va supraviețui propriilor lui copii !. . .

În romînește de TEREZA MACOVESCU

COPERTA ORIGINALĂ

Scanned with OKEN Scanner

Tipuri feminine în literatura veacului nostru

TITLURI ca cel de mai sus sînt de natură să nemulţumească — în mod justificat — la prima vedere. Se poate oare vorbi despre o tipologie sau o problematică strict feminine? Şi presupunînd că da, ce interes poate prezenta, dincolo de ocazia festivă care intervine în luna martie a fiecărui an, stabilirea unei asemeni tipologii literare, urmărirea unei asemeni tematici? La o cercetare mai atentă se impune însă concluzia că destinul literar al temei şi al problematicii feminine sînt semnificative pentru evoluţia unui sistem de idei mult mai cuprinzătoare, idei referitoare la relaţiile sociale, familiale, profesionale dintre oameni. În special se arată concludent destinul tematicii «feminine» în literatura secolului nostru.

Într-o ultimă nuvelă, scrisă în ajunul morţii sale şi în preziua primei revoluţii ruse, A. Cehov crează un personaj feminin ce poate fi socotit primul dintr-un lung şir de figuri literare, pe care le numim cu un termen convenţional şi general: femeile care şi-au găsit drumul în viaţă. Nadia, eroina celei din urmă nuvele a lui Cehov, îşi părăseşte, din îndemnul unui pictor cu idei revoluţionare, oraşelul natal în ajunul unei convenţionale logodne şi pleacă la Moscova pentru a lucra şi a fi folositoare. După un an, întorcîndu-se în oraşelul încremenit în rutina trecutului, ea are revelaţia distanţei ce o desparte de viaţa dusă pînă în clipa rupturii: « . . .umbla prin grădină, pe stradă, se uita la case, la gardurile cenuşii şi i se părea că toate în oraş au îmbătrînit, şi-au trăit traiul, că toate nu aşteaptă decît sfîrşitul, sau un început tînăr şi proaspăt. O, de ar veni mai curînd viaţa aceasta nouă, senină, cînd vei putea să priveşti soarta în ochi, cu curaj şi îndrăzneală, cînd te vei simţi în dreptul tău, cînd vei putea fi vesel, liber! O viaţă ca aceasta va veni mai curînd sau mai tîrziu — şi înaintea ei se perindau imaginile unei vieţi noi, largi, nemărginite şi viaţa aceasta nedesluşită, plină de mister, o chema şi o ademenea».

Nuvela despre Nadia, fata care întîmpină viitorul încă plin de mister dar şi de făgăduinţi, are în urma ei o imensă literatură a femeilor care şi-au irosit viaţa, o lungă suită literară de existenţe feminine ratate, de «flori ofilite», o galerie de femei umilite ca personajul din romanul lui Maupassant *O viaţă* sau veleitare descumpănite ca doamna Bovary; de asemenea o vastă literatură a femeii care îşi caută un rost în viaţă şi în societate, fără a-l găsi, de la *Corina* doamnei de Staël şi eroinele lui George Sand, de la modestele învăţătoare şterse, urîţele

Scanned with OKEN Scanner

și pasionate ale Charlottei Brontë pînă la cele trei surori ale lui Cehov, care afirmă că astfel nu se mai poate trăi și la *Nora* lui Ibsen, al cărei gest protestatar și teatral (ușa trîntită în clipa despărțirii de soțul filistin și a părăsirii familiei avînd valoare simbolică) se resimte în ineficacitatea sa, de confuziile anarho-individualiste ale lui Ibsen și nu vestește nici o rezolvare posibilă a problemei.

Într-adevăr cîtă vreme problematica familială și psihologică a femeii a rămas exterioară marilor probleme sociale, cît timp literatura nu a arătat destinul femeii angrenat în lupta de eliberare socială, fiindcă nici o luptă socială a trecutului nu și-a propus desființarea oricărui tip de servitute, scriitorii au înfățișat existențe feminine tragice, ratări feminine dureroase, aspirații feminine zădărnicite. De la un deceniu la altul în tot timpul secolului al 19-lea și, în unele țări și în secolul 20, tema se menținea amenințată cu anemierea, căpătînd un caracter aproape convențional, din pricina asemănării destinelor și a stereotipiei gesturilor inutil protestatare.

A contribuit la aceasta ceea ce s-a numit cu un termen pejorativ «literatura feminină», literatură scrisă mai ales de femei și care anima un univers feminin îngrădit, mărginit la preocupări domestice sau erotice, o literatură a interioarelor sau chiar a alcovurilor, ce cultiva un psihologism cu rafinamente manieriste. S-au scris, mai ales în perioada dintre cele două războaie, cărți presărate cu comentarii lirice disproporționate față de superficialitatea sentimentelor unor personaje feminine, fără alt scop în viață decît să se privească trăind. Femeile din romanele lui Margareth Kennedy sau Rosamond Lehman ni se par că aparțin acestui tip. Concomitent a cunoscut voga cercurilor rafinate o literatură a sexualității exacerbate, o literatură în care erotismul devenea unicul plan posibil al realizării feminine (exemplul cel mai elocvent este vestita *Lady Chatterley* a lui Lawrence); de asemenea și o literatură a disprețului față de femei, privite ca animale domestice, făpturi dominate de un ireductibil biologism (*Pitié pour les femmes* își intitulează unul dintre romane Henri de Montherlant, adorat de lectrițele sale pentru misogismul său teribilist), sau ridiculizate atunci cînd încearcă să depășească acest biologism privit ca o inexorabilă fatalitate prin snobisme intelectuale (vezi personajele feminine din romanele și nuvelele lui Huxley). În același sens al deprecierii problemei reale a femeii în societatea capitalistă au lucrat și falsele revolte feminine, literar întruchipate în personaje descompuse, maladive sau perverse ca cea a eroniei din romanul lui Victor Marguerite *Bătetana*, din 1923. Monique sfidează prin depravare convenționalismul societății burgheze de după primul război mondial.

De fapt ultima nuvelă a lui Cehov vestește o serie tematică, pe care o inaugurează primul roman al realismului socialist: *Mama* de Gorki. Titlul vestește revalorificarea unei noțiuni și a unei condiții umane, în lumina unei noi înțelegeri sociale. *Mama* lui Gorki nu e «mater dolorosa», deși fiul îi este osîndit, ci o luptătoare care preia mesajul revoluției de la cel vremelnic căzut. Prima revoluție rusă crează o dată cu o nouă tematică, un nou tip de literatură și un nou erou, și pe noul personaj feminin. Să numim tipul: femeia care-și descoperă rostul în focul luptei sociale. Femeia umilită de muncă istovitoare și de bătăi, care «umbla fără să i se audă pașii, oarecum pieziș, cu un umăr împins puțin înainte, strecurîndu-se parcă prin casă», femeia temătoare, cu ochii mereu înlăcrimați, recîștigă, în atingere cu tineretul revoluționar, demnitatea pierdută. Pentru Nilovna drumul înțelegerii nu e anevoios. Cînd aude discuții despre societatea nouă, ea «înțelege ușor că pentru întîia oară îi era dat să audă vorbindu-i-se despre ea, despre viața ei», înțelege că, în lupta ce se pregătește, ea, laolaltă cu proletarii, n-are de pierdut decît lanțurile. Drumul alături de fiul ei o duce

Scanned with OKEN Scanner

firesc spre înfrîngerea fricii milenare, spre acțiune. Revoluția — de data aceasta Marea Revoluție — atrage irezistibil și pe Liubov Iarovaia, țăranca lui Treniev. Cu toată drama familială, pe care o trăiește, cu toate că pentru ea cuvintele « ruptura cu trecutul» au un înțeles concret și intim, Liubov Iarovaia nu are șovăieli, fiindcă știe că drumul revoluției e unicul drum posibil pentru ea. Nu tot atît de simplu se vor îndrepta spre acțiune și revoluție eroinele lui Alexei Tolstoi, Dașa și Katia din *Calvarul*. Aparțin și ele, schematic vorbind, la fel ca și Nilovna și Liubov Iarovaia, tipului de femeie care-și găsește drumul și și-l găsește prin adeziune la revoluție. Literatura sovietică a găsit o infinitate de concretizări ale acestui tip uman general. Femeia comisar din *Tragedia optimistă* a lui V. Vîșnevski nu trage după sine nici un balast. Cu toată feminitatea, pe care nu i-o refuză creatorul ei, ea trăiește exclusiv în prezentul revoluției; trecutul nu există pentru eroina lui Vîșnevski, decît ca impuls pentru acțiunea prezentă. Altfel se petrec însă lucrurile cu cele două surori din trilogia lui Alexei Tolstoi. Pentru fetele doctorului din Samara, tinere care frecventează, înainte de izbucnirea războiului, cenacluri literare unde poeți futuriști sau anarhiști se distrează epatînd un tineret intelectual sau numai snob, dar în orice caz dezorientat, drumul înțelegerii este anevoios, marcat de înaintări și reveniri, de șovăieli și descumpăniri. Nesatisfacția nelămurită resimțită de Dașa, pe care mediul asfixiant burghez o respinge și care strigă, asemenea atîtor personaje cehoviene: « Vreau să trăiesc», devine atitudine, de-abia la capătul unui lung șir de experiențe, care o angrenează violent în viața socială, în lupta de sfărîmare a lumii vechi. Cele două surori descoperă mai întîi suferința, în sălile cu răniți, în orașele înfometate. Conștiința inutilității existenței lor de pînă atunci, existențe de intelectual, care « trăiește pe înălțimi de unde nu se vede pămîntul,» existențe de femei îndrăgostite de ele însele, se asociază cu certitudinea că istoria e ireversibilă și că procesul trăit de ele este necesar, că numai acest imens proces social poate asigura depășirea umilitoarei condiții de animal domestic nefolositor. Că la capătul unor ani de suferințe, desnădejdi, primejdii, Dașa pune în scenă, în fața soldaților roșii *Hoții* de Schiller, iar Katia, femeia-pisicuță, corectează caietele copiilor dintr-o școală proaspăt înjghebată într-un sat ucrainian, acesta reprezintă doar unul din multiplele cîștiguri ale unor experiențe vitale ca și ideea că sentimentele se ofilesc în mijlocul urîtului, al minciunei, al incertitudinii și inutilității. Criza ce intervine în viața celor doi îndrăgostiți, Dașa și Teleghin, înstrăinarea Dașei care se crede inaptă pentru iubire și îndreptățită să rupă o legătură ce n-o mai mulțumește, se rezolvă firesc atunci cînd cei doi își găsesc drumul în societate. Tot așa Katia și Roșcin nu cunosc plenitudinea iubirii decît atunci cînd, după peregrinări politice aproape fatale, Roșcin înțelege că singura cauză căreia merită să i se dedice este cauza bolșevicilor, iar Katia se eliberează prin înțelegere de balastul existenței burgheze. Această idee a legăturii indestructibile între viața intimă, sentimentală și cea socială, alimentează întreaga problematică « feminină» în literatura realismului socialist. Ca atare problematica există, după cum am încercat să arătăm, în operele ce respiră atmosfera revoluției din 1905 sau a Marii Revoluții. Au urmat anii construcției și, o dată cu angrenarea femeii sovietice, devenită cetățeană, în munca de clădire a noii societăți, tematica feminină se dizolvă treptat în tema construcției, apoi a luptei de apărare etc. « Femeia care-și caută drumul» face loc femeii soldat, femeii inovatoare, femeii care luptă pentru pace, dar fiecare din aceste ipostaze își are corespondentul masculin. Pentru fetele din *Tînăra Gardă* realitatea războiului de apărare, a luptei de partizani se impune cu absolut aceleași date ca și pentru tovarășii lor comsomoliști.

Scanned with OKEN Scanner

Zoia, din poemul Margaritei Aligher, adolescenta curajoasă, comsomolista care-şi iubeşte cu pasiune patria şi urăşte cu aceeaşi pasiune pe duşmanul invadator, răspunde cu promptitudine tinerească unei chemări, ce se adresează tuturor cetăţenilor sovietici. Firește, suferinţa patriei, mişcă în adolescenta care deschide ochii spre viaţă, resorturi ale unei sensibilităţi ce poate fi socotită specific feminină:

Hăt departe, departe, se stinge un ostaş.
Se îneacă o mamă, plîngînd cu suspine.
Geme tatăl strivit de un sloi uriaş
Şi-o văduvă-n braţe orfanii şi-i ţine.
Şi, în noaptea aceea,
-n văzduhul tăcut,
Voi, toţi cei din zbătuta planetă — auziţi:
— Dragii mei, vreau cu tot ce-i al meu să v-ajut
Şi sînt gata.
Voi ştii să rezist,
porunciţi ! [1]

Dar în Zoia trăsăturile tineretului crescut în spiritul moralei comuniste domină pe cele determinate de condiţia feminină. Poemul Margaretei Aligher crează un tip feminin, dar nu desbate o problematică specific feminină. Faptul că înainte de a deveni personaj literar, Zoia — la fel ca şi comsomolistele din *Tînăra Gardă* — a fost o partizană de optsprezece ani, o fată care s-a jertfit pentru patria ei, dovedeşte că în socialism prezenţa feminină în toate domeniile vieţii face artificială distincţia între tipul luptătoarei şi cel al luptătorului.

Participarea, prezenţa neîntreruptă în toate procesele vieţii istorice şi sociale, în procesul creator al muncii, este o condiţie atît de hotărîtoare pentru psihologia femeii în noua societate, încît ignorarea ei duce la apariţia unui soi de dramă feminină, — să-i spunem drama femeii care stă deoparte.

În romanul Galinei Nicolaevna *Bătălie în marş*, cele două figuri feminine, în jurul cărora se axează problematica intimă şi familială a inginerului Bakirev, Katia, soţia, şi Tina, iubita, sînt purtătoare al unor destine determinate tocmai de gradul lor de participare la procesul vieţii sociale. Soţia lui Bakirev, femeie iniţial nu lipsită de calităţi, evoluează spre un personaj distrugător tocmai din pricina izolării ei de viaţa care pulsează în jur, din pricina opacităţii faţă de tot ce depăşeşte limitele gospodăriei, faţă de orice chemare a contemporaneităţii.

Pînă la urmă ea devine odioasă, fiindcă trăieşte într-o zonă periferică a vieţii, într-o atmosferă rarefiată, care o duce la anemierea inteligenţei şi chiar a sentimentelor. Este femeia asocială şi apolitică, femeia care nu înţelege nici timpurile, nici oamenii. Înstrăinarea lui Bakirev şi dragostea lui adulteră pentru Tina, fata care trăieşte intens şi fremătător bucuriile ca şi nenorocirile, fiinţa care percepe, în fiecare clipă, miracolul vieţii, apar justificate, mai degrabă decît finalul cărţii, care-l arată pe inginerul Bakirev acceptînd convieţuirea cu o femeie străină lui, femeie în legătură cu care autoarea nu ne îngăduia nici o speranţă, fiindcă neînţelegerea şi izolarea Katiei sînt incurabile.

Acest tip feminin, a cărui valoare negativă capătă, ca în romanul Galinei Nicolaevna, sensuri mobilizatoare, revine des în opera scriitorilor contemporani. Anna Fierling din *Mutter Courage* a lui Bertholt Brecht, negustoreasă aprigă, pentru care războiul se dovedeşte o minunată afacere, nu înţelege decît tîrziu, după ce şi-a plătit cu viaţa copiilor ei indiferenţa, şi atunci destul de ceţos,

[1] Tălmăcire de Nina Cassian

că neparticiparea poate fi o crimă. Anna Fierling își poartă taraba ambulantă prin fortărețele și pe cîmpurile de bătălie ale războiului de 30 de ani. Negustoreasa lui Moravia din *La Ciociara* trăiește o experiență asemănătoare cu cea a Annei Fierling, în timpul celui de-al doilea război mondial. « În ceea ce mă privește», spunea ea, « dacă negoțul merge bine, totul merge bine». Pînă la urmă războiul din care ea nu vrea să înțeleagă nimic o lovește în unicul ei domeniu afectiv: dragostea violentă, elementară, aproape animalică pentru fata ei.

Firește, literatura apuseană a secolului nostru a dat nenumărate tipuri feminine afirmative. Bernard Shaw, care s-a adresat « femeii inteligente» cu o *Călăuză în problemele socialismului și capitalismului* a preluat de la înaintașul și maestrul său, Ibsen, figura femeii care protestează. În ultimii ani ai veacului trecut, el atribuie gestul Norei lui Vivie Waren, de data aceasta nu femeia păpușă, femeia de interior, ci femeia unei profesiuni, a unei științe exacte și a unor convingeri etice solide. Vivie Waren dorește cu ardoare să descopere ce se ascunde dincolo de fațada onorabilității burgheze și atunci cînd află că respectabilitatea mamei ei se bazează pe venituri de proxenetă, rupe cu trecutul. O face însă în mod solitar ca și Nora. Convingerea lui Bernard Shaw despre rolul femeii în viața socială n-a rămas însă doar simpatia unui scriitor progresist pentru activitatea ușor ridiculă a sufragetelor cu gulere înalte și revendicări desuete și această convingere care s-a transformat pe măsura maturizării politice a dramaturgului, s-a tradus printr-o evoluție artistică corespunzătoare a tematicii feminine. În 1895 Vivie Waren comite gesturi protestatare, ușor grandilocvente în genul celor caracteristice eroinelor ibseniene. Tot după modelul ibsenian *Candida* (1898) își afirmă independența, alegînd liber, la fel ca și Elida Wangel din *Femeia mării* a lui Ibsen, traiul lîngă bărbatul ei, pastorul Morell, alături de care prezența ei e necesară și nu alături de poetul pletos, care, artist fiind, este un om tare și nu oferă justificare Candidei în actul părăsirii căminului. Florăreasa din *Pygmalion* (1912) își afirmă vijelios vitalitatea și capacitatea de transformare, dar Ioana d'Arc creată în 1924, este o luptătoare și protestul ei implică forță și eroism. E interesant că ironia lui Shaw, care nu s-a sfiit să surpe reputații istorice și să desființeze prin bagatelizare atîtea instituții și persoane socotite sacrosancte, dispare în fața țărăncii din Domremy devenită luptătoare pentru unitatea Franței. Pentru Shaw, Ioana este purtătoarea unui mesaj nenconformist și refuzul ei de a renunța la misiunea pe care și-a impus-o e un act protestatar, anticlerical, vestitor al unei noi atitudini. Prin urmare Ioana este o femeie angajată în luptă.

Irène din ciclul *Forsyte Saga* al lui Galsworthy nu-și duce protestul pînă la atitudine activă, tributară fiind în gîndire lumii în mijlocul căreia trăiește. Dar despărțirea ei de Soames « omul proprietății», despărțire urmată de ani de independență plătită cu prețul greutăților materiale și al umilinței sociale, reprezintă, fără îndoială, un act de protest împotriva mentalității unei societăți care consideră femeia un obiect de proprietate.

Perioada fascismului și a luptei antifasciste a fost propice creării unor tipuri și atitudini feminine cu implicații sociale complexe. Ultimul roman al lui Romain Rolland, terminat în 1933, *Sufletul vrăjit*, este romanul unui destin de femeie. Romanul obiectivează în persoana Annettei Rivière evoluția scriitorului de la un individualism insuficient, compensat prin idei vag generoase de sursă intelectualistă, pînă la concepția militantă, pe care începînd din 1917 i-au insuflat-o evenimentele. Annetta, tînără intelectuală revoltată din onestitate împotriva convențiilor burgheze, parcurge, pentru a ajunge la o concepție revoluționară,

Scanned with OKEN Scanner

ILIA GLAZUNOV *(U.R.S.S.)* — *Nina*

Scanned with OKEN Scanner

RENATO GUTTUSO (ITALIA) *Portretul Annei Magnani*

LEONILDA GONZALEZ (URUGUAY) *Fetiță* ▶

Scanned with OKEN Scanner

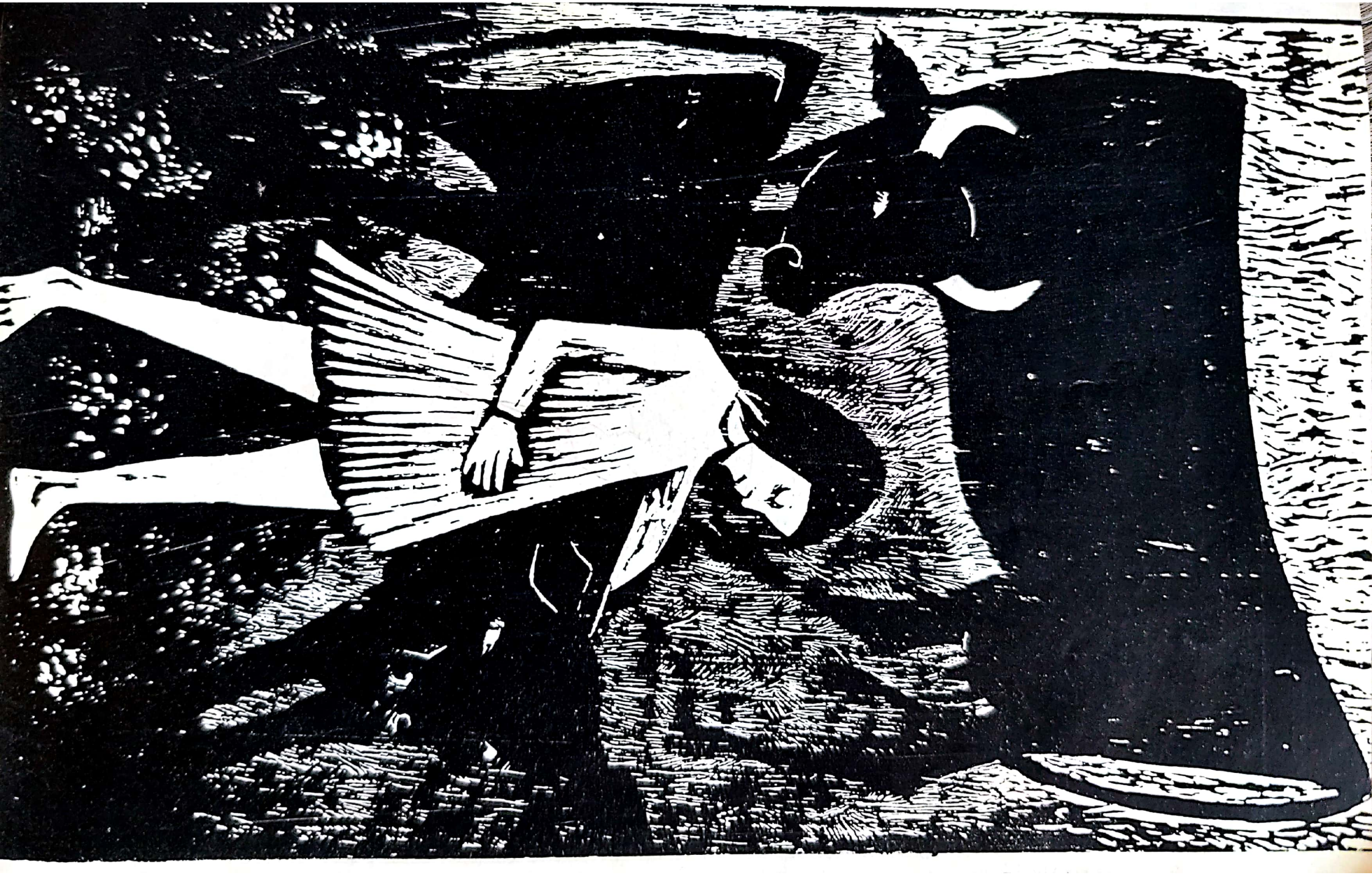

Scanned with OKEN Scanner

GEORGE APOSTU *Candoare* ▶

MARINA MUNEZ DEL PRADO *(CUBA)* *Maternitate*

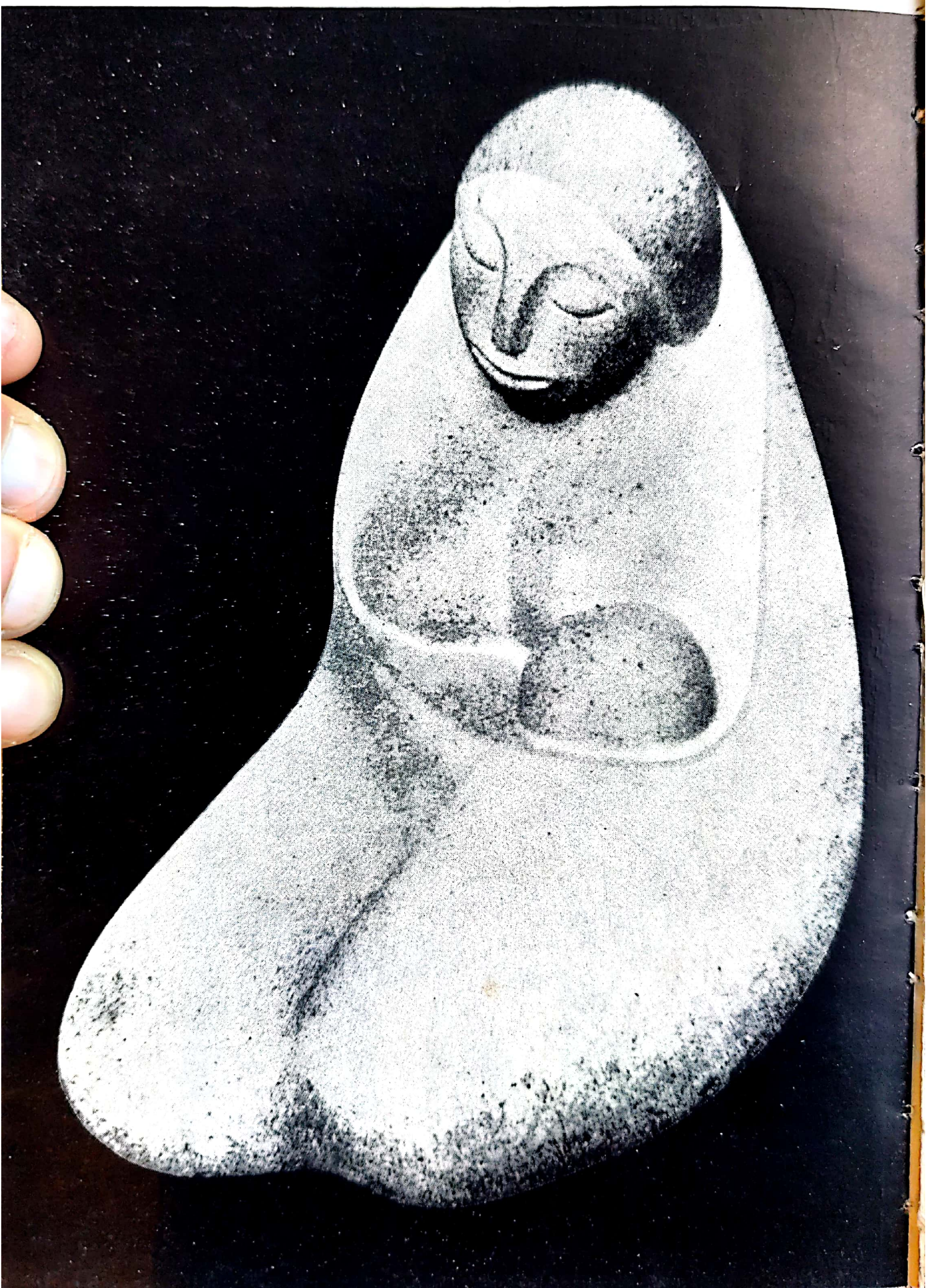

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

un drum lung şi sinuos din care nu lipsesc, cum n-au lipsit nici din viaţa lui Rolland, rătăcirile mistice, confuziile pacifiste etc. Viaţa Annettei, care începe prin a rupe o logodnă convenţională şi a-şi creşte singură copilul înfruntînd anatema opiniei publice, e o viaţă grea, de muncă aspră, de ciocniri puternice pe tărîm sentimental, intelectual, profesional. Alături de fiul ei şi de soţia acestuia, luptători antifascişti, bătrîna Annette devine o militantă. Ca mai toate personajele lui Rolland, ea este « un suflet vrăjit», pentru că viaţa în nesfîrşita ei diversitate poartă pentru Annette o vrajă, o încîntare, pe care ştiu s-o deslu-şească chiar şi în întîmplări aparent banale şi cotidiene doar conştiinţele bogate. Astfel de conştiinţe, pentru care viaţa e mereu inedită, sînt apte, pare să afirme Rolland, să se deschidă ideilor înnoitoare, apte să formuleze proteste hotărîte, garantate prin atitudine.

Drumul femeii spre revoluţie şi luptă socială, aşa cum îl înfăţişează atîtea opere ale literaturii apusene, nu e neapărat sinuos, însemnat de nedumeriri ca cel al intelectualei Annette Rivière. În perioade mai recente, de accentuare a antagonismului social în ţările capitaliste, adeziunea femeii din categoriile exploatate la lupta de eliberare e un fapt ce decurge firesc şi literatura l-a înregistrat ca atare. Pilar, ţăranca spaniolă, bătrîna, cînd robustă şi brutală, cînd tandră, care evoluează firesc şi cu siguranţă în mijlocul partizanilor, ca şi Maria, fetiţa care descoperă în atmosfera războiului civil, deopotrivă barbaria fascistă şi gingăşia iubirii — din romanul lui Hemingway *Cui îi bate ceasul* — sînt străine de problematica îndoielii şi a rătăcirii vremelnice. Ele nu descoperă după căutări dureroase drumul luptei sociale, fiindcă, acesta este, în chip firesc, drumul lor. La fel se petrec lucrurile în cazul nevestei lui Princey din *Curentul subteran* al lui Maltz, al Paulettei, nevasta lui Blanchard din *Comuniştii* lui Aragon, în cazul Mariei, tovarăşa lui Durand din piesa lui Salacrou etc, etc. Toate aceste personaje şi altele înrudite cu ele se află « la locul lor» în focul luptei antifasciste, de eliberare socială, pentru pace. Frămîntarea interioară, despărţirile dureroase de trecut nu sînt atribute indispensabile în zugrăvirea unui tip feminin constructiv.

Pentru alţi scriitori, psihologiile feminine au rămas încă domeniul cel ma propice pentru investigarea sentimentelor şi tendinţelor refulate. Clarissa Dalloway din romanul Virginiei Woolf (1925) se scufundă în amintire şi, în măsura în care amintirile sînt pentru personajul Virginiei Woolf un antidot împotriva unei vieţi convenţionale, juxtapunerea planurilor temporale în *Doamna Dalloway* se justifică obiectiv şi psihologic. Dar de la O'Neil la Tennessee Williams, literatura psihologică foloseşte mijloace de investigaţie psihoanaliste şi acest capitol al literaturii contemporane apusene ne prilejuieşte cunoaşterea multor figuri de femei morbid dominate de imperiul subconştientului. Anomalia poate fi pusă în legătură cu profunde insatisfacţii exterioare, cu constrîngeri sociale obiective ca în piesele lui Tennessiee Williams: *Menajeria de sticlă* sau *Orfeu în infern*, sau poate să ţină de domeniul biologic şi atunci ne aflăm în faţa unor figuri dominate de un erotism exasperat ca personajul feminin din piesa *Pisica pe acoperişul înfierbîntat* a aceluiaşi Tennessiee Williams.

Tipologia feminină a literaturii apusene de azi e firesc să cuprindă exemplarul aparţinînd tineretului dezaxat, nevropat, lipsit de orizont şi de ideal, exemplar frecvent în lumea capitalistă. Şi aici literatura înregistrează gradaţii şi nuanţe, de asemenea şi deosebiri în atitudinea autorului faţă de tipul evocat. Personajul feminin din romanele lui Françoise Sagan n-are agresivitatea şi ostentaţia tinerelor tip « blousons noirs». Dar blazarea şi oboseala fetelor din *Benjour Tristesse*, *Un certain sourire*, *Aimez-vous Brahms*... etc., complezenţa cu care acceptă ele compromisul şi uşurinţa cu care încearcă sentimentele, trecînd cu

Scanned with OKEN Scanner

nonşalanţă peste ceea ce s-ar putea numi pasiune, evitînd zguduirile puternice, chiar un anumit cinism nu violent, dar amabil, trăsături cu pricepere subliniate de o scriitoare atentă la reacţii psihologice discrete, vorbesc despre o criză a tineretului. Zazie, mica eroină a lui Queneau din *Zazie dans le métro* este o fetiţă vioaie şi deşteaptă venită din provincie la Paris ca să se plimbe cu metroul. Precocitatea ei, naturaleţea cu care acceptă turpitudinea, naturaleţe care presupune o bogată experienţă a urîtului ameninţă să degenereze în cinism. Zazie poate evolua spre tipul «tricheur».

Scriitorii pentru care priveliştea unui tineret dezaxat e dezolantă, au evocat acest tip feminin cu gîndul de a soluţiona problema. În romanul Simonei de Beauvoir *Mandarinii* el se incarnează în Nadine, tipul de fată abia ieşită din adolescenţă, care afişează un cinism agresiv, are orgoliul depravării sale, înnoadă şi desnoadă cu uşurinţă, blazare şi dezgust, legături amoroase şi ironizează elanurile — pentru ea desuete — ale părinţilor. Simone de Beauvoir îşi salvează însă personajul de la îmbătrînire precoce şi degringolare. Nadine se îndrăgosteşte de Henri şi, în tovarăşia lui, descoperă pasiunea luptelor de idei, a atitudinilor afirmate fără echivoc. Simone de Beauvoir a dat însă cel mai categoric antidot uman faţă de tipul fetei depravate, fata care compensează prin bravadă şi cinism golul unei existenţe stupide, în cele două volume autobiografice *Memoriile unei fete cuminţi* şi *În puterea vîrstei*. Descriind drumul vieţii sale din copilăria dominată de prejudecăţile unei familii bigote, închistată în rutină burgheză pînă la maturitatea unei înţelegeri constructive a vieţii, autoarea a creat un tip feminin de mare valoare afirmativă. Forţa şi perseverenţa, pe care o dovedeşte personajul în analiza lucidă a erorilor moştenite şi a experienţelor trăite — experienţe ce includ două războaie mondiale, fascismul şi rezistenţa — în croirea unui drum spre adevăr, drum presărat şi el cu erori, multe dintre ele înţelese şi depăşite, sînt ale unei intelectuale cinstite şi apte să absoarbă ideile cele mai generoase.

La capătul acestei consideraţii, ne putem întreba: să fie atitudinea faţă de tematica feminină un test literar concludent pentru gradul de generozitate şi penetrabilitate faţă de ideile progresiste al unui scriitor? Prilejul festiv şi subiectivitatea nu trebuie să ne îndemne la afirmaţii hiperbolice. Poate un test e mult spus, dar un indiciu în orice caz.

VERA CALIN

Scanned with OKEN Scanner

TAMARA MOTÎLIOVA

O nouă treaptă în creaţia Annei Seghers

CÎND deschizi noul roman al Annei Seghers, *Hotărîrea*, primul lucru care te izbeşte este lista impresionantă de personaje, care cuprinde două pagini scrise cu literă mică. Fără să vrea, cititorul se poate întreba: va fi, oare, uşor să reţin toate aceste nume, să mă descurc în caracterele, destinele, relaţiile dintre toţi aceşti oameni, atît de mulţi şi atît de diferiţi? Într-adevăr, romanul Annei Seghers nu presupune o lectură uşoară. De altfel, şi arhitectonica lui e oarecum neobişnuită. Acţiunea începe în Germania răsăriteană, în orăşelul industrial Kossin, trece apoi în Germania apuseană, de aci în S.U.A., Franţa, Spania, Mexic. În faţa ochilor scriitorului, apar mereu personaje noi, acţiunea se desfăşoară cînd în prezent, cînd întrerupîndu-se, trece în planul amintirilor, pe care eroii le evocă despre trecutul lor mai apropiat sau mai îndepărtat. Cititorului i se cere o mare încordare a memoriei şi a gîndirii, ca să poată cuprinde cu mintea tabloul de viaţă, atît de vast, de multilateral, pe care l-a zugrăvit autoarea. Dar, învingînd toate aceste greutăţi, la capătul lecturii el va fi incontestabil răsplătit, căci noul roman al Annei Seghers nu este numai un mijloc de a cunoaşte şi înţelege ceea ce s-a petrecut şi se petrece în Germania de după război, el ne oferă prilej de meditaţie asupra marilor probleme ale vieţii, ne înnobilează moralmente, ne înalţă spiritualiceşte.

Cel care parcurge de la un capăt la altul creaţia Annei Seghers, romanele şi povestirile pe care le-a scris, realizează o cronică a vieţii poporului german, care evocă anii cei mai grei, mai tragici, din istoria acestei ţări. Opera scriitoarei zugrăveşte şi zilele de încordate ciocniri politice care au premers acaparării puterii de către hitlerişti *(S-a pus preţ pe un cap de om, Salvarea)*, şi viaţa apăsătoare din Germania fascistă în preajma izbucnirii războiului *(A şaptea cruce)*. În amplul său roman *Morţii rămîn tineri*, Anna Seghers a urmărit destinele patriei sale în răstimp de un sfert de veac, din ianuarie 1919, din timpul luptelor din Berlin, şi pînă la ultimele luni ale celui de al doilea război mondial. Romanul *Hotărîrea* continuă firul evenimentelor, aducînd acţiunea pînă aproape de zilele

Scanned with OKEN Scanner

noastre, în contemporaneitate. El zugrăveşte atît istoria recentă a poporului german, drumul pe care a mers acesta după căderea puterii hitleriste, cît şi procesul care a dus la formarea noii Germanii, pe care o cunoaştem astăzi.

Cititorii, familiarizaţi cu literatura Annei Seghers, cunosc iscusinţa cu care autoarea ştie să redea înfăţişarea exterioară, plină de plasticitate, a fenomenelor, măiestria cu care reuşeşte să zugrăvească fundalul pe care se proiectează acţiunea. În amintirea lor, stăruie, desigur, tablourile aspre ale mării, descrise în nuvela de tinereţe *Răscoala pescarilor din Santa Barbara* sau cele ale toamnei de aur în regiunea Rinului din romanul *A şaptea cruce*, care întrupează deopotrivă frumuseţea şi poezia pămîntului german, pîngărit de barbarii fascişti.

Dacă parcurgi ceva mai grăbit romanul *Hotărîrea*, rămîi cu impresia că, în această nouă operă a Annei Seghers, nu-şi mai află locul asemenea tablouri, că intenţia romancierei a fost prea mult solicitată de descrierea evenimentelor. Dar e o impresie superficială. În romanul *Hotărîrea*, imaginea Germaniei, a oraşelor şi satelor ei este zugrăvită cu mult laconism, cu multă zgîrcenie, dar, totodată, cu multă expresivitate şi claritate. Prin toată cartea străbate, ca o melodie dureroasă, ca un refren mereu repetat, motivul ruinelor. Iată o vitrină cochet aranjată a unui magazin de modă din Berlinul de vest, în care vedem ţesături, rochii, buchete de flori. Dar urmele războiului abia trecut se pot sezisa şi aici. « *In vitrină se reflectau ruinele caselor vecine. La distanţă de numai cîţiva paşi ruinele se îngrămădeau în aşa măsură, încît nu puteai trece strada...* » Acest motiv apare în diferitele capitole ale romanului, însoţind tablouri ce zugrăvesc viaţa din cele mai diferite regiuni ale Germaniei. « *Sosiră într-un oraş plin de ruine. Noaptea stăruia de parcă ar fi răsărit dintre dărîmături. Suburbia era întunecoasă, de-abia se profilau contururile în zigzag... Printre ruine, se zăreau nişte scări. Şi aceste scări fuseseră bombardate, iar spaţiile mari, goale, făceau să se vadă malul celălalt al fluviului...* » Războiul a mutilat nu numai oraşele Germaniei, el n-a cruţat nici natura. « *In timpul unui bombardament puternic, a ars o parte din pădurea de fag şi, în vîrful muntelui Ladenburg, a apărut o chelie!... Acum, el se acoperise cu iarbă, dar niciodată nu vor mai fi aici, ca altădată, fagi seculari, pe ramurile cărora se pitulau mii de păsări* ».

De la nimicirea Reich-ului german a trecut un număr de ani, dar amintirea războiului mai stăruie. Nu e atît de uşor să faci să dispară toate ruinele, nu este. Să reconstruieşti din temelie casele şi oraşele e un lucru simplu. Dar neasemuit mai greu este să schimbi conştiinţele a milioane de germani, să elimini din lumea lor spirituală noroiul şi tina, care s-au acumulat în anii dictaturii fasciste.

Între personajele care acţionează în romanul *Hotărîrea*, găsim reprezentanţi ai vechii gărzi de luptători antifascişti, oameni cu un trecut eroic, ca activiştii de partid Hagen şi Vogt, revoluţionarul de profesie Martin, cunoscut nouă din romanul *Morţii rămîn tineri*. Dar nu aceştia se situează în centrul acţiunii.

Cu cîţiva ani în urmă, în prefaţa pe care a scris-o la ediţia sovietică a romanului său *Salvarea*, Anna Seghers mărturisea: « În această carte am zugrăvit mai ales oameni nelămuriţi din punct de vedere politic, oameni care încă nu s-au pătruns sau de-abia au luat contact cu concepţia noastră despre lume şi viaţă, cu ideile noastre. I-am situat într-o

Scanned with OKEN Scanner

perioadă bine precizată din istoria Germaniei, în anii grei de criză economică. În oamenii aceştia zac în stare latentă cele mai bune forţe ale poporului, dar ele nu s-au trezit încă, nu au fost încă folosite ». Şi în alte scrieri ale sale, Anna Seghers a privit cu deosebit interes pe aceşti oameni «nelămuriţi ». Această predilecţie a trezit nu o dată riposta criticilor, care s-au întrebat dacă se cuvine ca un scriitor realist-socialist să analizeze psihologia unor oameni şovăielnici, pasivi din punct de vedere politic, care săvîrşesc chiar greşeli şi, cu atît mai mult, dacă este cazul să-i situeze pe primul plan al operei? Prin toată creaţia sa, Anna Seghers şi-a apărat şi şi-a afirmat acest drept. De altfel, acest drept se impunea cu atît mai mult, cu cît scriitoarea oglindea în operele sale viaţa poporului german. Precum bine se ştie, în cîteva rînduri, destinele istorice ale Germaniei au fost hotărîte tocmai de asemenea oameni, care în clipele decisive nu au urmat drumul avangardei revoluţionare, fie demonstrînd apatie politică, fie, ceea ce era şi mai rău, devenind o unealtă în mîna forţelor antipopulare. De aci tragedia pe care a trăit-o Germania şi în 1918—1919, cînd nu toţi oamenii muncii au mers pe drumul indicat de Liebknecht, şi în 1933, cînd nu toţi au urmat calea arătată de Thälmann. În fond, toată creaţia Annei Seghers exprimă în primul rînd lupta pentru sufletul acestui « neamţ de rînd ». Scriitoarea vrea să cunoască cît mai bine sufletul acestui om, pentru a-l ajuta să se purifice, să se întărească, pentru a trezi forţele cele mai bune ale poporului ce sălăşluiesc în oamenii muncii din Germania.

În romanul *Morţii rămîn tineri*, Anna Seghers a înfăţişat viaţa Germaniei într-o perioadă destul de îndelungată; a analizat procesul istoric desfăşurat, căutînd să-şi ajute compatrioţii să extragă învăţăminte din acest trecut nu prea îndepărtat. În noua ei operă, *Hotărîrea*, scriitoarea analizează raportul de forţe în perioada de după război. Şi de astă dată, ea ridică din nou, cu insistenţă, problema răspunderii pe care o poartă numeroşi germani pentru crimele comise în timpul hitlerismului. Iar acele capitole ale romanului, care se petrec în Germania Apuseană, aduc în faţa cititorului pe cei vinovaţi de catastrofa pe care a trăit-o ţara. Reîntîlnim aci o veche cunoştinţă, unul dintre cei care, încă pe la 1920, îi sprijinise şi îi ajutase pe huliganii hitlerişti, pe consilierul comercial Castricius, din romanul *Morţii rămîn tineri*. După cum era de aşteptat, Castricius şi prietenul lui Spranger au ieşit basma curată şi se bucură de protecţia autorităţilor de ocupaţie din Germania Apuseană. Tot în Germania Federală îi întîlnim pe huliganii de altă dată — SS-istul Otto Bentheim şi Helmut von Klemm, care-şi făcuse educaţia în şcoala privilegiată a « *führer*-ului »; ei au reuşit să scape cu viaţă, recurgînd la tot felul de mijloace nepermise. Acum, şi-au mai pierdut din îndrăzneală, ca urmare a loviturilor primite, dar n-au încetat să nutrească planuri războinice. Astăzi, pentru clica conducătoare din Germania Apuseană, nu e un lucru chiar atît de uşor să ţină poporul în stare de sclavie. Multe momente din roman subliniază acest lucru, de pildă, moartea lui Otto Bentheim, pe care-l ucide un muncitor, răzbunîndu-şi logodnica, sau manifestaţia lucrătorilor din oraşul industrial Hadersfeld, sau chiar discuţia care se poartă despre tancurile americane. « *Ce vor să distrugă aceste tancuri* — se întreabă nişte oameni trecînd pe stradă — *ruinele Germaniei? Sau Rusia Sovietică?* » O bătrînă, care vinde ziare, răspunde cu amărăciune: « *Şi totodată şi pe copiii mei la Halberstadt* ».

Scanned with OKEN Scanner

Mulţi oameni simpli din Germania Apuseană văd astăzi lucrurile într-o lumină nouă, cu totul altfel de cum le-au privit cu 15—20 de ani în urmă. Dar tot Castricius, Bentheim şi cei de teapa lor sînt cei ce deţin puterea reală în statul de la Bonn, şi scriitoarea nu le minimalizează puterea. Fascismul german şi-a schimbat înfăţişarea, a îmbrăcat o mască nouă, dar el nu a fost smuls din rădăcini şi nimicit cu desăvîrşire. De aceea, cu atît mai actuală rămîne pentru întregul popor german sarcina de a trage învăţămintele necesare din trecut.

Criminalii de război trebuie demascaţi şi pedepsiţi — ne arată autoarea. Dar oamenii care au fost înşelaţi, au ajuns prizonierii erorilor sau au rămas pasivi, s-au supus sau n-au opus rezistenţă acestor criminali, aceştia trebuie reeducaţi, ajutaţi să se îndrepte. Această idee reprezintă una din temele principale ale romanului şi, anume, regenerarea spirituală a germanilor, pe care Armata Sovietică i-a eliberat de sub stăpînirea fascistă. Romanul înfăţişează viaţa din Germania Răsăriteană şi înainte, dar mai ales după formarea Republicii Democrate Germane. Şi nu e vorba numai de faptul că, cei care nu avuseseră unde locui capătă acum casă, că cei care nu avuseseră pămînt îl capătă acum, că cei care nu ştiau să facă nimic capătă acum o profesiune, că cei ce trăiseră singuri, îşi întemeiază acum familii. E mult mai important faptul că mulţi din oamenii simpli pe care ni-i înfăţişează romanul, cresc din punct de vedere spiritual, se încadrează în viaţă, îşi cuceresc un loc trainic, încep să considere într-o lumină nouă atît propria lor existenţă, cît şi munca lor.

Poate că vreun cititor, care nu cunoaşte realitatea din Germania, ar rămîne nedumerit şi s-ar întreba la ce bun cheltuiesc eroii romanului atîtea forţe pentru a-şi lămuri lor înşile sau altora nişte adevăruri bine cunoscute?... De sigur că într-un stat al muncitorilor şi ţăranilor, uzinele, maşinile sînt un bun al poporului, iar munca este stimată şi cinstită. Lucrătorii nu muncesc pentru patron, ci pentru ei înşişi, şi cu cît vor munci mai bine, cu atît mai îmbelşugată le va fi viaţa! Sînt adevăruri bine cunoscute, lucruri bine lămurite pentru toţi! Dar pentru muncitorii germani, care au suportat greutăţile războiului şi amarul înfrîngerii, istoviţi de haosul de după război, obişnuiţi în anii fascismului să vadă pretutindeni spioni şi capcane întinse, deprinşi să nu acorde nimănui încredere, pentru oamenii aceştia asemenea adevăruri nu erau chiar atît de elementare şi de banale. Anna Seghers urmăreşte cu atenţie cum se formează atitudinea conştientă faţă de muncă la lăcătuşi, strungari, turnătorii uzinei din Kossin, care aparţinuse altădată capitalistului Bentheim, iar acum devenise o întreprindere a poporului.

Cu mult realism şi pătrundere, cu intuiţie artistică şi fără nici o idilizare, redă autoarea atmosfera de haos ideologic care a domnit în Germania în primii ani de după război.

Şi astăzi condiţiile vieţii din Germania fac ca lupta dintre capitalism şi socialism să capete forme deosebit de ascuţite şi de complexe atît în domeniul economiei, cît şi în cel al ideologiei.

După ce citim un roman ca *Hotărîrea*, ne dăm seama cît de greu le este oamenilor cu concepţii înaintate din Republica Democrată Germană să formeze la compatrioţii lor o conştiinţă cu adevărat socialistă.

De aceea, zugrăvind viaţa şi munca de la uzina din Kossin, Anna Seghers nu se mulţumeşte numai să semnaleze succesele caracteristice unei societăţi care se dezvoltă. Romanul pune probleme care prezintă

Scanned with OKEN Scanner

o importanţă din cele mai mari pentru Republica Democrată Germană de astăzi, ca şi pentru alte ţări care fac parte din lagărul socialist.

Nu e vorba numai de trezirea şi întărirea atitudinii conştiente faţă de muncă la fiecare specialist. Superioritatea orînduirii noi, socialiste, asupra celei capitaliste poate fi pe deplin dovedită dacă fiecare om al muncii îşi va înfăptui nu numai bună starea materială, dar va atinge şi deplina înflorire a forţelor sale spirituale şi de creaţie.

Sub acest aspect ne apare deosebit de semnificativă soarta lui Robert Lohse, unul dintre eroii centrali ai romanului. Acest om ursuz, tăcut, cam stîngaci, care a avut o viaţă grea, este devotat trup şi suflet cauzei poporului. Pe el nu-l preocupă cîtuşi de puţin propria lui bună stare sau cariera. Dar multă vreme nu se simte satisfăcut de munca ce o duce la uzină. Strucks, membru în comitetul sindical, un om conştiincios, dar cu vederi înguste, nu poate înţelege ce anume îi lipseşte lui Lohse. Ce contează dacă munceşti ca lăcătuş sau înveţi meserie pe nişte ucenici? — se întreabă Strucks. Dar Robert Lohse socoteşte că are dreptul moral să muncească acolo unde-l trage sufletul. El se simte atras spre tineret, şi tineretul la rîndul lui îl iubeşte, îl sprijină, vrea să înveţe de la el. Robert Lohse îşi găseşte cu adevărat loc în viaţă numai după ce învinge greutăţi destul de serioase, capătă cunoştinţele teoretice necesare şi poate activa în sectorul care-i place. Numai atunci sufletul său se deschide cu adevărat. Anna Seghers a dat acestui conflict între Lohse şi Strucks un caracter principial. Ea l-a situat nu numai în planul problemelor de producţie, dar l-a considerat ca avînd o semnificaţie moral-psihologică. Şi tocmai pe acest plan se observă deosebirea dintre noua şi vechea societate. În noua orînduire, pentru orice om simplu, munca poate deveni nu numai izvor de existenţă, dar şi de bucurie.

Dacă romanciera şi-ar fi restrîns cîmpul de observaţie la uzina Kossin şi, mai ales, dacă n-ar fi relatat decît istoria vieţii lui Robert Lohse şi a acelor personaje care apar legate implicit de el, desigur că sarcina ei ar fi fost mult mai uşoară. Dar şi tabloul de viaţă înfăţişat ar fi fost mult îngustat. În romanul *Hotărîrea*, Anna Seghers urmăreşte cu multă iscusinţă relaţiile complexe şi variate ce se stabilesc între diferitele personaje, uzine sau chiar ţări şi popoare ale lumii. Capitolele care ne transpun în Germania Apuseană nu apar ca o simplă antiteză la tablourile vieţii din Republica Democrată Germană. Ele reliefează ciocnirile politice, ne fac să cunoaştem forţele care urmăresc să submineze construirea socialismului în Germania Răsăriteană. La rîndul său, destinul poporului german ne apare împletit cu cel al multor naţiuni şi ţări. Şi această idee, autoarea o redă într-un chip original în biografiile multor personaje ale romanului. De pildă, Richard Hagen, Robert Lohse şi studentul Herbert Melzer, devenit mai tîrziu scriitor, oameni care împărtăşesc cu toţii idealuri antifasciste, apar luptînd pentru libertatea Spaniei.

Printr-o întîmplare, Melzer ajunge apoi în S.U.A., împreună cu alţi emigranţi antifascişti şi rămîne acolo pentru un timp îndelungat. Tot în America, în Mexic, pe un rancho îndepărtat al seniorului Gomez, se ascunde după război Rühle, care altădată făcuse parte din *Gestapo*. Mai tîrziu, serviciul secret american îl va trimite în Germania cu misiunea de spionaj.

În felul acesta, acţiunea romanului ajunge să înglobeze treptat personaje de naţionalităţi diferite, dar prezenţa fiecăruia este necesară,

Scanned with OKEN Scanner

precizată şi bine determinată. Astfel, apar în paginile cărţii, sora de caritate, spaniola Selva, familia omului de afaceri american Wilcox, muncitorul francez Meunier şi tînărul mexican Miguel.

Varietatea locurilor în care se petrece acţiunea, numărul mare de personaje, contribuie la crearea unui tablou vast care subliniază forţele principale ce dirijează epoca noastră, le prezintă cu ajutorul unor tipuri vii, în ciocniri complexe şi puternice, nu într-o înşirare mecanică. Particularităţile de compoziţie fac ca tema de bază a romanului, tema *hotărîrii*, temă cu un caracter moral subliniat, să fie rezolvată introducîndu-se în operă multiple destine umane. Din acest punct de vedere, ultimul roman al Annei Seghers se înrudeşte îndeaproape cu o altă operă a ei mai veche, *A şaptea cruce*. Multe din personajele romanului *A şaptea cruce*, şi-au pus întrebarea dacă să-l ajute sau nu pe Georg Heisler, evadat dintr-un lagăr de concentrare. Şi mulţi germani, oameni din pături sociale diferite, au avut de trecut acest examen, care îi definea ca oameni întregi sau ca nişte laşi. Totodată, de felul cum fiecare din ei înţelegea să răspundă la acest examen, depindea viaţa lui Georg. Căci nu se punea numai problema compasiunii pentru un fugar urmărit. Evadarea cu succes a unui deţinut însemna o spărtură — chiar dacă mică, totuşi o spărtură — în cetatea fascistă. De aceea, salvarea lui Georg ne apare în roman ca o victorie morală a forţelor antifasciste.

Acţiunea romanului *A şaptea cruce* este concentrată numai în jurul lui Georg. Cititorul emoţionat este mereu stăpînit de întrebarea dacă Georg va scăpa sau nu. În romanul *Hotărîrea*, după cum am mai spus, nu există un erou principal. Trecerile continue de la un personaj la altul, de la o linie a acţiunii la alta, încetinesc mult acţiunea. Cititorul nu urmăreşte în acest roman destinul unui singur personaj, ci desfăşurarea paralelă a mai multora. Iar autoarea îşi arată eroii în faţa necesităţii de a alege, de a lua o hotărîre. Ea ne spune că în societatea de astăzi nu pot exista oameni neutri, nici indiferenţi. În viaţa oricărui om, se întîmplă clipe, cînd e dator să-şi definească poziţia, să spună de partea cui este.

Scriitorul Herbert Melzer are de rezolvat problema dacă să facă sau nu, în romanul său, modificările pe care i le cere editorul american. Şi Herbert ia hotărîrea: el renunţă la succes şi la dolari şi se reîntoarce în tabăra luptătorilor antifascişti, de care se depărtase pentru o bucată de vreme. Katharina Riedl, soţia unui inginer care lucrează la uzina din Kossin, este o catolică ferventă. Ea locuieşte în Germania Apuseană. Problema care se pune pentru ea e de a hotărî dacă să treacă sau nu în Republica Democrată Germană, să se înapoieze la soţul ei şi să-şi refacă familia care se destrămase. Alegerea pe care o face, hotărîrea pe care o ia, este bună, dar e prea tîrzie şi viaţa Katharinei se încheie în mod tragic. Muncitoarea Lene Nohl are şi ea de rezolvat o problemă: dacă să se despartă sau nu de soţul ei, pe care l-a aşteptat îndelung şi cu drag în timpul războiului şi care se dovedeşte a fi agent secret al Apusului. Şi dînsa ia hotărîrea, o hotărîre chinuitoare, dar singura posibilă... Printre personajele înfăţişate de Anna Seghers, sînt şi unele care iau hotărîri greşite. Momentul cel mai dramatic, cel mai puternic din roman, este fuga unui grup de ingineri şi muncitori în Germania Vestică. Unii o fac îndemnaţi de interese mercantile, alţii se lasă intimidaţi... Transfugii care mai păstrau în sufletul lor o scînteie de conştiinţă omenească — profesorul Berndt şi muncitorul Bechtler — plătesc trădarea lor cu preţul unui greu

Scanned with OKEN Scanner

impas spiritual. Bine înţeles, dispariţia acestui grup de dezertori nu a împiedicat uzina din Kossin să-şi desfăşoare activitatea, deşi pentru un timp s-a îngreuiat mersul procesului de producţie.

Anna Seghers ne arată că, în viaţa popoarelor şi a statelor, multe lucruri depind de totalitatea unor « hotărîri » particulare, de faptul dacă acestea sînt juste sau nu.

În noul său roman, ca şi în cele anterioare, Anna Seghers demonstrează legătura indisolubilă care există între noţiunile de morală şi cele sociale, civice. Scriitoarea dezminte una din prejudecăţile anticomuniste cele mai înrădăcinate. Reacţionarii şi filistinii ar putea, eventual, recunoaşte comuniştilor capacitatea de a crea însemnate valori materiale şi tehnice, dar îi consideră indiferenţi faţă de valorile morale, faţă de lumea lăuntrică a personalităţii umane.

Evoluţia personajelor de-a lungul romanului afirmă aceeaşi idee pe care o expune inginerul Riedl în discuţia sa cu preotul catolic Traub în timpul unei călătorii spre Vestul Germaniei. « *Dumneavoastră spuneţi că ruşii nu cred în absolut nimic, că, pentru ei, omul şi sufletul nu contează cîtuşi de puţin. Dar eu îi văd, cu ochii mei, de cîţiva ani cum construiesc în Germania Răsăriteană o viaţă nouă şi caută să ridice nivelul unor oameni care şi-au pierdut speranţele din pricina suferinţelor îndurate. Poţi face aşa ceva dacă nu crezi în nimic? E adevărat că ruşii nu numesc aceasta credinţă, nici nu folosesc cuvîntul „suflet". Dar ei cred în ceea ce fac, cred atunci cînd se străduiesc să reînvie sufletul unui om. După război, toţi oamenii din jurul meu erau ca împietriţi, nimeni nu mai credea în nimic, toţi erau ca nişte morţi. Iar acum, aceiaşi oameni se apucă cu sete de muncă şi trăiesc viaţa din plin... Ruşii au reuşit să-i trezească la viaţă* ». Cititorul îşi dă seama limpede că ideea pe care o afirmă Riedl nu e exactă. Viaţa nouă în Germania Răsăriteană au construit-o în primul rînd germanii înşişi. Dar cuvintele pe care le rosteşte el vin în apărarea înaltului ideal moral pe care-l afirmă comunismul şi acesta este lucrul principal în problema pe care o discutăm.

În relaţiile noi, socialiste, care se formează în Republica Democrată Germană, se făureşte şi o atmosferă de puritate morală, ce contribuie la formarea unor personalităţi umane, care învinge interesele venale, laşitatea, îngustimea de vederi tradiţională pentru filistini. Ne-o dovedesc, îndeosebi, eroii din rîndul tineretului, zugrăviţi cu multă căldură. Astfel, fostul vagabond Thomas care-şi ocroteşte cu atîta gingăşie emoţionantă dascălul, pe Robert, tînăra muncitoare Lisa Zech, care ştie să muncească cu avînt, să fie sinceră şi exigentă în dragoste, care se străduieşte cu atîta perseverenţă « să devină artistă », cum şi alte personaje, secundare, ale romanului, exprimă fiecare o părticică din viaţa nouă, fericită, care se făureşte acum în Răsăritul Germaniei.

După cum vedem, noul roman al Annei Seghers reflectă procese de viaţă de o mare însemnătate istorică. Preocuparea intensă pentru problemele de morală, ca şi problemele puse în roman, subliniază înrudirea acestei opere a scriitoarei cu lucrările sale anterioare. Dar, totodată, trebuie subliniat că materialul de viaţă care stă la baza romanului *Hotărîrea* este cu totul altul, un material cu desăvîrşire nou. Şi scriitoarea a întîmpinat, desigur, destule greutăţi pînă cînd a reuşit să-şi însuşească şi să domine acest material încă nou şi necristalizat în forme definitive.

Nu putem afirma că romanul *Hotărîrea* este valoros sub toate aspectele sale. Scriitoarea reuşeşte mai ales în prezentarea eroilor săi în momentele

Scanned with OKEN Scanner

grele, încordate, de cumpănă din viaţa lor, atunci ea ştie să ni-i înfăţişeze pe primul plan în trăsături viguroase de penel. De pildă, Anna Seghers descrie cu mult dramatism şi, totodată, cu o adîncă pătrundere a psihologiei umane căsnicia soţilor Riedl, scena carnavalului, în timpul căruia muncitorul Anton ucide pe criminalul fascist Otto Bentheim, sau episoadele hotărîtoare pentru evoluţia spirituală a lui Herbet Melzer. Totodată, măiestria Annei Seghers se manifestă pe deplin şi în zugrăvirea moravurilor, a scenelor cotidiene de viaţă. Scriitoarea ştie să găsească adesea amănunte neimportante la prima vedere, dar foarte caracteristice în esenţa lor, care contribuie la înviorarea portretelor sau la înfăţişarea mai pregnantă a mediului.

Cu cîtă căldură şi autenticitate este descrisă viaţa cotidiană a familiei Enders, o familie de muncitori, numeroasă şi unită, care locuieşte în subsolul unei clădiri ruinate de război. « *Nepoţica cea mai mare, Toni, făcu semne şi apoi tăie pîinea în felii subţiri... Femeile şi fetele erau aşezate în jurul mesei lungi, pe care o măriseră, adăugîndu-i o uşă scoasă dintr-un perete dărîmat. Pe această parte a mesei, copiii îşi pregăteau lecţiile. Creioanele şi le puneau în broasca cheii* ». Şi semnele făcute pe pîine (care trebuia împărţită cu grijă pentru că era puţină), şi uşa răsturnată, şi creioanele înfipte în broasca cheii, toate acestea contribuie la zugrăvirea concretă, plastică, a tabloului şi ne îngăduie să realizăm imaginea vieţii de lipsuri din Germania de după război. Altul este tonul — ironic, uşor dispreţuitor — cu care Anna Seghers descrie viaţa celor avuţi şi sătui, cînd face aprecieri asupra « modului de viaţă american ».

Mai multe greutăţi a întîmpinat romanciera în descrierea vieţii « de producţie ». Descrieri ca cea a uzinei, relatarea discuţiilor şi zugrăvirea faptelor nemijlocit legate de tehnică, de procesul de muncă, nu reuşesc să captiveze întru totul interesul cititorului. În aceste pasaje, reportajul, înşirarea seacă de fapte, predomină mult prea mult faţă de zugrăvirea artistică. Şi romanul are, bineînţeles, de suferit.

Acţiunea romanului este purtată de multe personaje din cele mai felurite. Nu totdeauna, Anna Seghers a dat fiecăruia dintre ele suficient relief. Uneori, personaje cu totul neînsemnate, care apar doar de două-trei ori în cursul romanului, se manifestă ca individualitate viguroasă. Aşa este, de pildă, Toni, nepoata cea mai mare a lui Enders, o adolescentă care păşeşte serios şi ferm în viaţă, sau domnişoara Helferich, menajeră în casa lui Castricius, devotată pînă la servilism stăpînului, care s-a deprins să-şi închipue că este un membru al familiei egal în drepturi. (Ea are obiceiul să spună despre fostul logodnic al fetei lui Castricius: « primul nostru logodnic »). Şi sînt personaje care deţin un loc mult mai important în economia romanului, dar pe care autoarea le schiţează în cîteva trăsături generale şi, de aceea, ele rămîn pînă la sfîrşitul acţiunii învăluite în ceaţă.

În operele sale anterioare, pentru a zugrăvi pe reprezentanţii avangardei comuniste, Anna Seghers recursese mai ales la procedeul caracterizării indirecte. Comuniştii rămîneau parcă în umbră, dar trăsăturile lor morale şi ideile lor apăreau şi se verificau prin înrîurirea pe care o exercitau asupra celor şovăielnici, lipsiţi de experienţă. (De pildă, în romanul *Transit*, îl vedem foarte puţin pe Heinz, comunistul care activează în ilegalitate, dar cunoaştem respectul pe care i-l poartă eroul principal al romanului, Seidler, şi datorită acestui fapt ni-l înfăţişăm limpede şi pe

Scanned with OKEN Scanner

Heinz). Şi în romanul *Hotărîrea*, Anna Seghers recurge uneori la acest procedeu al caracterizării indirecte. De pildă, pe profesorul Waldstein îl întîlnim arareori şi numai pentru scurt timp. Dar ştim ce influenţă binefăcătoare, adîncă, a avut el asupra elevilor săi aparţinînd celor mai diferite generaţii, cum a contribuit el la formarea conştiinţei revoluţionare a lui Richard Hagen, cum pilda vieţii lui l-a stimulat pe Robert Lohse şi l-a dus pe drumul cel bun pe tînărul Thomas. Toate acestea ne fac să-l respectăm pe bătrînul dascăl, să credem în puritatea lui sufletească, în înţelepciunea lui. Totuşi, această metodă de a zugrăvi personajele nu este totdeauna suficientă. Şi nu putem decît regreta că Richard Hagen şi, mai ales Martin, nu au fost înfăţişaţi şi puternic şi cuprinzător, cum ar fi meritat-o. Palidă este şi personalitatea lui Vogt, secretarul organizaţiei de partid de la uzina din Kossin. Din ceea ce povestesc alte personaje despre el, aflăm de trecutul lui nobil de luptă antifascistă. Ştim, de asemenea, că muncitorii îl respectă pe Vogt, îl socotesc « un om drept ». Dar am fi dorit să-l vedem pe Vogt de aproape, să-i cunoaştem mai bine gîndurile şi faptele. Atunci, şi imaginea vieţii din uzină ar fi apărut în roman mai completă şi mai clară.

Romanul Annei Seghers a atras, după apariţia sa, atenţia întregii opinii publice germane. Presa din Republica Democrată Germană a apreciat această carte ca un mare succes al literaturii contemporane germane. O recunoaştere indirectă a importanţei pe care o prezintă noul roman al Annei Seghers au însemnat şi atacurile violente lansate împotriva ei de presa reacţionară din Apus.

Viaţa din Germania zilelor noastre a fost pînă acum prea puţin oglindită în literatură. Romanul Annei Seghers, *Hotărîrea*, este prima naraţiune de mare anvergură, care redă în chip veridic această viaţă, relevînd trăsăturile ei esenţiale.

RENATO GUTTUSO *(ITALIA)* — SCHIŢĂ

Scanned with OKEN Scanner

CECILIA MEIRELES ŞI POEZIA FEMININĂ A AMERICII LATINE

PUŢINE sînt astăzi literaturile în al căror cuprins poezia feminină constituie un capitol atît de prestigios ca în cea latino-americană; faptul că în 1946, pentru prima oară invitată la gloria Premiului Nobel, America Latină se înfăţişează reprezentată de o femeie, Gabriela Mistral, încununată cu laurii de la Stockholm nu atît ca poetă chiliană ci mai ales ca exponentă strălucită a întregului univers sud-american tradus într-un limbaj de nouă şi tulburătoare poezie — rămîne simbolul unei realităţi mai presus de evidenţă.

E oare aceasta o apariţie specifică secolului nostru? Desigur nu, şi n-am putea ignora, fie şi în puţinele rînduri de faţă, îndepărtata genealogie de care se prevalează lirica feminină de azi a Americii Latine, fără să lipsim cetitorul de cîteva indispensabile puncte de reper pentru cunoaşterea şi înţelegerea ei. Tradiţia se întemeiază în jurul anului 1600 cînd în Peru apare amplul poem *Epistolă către Belardo*, numele poetic al lui Lope de Vega. Autoarea care semna cu pseudonimul AMARILIS, era o poetesă metisă (judecînd după acea *simplezá indianá* de care vorbeşte într-un vers din final) bănuită azi de către cercetătorii avizaţi ca La Barrera sau Menéndez Pelayo, a fi Maria de Alvarado din Huanuco. Poemul vădeşte o puternică amprentă lirică şi impresionează de aşa manieră pe Lope de Vega încît îl determină să-i răspundă printr-o frumoasă epistolă pe care o găsim şi astăzi în multe dintre culegerile lui de poezii. Mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cînd o dată cu declinul secolului de aur al literelor hispanice, vitalitatea scrisului castilian se perpetuează în America printr-o mutaţie cu totul semnificativă, cel mai proeminent poet al limbii spaniole este o femeie din Mexic: Juana Inés de la Cruz, care e deopotrivă o culme a poeziei universale din toate timpurile. Această poetă reeditează, pe meridiane îndepărtate, tipul rinascentist, manifestînd în acelaşi timp inclinaţii ştiinţifice, muzicale şi evoluînd pe un periplu ce epuizează gama tuturor genurilor şi speciilor literare, ajungînd la o uimitoare sinteză a principalelor experienţe scriitoriceşti din epoca imediat anterioară: de la cultismul lui Gongora la conceptismul lui Quevedo şi de la ardenta spiritualitate a unui Luis de Leon, la exuberanţa şi fantezia lui Lope de Vega. Apreciată în epoca ei, în ciuda unor curiozităţi ce nu o dată descumpăneau devoţiunea admiratorilor, Juana Inés de la Cruz se mărginise la o glorie circumscrisă geografic; Fenix de Mejico devine însă pe zi ce trece — şi ea este una dintre revelaţiile secolului nostru — o prezenţă de talie universală, augmentîndu-şi prestigiul pe măsură ce exegeţii pasionaţi îşi intensifică investigaţiile în imensa ei moştenire.

În epocile următoare menţionăm prezenţe interesante, chiar dacă nu de aceeaşi anvergură: poeta cubană Gertrudis Gómez de Avellaneda ocupînd un loc aparte în perimetrul romantismului şi uruguaiana Maria Eugenia Vaz Ferreira, autoare a pătrunzătorului volum *La isla de los canticos* (Insula cîntecelor) deopotrivă pictoriţă şi muziciană foarte preţuită, sînt poate figurile cele mai proeminente,

Scanned with OKEN Scanner

pînă cînd, o dată cu secolul 20 asistăm la o adevărată explozie a geniului feminin în America Latină.

Vom aminti în primul rînd două poete din Uruguay, a căror creaţie realizează un circuit unitar prin aportul lor complimentar la deslegarea celor mai tulburătoarea probleme ale sufletului feminin. Delmira Agustini (1886—1914) de o senzualitate frenetică, trăieşte drama tiranică şi mistuitoare a dragostei nerealizate în lumea tuturor meschinăriilor şi prejudecăţilor unei societăţi care inhibă pornirile avîntate şi generoase ale iubirii şi imprimă sensibilităţilor exacerbate o pecete de dureroasă refulare. S-a spus despre ea că ar avea anume puncte de plecare în Baudelaire dar, dincolo de asemenea truisme ale vagului în critica poeziei moderne, ce nu angajează prin caracterul lor neutru şi irelevant, i-am găsi mai curînd înrudiri cu suedeza Edith Sodergran, cu a cărei viaţă se situează simetric în America Latină, scurta şi strania ei biografie. La antipod găsim profilul armonios al Juanei de Ibarbourou, femeie desăvîrşită, trăind în mijlocul unei mari popularităţi şi a admiraţiei generale, care-i aduce supranumele de Juana de America. Ca şi odinioară Louise Labé, adevărata muză a Renaşterii franceze, ea scrie o poezie a tuturor împlinirilor, a euforiei şi exuberanţei capabile să cristalizeze adevărate imnuri închinate vieţii trăite din plin la intersecţia unde se echilibrează bucuriile, elanurile şi pasiunile clocotitoare. Despre Gabriela Mistral (1889—1957), mai cunoscută cititorului nostru datorită premiului Nobel şi beneficiind în cuprinsul Americii de Sud de acea recunoaştere largă pe care în cealaltă Americă a realizat-o contemporana ei Edna St. Vincent Millay, nu putem să nu facem o remarcă paralelă şi anume că poeta e dublată de o prozatoare cu totul nebănuită, deşi încă ignorată în această latură a activităţii sale. În sfîrşit Argentina trimite în grădinile acestui Parnas feminin, o poetă a neliniştii lucide faţă de mecanica abrutizantă a civilizaţiei capitaliste, a intuiţiei acelor limite rigide între care viaţa femeii moderne se desfăşoară străină de orice fior, de orice libertate şi perspectivă: Alfonsina Storni (1892—1938). Este poate cea mai intelectuală dintre poetele sudamericane — desigur nu în sensul livrescului şi al unei poezii reci, impermeabile faţă de afectivitate şi emoţie ci în acela al unei depline comprehensiuni lirice, al unei viziuni de mare acuitate asupra tuturor contradicţiilor metropolei burgheze unde stăpînesc netulburate legile violenţei şi opresiunii iar omul e captiv perpetuu în orizontul propriilor sale întrebări şi înfrîngeri.

★

Iată contextul, sumar conturat, în care trebuie citită, în gînd, poezia Ceciliei Meireles. Poeţii nu pot fi niciodată cunoscuţi izolat sau, mai bine spus, nu li se poate deduce adevărata geografie, fără însăilarea, fie şi fragmentară, a tuturor vecinătăţilor: detaşată din contrapunct, melodia îşi disimulează valenţele care-i amplifică bogăţia şi farmecul.

Cecilia Meireles s-a născut la Rio de Janeiro, la 7 noembrie 1901. A avut o copilărie liniştită dar plină de toate uimirile ingenue în faţa atîtor minuni descoperite de fiecare dată cu acea tresărire menită să le graveze pentru totdeauna în suflet; amintirile anilor îndepărtaţi ai biografiei sale o frecventează adesea restituindu-i tiparele imateriale ale tuturor celor văzute odinioară. Brazilia, patria ei, e mai mult decît o ţară, e un pămînt al marilor dimensiuni, unde natura luxuriantă, ascunzînd încă ţinuturi necercetate de om, se alcătuieşte dinamică şi grandioasă pe cele trei orizonturi ale nemărginirii sale: deşertul, pădurea, oceanul, cum le definea lapidar un precursor al poetei, Olavo Bilac. Intinderea, şi luminoasă şi sumbră, a acestui adevărat continent, reclamă poetului altitudine şi perspectivă, îi solicită vigoarea unui clar-obscur capabil

Scanned with OKEN Scanner

să se defăşoare pe planuri mari şi deopotrivă un efort de imaginaţie care să suplinească experienţa irealizabilă, fără a se rătăci în aproximaţii incontingente. Cecilia Meireles este, sub acest raport, o autentică fiică a Braziliei, iar viaţa ei a fost încă din fragedă tinereţe, cînd isprăvindu-şi studiile, s-a dedicat învăţămîntului, o neîntreruptă cunoaştere şi reflecţiune.

O inefabilă aureolă de modestie şi delicată discreţie stăpîneşte existenţa poetei. Căsătoria începută fericit se încheie tragic, cu moartea soţului său, după care ea se consacră copiilor şi participă la cele mai diferite acţiuni de propăşire socială, vădind spirit patriotic şi abnegaţie. O vocaţie paralelă — pictura — îi oferă o clipă de satisfacţii intime, apoi o abandonează treptat în profitul literaturii care-i absoarbe preocupările: pe lîngă poezie, Cecilia Meireles scrie cărţi pentru copii, studii închinate folclorului negru al Braziliei, articole, povestiri.

Poeta debutează la douăzeci şi doi de ani cu volumul *Nunca mais e Poema dos Poemas* (Niciodată şi Poema Poemelor) în plină agitaţie modernistă, fără a manifesta însă nici un semn de contaminare. Avea un mesaj ce nu-i permitea să exerseze zadarnic. Trebuie spus de altfel că printre latino-americanii de limbă spaniolă sau portugheză, modernismul european de nuanţă franceză a trecut aproape neobservat, cheltuindu-se vag şi obscur la periferie. Pînă şi cea mai eclectică antologie nu menţionează poeţi care să frizeze iraţionalismul sau capriciile jocurilor absurde. Volumele următoare, *O espirito victorioso* (Spiritul triumfător — 1929), *Viagem* (Călătorie — 1939) care-i aduce marele premiu al Academiei braziliene, *Vaga musica* (Muzica vagă — 1942), *Mar absoluto* (Mare absolută — 1945), *Retrato natural* (Portret natural — 1949), *Doze nocturnos da Holanda e o Aeronauta* (Douăsprezece nocturne din Olanda şi Aeronautul — 1952), *Cancioneiro da inconfidéncia* (Cîntecele neîncrederii — 1953) şi *Cancões* (Cîntece — 1956) marchează un drum ascendent în care poeta îşi desăvîrşeşte profilul, cîştigînd mereu în profunzime, în puritatea de sunet, în originalitate şi elevaţie.

Faptul că numele ei a fost doar rareori tutelat de către acela al vreunui poet european — aşa cum nu o dată criticii obişnuesc să facă — are cel puţin semnificaţia unei dificultăţi: e într-adevăr greu să-i asociezi poeţi de dincoace de ocean şi mai greu încă să-i detectezi influenţe — ca, bunăoară, lui Machado, ai fi ispitit să adaogi dacă nu te-ai teme că astfel îţi contrazici propria aserţiune. Şi totuşi e poate singura juxtapunere întemeiată. Apropierea riscă să pară facilă, dedusă doar din existenţa în paginile ei a unui emoţionant poem închinat marelui spaniol şi, de aceea, necesită o precizare: a cînta, fie şi cu o reală vibraţie, figura unui poet, nu înseamnă neapărat a-ţi mărturisi înrudirea cu opera lui. Aceluiaşi Antonio Machado, i-a închinat versuri şi mai vîrstnicul său confrate, Ruben Dario, a cărui poezie exuberantă, cromatică, sonoră şi metaforică pînă la violenţă, se situează însă exact la antipodul meditaţiei ardente şi simplităţii magice a autorului *Solitudinilor*. În cazul Ceciliei Meireles, dedicaţia e însă în fond mărturisirea discretă a unei afinităţi ce nu poate fi ignorată. Poeta evocă silueta lui Machado într-o atmosferă care le e comună: plimbare calmă la îngînarea zilei cu noaptea, coline cu arbori neliniştiţi de vînt, luna ca o efigie a reflexiunii şi a farmecului, colocvii ce nu trebuie să mîhnească inima nimănui; încît ai sentimentul că şi pentru ea întîmplările, experienţele trăite printre oameni, faptele petrecute cîndva, se întorc în sufletul poetului sortit «*să le povestească melodia*». E şi în versurile ei o spirală a timpului, o aspiraţie spre marile înălţimi, o permanentă nevoie de a se judeca pe sine în stricte raporturi cu oamenii, cu epoca plină de frămîntări, drame şi inconciliabile contradicţii; şi e aceeaşi mistuitoare dragoste de patrie, înţeleasă într-o neîncetată confruntare a realităţii de atîtea ori dureroasă, cu o ipostază ideală. Înrudirea cu Machado se vede şi în expresia de o totală

Scanned with OKEN Scanner

transparență; primind mesajul poeziei sale, faci aproape abstracție de mijloacele ce-l vehiculează.

La lectura Ceciliei Meireles ai în mod pregnant intuiția unei mari disponibilități sufletești, a unor inepuizabile rezerve de puritate morală, de candoare și omenie, chiar atunci cînd lirismul ei capătă rezonanță de elegie înăbușită ca un suspin care nu trebuie să tulbure semenii. Tonul acesta uneori elegiac, derivă din înseși datele imediate ale vieții în lumea capitalistă, în lumea propriei sale patrii. Eleganța strălucitoare a metropolelor, bogăția și fastul modern al frumosului Rio de Janeiro, nu fac decît să exacerbeze îngrozitoarea condiție a muncitorilor de pe întinsele plantații, a negrilor reduși la noi și perfide forme de sclavie, a tuturor celor ce populează nemărginitele pămînturi braziliene cu bordeie vechi ce « *nu sînt trecute în istoria lumii* », cu bătrîne în zdrențe, cu atîta tristețe și răni adînci ascunse doar de imensitate și noapte. În componența acestui ton elegiac se pot distinge însă și anumite elemente provenind din înseși limitele poeziei sale: limite în primul rînd de concepție, căci Cecilia Meireles nu se poate ridica la o cunoaștere marxistă a vieții, a istoriei contemporane, singura care ar fi putut da creației sale o temelie solidă. Ea intuiește viciile unei societăți bazate pe exploatare, realizează adesea o imagine veridică și pătrunzătoare a acestor vicii dar nu le înțelege în toată profunzimea lor, rămînînd mai mult la aspectul lor etic și general uman. Ceea ce îi este inaccesibil e tocmai fenomenul politic și social al crizei capitalismului contemporan sau, mai exact vorbind, ea nu ajunge la comprehensiunea lucidă a cauzelor tuturor acelor orori și injustiții sociale care-i creează un sentiment de apăsare și dau adesea liricii sale un timbru de dureroasă anxietate. Datorită acestor limite, poeta manifestă uneori și o anumită lipsă de perspectivă asupra evoluției vieții și societății din propria ei patrie și încercînd să depășească cercul întunecat al atîtor întrebări ce o urmăresc pretutindenea, ea ajunge cîteodată la formula idealistă-metafizică a singurătății evazive, deși însingurarea Ceciliei Meireles are și un pronunțat sens protestatar și tocmai aici rezidă caracterul progresist al poeziei sale și valoarea ei de sincer și impresionant document uman; prin ceea ce are mai bun, prin această solidarizare cu toți cei mulți și apăsați de lumea parazitară a stăpînilor, poezia ei ne e apropiată.

Cecilia Meireles e o poetă a naturii și dragostei — a naturii nu la modul descriptiv și euforic, ci într-o continuă căutare de echilibru în universul ei elementar, a naturii tonice unde se alină suferința și dezolarea, după cum în lirica ei de dragoste, dominant e reflexul interior al pasiunii și nu strigătul ei, nestăpînit ca la Juana de Ibarbourou, sau dureros ca al Delmirei Agustini. Dragostea ei e o formă de supremă comunicare, și puține dintre contemporanele poetei din Brazilia au știut să închine iubirii un cîntec atît de înalt și de pur.

Prozodia ei e simplă, incluzînd toate rigorile indispensabile dar și toate libertățile de care nu s-ar fi putut lipsi; e mai cu seamă un ritm și o muzică proprie în a căror alcătuire s-a văzut o multitudine de elemente provenind din cele mai variate orientări literare, filtrate însă pînă la a-și disimula identitatea. Totuși armele din panoplia parnasienilor, pe care i le bănuia unul dintre confrați, sînt imposibil de remarcat.

Iată o sumară schiță de portret al acestei femei care e astăzi cel mai de seamă poet al Braziliei și al întregii literaturi de limbă portugheză; îndepărtata frumusețe a țării unde un popor tînăr se manifestă cu atîta noblețe întru consolidarea independenței și demnității sale, ne solicită crescînde simpatii care se implică simbolic în omagiul adresat Ceciliei Meireles.

A. E. BACONSKY

Scanned with OKEN Scanner

APLEACĂ-ŢI LIN PROFILUL

Apleacă-ţi lin profilul tău iubit
peste velurul tandru al tăcerii
şi-ncearcă iar să stingi pe-acest tablou
flacăra gîndului.

Închide uşa camerii, urmează
spirala scării coborînd adînc,
şi ieşi în strada clară unde nimeni
nu te va chinui cu întrebări.

Mergi colindînd pe plajele pustii,
tu însăţi ţie răvăşindu-ţi drumul,
rupîndu-ţi firul dialogurilor
din propriile tale labirinturi.

Şi solului şopteşte-i: sînt nisip,
Şi valurilor: eu sînt apa voastră.
Şi-n vals absent aruncă-ţi sufletul
pe care l-a strivit odinioară.

Nu căuta nici visele anume,
nici aurora care le urmează —
uită-ţi privirea ce se-nceţoşează
şi inima atît de-ndurerată.

Poate că mîna mare-a nimănui,
mîna ce ţese aerul, pădurea,
nu va-ndrăzni să-ţi tulbure odihna
după-ndelungi şi crude solilocvii.

Poate că vei afla dorita linişte
o, viaţă, tu ce printre vînt şi mare
rămîi mereu abia zărită urmă
a unei lacrimi pe batista albă.

Scanned with OKEN Scanner

NOAPTE

Aromă crudă de pămînt jilav,
miros pătrunzător de piatră udă
— timp fără timp — şi mărginind hotarul
înalt al munţilor o umbră
goală şi rece. Şi nimic mai mult.

Vagi licăriri de urme pe nisipuri,
gust viu de frunze mestecate-n dinţi
— buza amară-a unei voci mîhnite —
suspin al dimineţelor acestea
în care nu s-a întîmplat nimic.

Noaptea venea cu prospeţimi pe-ntinsul
vastelor cîmpuri strălucind de rouă
— singură noaptea cu parfumul ei —
gătind în taină, floarea cea mai pură
învăluită-n sburătoare brize.

O, viaţa cît era de liniştită!
Dar gîndul se ducea neîncetat . . .
— de unde-această muzică? — departe
un nor plutea cu forma-i schimbătoare
sus între vînt şi stele.

PLÎNGEREA LOGODNICEI SOLDATULUI

Ce mă voi face singură, uitată
în casa mea pierdută-n noapte,
fără de tine?

Gurile noastre îşi vorbeau odată . . .
Ce mă voi face-acum cînd nu mai ştiu
de mult, de tine?

Scanned with OKEN Scanner

Crezusem că trăiesc prin trup, prin suflet,
dar iată, orbi mi-s ochii . . . Nu trăiam
decît prin tine.

Cum pot rămîne-nchişi ochii în care
de-atîtea ori am fost . . . Nu mă mai strigi ?
O, unde eşti să mă mai văd în tine ?

Ninge pe pieptul tău, ninge pe glezne,
pe inimă . . . Eşti singur în zăpezi.
Eu stau fierbînd în lacrimi.

În romîneşte
de A. E. BACONSKY

Scanned with OKEN Scanner

JIRÍ HÁJEK

SCRISOARE MARIEI MAJEROVÁ

S-ar putea spune că am scris de atîtea ori despre tine, încît ar fi mai bine dacă aş da cuvîntul altora. Numai că azi, am senzaţia că tot ce am scris a fost numai o introducere la lucrurile cele mai importante pe care aş avea să le spun acum. Căci, în acelaşi ritm în care se schimbă viaţa şi se dezvoltă literatura, şi în opera ta apar pe primul plan trăsături şi caracteristici noi, cu mult deosebite de cele care ne păreau încă pînă ieri foarte actuale. Se îmbogăţeşte opera ta, îţi sporeşte înţelepciunea, creşte legătura ta cu viaţa. Şi nimic din ceea ce te caracterizează nu poate fi prins în clişee împietrite: totul este viu, în mişcare, plin de dramatism.

Tu, prin dragostea ta de viaţă şi de oameni, prin multilateralitatea preocupărilor, prin forţa ta inepuizabilă şi prin curajul cu care îmbrăţişezi sarcinile cele mai grele, ne depăşeşti pe toţi. La vîrsta la care alţii îşi scriu memoriile, tu întreprinzi mereu expediţii spre tot ce e nou în viaţă. Înscăunezi literatura în ţinuturi încă necunoscute ale realităţii, în care bate puternic vîntul aspru al istoriei noi, cel ce aduce cu norii cenuşii ai cotidianului sămînţa rezistentă şi sănătoasă a zilei de mîine. Din atari expediţii a luat naştere, de pildă, o lucrare ca ciclul reportajelor despre regiunea Sokolov din *Polca cizmarilor*. Şi oare ultima ta carte nu este o dovadă a aceleiaşi forţe? În cîte locuri ale patriei nu ţi-ai cîştigat un act de naştere prin aceste reportaje?

De unde eşti de fapt? Istoricii literari vor considera firesc că te-ai născut (aşa cum rezultă din actul de naştere) la Uvaly lîngă Praga şi, pentru explicarea evoluţiei tale literare, vor aminti de anii tinereţii petrecuţi la Kladno. Numai că, între timp, pentru tine loc natal a devenit şi Sokolov, despre ai cărui oameni şi peisaje, despre al cărui trecut şi viitor ştii atîtea cît pot ştii numai poeţii legaţi prin rădăcinile adînci ale vieţii de meleagurile pe care le cîntă. Şi cînd, cu un an în urmă, am mers cu tine în gospodăria agricolă «milionară» din Přerov, sau cînd, acum doi ani, s-a inaugurat la Doubravčice căminul cultural care îţi poartă numele, văzînd dragostea zecilor de colectivişti, care te-au întîmpinat, am avut impresia că eşti consăteanca lor.

Eşti plină de dorinţa de a cunoaşte, de a descoperi, de pasiunea de a te afla în centrul frămîntărilor epocii tale. Dacă ieri, de pildă, ne-am întîlnit la o consfătuire a scriitorilor, se prea poate ca, peste o săptămînă, să primesc de la tine o ilustrată din Crimeea, Berlin, Paris sau Roma. Oare cîţi ani au trecut de cînd ai pornit cu avionul într-o lungă călătorie prin China şi ne-ai adus de acolo cartea *China cîntă*, ale cărei delicate culori pastel amintesc de fineţea penelului maeştrilor picturii chineze?

Încă din anii tinereţii, întreaga lume ţi-a devenit casă, cămin. Şi peste tot, pe unde ai fost, a rămas o parte din viaţa şi din dragostea ta şi toate au rodit în cărţile pe care le-ai scris. Am senzaţia că toată această lume o porţi cu tine, întocmai cum vuietul mării răsună într-o scoică miraculoasă.

◀ Desen de SZASZ ENDRE (R.P.U.)

Scanned with OKEN Scanner

În jurul tău clocoteşte întotdeauna viaţa în manifestările ei bogate, în tumult şi nelinişte. În opera ta, oamenii nu numai că se cunosc pe ei înşişi într-un fel mereu nou şi vrednic de admiraţie, dar, în acelaşi timp, se şi întîlnesc cu sute de alţi oameni, foarte diferiţi între ei, şi totuşi asemănători. Cîţi oameni şi cîte medii sociale am cunoscut eu însumi, de cîte probleme arzătoare ale vieţii nu m-am lovit, traversînd ca un călător paginile operei tale, sau participînd la discuţiile cu cititorii tăi.

Caracteristică pentru poziţia ta faţă de viaţă este filipica împotriva expresiei falsificate a lui Švejk *Asta cere linişte,* pe care, cu mare satisfacţie, o citesc în *Polca cizmarilor :*

Liniştea este mormîntul şi urna, putregaiul, descompunerea şi trecerea spre sfîrşit, linişte înseamnă moarte.

Viaţa are altă grandoare, ea nu cere linişte.

Viaţa cere să-i dăm tot ce avem mai puternic şi mai de preţ în noi. Să ne pierdem de o sută de ori liniştea, scîntei de mînie să ţîşnească din noi cînd ne izbim de o nedreptate, de fapte ce nu ar mai trebui să mai aibă loc în viaţa noastră socialistă de azi. Tu, cînd vezi asemenea fapte, nu rămîi niciodată un simplu spectator indignat. Şi, tocmai de aceea, te bucuri în faţa oamenilor simpli de o autoritate de comunist cum, poate, nu o are nici unul dintre artiştii contemporani. De obicei, oamenii nu vin la tine numai ca să-şi exprime părerea despre opera ta, ci caută în acelaşi timp un sfat, un adăpost, un sprijin.

Tu nu eşti prietenul şi aliatul acelora care ştiu să spună doar vorbe frumoase, ci al acelora ce sînt plini de energie şi curaj, al celor ce stau în mijlocul frămîntărilor şi transformărilor epocii revoluţionare.

Felul în care trăieşti, în care iubeşti oamenii şi lucrurile, se leagă nemijlocit de tot ce ai scris şi scrii azi. Viaţa trece în opera ta tot atît de spontan cum şi opera, la rîndul ei, se întoarce în viaţă. Pe unii din eroii romanelor tale, cîteodată, nu sînt sigur dacă îi cunosc « numai » din literatură, sau dacă nu cumva i-am văzut, i-am întîlnit undeva, în apropierea ta, în viaţa reală şi în luptele lor. Şi invers: oamenii pe care-i întîlnesc în viaţă îmi amintesc adesea prin curajul, îndrăzneala şi prin optimismul lor de neînvins, de personaje cum este, de pildă, tînărul tău miner Uxa din *Sirena,* sau Lenka Bilanská, din *Cea mai frumoasă lume.* Eroii tăi posedă o neţărmurită putere de dăruire vieţii, încredere în realizarea fericirii umane pe pămînt, nutrind o dragoste recunoscătoare pentru toate bucuriile vieţii. Dăruirea, încrederea şi iubirea lor nu se resemnează niciodată, nu ostenesc niciodată. Pentru cei alături de care lupţi astăzi, ca şi pentru eroii operelor tale, viaţa înseamnă întotdeauna, în primul rînd, curaj şi dragoste. Dragoste şi muncă. Dar, mai ales, dragoste. Din puterea ei s-a născut tot ce e curat, creator şi de neînvins în oamenii « tăi ».

De obicei, eşti numită poeta oamenilor ce muncesc şi cîntăreaţa naturii cehe. Dar, în primul rînd, eşti poeta dragostei. De la primele tale povestiri inspirate din viaţa muncitorimii, pînă la ultima lucrare cu care ai completat acum un an versiunea veche, incompletă, a *Apusului sălbatic,* ne apari ca poeta dragostei, a acestei forţe ce învinge singurătatea şi uneşte oamenii între ei. A dragostei, sub forţa căreia, chiar şi zgura egoismului nostru se transformă în cea mai preţioasă energie, ce mînă viaţa înainte.

Cei pe care îi iubeşti pot avea sute de cusururi, mici şi mari, pot fi plini de contradicţii, neîmpăcaţi cu ei înşişi şi cu cei alături de care trăiesc. Din cauza asta, îşi pot răni şi dragostea. Dar ceea ce rămîne adînc înrădăcinat în ei este cinstea profundă, dorinţa de a sluji viaţa, de a fi de folos oamenilor, de a nu trăi pe socoteala altora. Pentru eroii tăi, munca nu este un simplu

Scanned with OKEN Scanner

mijloc de întreţinere. Pe ea se sprijină conştiinţa lor umană, mîndria lor proletară, care devine tot mai conştientă de faptul că, pe această muncă, se bazează viitorul omenirii.

Eroii tăi nu trăiesc prizonieri neputincioşi ai clipei pe care o numim prezent, supuşi orbi ai împrejurărilor. Toţi au acea capacitate, puternică, omenească, care stă la temelia marilor schimbări ale vieţii — de a visa şi, totodată, de a transforma realitatea după chipul visului lor. Chiar dacă în realitatea obiectivă a epocii lor, totul pare a le fi potrivnic, mai degrabă pier, aşa cum piere, dezarmat şi părăsit, Luka Veršinin din *Piaţa Republicii*, decît să renege visul unei vieţi libere.

Dar Pepek «poliţistul» din *Sirena*, nu moare, ci luptă pentru visul lui de libertate. Acest vis nu mai e doar al lui, ci este un vis care îl uneşte cu alţi zeci de mii de oameni, care, dintr-o masă proletară informă, devin un grup revoluţionar organizat şi conştient de ţelul lui.

Puterea de a visa îi înrudeşte pe eroii tăi «vechi» cu cei «noi», cu care, mînă în mînă, păşeşti spre noua viaţă socialistă. În condiţiile acestei vieţi noi, oamenii cei mai de preţ, cei mai importanţi, sînt tocmai acei care luptă, aşa cum visase cîndva Pepek Hudec din *Sirena*.

Ceea ce face, astăzi, opera ta nespus de vie, este trăsătura ei fundamentală pe care aş numi-o *patosul inovator* al întregii tale creaţii. Uneori, eşti trecută în rîndul aşa-numiţilor realişti de tradiţie: singurul «motiv» este evident acela că nu te-ai lăsat niciodată furată de moda literară trecătoare. Caracterul inovator consecvent al creaţiei tale nu se concentrează numai în domeniul formei. El presupune întotdeauna inovaţie pe linia descoperirii unei noi realităţi, a realizării unei noi viziuni a lumii. Arta se naşte acolo unde — la fel ca în *Sirena* sau în *Balada minierilor* — descoperirea noii realităţi găseşte şi noi mijloace de exprimare artistică. Perspective noi pentru dezvoltarea literaturii au deschis experimentele tale inovatoare în domeniul formei, *(Barajul)*, ca şi cele în domeniul tematic, în povestirile din viaţa muncitorilor *(Povestiri din iad*, de pildă). Atît în acestea din urmă, cît şi în culegerile imediat următoare, ai introdus în proza cehă *muncitorul*, nu obiect de filantropie sentimentală, ci subiect de protest şi rezistenţă socială. O experienţă inovatoare de şi mai mare valoare este *Piaţa Republicii*, acest prim mare roman politic polemic al literaturii cehe moderne, al cărui centru de acţiune îl constituie două focare tipice ale mişcării muncitoreşti din perioada dinaintea primului război mondial, Viena şi Paris. Caracterizată prin tendinţe inovatoare este şi opera *Cea mai frumoasă lume*, care, la trei ani după evenimentele din anul 1920, ia poziţie şi caută o rezolvare.

Opera ta *Barajul* a însemnat una din primele manifestări ale prozei moderne pe linia redării polifoniei vieţii sociale din epoca noastră. Îmbinarea acţiunii de tip tradiţional cu motivele «fără subiect» din natură şi civilizaţie, întrepătrunderea concretului, ironiei şi lirismului într-un tot epic, toate acestea sînt impulsuri a căror valabilitate şi viabilitate se vădesc în noul context al vieţii noastre de astăzi.

Şi *Sirena* constituie în multe privinţe o experienţă în domeniul artei, chiar dacă foloseşte unele metode narative aparent «tradiţionale». Noutatea constă atît în subiect, cît şi în rezolvarea lui arhitecturală. Pentru un roman care îmbrăţişează şaizeci de ani de dezvoltare istorică şi viaţa a patru generaţii, realismul descriptiv tradiţional ar fi avut nevoie neîndoielnic de spaţiul unui roman ciclic în cîteva volume. Concentrînd toate albiile acţiunilor şi destinelor în cîteva centre dramatice, cărora le dai — fără să te temi de dependenţa

Scanned with OKEN Scanner

lor internă — o independenţă relativă maximă, reuşeşti să realizezi tabloul plastic, viguros, al epocii, al unor colective sociale mari, cu destinele lor.

Un moment culminant pe drumul căutărilor inovatoare îl constituie *Balada minierilor*, o adevărată sonată pentru vioară, conţinînd măreţia, gloria, dar şi suferinţele vieţii muncitorilor, încătuşaţi în lanţurile unei orînduiri de exploatare, glorificînd pe oamenii aceştia cu o singură pasiune şi un singur ţel în viaţă, pentru care luptă pînă la sfîrşit. Prin simplitate şi concentraţie artistică, această operă capătă valoare de simbol poetic.

Curajul, dragostea şi încrederea însufleţesc întreaga ta operă de după revoluţie, care atinge noi culmi artistice în schiţele poetice *China cîntă*, în noua povestire de introducere la *Apusul sălbatic* şi în reportajele din *Polca cizmarilor*.

Te avînţi întotdeauna alături de cei mai curajoşi spre regiunile necunoscute ale vieţii, păşeşti pe urmele oamenilor care sînt creatorii epocii noastre, care dau tot ce au mai bun şi nu se sperie de greutăţi şi jertfe.

Acest patos inovator ce-ţi străbate întreaga operă îl consider eu lucrul cel mai mare, cel mai de preţ pe care l-ai dat prozei noastre şi prozei socialiste moderne universale. Tocmai de aceea ai devenit, citînd propriile tale cuvinte din 1929, unul dintre acei « fericiţi, care i-au spus vremii lor pe adevăratul ei nume, care au înţeles după ce tînjeşte şi ce îi lipseşte şi au ştiut să o slujească cu braţele deschise. »

De aceea, toţi avem multă nevoie de tine, ca artist şi ca om.

Al tău *JIRÍ HÁJEK*

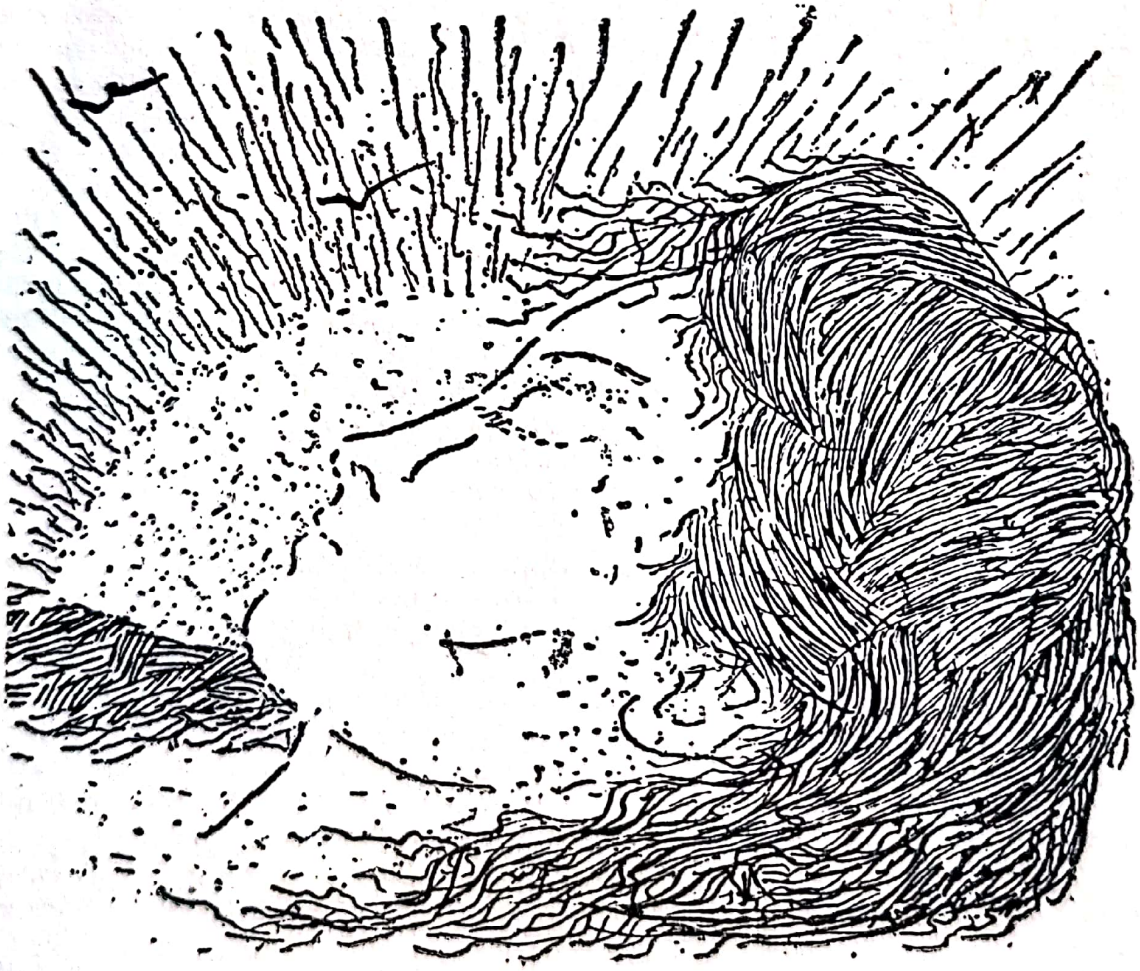

Desen de JOSEF STURDIK R. S. CEHOSLOVACĂ

Scanned with OKEN Scanner

GUILHERME FIGUEIREDO

MARIA DA PONTE

In romîneşte de RADU MIRON

Traducerea versurilor de PETRE DRAGU

Cunoscut om de teatru — în ţara sa director adjunct al Asociaţiei Oamenilor de Teatru — scriitorul brazilian Guilherme Figueiredo a debutat în dramaturgie în 1948 cu piesa *Lady Godiva*, o comedie care satiriza ipocrizia moralei burgheze şi care a fost imediat urmată de o alta pe aceeaşi temă, *Greva generală*.

Mai tîrziu l-a atras îndeosebi actualizarea temelor antice după cum arată patru asemenea « piese greceşti »: *Vulpea şi strugurii*, *În casa asta a dormit un zeu*, *Nemaiauzita poveste a virtuoasei matroane din Efes* şi *Fantomele; Tragedia amuzantă* e o satiră la adresa filantropiei şi tot ca o satiră trebuie înţeleasă comedia poliţistă *Portretul Ameliei*. Piesa pe care o prezentăm în numărul de faţă cititorilor noştri pune o problemă de mare însemnătate militînd împotriva rasismului şi făcînd să triumfe sentimentul curat al iubirii dintre o femeie albă şi un bărbat negru. Apreciat ca autor al piesei *Vulpea şi strugurii* care a fost jucată pe scenele teatrelor noastre, Figueiredo va apare de data aceasta publicului romînesc ca un scriitor al problemelor de acută actualitate.

PERSONAJELE:

Corul:

MANEZINHO, QUINCAS — *cîntăreţi ambulanţi*
LAURA
GAZETARUL
APARICIO
ŞEFUL DEPARTAMENTAL AL AGRICULTURII
PAULO
SERGENTUL AMARO
ORCHESTRA „EUTERPE" DIN CAMPO-BELO
MULŢIMEA *nevăzută*

CADRU UNIC

Iată-vă într-o casă din Campo-Belo. Într-o casă oarecare, aşezaţi în faţa unei ferestre. De aici veţi urmări tot ce se va întîmpla. E de ajuns să daţi de-o parte perdeaua. Iată oraşul. Se numeşte Campo-Belo, fiindcă îmi place acest nume. E un oraş situat în oricare parte a Braziliei. Nu consultaţi fişele Institutului Brazilian de Geografie şi Statistică. Nu veţi găsi acolo Campo-Belo al meu. Există, fireşte, un altul, omonim. I-am furat numele pentru al meu, fiindcă îmi place şi fiindcă aveam nevoie de o rimă.

Cît despre rest, priviţi pe fereastră şi veţi vedea Campo-Belo al meu. În primul plan, paralel cu casa în care vă aflaţi, o stradă. Numai caldarîmul de piatră, trotuarul şi doi copaci, în cele două extremităţi, la dreapta şi la stînga, cu trunchiurile văruite. Şi o bancă, la umbra copacului din stînga. Totul e curat, luminos. « Campo-Belo are un prefect bun », veţi zice. Îl veţi vedea. Se numeşte Aparicio de Faria. Mai există şi un felinar, în dreapta. Cu puţină imaginaţie puteţi vedea şi rîndunelele care-şi fac cuibul sub streaşina casei de peste drum. Ele fac parte doar din peisaj, dar nu au nici o legătură cu povestea mea.

Casa care se află de-a lungul trotuarului şi care adăposteşte rîndunele sub streaşina invizibilă, este tocmai casa domnului prefect. E situată pe un plan mai înalt şi puteţi cuprinde tot interiorul odăii de toate zilele, căci îi lipseşte tocmai peretele care ar împiedeca indiscreţiile. Tot aşa cum lipseşte şi peretele paralel cu acesta. De

Scanned with OKEN Scanner

aceea, către fund, veți vedea doar tocurile celor trei ferestre. Privind în afară, cu spatele la dumneavoastră, la una din aceste ferestre, se află Laura, fiica domnului prefect. Laura e frumoasă, dar asta rămîne s-o confirme tînăra actriță care deține rolul.

Camera de toate zilele, în care se află Laura, are intrări la stînga și la dreapta, marcate de asemenea numai prin tocurile ușilor. Cea din stînga dă în stradă și la ea se ajunge grație unei scări din care se văd ultimele trepte. Cea din dreapta dă în celelalte încăperi ale locuinței. E limpede că ne aflăm în sala de așteptare a unui medic, din pricina unor mici detalii, ici și colo cărți de medicină pe etajeră, o călimară cu bufniță pe birou, o diplomă de doctor unde s-o nimeri. Fotolii în dreapta, o mescioară în centru, un telefon. Mobilierul e din lemn de jacaranda[1]*, iar pe piedestal se află vase cu samabaias*[2]*. Lîngă birou un abajur cu picior. Totul denotă că domnul prefect trăiește confortabil și cultivă gustul discret al antichităților. Pe măsuță e un album cu fotografii: domnul prefect cultivă de asemenea amintirea antecesorilor.*

Acum priviți mai departe, străbătînd cei doi pereți imaginari ai casei. Căci așa cum v-ați dat seama casa aceasta e transparentă, tot așa cum pentru dumneavoastră întregul Campo-Belo va fi transparent. Așadar, dincolo de ferestre, se află piața din Campo-Belo. Priviți copacii ornamentați cu bambus și steguleţele din hîrtie de mătase, înșirate în lanț dintr-o parte în cealaltă. În mijloc veți descoperi un soclu și, pe el, acoperit cu un drapel verde-galben, o statuie în mărime naturală. E statuia prefectului Aparicio de Faria. Ați ajuns la Campo-Belo și ați deschis fereastra, tocmai în ziua în care se va inaugura statuia, ba chiar ați venit anume pentru acest eveniment. Dar nu e nevoie să vă deplasați de unde vă găsiți, să porniți pe stradă, să ocoliți casa, pentru ca să intrați în piață. V-am mai spus, pentru dumneavoastră Campo-Belo e un oraș transparent. În preajma statuii, lîngă soclu, îl vedeți chiar pe doctorul Aparicio de Faria, alături de o altă figură respectabilă, domnul Șef Departamental al Agriculturii. Sînt nemișcați. Primesc manifestația populară.

Și mai încolo, departe, zarea. Pentru scenografi, doar o perdea sau o cicloramă. Dar dumneavoastră imaginați-vă alte case, alte rîndunele, turla bisericii, cerul din Campo-Belo, aerul din Campo-Belo.

Să presupunem că pe dumneavoastră vă interesează tot ce vedeți de la fereastra dumneavoastră, și folosiți o fereastră uriașă, cît întreg cadrul scenei.

Așadar, putem începe?

ACTUL I

Ați făcut cunoștință cu peisajul și cu cîteva personaje. Acum se văd țîșnind artificii. Dar siluetele — Laura, Prefectul, Șeful — sînt imobile. Și iată cine apare din dreapta și din stînga, pe stradă, din planul întîi: nici mai mult, nici mai puțin, decît taica Manezinho și taica Quincas. Nici că se putea să plecați din Campo-Belo fără să-i cunoașteți! Sînt cîntăreții locali, trăiesc din cîntecele lor, din improvizații. Vînd fițuici cu versurile pe care le compun. Acum două mii de ani ar fi fost rapsozi, astăzi sînt doi coate-goale, cu pălăriile uzate, date pe ceafă, nebărbieriți, cu cămăși în carouri, pantaloni de bumbac albastru și botine cu elastic. Unul din ei cîntă la violă[3]*, celălalt la violao*[4]*. Vin cîntînd din instrumentele lor, căci din asta trăiesc. Se așază pe banca din planul întîi, acordîndu-și instrumentele. Cred că v-ați dat seama imediat că doar pentru ei, și tot făcea să veniți la Campo-Belo. Ei sînt corul piesei. Dacă i-ar auzi cei de la Societatea Braziliană de Folclor, s-ar grăbi să culeagă «materialul» lui taica Manezinho și taica Quincas. Ce eroare! Ceea ce cîntă ei a fost compus de ei și tot de ei pus pe note — adică, vreau să spun, de autorul piesei și de compozitorul Aluizio de Alencar Pinto. Ei cîntă:*

AMÎNDOI — De-avem cînturi ușurele, bis
Fraților, scuzați, vă rog,
De ne-am prezentat cu ele
Că n-avea pesa prolog.

MANEZINHO — Întîmplările e hîde bis
Și s-au petrecut recent:
Cine de săraci se rîde bis
Dă de dracu la moment.

[1] **Jacaranda — lemn de mobilă obținut din arborele cu același nume, din familia bignoniaceelor (Jacarandu brasil) cunoscut sub denumirea de lemn de palisandru (n.tr).**

[2] **Samabaias — plante decorative exotice (n. tr.)**

[3] **Violă — instrument muzical popular în Brazilia, cu coarde care se ciupesc.**

[4] **Violao — instrument înrudit cu cel de mai sus, cu șase coarde, în formă de opt.**

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

QUINCAS — Dă de dracu la moment
Nu la viața viitoare...
Pe sărac de-l mușcă-amarul,
Pe bogat io-l mușc mai tare. bis

MANEZINHO — Pe bogat io-l mușc mai tare
Că ăi săraci prea pătimește... bis
Și Cristos a dat cu plasa
S-aibe Petru spor la pește. bis

QUINCAS — Să-aibe Petru spor la pește bis
Și-ăi de n-are și tot cer...
Da'bogații fug prin plasă; bis
Pe-ăilalți plasa-i cară-n cer...

AMÎNDOI — În sfîrșit, de-o fi în pesă
Potriveli de stări sau finețe, bis
Să știți că nu-i cu adresă
Ci e doar coincidințe. bis

După ce au sfîrșit introducerea cu acordul final al instrumentelor, cîntăreții se înclină mulțumiți. Bate clopotul bisericii. Izbucnesc artificii. Imediat, orchestra «Lira Euterpe» din Campo-Belo atacă un marș și irumpe în scenă din dreapta primul plan cu direcția spre stînga. Mai intonează, ca să-i fie remarcată iscusința, faimosul marș «Suveniruri din Campo-Belo», dedicat de autor glorioasei orchestre «Lira Euterpe» din Campo Belo, pentru a fi cîntată în toate ocaziile deosebite ale orașului. Și cea de față e una din ele. În acest moment marșul e cîntat în cinstea dumneavoastră, scumpe spectator, vreau să zic oaspe mult apreciat. Vedeți cum cîntăreții îi bat pe umeri pe muzicanți, colegii lor, și cum îi salută bucuroși... Se atașează orchestrei și ies cu ea la stînga, mergînd spre piață. Ajunsă acolo, glorioasa orchestră rămîne invizibilă, ca și mulțimea. Se aude murmurul mulțimii. Muzica este întreruptă de o bubuitură de tobă mare.

O VOCE: Popor din Campo-Belo! De trei ori ura pentru doctorul Aparicio de Faria, prefectul nostru și primul nostru cetățean! Trăiască doctorul Faria!

VOCI: Trăiascăăă! *(Țîșnesc artificii. Aparicio face semne de mulțumire cu mîna.)*

O VOCE: Trăiască doctoru' Faria!

VOCI: Uraaa! *(Laura e emoționată. Bate din palme. Agită o batistă în aer. Prin ușa din stînga, planul doi, intră gazetarul. E un reporter de oraș mare, cu conștiința asaltată de demonul televiziunii. Privește în jur, n-o vede pe Laura, înaintează, se oprește.)*

O VOCE: Trăiască doctoru' Faria!

VOCI: Uraaaa! *(Artificii.)*

O VOCE: Să vorbească doctoru'!

VOCI: Să vorbească doctorul! Să vorbească doctorul!

LAURA *(strigînd către dreapta, planul doi)*: Quiteria! Quiteria! Vino iute! O să vorbească papa! *(În culmea emoției, se întoarce ca să mai cheme o dată și dă de gazetar, care se îndreaptă către ea.)* Bună ziua. Cine sînteți?

GAZETARUL *(la fel de agitat)*: Sînt gazetarul care l-a căutat la telefon pe domnul prefect.

LAURA: Tăticu e în piață. Dacă doriți să așteptați, luați loc. *(Strigînd:)* Quiteria!

GAZETARUL *(iute, tainic)*: Vreau să vorbesc cu dumneavoastră, domnișoară.

LAURA: Cu mine? Acum cînd tăticu își va ține discursul? *(Se întoarce din nou spre fereastră.)* Îl și filmează!

GAZETARUL: Știu. Pentru televiziune. Ascultați, domnișoară...
Dar Aparicio ridică mîna și rumoarea mulțimii încetează. Laura face și ea un semn gazetarului, ca și cum i-ar spune că nimic nu trebuie să stînjenească această clipă unică.

APARICIO: Popor din Campo-Belo! Astăzi e ceea ce eu numesc o zi fericită. Nu doar pentru mine singur, ci pentru toată lumea! Și nu pentru că mi se ridică o statuie în piață, căci există mulți care profită de pe urma statuilor și nu merită! Nici chiar eu nu merit. *(Voci: «Nu-i adevărat!»)* N-o merit, nu! Cine merită statuia asta, sînteți chiar voi, care ați muncit alături de mine și m-ați ajutat să fac stăvilarul, care e gloria orașului nostru! *(Ovații, voci: «foarte bine».)* Acum da, orașul nostru se poate numi Campo-Belo. Frumoasa Cîmpie, căci acolo unde era o mlaștină a frigurilor, acum e într-adevăr cîmpie! *(Ovații.)*

GAZETARUL: Domnișoară...

LAURA *(la fereastră, fără să-l privească)*: Nu acum, vă rog!

APARICIO*: Sînt douăzeci de ani de cînd mi-am început cariera aici, pe aceste meleaguri, îngrijindu-vă pe voi — și am văzut că datoria mea nu era numai de a trata bolnavi, ci și de a curăți orașul! Unde sînt cei care spuneau că greșesc? *(Risete.)* Era o nerozie să se ridice stăvilarul? Să răspundă acum! Oamenii se prăpădea de friguri, ca plantele de arșiță și ei spunea că stăvilarul se face pentru a valorifica terenurile confraților mei politici... Și acum? Face toți pe nevinovații! Nici usturoi n-au mîncat, nici gura nu le pute... *(Risete.)* Stăvilarul există, țînțarii și-a luat valea, s-a terminat cu malaria. Cei care însă nu s-a îmbogățit dintr-asta, cel puțin s-a însănătoșit. Acum putem spune lumii: sîntem născuți în Campo-Belo, oraș frumos și oraș curat! *(Ovații, aplauze, artificii.)*

O VOCE: Trăiască «Stăvilarul Doctor Faria!»

VOCI: Uraaa!

Orchestra atacă marșul. Aparicio mulțumește într-o parte și alta.

* Cele cîteva greșeli de sintaxă din discurs sînt voite (n. tr.).

GAZETARUL: Iertați-mă, domnișoară, trebuie să vă vorbesc!
LAURA: Mă lăsați sau nu să asist la inaugurare, domnule?
GAZETARUL: Domnișoară, cînd se va întoarce tatăl dumneavoastră n-am să mai pot spune ce am să vă spun.
LAURA: Nu ați venit să-i luați un interviu lui tăticu?
GAZETARUL: După ce vorbesc cu dumneavoastră.
LAURA: Cu mine? *(Spre dreapta:)* Quiteria!
GAZETARUL: Trebuie să vă vorbesc înainte de întoarcerea tatălui dumneavoastră.
LAURA: S-ar părea că vreți să-mi faceți o declarație de dragoste.
GAZETARUL *(cu un suspin ironic)*: De ce nu? *Laura pufnește în rîs și se întoarce către piață, căci orchestra termină de cîntat cu o bubuitură de tobă.*
VOCEA: Acu vorbește doctorul Ernesto de Aguiar, șeful departamental al Agriculturii și reprezentant al domnului guvernator. *(Artificii, aplauze.)* *Prin dreapta, primul plan, intră Paulo, ducînd un pachet colorat. Paulo e negru, e îmbrăcat elegant, după moda americană, dar mai discret. Se uită jur-împrejur, cu încîntare. Prin stînga, planul întîi, intră cei doi cîntăreți.*
MANEZINHO (celuilalt): Io-te-te cine-i aici?!
QUINCAS: Paulo!
MANEZINHO *(corectînd)*: Să avem pardon: Doctoru' Paulo! Nu-i așa că-i chiar el?
PAULO *(fugind spre ei)*: Taică Manezinho! Taică Quincas! *(Se îmbrățișează cu putere.)*
MANEZINHO: Te-ai întors din străinătățuri?
PAULO: Abia am sosit... *(Se uită în jur.)* Ce dor mi-a fost! Ce dor de toate! *(Cîntăreților:)* Și de voi mi-a fost dor! Dar ce se întîmplă astăzi, de e atît de pustiu orașul?
QUINCAS: Cum, matale nu știi? E toți în piață. Ia auzi! *(Pocnesc artificii.)*
ȘEFUL *(cuvîntînd)*: Domnii mei! Sînt aici în calitate de șef departamental al agriculturii și de reprezentant al excelenței sale domnul guvernator al Statului, pentru a inaugura stăvilarul «Aparicio de Faria», ceea ce am și făcut într-o frumoasă serbare și acum, pentru a dezveli statuia pe care poporul din Campo-Belo a decis s-o înalțe în cinstea ilustrului său prefect, doctorul Aparicio de Faria! *(Ovații, care continuă și pe replicele următoare.)*
MANEZINHO: A făcut omu' un stăvilar.
PAULO: Nu mai spune! Unde?
MANEZINHO: Unde era cimitiru'.
PAULO: În cimitir?
ȘEFUL *(face semn cu mîinile ca mulțimea să tacă)*: Stăvilarul, construit pe terenurile vechiului cimitir, e ca un simbol de viață nouă! Arată că într-acolo nu vor mai merge victimele malariei care pustia Campo-Belo! Statuia e recompensa aceluia, care a transformat acest oraș într-unul din cele mai frumoase și mai sănătoase din întreg Statul! În momentul inaugurării, vreau să mă achit în public de încă o misiune pe care Excelența Sa Guvernatorul, mi-a încredințat-o: aceea de a-l invita pe eminentul prefect Aparicio de Faria să facă parte din lista candidaților de deputați federali ai partidului nostru!
Ovații. Laura sare în sus, bate din palme, aplaudînd frenetic.

LAURA: Quiteria! Quiteria!
MANEZINHO: Domnu' a auzit?
PAULO: Am auzit. Și nu-mi mai spune domn, ce dracu'!
MANEZINHO: Cu inelu-n deșt, ești curat domn!
PAULO: Taică Manezinho, am rămas tot puiul de negru din Campo-Belo!
MANEZINHO: Ți-aduci aminte cînd șterpeleai fructe din livada lui Raposo și noi stăteam de pază și cînd se ivea Raposo cu o joardă în mînă îți strigam: «Fugi, Paulo, puiule de negru!» *(Toți rîd.)*
ȘEFUL: Cetățenii din Campo-Belo să păstreze în inima orașului lor eternizată în marmură amintirea celui mai mare dintre fiii săi! *(Trage de cordon, se desvelește statuia lui Aparicio în atitudine impunătoare. Lîngă statuie, Aparicio are aceeași atitudine. Orchestra atacă imnul, printre artificii.)*
MANEZINHO *(cînd orchestra încetează)*: Și pe noi ne-a poftit să cîntăm la banchetul în cinstea lui dom' doftor Aparicio... Ne dau doi sutari... auzi numai...
În vreme ce ei cîntă, Aparicio și șeful dispar, după ce au contemplat statuia și au conversat între ei, cu mimica celor care se complimentează reciproc și apoi apreciază și analizează monumentul. Primul cîntăreț cîntă:
MANEZINHO Asta-i o statuie rară
Doctor Faria-n bronz sadea
Stăvilar dacă-nălțară
Iată, se-nălță și ea
QUINCAS *(în vreme ce Paulo îl ia de umăr pe cîntăreț, încîntat)*:
Iată, se-nălță și ea,
Da-n al nopții clar înalt
Țînțarii din Campo-Belo
Dă friguri, chiar și statuii!
(Vorbind în timp ce cîntă:) Ce să-i faci? Rima cam șchioapătă, dar versul e frumos...
MANEZINHO: Don Aparicio de Faria
Cetățean din Campo-Belo...
QUINCAS: Cîndva pe piept o să poarte
Eșarfa cu verde și galben!
MANEZINHO: Strașnică lingușeală! Da' din asta trăim... Înainte culesesem un cîntec tare frumos, care se vindea grozav, fiindcă vorbea de podul rîului, pe care l-a dărîmat ca să facă stăvilarul...
QUINCAS *(șoptind)*: Ziceau că era un cîntec al opoziției, și pe omul nostru îl putea zădărî. Și atunci noi: mucles!
MANEZINHO: Ei, și ce bun era. Ce ai zice? Matale ne ești prieten, o să-l cîntăm pentru matale... Dă-i drumu, Quincas!
QUINCAS *(în timp ce primul atacă introducerea, anunță strigînd și fluturînd o fițuică pe care o scoate din buzunar, privind în același timp în toate părțile, să nu apară cineva. E cîntecul «Mariei de lîngă pod»)*:
Dacă vrei să știi-ntîmplarea,
Domnul meu, să-asculți tăcînd.
Nu-i o antică legendă,
E-o poveste de curînd.
MANEZINHO *(cîntînd)*: Rufe înălbea Maria
Lîngă rîu, sub pod, în soare,
Și cînd le-ntindea, adesea
Ochii-și bucura de zare.
Dar veni-un zvon de modă
Și deodată, domnul meu,

Scanned with OKEN Scanner

Apa rîului furară,
Dărîmară podul greu.

QUINCAS: A fugit atunci Maria
Sus, în munții fără rod;
Doar din vîrf putea să vadă
Dragul, prăvălitul pod.
Plîns-a mult, ca în poveste,
Maria, cu ochii grei,
Și pod nou 'nălțară peste
Rîul lacrimilor ei.

Acord final. Primul cîntăreț vorbește:

MANEZINHO: Ce zici? *(Dar Paulo e absorbit, serios.)*

PAULO *(întorcîndu-se spre ei)*: E frumos, dar nu trebuie să-l cîntați.

MANEZINHO: Chiar așa am făcut. Cîntăm ca să trăim. Care cîntă ca să moară, e candriu!... Dă-mi o țigară.

PAULO *(oferindu-i)*: Americană.

Cîntăreții primesc. Unul din ei miroase țigara.

QUINCAS: Miroase a muiere!... Mă, Paulo, pui de negru, te-ai dat naibii!

PAULO: Pe naiba! De patru ani n-am mai fumat o țigară din paie. Dă-mi una.

Al doilea cîntăreț îi dă o țigară din paie lui Paulo, care aprinde țigările cu bricheta.

MANEZINHO *(trăgînd din țigară)*: Nu-i rele, da mai fainâ-i fără parfon. Îi lipsește iuțeala.

Prin dreapta, primul plan, intră sergentul Amaro, un indigen voinic și îndesat, din brigada de poliție.

SERGENTUL: Dom' doctor Paulo! *(Salută rîzînd. Paulo îi dă mîna.)* V-ați întors?

PAULO: Ai și ajuns sergent, Amaro? Cîți morți ai în spate?

SERGENTUL *(rîzînd)*: Legal, nici cîți să numeri pe degete. Pe toți în legitimă apărare sau nesupunere la somație. Cu ceilalți... am tras la țintă. Mergi să vezi serbarea?

PAULO: Sigur că merg. *(Cîntăreților:)* Voi nu veniți?

MANEZINHO: Noi potrivim cîntecele pentru banchet. Vrei o probă?

(Acordează instrumentul, cîntă:)

Lume, lume, ia aminte
Ce mai stihuri încropim.

QUINCAS: Pentru domnul doftor Paulo
Ce s-a-ntors din străinătăți...

PAULO: Foarte mulțumesc! Pornim, Amaro?

MANEZINHO: Ascultați ceva și pentru sergentu' Amaro... *(Cîntă:)*

Pentru orice-omor, plocon,
De-i dădeau cîte-un galcn,

QUINCAS: Amaro-n jumăte an
Era mare căpitan.

SERGENTUL: Într-o bună zi am să le crăp diblele de căpățîni, pițigoilor ăstora!

MANEZINHO: Mai înainte am să-ți înfig eu un plumb în rărunchi!

SERGENTUL: Ai mai văzut cîntăreți atît de căpățînoși? Deștul care ciupește coarda nu știe să tragă de cocoșul armei!

PAULO: Haide, haide, să lăsăm asta, domnule sergent! Vino cu mine! *(Paulo și sergentul ies prin stînga. Cîntăreții continuă să-și acordeze instrumentele. Laura pleacă de la fereastră, se întoarce spre gazetar.)*

LAURA: Fi bine, spuneți ce doriți.

GAZETARUL: Ascultați-mă: tatăl dumneavoastră va fi sărbătorit într-un program de televiziune, la Rio!

LAURA: Asta era? De ce n-ați spus-o imediat?

GAZETARUL: Secret profesional! Nu trebuie să afle nimic. Trebuie luat prin surprindere, și deodată, pac, obiectivul! N-ați mai văzut asta?

LAURA: Încă nu avem televiziune aici. Dar tăticu vrea să introducă.

GAZETARUL *(se agită, mimează)*: Afacerea e următoarea: se ia omul, se duce spre studio chipurile sub pretextul unei discuții și gata! — așa le aranjăm noi. Și deodată, pac! — viața lui zboară în aer. Chiar acum operatorul cinematografic filmează: inaugurarea pieții, stăvilarul, prefectura, statuia, totul! Dar reportajul trebuie să-l facem chiar aici. Am nevoie de date, date despre viața lui! Fotografii vechi de cînd era bebeluș, de la prima comuniune, din vremea școlii, din maturitate, etc. și documente: scrisori de la femei, de cînd era îndrăgostit, sau alte istorii de astea. Și oameni, nume de prieteni, de rude... În sfîrșit am nevoie de colaborarea dumneavoastră ca să descopăr diferite lucruri în sertarele lui, lucruri care să emoționeze cînd le arăți pe ecran. Ce spuneți? E doar o mică conspirație în cinstea tatălui dumneavoastră. La sfîrșit va apare și fata, cu un buchet de flori, sărutîndu-l și crainicul va comenta: «Erou al unui întreg popor, mîndria rasei și etcetera și etcetera...» Îmi făgăduiți să nu suflați o vorbuliță?

LAURA: Bine înțeles!

GAZETARUL: Sînteți o forță! Veți veni în studio, nu-i așa?

LAURA *(ironică, zîmbind)*: Și în ce fel vă pot ajuta?

GAZETARUL: Eu stau la hotel Ipiranga. Numele meu e Arlondo de Oliveira. Ați auzit, nu-i așa? Unul din cei mai «di granda» reporteri! Tatăl dumnevoastră crede că am venit doar pentru stăvilar și statuie, trimis de guvernator. Discreție absolută! Mută ca un pește! Am însă nevoie și de o întrevedere cu domnia-sa, ca să mă orientez. Aș putea obține?

LAURA: Acum vine acasă cu șeful departamental al Agriculturii. Apoi va fi banchet la prefectură.

GAZETARUL: Dumneavoastră nu mergeți la banchet?

LAURA: La noi fetele nu participă la asemenea reuniuni.

GAZETARUL: Atunci tăticu vine întîi încoace și eu revin după ce pleacă, s-a făcut? Mă chemați la telefon?

LAURA: Are să fie surprins, nu-i așa?

GAZETARUL: Cu atît mai bine! Suferă de inimă? Și chiar dacă da, nu vă fie teamă! — Nimeni nu moare de prea mult orgoliu! Cînd va fi cazul să vină pentru program, trebuie să vă străduiți dumneavoastră să-l faceți să pornească la drum, fără să bănuiască ceva.

LAURA: Călătorim întotdeauna împreună.

GAZETARUL: Strașnic, așa îl putem duce de nas. Și eu, pac, viu să vă caut, ne-am înțeles. Și după program, direct la bar! *(Laura se strîmbă, ironică, din nou.)* Bun, și acum îi dăm drumul? *(Scoate din buzunar un carnețel și începe să ia note. În planul trei, din dreapta reapar cîntăreții, lîngă statuia pe care o contemplă.)* Cînd s-a născut? Unde?

LAURA: În 1915, chiar aici. *(Gazetarul notează.)*

Scanned with OKEN Scanner

GAZETARUL: Ce erau părinții?
LAURA: Bunicul era țăran, bunica fiică de țărani. Au murit înainte să mă nasc eu.
GAZETARUL *(scriind)*: Trebuie să combinăm niște fotografii.
MANEZINHO *(privind statuia)*: Oare și-o fi închipuit bătrînul Faria-Țuiculiță pe fi-su ajuns prefect și dipotat?
QUINCAS: Pe naiba! Într-o zi mi-a zis: « Quincas, fi-meu nu-i bun de nimic, la a doua dușcă se și turtește!»
GAZETARUL: Țărani, oameni simpli! Asta place lumii! Altceva?
LAURA: Tăticu a fost singurul copil care a supraviețuit. Toți frații i-au murit de friguri.
GAZETARUL: « ... și el i-a văzut pe micuții aceia, sînge asemenea sîngelui său, căzînd victime ale nemilosului țînțar și atunci a jurat să se răzbune, a declarat război fără preget asasinului stegomia fasciata!» Cum vi se pare? Mai departe. Unde a învățat?
LAURA: Tot aici, la școala Donei Francisca.
GAZETARUL: « ...și nopți în șir, micuțul Aparicio stătea aplecat asupra cărților, ca să descopere tainele naturii, pentru ca într-o zi s-o amelioreze în folosul semenilor săi!» Mai trăiește Dona Francisca?
LAURA: E tare bătrînă, paralitică.
GAZETARUL: Excelent! Nici nu se putea mai bine!... « Și iat-o pe aceea care i-a fost cea de a doua mamă, care i-a dat să sugă de la sînul plin al științei!» și în cadru apare bătrînica pe un scaun cu rotile! E de mare efect.
QUINCAS: Maria a fost pentru el ca o mamă.
MANEZINHO: Care Maria?
QUINCAS: Maria de lîngă pod, care alta? Cine nu știe? Ea l-a îngrijit cînd era bolnav.
MANEZINHO: Maria, maica lui...? *(Arătînd în afară în direcția pe unde a ieșit Paulo.)*
QUINCAS: Ai priceput? Păi de ce l-a trimis 'mnealui la carte pe flăcău?
MANEZINHO: Auleu, cumetre! O făcurăm de oaie! Am cîntat cîntecul Mariei da Ponte, chiar fiului ei.
QUINCAS: Nu-i nimic! Maria noastră e o alta, spălătoreasă.
MANEZINHO: Și maică-sa era.
QUINCAS: Las-o baltă! Puiul ăsta de negru e om cu carte, nu se leagă de treburi de astea.
GAZETARUL: Și mama dumneavoastră?
LAURA: A murit. Tot de friguri. Acum doisprezece ani. Mlaștinile din jurul orașului aduceau doar friguri.
GAZETARUL: « ...și pe cînd se lupta, chiar și mult prea iubita consoartă căzu victimă a răului pe care el avea într-o zi să-l sugrume, ca Sfîntul Gheorghe, sugrumînd balaurul, sau ca Siegfried...» Ce vi se pare mai potrivit, Sfîntul Gheorghe sau Siegfried? Trebuie să facem rost și de niște fotografii de-ale mlaștinei ca să le arătăm telespectatorilor: « Înainte, orașul arăta așa». Apoi arătăm filmul cu stăvilarul și terenurile însănătoșite: « Acum arată așa!» Ca la anunțurile medicamentelor împotriva cheliei. *(Rîde de propria sa glumă.) Bătăi în ușă, afară în stînga, planul doi, Laura și gazetarul se întorc.*
VOCEA LUI PAULO: E voie? *(Paulo intră din stînga, planul doi. Aduce pachetul.)* Vă mai amintiți de mine?
LAURA *(sărind de pe scaunul pe care ședea)*: Paulo! Paulo! *(Fuge spre el cu brațele deschise. Paulo îi întinde mîna. Laura în loc să i-o strîngă, îl îmbrățișează)* Cîte bucurii deodată! Cînd te-ai întors?
PAULO: Chiar acum. *(Privind-o:)* Cît ai crescut! Și te rujezi?!
LAURA: Podoabă a societății noastre! Unica fiică a domnului prefect! Cea mai bună partidă din Campo-Belo! Ai văzut serbările?
PAULO: N-am știut... Am ajuns tîrziu. Îmi pare rău.
LAURA: Statuia, discursul, fanfara, artificiile, și pe scurt deputat de Rio! O, iartă-mă *(Prezentînd:)* Doctor Paulo de Almeida, ziaristul Arlindo de Oliveira. *(Salutări.)* Ce bine că te-ai întors, Paulo! Închipuiește-ți după toate astea, televiziunea va povesti viața lui tăticu! *(Ziaristului:)* El ne poate ajuta! A fost asistentul lui tăticu, aproape un an, chiar după ce a absolvit. Acum s-a întors din Statele Unite. O, Paulo, trebuie să-mi povestești întreaga călătorie.
QUINCAS: Băiatul lui Faria-Țuiculiță, prefect la Campo-Belo!
MANEZINHO: Cum se învîrte roata lumii!
QUINCAS: Bun motto pentru un cîntec! *(Cîntăreții se acompaniază cu violao și viola, Paulo îi ascultă încîntat. Ceilalți se opresc, fără să îndrăznească să-i întrerupă.)*
Cum se mai rotește lumea!
Cînd în slăvi, cînd în adînc!
Cîte lucruri vii și moarte
Vezi în ochii unui țînc!
MANEZINHO: Sînt părinți care se miră
Fiii lor ce culmi ating.
Da' și mame sînt, ai căror
Prunci flămînzi în frig se sting.
QUINCAS: Cum se mai rotește lumea!
Unii au noroc un pic,
Alții-au bani, da' mor cu zile,
Alții n-au nimic, nimic!
MANEZINHO: Cum se mai rotește lumea!
Unde pipăi, dai de-o rană,
Dai de unul care geme:
Frate-al meu, fă-ți o pomană!
QUINCAS: Unii-au prieteni și relații,
Alții rude cu situații...
În privirea de copil
De pe-acum vezi moarte vise;
Iar în ochii de moșneag
Zac nădejdile ucise. bis.
PAULO *(ca pentru el)*: Ce dor mi-a fost de glasurile astea, Laura...
QUINCAS *(vorbind)*: Haidem, cumetre! O să zică careva că facem serenadă la statuia lu' doftoru Faria!
MANEZINHO: Serenadă pentru statuie și discurs, cumetre!
QUINCAS: Care o mai sta la picioarele statuii e un porc de cîine! O luăm din loc. *(Ies amîndoi în dreapta, ciupind strunele.)*
GAZETARUL: Pot să mă bizui pe dumneavoastră, pentru realizarea programului? Cunoașteți formula, trebuie să fi văzut în Statele Unite?
LAURA: Tăticu nu știe nimic, se înțelege. Tocmai povesteam viața tatii, cînd ai intrat.
GAZETARUL: Cînd l-ați cunoscut pe doctorul Faria?

Scanned with OKEN Scanner

PAULO: El m-a dat la școală. După ce mi-a murit mama, m-a înscris la liceu, apoi m-a convins să învăț medicina și după aceea mi-a dat un post la spital. Apoi m-a trimis cu o bursă de studii în Statele Unite.

GAZETARUL *(notînd)*: Interesant detaliu!

LAURA: Ba nu, Paulo! Bursa ai obținut-o singur, prin meritele tale proprii!

GAZETARUL: Iată și o mică controversă palpitantă pentru emisiune: Prefectul spunînd: «E meritul tău!» și domnul: «Ba nu, al dumneavoastră.» O să vă aduc la program...

PAULO: Dacă voi mai fi aici.

LAURA *(puțin dezamăgită)*: Ce înseamnă asta?

PAULO: Am fost invitat pentru o muncă interesantă în străinătate.

LAURA: Dar nu poți lipsi de la programul televizat al lui tăticu!

PAULO: Desigur că mi-ar plăcea să pot mulțumi în public pentru tot ce a făcut pentru mine. Dar dacă trebuie să plec, nu pot oare lăsa mulțumirea scrisă sau imprimată?

GAZETARUL: A, nu, n-ar avea același efect! *(Mimînd ceea ce povestește, entuziasmat:)* Ce figură ați face acolo, în fața obiectivului! Să vă emoționați, să vă înecați, să plîngeți chiar!

PAULO: Oricum vă stau la dispoziție. *(Laurei:)* O, iartă-mă. *(Îi întinde pachetul.)* Un mic dar. Poate că și asta poate fi de folos în program. *(În timp ce Laura deschide pachetul, prin dreapta intră Aparicio și Șeful, în planul întîi. Aparicio îl duce de braț pe Șef.)*

ȘEFUL: Ceea ce mă sperie, doctore Faria, e că dumneavoastră, om cultivat, vorbiți limbajul lor...

APARICIO: În asta constă secretul meu, domnule doctor Aguiar. Dacă aș da atenție gramaticii, dacă aș fi atent la acorduri, dacă aș pronunța corect cuvintele, dacă aș evita solecismele, mi-aș pierde alegătorii! Alegătorul e analfabet, să vorbim deci în limba alegătorului!

LAURA *(arătînd rochia scoasă din pachet)*: Paulo, ce frumusețe! Îți mulțumesc foarte mult! *(Probează rochia pe corpul ei.)* Deși au trecut patru ani, mi-ai ghicit talia!

APARICIO: Datorită acestor trucuri, n-are cine să mă învingă aici. Am strivit pe alde Portela, am zdrobit pe fermierii care se împotriveau stăvilarului și am lichidat fieful electoral pe care îl dețineau ei în mahalaua din jurul podului. Socotiți și dumneavoastră: cartierul cel mai sărman al spălătoreselor, al pescarilor, al nenorociților de aurari înglodați în noroaie, devorați cu toții de friguri, și cu toate astea se împotriveau construcției barajului, pentru că trebuia deviat cursul rîului! A fost o luptă crîncenă, doctore Aguiar!

ȘEFUL: Și acum unde se află toți aceia?

APARICIO: Pe același loc, uscat și fără friguri, nu au de făcut decît vreo patru kilometri ca să ajungă la rîu. Era reduta lui Portela, a politicii retrograde a lui Portela. Au fost pur și simplu nimiciți din punct de vedere electoral! Și sper să fac același lucru și în campania pentru deputăție. Poporul e o gloată care trebuie cucerită cu folos, chiar de va fi necesar, să li se impună cu copitele cailor! Poftiți! *(Îl conduce pe șef și ies prin stînga, planul întîi.)*

LAURA *(punîndu-și pe umeri rochia)*: Nu-i așa că merge pentru emisiune?

GAZETARUL *(încadrînd-o pe Laura cu palmele deschise, orizontal, vertical, cu atitudini tehnice)*: Perfect! Un pic de machiaj ocru și lumină, multă lumină!

LAURA: Paulo, ești o bomboană!

Din stînga apar în planul doi Aparicio și Șeful, urcînd treptele.

APARICIO: Intrați, doctore Aguiar, ca la dumneavoastră acasă. *(Intrînd, continuă conversația.)* Îi voi strivi, doctore Aguiar. N-o să-și mai ridice niciodată capul, în tot Statul!

LAURA *(fuge spre Aparicio, îl sărută cu efuziune)*: Ai fost formidabil, tăticule! Și ce festivitate strălucită, tăticule! Și acum o surpriză. *(Îl arată pe Paulo.)*

APARICIO: Te-ai întors, Paulo? Ai picat într-o zi mare! *(Îi întinde mîna, pe care Paulo i-o strînge.)*

PAULO: Felicitările mele, domnule doctor Faria. Cum am ajuns, am aflat de sărbătorire. Din păcate, n-am avut vreme să merg în piață.

APARICIO *(făcînd prezentările)*: Domnul doctor Ernesto de Aguiar, șeful departamental al agriculturii, care a sosit ca reprezentant al domnului guvernator, și doctorul Paulo de Almeida, fostul meu asistent. S-a înapoiat din Statele Unite. *(Se salută. Dă cu ochii de gazetar.)*

LAURA: Domnul gazetar vrea să-ți ia un interviu, tăticule.

GAZETARUL *(apropiindu-se)*: Arlindo de Aliveira, de la ziarul «Seara». Încîntat. Am avut cinstea să vă iau un interviu, domnule doctor Aguiar. Vă amintiți?

ȘEFUL: Cum să nu? *(Strîngîndu-i mîna:)* Excelent tînăr, dumnealui! Iată-te sosind într-o clipă istorică! Prefectul nostru va candida...

GAZETARUL: Am auzit totul, domnule doctor. Voi transmite la gazetă. Doriți să faceți vreo declarație, domnule prefect?

APARICIO: Am să-i strivesc pe toți! Am să-i triturez. Am să-i atomizez! *(Gazetarul notează. Aparicio se îndreaptă spre Laura)* Laura, te vezi la Rio? Copacabana, bulevardele, noile relații! *(Imitînd pe cineva.)* Iat-o pe fiica deputatului Aparicio de Faria! *(Rîde:)* Să sperăm. E un motiv ca să... *(Întorcîndu-se către Laura:)* Să ciocnim, Laura! *Laura iese în fugă prin dreapta, strigînd:*

LAURA: Quiteria! Quiteria!

APARICIO *(punînd mîna pe umărul lui Paulo)*: Și acum? Ce ai de gînd să faci?

PAULO: Am o propunere din partea guvernului, pentru niște lucrări sanitare în Paraguay.

APARICIO: Excelent! Excelent!

ȘEFUL: Într-un moment în care avem nevoie de specialiști în țară? Categoric. Dacă dorești, te putem numi... *(Întrerupîndu-se, îi vine o idee:)* Iată: doctorul Aparicio are astăzi mai mult prestigiu decît mine. Un singur cuvînt din partea lui către guvernator, și...

PAULO: Vă foarte mulțumesc, însă voi accepta cealaltă ofertă. Cine știe dacă nu voi putea face acolo, într-un chip modest, ceea ce am învățat de la doctorul Faria?

LAURA *(intrînd cu o tavă cu pahare și o sticlă de șampanie)*: Paulo, te rog, ajută-mă! *(Paulo o ajută să pună tava pe masă și să împartă paharele în timp ce conversația continuă.)* Quiteria a dispărut! S-a dus să asculte cuvîntările și a rămas acolo, în mijlocul mulțimii.

Scanned with OKEN Scanner

APARICIO: Vedeți, domnule doctor Aguiar? Ne civilizăm! Șampanie! Acum cîțiva ani, în salonul acesta se servea doar lichior făcut în casă, la ocazii!

ȘEFUL: Atunci să ciocnim. *(Ridică paharul.)* Pentru viitorul deputat Aparicio de Faria și, cine știe, pentru viitorul ministru Aparicio de Faria, pentru viitorul președinte... *(Rîsete, se ciocnește.)*

APARICIO *(emoționat, plin de el)*: Vă rog, domnule doctor Aguiar... Mai întîi trebuie să-i strivim!

ȘEFUL: Atunci, pentru victoria dumneavoastră! *(Toți beau.)* Și acum, vă rog să-mi permiteți să mă retrag la hotel, pînă la ora banchetului. Sînt un bătrîn care are nevoie de odihnă.

APARICIO: Vă însoțesc.

ȘEFUL: Nu, nu. Vă rog... Plec cu apreciatul nostru jurnalist.

APARICIO: Vă va conduce fiica mea cu automobilul.

LAURA: Vă conduc eu. Știi, Paulo, am învățat să șofez! Sînt o fată modernă, gata să descind pe plaja de la Capocabana. Poftiți, domnule șef! Mă întorc iute, Paulo!

ȘEFUL: Atunci, pe diseară! *(Își iau rămas bun. Șeful se retrage prin stînga. Gazetarul și Laura îl conduc.)*

GAZETARUL *(discret, lui Paulo)*: Mut ca un pește, ne-am înțeles?

Iese. În scenă rămîn Paulo și Aparicio, care umple din nou paharul cu șampanie și îl oferă lui Paulo. Acesta nu-l bea. Aparicio își umple paharul și bea. Zgomot de motor, plecarea mașinii.

APARICIO: Ar trebui să rămîi aici, băiete, și să calci pe urmele mele. Carieră asigurată!

PAULO: Nu.

APARICIO: Îți dai seama ce refuzi?

PAULO *(fără să răspundă la întrebare, pune el alta)*: Așadar, acum există un baraj?

APARICIO: «Barajul Aparicio de Faria»! Cel mai mare serviciu care a fost făcut cîndva acestor oameni! Te-ai gîndit ce semnificație are? Nimeni nu mă va uita, nimeni nu va ezita să voteze cu mine! Întregul Campo-Belo e acum fieful meu electoral pentru tot restul vieții! Cine va dori să ajungă ceva aici, va trebui să se înțeleagă cu mine. Ar fi trebuit să vezi, Paulo, privirea recunoscătoare a mulțimii, după ce mai înainte s-au îndoit, m-au combătut, după ce am suferit campanii infamante...

PAULO: Nu se putea face asanarea bălților, în loc de baraj? Cînd am plecat, dumneavoastră tocmai studiați această posibilitate. V-am trimis și un proiect.

APARICIO: Ar fi fost o nebunie! O treabă șubredă, menită să dispară cu prima ploaie mai zdravănă!

PAULO: De loc, dacă sistemul de canalizare ar fi fost bine proiectat. Și o zonă de infecție s-ar fi transformat în cea mai bună pășune...

APARICIO: Desigur, pășune pentru neamul Portela. Ce ar mai fi dorit dumnealui asta! S-ar fi îmbogățit și mai mult! Au ajuns pînă a lansa zvonul, că eu aș fi cumpărat pămînturile din jurul viitorului baraj și doar pentru aceasta aș opta pentru stăvilar, în loc să fiu pentru drenarea apelor... Au pretins că barajul e menit să fertilizeze cîmpia de la Chapadao, unde într-adevăr am cumpărat ceva teren pentru Laura. Pură coincidență, de care au profitat din pură infamie. Rezultatul: nu vor avea nici măcar un singur alegător!

PAULO: Cînd familia Portela v-a propus să fiți prefect, alegătorii lor v-au ales.

APARICIO: Dar sînt oameni retrograzi și periculoși. Bine că am văzut la timp asta. Ei, dar mai bine povestește-mi ce ai mai făcut, băiete! Patru ani în străinătate...

PAULO: Și cimitirul?

APARICIO: E astăzi un lac frumos, ai să-l vezi! În curînd va fi împrejmuit de vile plăcute și va avea chiar și un club nautic!

PAULO: Domnule doctor Faria, întrebîndu-vă despre cimitir, am vrut să aflu unde sînt mormintele, pietrele funerare?

APARICIO: Am făcut alt cimitir, lîngă pășunile familiei Portela. S-a dat familiilor un răgaz pentru a exhuma rămășițele rudelor și pentru a reconstrui mormintele.

PAULO: Și cu mormîntul mamei mele ce s-a întîmplat?

APARICIO: Al mamei dumitale?

PAULO: Cred că dumneavoastră nu ați uitat-o. Cînd a murit, ați condus-o la groapă.

APARICIO: Da... da... Dar credeam că dumneata... în fine, că fiind plecat din țară...

PAULO: Din primele mele economii, ca asistent al dumneavoastră, am pus să i se facă o piatră. Modestă, dar era omagiul meu...

APARICIO: Asta e groaznic, Paulo! Eu...

PAULO: Nu spuneți că n-ați știut.

APARICIO: Ba da, am știut. Dar mi-am închipuit că ai mutat rămășițele mamei dumitale. Sau că a făcut-o cineva pentru dumneata. Au existat publicații, avize, hotărîri, ordonanțe.

PAULO: Eram în străinătate. Ea v-a ajutat cînd erați tînăr. Ați uitat asta?... Și...

APARICIO: Nu mă considera un ingrat! N-am uitat nimic! Chiar acolo în mahalaua podului, în ziua în care inginerii desfăceau podul, am ținut un discurs în care am vorbit despre ea! Dar s-a întîmplat ca în momentul transferării osemintelor, nefiind aici nimeni care să poarte de grijă rămășițelor mamei dumitale...

PAULO *(continuînd fraza)*: ...s-a întîmplat să dispară. Ca un lucru nefolositor tuturor. Doar mie...

APARICIO *(după o tăcere)*: A dispărut. Faptul e consumat. Îți înțeleg durerea. Ți-o înțeleg și te admir. Dar vreau să-ți amintesc totuși un lucru: ești un om de știință, ce dracu'! Nu te poți lăsa copleșit de asemenea sentimentalisme. Firește, era mama dumitale, e limpede! Ai făcut pentru ea tot ce puteai face, cît a trăit. Dar niște oase, Paulo, niște biete oase!

PAULO: Da, niște biete oase, care n-ar zace acolo, sub apele barajului dumneavoastră, ale «Stăvilarului Aparicio» sau cărate poate cu molozul de la dărîmături undeva, în cine știe ce groapă, dacă în loc să-l construiți ați fi drenat apele cu ajutorul canalelor, așa cum era recomandabil.

APARICIO: Paulo, îți jur că nu am avut nici o intenție de dispreț, ingratitudine sau jignire! Pur și simplu nici nu mi-a trecut prin minte! Eram prins în muncă, antrenat, trudind cîte 24 de ore pe zi! Și să nu spui că frigurile ar fi putut să dispară din Campo-Belo fără baraje! E opera mea, mărturia activității mele civice! Ce ai împotriva lui? Populația e în favoarea stăvilarului, doar dumneata ești împotrivă.

Scanned with OKEN Scanner

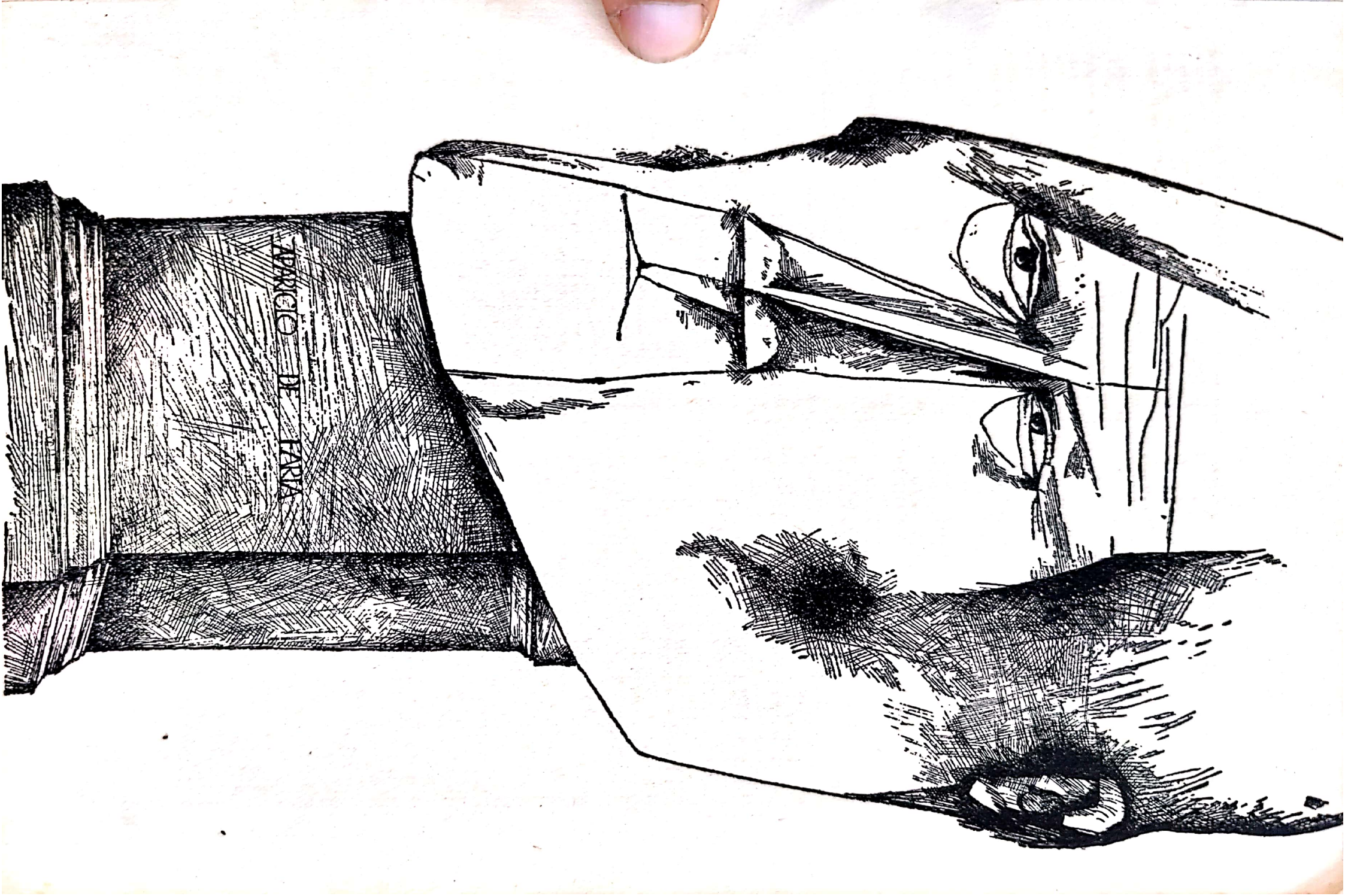

Scanned with OKEN Scanner

PAULO: Barajul înseamnă dispariţia unicului meu locaş de reculegere!

APARICIO: Dar la urma urmei, ce ai făcut în Statele Unite? Te-ai specializat în lupta împotriva bolilor care ne năpădesc, ori în copilării sentimentale? Pentru un medic nu poate fi un motiv de mîndrie să te opreşti la oasele mamei dumitale, cînd în schimb alte mame şi alţi copii din Campo-Belo încep să trăiască fără teama bolii. Mai ales Mahalaua Podului, cea mai săracă, mahalaua în care trăia mama dumitale! Du-te de vezi cum arată azi! Cu totul altfel! Ce altă satisfacţie vrei să-ţi dau? Cine a fost adevăratul dumitale tată aici? Eu! Care din recunoştinţă pentru mama dumitale, pentru ceea ce a făcut ea pentru mine, te-am educat, am făcut din dumneata asistentul meu, ţi-am destăinuit tot ce ştiam, te-am trimis să te perfecţionezi...

PAULO: E adevărat, ştiu toate astea. Şi nici nu puteam să aştept mai mult. Nici nu puteam spera la atît: internatul, ajutorul pentru mama pe care veneam să-l iau la uşa casei dumneavoastră, facultatea la Rio, primirea mea la spital şi, cînd şi cînd, de cîte ori era vreo lucrare de făcut noaptea, dreptul la un colţişor la o masă şi o cină! Un colţişor la o masă! Nu puteam spera mai mult. Ştiţi de ce? Desigur că ştiţi. *(Arătîndu-i pielea mîinii.)* Din cauza culorii mele!

APARICIO: Spui prostii! N-am dat niciodată atenţie culorii dumitale, ca nimeni de altfel din Campo-Belo! Oare în Statele Unite ai început să-ţi dai seama că nu eşti alb? Fiindcă aici, unde te-ai născut, în orice caz, nu, Paulo!

PAULO: Nu, nu-i aşa... Eu eram bun ca să mă joc cu Laura, cînd eram copii, fiindcă eram ceva mai mare şi puştiul negru putea să aibe grijă de fetiţa albă... Dar apoi chiar dumneavoastră aţi avut grijă să mă daţi deoparte.

APARICIO: Ai înnebunit, omule? De unde ţi s-au năzărit ideile astea? Laura şi cu tine aţi fost întotdeauna pentru mine ca doi fraţi, dar după moartea mamei ei, mai puteam lăsa laolaltă doi adolescenţi, întreaga zi, în vreme ce eu eram plecat? Mi-am închipuit întotdeauna că fac un act de caritate, de recunoştinţă, de dreptate, socotindu-mă al doilea tată al tău, fără să ştiu că în tine creşte un resentiment care acum explodează împotriva mea, fiindcă sub stăvilarul care acum salvează o populaţie întreagă, au rămas uitate nişte oase, care nu slujeau la nimic...

PAULO *(întrerupîndu-l)*: Nişte oase? Oasele acelea! Sînteţi aici în casa dumneavoastră, plină de portrete care sînt ale celor apropiaţi dumneavoastră... Portrete care sînt amintirea părinţilor, rudelor, familiei... *(Ia de pe măsuţă un album cu fotografii.)* Iată: de cîte ori n-am răsfoit albumul acesta închipuindu-mi uneori că fotografiile acestea sînt ale alor mei! Dar am avut eu oare pe cineva al meu? Nu. N-am avut-o decît pe mama, cu degetele ei roase de frecatul rufelor pe pietrele rîului, sub pod, şi din care abia putea să trăiască. Ea, numai ea era singura fiinţă din întregul meu neam necunoscut! Doar numele ei l-am ştiut, doar chipul ei mi-era toată familia, doar rămăşiţele ei, ale trupului din care m-a adus cîndva pe lume, atît aveam. Le puteaţi avea în grijă; ce socoteală v-aţi făcut: — îl expediez de aici pe acest inoportun, îngrop sub pămînt amintirea mamei lui şi sînt liber de orice obligaţie! Ca să nu mai trebuiască să-mi amintesc mereu că «deputatul» Faria a fost cîndva un tînăr, care a trăit luni întregi chinuit de friguri, într-o cocioabă, îngrijit de o negresă, fiindcă nici măcar nu putea fi transportat acasă!

APARICIO: Asta am amintit-o chiar eu, în discursul meu în ziua demolării podului!

PAULO: Firește, din punct de vedere electoral, acesta da, era un argument! Recunoştinţa, care poate fi retribuită la urne!

APARICIO: Nu cumva eşti tu cel în drept să vorbeşti despre recunoştinţă? Şi încă mie! Mie, care ţi-am dat primii pantofi, prima pereche de pantaloni, prima ţigară şi cărţile pe care erau imprimate iniţialele mele?

PAULO: Asta a şi fost ceea ce aţi vrut să îngropaţi: povara acestei incomode generozităţi!

APARICIO: Cum poţi spune asta, cînd eu îţi propun să rămîi aici, la spitalul meu, în locul meu...

PAULO: Ca să vă păstoresc oile, să vă garantez alegerile, să fiu statuia vie a raţiunii pentru care toţi trebuie să-l voteze pe Aparicio de Faria!

APARICIO *(energic, pentru ca să-l facă pe celălalt să tacă)*: Paulo!

PAULO: Aşa, siliţi-mă să rămîn, spunîndu-mi: «Cine va dori să ajungă ceva aici, va trebui să se înţeleagă cu mine». Pentru ca să fiu paznicul carierii dumneavoastră, tot aşa cum e Amaro al vieţii dumneavoastră!

APARICIO: N-am nevoie de dumneata pentru nimic! Pleacă! Dispari din faţa mea! Acum ai şi diploma şi munca dumitale, nu-ţi mai trebuie nimic! Du-ţi mai departe viaţa în Statele Unite, în Paraguay, în iad! Cară-te! *(Cei doi se privesc faţă în faţă, Paulo îşi ia pălăria, pelerina, porneşte spre ieşire, cînd se aude apropiindu-se un automobil, care stopează. Claxoane vesele din automobil.)* Dacă scapi cuiva un singur cuvînt despre discuţia de acum, te nimicesc, Paulo, la fel cum te-am scos din nimic.

LAURA *(intrînd, din stînga, planul doi, veselă)*: Ce bătrînel adorabil e şeful, tăticule! Ştii ce mi-a spus? Că ar trebui să candidez ca Miss Campo-Belo! Două alegeri în familie, deodată, e cam mult, nu-i aşa? *(Observă pelerina şi pălăria pe care Paulo le ţine în mînă.)* Vrei să pleci? Nu, nu se poate! Şeful a cerut să se pună un tacîm şi pentru tine la banchet.

PAULO: Iartă-mă, Laura. Mai am de făcut şi alte vizite.

LAURA: Dar pe mine nici nu m-ai vizitat... Şi eu trebuie să fiu cea dintîi persoană vizitată! Nu-i aşa?

APARICIO: Laura, Paulo are şi alte treburi.

LAURA: Nici o altă treabă, înainte de a-mi povesti ce a făcut în aceşti patru ani!

APARICIO: Paulo trebuie să meargă la prefectură, ca să vadă anumite date în legătură cu stăvilarul.

LAURA: Te conduc eu, Paulo! Cu maşina!

APARICIO: Nu! *(A spus «nu» mult prea tare şi vrea să mascheze.)* Staţi de vorbă aici. Eu am să mă pregătesc pentru banchet. *(Iese în dreapta. O pauză.)*

LAURA: Nu-i aşa că tăticu a devenit nervos? Munca, politica, emoţiile zilei de azi... Dar cînd vom ajunge la Rio, vor trece toate astea. *(O tăcere.)* Dă-mi pelerina şi pălăria. Aşază-te, Paulo. Ce-i cu tine?

Scanned with OKEN Scanner

PAULO *(străduindu-se să se liniștească)* : Nimic... Nimic... Voiajul... Reîntoarcerea...
Laura îi ia din mînă pelerina și pălăria.

LAURA: E splendid cadoul tău! Diseară am să-mi îmbrac rochia nouă și tu ai să vii să mă iei, după banchet, ca să ne plimbăm prin piață, ca pe vremuri. Ne vom duce să vedem statuia lui tăticu. Nu-i așa că am crescut mult?

PAULO: Diseară am să fiu plecat, Laura. Am treburi la Rio.

LAURA: Fără să-mi povestești călătoria? Hai, așază-te. *(Îi ia mîna, el se așază.)* De ce nu mi-ai scris niciodată?

PAULO: Din lipsă de timp.

LAURA: E trist că n-ai avut timp pentru mine... Și acum, povestește. De la început.

PAULO: Nu e nimic de povestit. Patru ani de cursuri, de pîndă în fața microscopului și de referate... *(Rîde.)* Nici un adorator, nici un logodnic?

LAURA *(cu un gest de negație)* : Și cînd se sfîrșeau cursurile și orele de laborator?

PAULO: Mă întorceam acasă și deschideam alte cărți.

LAURA: Și unde ai locuit?

PAULO: Într-o pensiune.

LAURA: Pensiune? Studențească, desigur. Trebuie să fi fost tare plăcut?! Studenții știu să petreacă, nu?

PAULO: O pensiune pentru negri.

LAURA *(privindu-l lung, serioasă)* : Dar universitatea nu avea...?

PAULO: Avea cămin pentru studenți. Și avea și o recomandație să primească bine un medic «colorat» din America de Sud. M-am dus la rector și i-am spus că voi merge într-o pensiune din cartierul negrilor. Și el mi-a spus: «Cred că aveți dreptate, domnule».

LAURA: Dar n-ai putut să te transferi într-o altă universitate, în care lucrurile să fie altfel?

PAULO: Poate că da. Dar pînă la sfîrșit mi-am dat seama că peste tot se întîmplă la fel, întotdeauna. Sînt două sute de ani de cînd un strămoș al meu a fost adus aici, în lumea albilor, ca un intrus, cu sila. Și astăzi încă eu mă mai simt acest intrus.

LAURA: Nu spune asta. Aici toți țin la tine, aici nimeni nu gîndește așa!

PAULO: Dar gîndesc eu! Înaintea oglinzii. Și la masă, cînd mîna mea neagră ia carafa, mi se pare că toți cei din jur privesc și gîndesc: «Ia să vedem ce face cu asta...» Într-o zi, îndată după ce am sosit în Statele Unite, am luat un omnibus, m-am așezat. Puțin după aceea se urcă o tînără simpatică, zîmbitoare. Cînd mă văzu, se uită la mine lung și eu nu-mi puteam lua ochii de la ea. Ea se îndreaptă spre mine și eu eram gata să-i zîmbesc, cînd îmi spune: «Pe banca din fund, sorry!» Și s-a așezat pe locul meu. Întreaga mea viață e la fel: puțin le pasă că te zdrobesc, e suficient că spun «sorry» — regret.

LAURA *(înduioșată)* : Ai fost nefericit, Paulo... Dar aici, nu, Paulo. Rămîi aici, aici nu se va întîmpla nimic asemănător, îți jur...

PAULO *(cu un zîmbet de ironie amară)* : Poate că în Paraguay e și mai bine, Laura. Acolo indienii sînt și mai umiliți. Asta îmi poate da o senzație de superioritate... *(Pauză.)*

LAURA: Ascultă-mă: doctorul Aguiar spunea că poți lucra aici. Poți chiar să iei locul lui tăticu la spital. E un început de carieră! Și eu am nevoie de tine. *(Fraza a spus-o cu multă naturalețe, totuși Paulo e aproape speriat.)*

PAULO: De mine? Dacă ai fi avut nevoie de mine, nu trebuia...

LAURA *(nu dă atenție la ce spune el, de aceea îl întrerupe, pentru a spune ce gîndește)* : Gazetarul acela a venit să culeagă date despre tăticu. Nu e nimeni altul mai indicat să-l ajute, decît tu. Sînt atîtea lucruri pe care le-ai putea povesti pentru programul de televiziune... El are nevoie, după cum spune, de latura umană.

PAULO: Latura umană...

LAURA: Ești foarte necesar.

PAULO: Aș putea apare în emisiune pentru ca să spun: «Nu-i așa?» Sau: «Iată ce a făcut acest om din mine!» Nu sînt foarte necesar pentru nimeni, Laura.
Se privesc din nou. Laura îl ia de mîini.

LAURA: Știi bine că ești.

PAULO *(retrăgîndu-și blînd mîinile, în timp ce vorbește)* : De ce faci asta, Laura?

LAURA: Ai uitat oare vremea cînd eram copii? Ne jucam împreună... Eu eram mama, tu tata... *(Îl privește, ținîndu-și respirația.)* Ca doi frați.

PAULO: Ca doi frați.

LAURA: Și nu mai sîntem? N-am fost, nu vom mai fi?

PAULO: Cu pielea mea? Frați?

LAURA: Într-o zi cînd ne jucam, m-ai sărutat. Crezi că m-am schimbat? *(Îi ia din nou mîinile, el nu și le mai retrage.)*

PAULO: Dacă tatăl tău are să intre acum pe ușă, ai să vezi că totul s-a schimbat!

LAURA: Pentru el, poate. Dar nu și pentru noi.
Laura se ridică cu mîinile între ale lui Paulo. Se ridică și el. Sînt față în față. Ea își înclină ușor fruntea. Paulo o cuprinde brusc și o sărută. Ea își împlîntă unghiile, fremătînd la apropierea lui, cu trupul încins de o dorință nestăpînită. Un sărut lung, sălbatic. Cînd buzele se despart, Paulo murmură cu gura lipită de umărul Laurei :

PAULO: Dragostea mea... Dragostea mea... Vino cu mine, Laura...

LAURA *(acum e mai senină, mai detașată, deși încă în brațele lui)* : Nu, Paulo... Nu pot...

PAULO: De ce crezi că am stat departe patru ani? Și de ce crezi că m-am întors?

LAURA: Nu, Paulo...

PAULO: Atunci de ce ai făcut asta?

LAURA: Te rog, Paulo, nu întreba...

PAULO: Spune, de ce ai făcut asta?

LAURA: Din prietenie, jur...

PAULO: Nu, nu... N-a fost din prietenie.. Spune...

LAURA: Mai mult chiar... din compasiune...

PAULO: Atunci ești mulțumită, ca toți ceilalți... Ți-ai consolat bunele sentimente și acum poți spune «sorry»... Din compasiune am fost prinși cu lațul în pădurile noastre, pentru a învăța să fim creștini; din compasiune am fost cărați, mînați, împinși de la spate, ca să auzim o limbă necunoscută și plesnetul biciuștii; din compasiune trudim pe plantații și mîncăm lături în promiscuitatea cocioabelor; din compasiune un bărbat luă într-o bună zi pe una din mamele noastre, ca să

Scanned with OKEN Scanner

facă cu ea dragoste cinci minute; din compasiune am venit pe lume; din compasiune am fost eliberaţi din sclavie, pentru ca alţii să se mîndrească că ne-au dat libertatea; din compasiune am fost sclavii acestei compasiuni... Laura, mărită-te cu mine din compasiune...

LAURA: Dar nu pricepi că nu se poate? Că s-ar distruge totul în jurul nostru? Că nu ne-ar mai primi nimeni, că tata n-ar mai ajunge ceea ce doreşte să fie, că...

PAULO *(întrerupînd-o)*: Atunci de ce a avut el compasiunea de a mă educa? Pentru ca felul meu de a vorbi să fie mult prea pretenţios pentru a fi înţeles de ai mei, iar pielea mea mult prea dezgustătoare ca să fie tolerată de ai voştri? De asta? Ca eu să nu însemn nimic, să nu am dreptul la nimic?

LAURA *(copleşită, plîngînd)*: Te rog, Paulo, înţelege...

PAULO: N-am făcut în viaţă altceva decît să înţeleg! *(Merge spre ea, o ia de umeri.)* Haide, înţelege şi tu că sînt şi eu o fiinţă plăpîndă din carne, durere şi dorinţi, la fel cu tine... Laura, te iubesc, Laura!

O sărută frenetic. Cînd vrea să-l respingă, gestul ei se transformă în renunţare şi acceptare. Rămîn îmbrăţişaţi, în timp ce din planul întîi, din stînga, apar cîntăreţii, cîntînd din instrumente.

AMBII CÎNTĂREŢI: O, povestea albei oarbe — bis
Care-a luat pe nea Cioroi
Cine-o află nu se-nsoară
Pîn-la vremea de apoi! — bis

MANEZINHO: La icoanele Luziei
Oarba-a stat cu fruntea-n tină, — bis
«Dă, prea sfînto şi-ndurato, — bis I şi II
Ochilor mei morţi-lumină!»

Sfînta, buna, îi aprinse — bis
Vii lumini în ochii goi
Şi văzu, văzu Tereza, — bis I şi II
Îl văzu, pe nea Cioroi.

QUINCAS: Cînd văzu cît e de negru,
Negru cum este catranul, — bis
Lacrimi grele-o năpădiră
Şi-a plîns mult şi el, sărmanul. — bis I şi II

A fugit femeia albă, — bis
A fugit, parcă nebună
Iar Cioroi, smulgîndu-şi ochii,
A-mpietrit cu ochii-n mînă — bis I şi II

AMÎNDOI: Viaţa asta naşte-atîtea
Întîmplări cu tîlc de soi:
Dacă nu vedea Tereza,
N-ar mai fi orbit Cioroi!

Aparicio intră din dreapta, planul doi. E îmbrăcat în alt costum. La vederea scenei, înmărmureşte, crispat.

APARICIO: Laura!

Laura se desprinde brusc de Paulo. Toţi trei se măsoară cu privirea. Sînt trei adversari, care nu ştiu cum să atace, cum să înceapă lupta.

LAURA: El m-a strîns în braţe. Cu forţa, tăticule!

PAULO: Laura...

APARICIO: Să pleci imediat din oraş. Să dispari! Să pleci! Negru nerușinat!

Paulo îşi ia pelerina şi pălăria. Nu-i abătut. În el e o ură care se exteriorizează în demnitate şi orgoliu.

PAULO: Ai să mi-o plăteşti, domnule doctor Faria

APARICIO: Pleacă! Dacă mai rămîi pe aici, n-o să treacă mult şi cadavrul are să-ţi plutească pe apa rîului.

Laura se aruncă în braţele tatălui, plîngînd pe umărul lui.

PAULO: Ai să mi-o plăteşti, doctore Faria.

Iese prin stînga, Laura continuă să plîngă. Cei doi cîntăreţi continuă cîntecul.

AMÎNDOI: Sînt nepotriviri în viaţă
Şi neplăceri, bunăoară,
Precum ochii doamnei oarbe
Şi ochii lui Taică-Cioară.

Instrumentele continuă. Nu ştiu dacă sînteţi impresionaţi. Ceea ce ştiu, e că simţiţi nevoia unei ţigări. Simţiţi nevoia să închideţi ochii şi să reflectaţi. Cortina coboară încet.

ACTUL II

Nu ştiu ce aţi făcut în tot acest răstimp. Probabil că v-aţi dus la banchet şi aţi ascultat discursurile. Aţi ascultat de asemenea şi cupletele lui taica Manezinho şi taica Quincas. După aceea n-aţi scăpat prilejul de a vizita stăvilarul. Şi acum, o dată cu lăsarea serii v-aţi întors la fereastra dumneavoastră. Deschideţi-o. Felinarele din piaţă, în fund, sînt aprinse, la fel ca şi luminile din casa lui Aparicio. Greerii şi broaştele sînt şi ei cîntăreţi din Campo-Belo. Dar iată-i intrînd în piaţă pe cîntăreţii noştri; privesc spre cer şi se pregătesc de serenadă: îşi acordează mai întîi instrumentele, apoi fac introducerea şi, în fine, cîntă.

MANEZINHO: Ăla care-a semănat
Sus, pe cer, grăunţi de foc,
El, de fapt, a-mprăştiat
Ochii tăi din loc în loc.
S-a gîndit că de-i lăsa
Numai în obrazul tău
Biet pămîntul rămînea
Mai calic de cum sînt eu.

QUINCAS: De-aia, noaptea, ca nebun,
Orb de-al patimilor vis,
Mă zgîiesc la cer să-adun
Stele ce cade-n abis.

Dar degeaba, fără stop,
Tot vînez în gol văpăi
Că prea rar mă-aleg cu-un strop
De scîntei din ochii tăi.

Scanned with OKEN Scanner

AMÎNDOI: Cine stele-a semănat
Pe a cerului cîmpie,
Ca ţăranii-a aruncat
Bobi de jar din pălărie.
Ai, doi bobi alunecînd
Ţi-au sădit în ochi luciri.
Ai, de-atunci tot cat oftînd
Arzătoarele-ţi priviri!

Retrăgîndu-se, cîntă din nou introducerea. Laura aşteaptă o secundă, apoi se duce la birou, se aşază, aprinde lumina. Încearcă să deschidă sertarele, care nu cedează. Ia o mică spatulă, forţează unul din sertare şi îl deschide. Scormoneşte printre hîrtii. Din sertar scoate un revolver, îl priveşte şi îl pune la loc. La uşa din stînga, planul doi, bate sergentul Amaro. Laura închide grăbită sertarul.

LAURA: Cine-i?

SERGENTUL: Amaro, dona Laura.

LAURA: Intră. Uşa e deschisă.

SERGENTUL *(intră, îşi scoate chipiul)*: Bună seara, dona Laura. Voiam să vorbesc cu domnu' prefect.

LAURA: Tata nu e acasă. Cred că s-a dus la domnul doctor Aguiar.

SERGENTUL: Şi dumneavoastră aţi rămas singură în casă, cu uşa descuiată?

LAURA: Nu-i nici un pericol. Oraşul e în paza dumneavoastră.

SERGENTUL: Dar eu nu pot fi peste tot...

LAURA: Aveţi să-i comunicaţi ceva lui tăticu?

SERGENTUL: Nu... Chestiuni de serviciu.

LAURA: Îi voi spune că l-aţi căutat. Noapte bună.

SERGENTUL *(nu pricepe că este invitat să plece. Rămîne pe loc)*: A fost frumuşică serbarea de azi, nu-i aşa?

LAURA: Foarte frumoasă.

SERGENTUL: După alegeri o să plecaţi la Rio, nu-i aşa?

LAURA: Dacă tăticu va fi ales, sigur că da.

SERGENTUL: O să fie ales... Cu trei gloanţe în tovalul ăstora de aici, toţi votează cu guvernul. Doctorul Paulo rămîne în Campo-Belo?

LAURA: Nu ştiu, domnule sergent.

SERGENTUL: Şi cînd mă gîndesc că v-am dus în cîrcă cînd eraţi atîtica! *(Face un gest, arătînd înălţimea unui copil de şapte, opt ani.)*

LAURA *(privindu-l tăcută)*: Poţi pleca, sergent. Îi voi spune tatei că ai fost pe aici.

SERGENTUL: O dată — cînd domnişoara era măricică — tocmai intram în grădină, şi domnişoara se juca cu Paulo... Domnişoara îl sărută... Cum a trecut vremea! *(Laura îl fixează, serioasă.)* Eh, joacă de copii... Eu vă căram în spate, dar niciodată nu m-aţi sărutat, dona Laura... *(Laura sare în picioare.)* Şi tare aş fi vrut să ştiu cum se face că puiul ăla de negru avea parte de un lucru, pe care un alb nu-l avea... Nopţile mă zvîrcoleam în pat, gîndindu-mă la sărutările alea... Eu n-am zis niciodată nimic doctorului Faria, dona Laura, şi zău că am să tac şi de acum încolo, dacă domnişoara o să facă şi cu mine...

LAURA *(strigînd)*: Quiteria!

SERGENTUL: Quiteria e la vecernie, dona Laura. Vreau chiar acum, dona Laura...

Dar la prima mişcare înspre ea, Laura ia din sertar revolverul şi îl îndreaptă spre sergentul Amaro. Se simte că e hotărîtă.

LAURA: Să ştii că trag, sergent!

SERGENTUL *(se opreşte, rînjeşte încă, dar e sigur că Laura e gata să facă ce spune)*: Bine, bine... Dar să vă gîndiţi la ce am zis... Eu nu-s zorit, aştept... Am aşteptat şi pînă acum destui ani... Mai aştept pînă mîine, la ora vecerniei, la care merge Quiteria... Dacă domnişoara o să zică tot nu, zău că o să am ceva de vorbit cu domnu' prefect... Gîndiţi-vă la asta, dona Laura... Noapte bună, dona Laura...

Iese prin stînga, Laura rămîne nehotărîtă, cu revolverul în mînă. Se aşază. Pune revolverul jos pe masă. Trece la telefon. Ridică receptorul.

LAURA *(la telefon)*: Daţi-mi, vă rog, hotelul Ipiranga... *(Pauză.)* Hotelul Ipiranga? Cu doctoru, Paulo de Almeida... *(Pauză.)*

(Apare Aparicio pe uşa din stînga. Laura se opreşte, simulează, spunînd:) Foarte mulţumesc. *(Închide telefonul. Vorbind lui Aparicio:)* Era pentru dumneata, tăticule. A fost şi sergentul Amaro aici. Vroia să-ţi vorbească. *(Aparicio o priveşte.)*

APARICIO: O să se întoarcă. *(Vine către birou, vede revolverul. Laura observă că l-a văzut. El ia revolverul, îl priveşte din nou, se întoarce către ea.)* Căutai ceva, Laura? *(Ea nu răspunde. Aparicio repune revolverul pe masă.)* N-ai găsit ce căutai? *(Brusc, o prinde de mîini cu brutalitate, zgîlţîind-o.)* Ce căutai? Răspunde!

LAURA *(crispată de durere)*: Te rog, tată... *(Aparicio dublează strînsoarea, Laura nu rezistă.)* Îţi spun . Te rog... spun... Căutam ceva despre viaţa dumitale... *(O expresie de spaimă la Aparicio.)* Pentru gazetar...

APARICIO *(dîndu-i drumul)*: Pentru gazetar?

LAURA *(îndurerată, suferind)*: Nu pricep de ce eşti aşa, tăticule...

APARICIO: Ce dracu' vrea să ştie gazetarul despre viaţa mea?

LAURA: Era o surpriză.

APARICIO: Ce surpriză?

LAURA: E păcat să afli dinainte...

APARICIO: Spune-mi, nu-mi plac surprizele!

LAURA: El... El pregăteşte un program de televiziune despre viaţa dumitale... Un omagiu... Şi nu vroia să afli...

APARICIO: Ce fel de omagiu?

LAURA: Pentru tot ce ai realizat în oraş.

APARICIO *(întîi o priveşte neîncrezător. Apoi se simte cum se emoţionează încet, încet. Vocea îi tremură, sfîrşeşte prin a plînge, bălăbănindu-şi capul, aşezîndu-se)*: Of, fetiţa mea... *(Plînge cu sughiţuri. O ia, o mîngîie. Vorbeşte printre sughiţuri:)* Iartă-mă. Sînt atît de cătrănit după cele ce ai păţit azi, sînt atît de buimăcit, încît nu mai ştiu ce fac... Mi-am închipuit că te-a pus cineva să mă spionezi... *(O sărută de mai multe ori, mîngîindu-i părul.)*

LAURA: De ce te-aş fi spionat, tată? Crezi că aş fi fost în stare?

APARICIO: După ce te-am văzut în braţele canaliei aceleia... totul mi s-a părut atît de ciudat, atît de groaznic... Iartă-mă... Laura, jură-mi că tu... Nu, nu se poate! Te-a îmbrăţişat cu forţa, nu-i aşa? Tu l-ai respins, nu-i aşa? Laura, jură-mi că-l urăşti!

LAURA: Nu...

APARICIO: Jură, Laura! Jură pe Dumnezeu! Jură pe fericirea mea! Jură pe sufletul mamei tale! Spune că juri... Spune «jur», Laura... *(Aşteaptă neliniştit.)*

Scanned with OKEN Scanner

LAURA *(îl privește înainte să vorbească, apoi se hotărăște)* : Jur.

APARICIO: Nu, Laura... Spune: « Jur că-l urăsc pe Paulo»...

LAURA: Jur... că-l urăsc... pe Paulo...

APARICIO: Iartă-mă... Iartă-mă... Am socotit o clipă că te-a putut domina... Cum de am putut crede asta? Iartă-mă Laura... Ajunsesem să gîndesc — e groaznic — că el te-a putut convinge să cauți ceva, ce i-ar putea folosi împotriva mea... Cum am putut gîndi asta despre tine, fetiță? *(Îi pune mîinile pe umeri și-i vorbește îndurerat.)*

LAURA: Nu, nu trebuia să crezi...

APARICIO: Știu că bănuiala mea te-a jignit...

LAURA: Nu, nu m-a jignit... *(Dă din cap, ca să se înșenineze parcă și se străduiește să surîdă, prefăcîndu-se.)* Acum s-a sfîrșit cu surpriza. Gazetarul trebuie să sosească. Vroia ca eu să-i dau cîte ceva, hîrtii, fotografii, suveniruri, care să-i servească pentru a te impresiona în timpul programului... Asta era ceea ce căutam.

APARICIO: Trebuia să-mi spui.

LAURA: Ar fi dispărut surpriza.

APARICIO: Nu te-aș fi jignit. *(Și-a revenit. Se simte din nou puternic.)* Ei, și aceasta fiind situația dacă tot știu că se pregătește un program, pot folosi prilejul acesta fără să mă expun ridicolului. Un om politic, fetița mea, trebuie să simuleze surprizele, nu să le aibe; gazetarul vine aici?

LAURA: Da. Nu credeam că ai să te întorci.

APARICIO: Nu-i rău. Mai aștept pe cineva. Dar îl voi primi pe gazetar.

LAURA: Are să afle că eu am destăinuit secretul.

APARICIO: De loc. Tot mi-a spus că vrea să-mi ia un interviu pentru gazetă. Are să mă întrebe, crezînd că mă descoase, fără să simt. Și eu îi voi spune tot ce poate fi interesant — din punct de vedere politic, firește — pentru program. Haide, du-te în camera ta. Odihnește-te. *(O ajută să se scoale, o duce la ușa din dreapta, o sărută pe frunte. În această vreme apar cîntăreții prin stînga, planul întîi, cîntînd tot serenada de la începutul actului.)* Laura! *(Laura se oprește înainte să iasă.)* Cît de mult semeni mamei tale!...

Laura iese în dreapta, Aparicio se întoarce, după ieșirea Laurei și se așază la masă. Deschide sertarul. Își scoate de la briu revolverul, îl examinează și îl pune în sertar. Paulo apare în stînga, planul întîi. Se oprește, privește spre cîntăreți, le face un semn să se apropie. Dar cînd e gata să le vorbească, intră din dreapta, planul întîi, gazetarul.

GAZETARUL *(agitat)* : Doctore Paulo! Tocmai vă căutam!

PAULO: La dispoziția dumitale.

GAZETARUL: Vin din mahalaua podului. Am fost acolo să caut oameni pentru programul de televiziune! Latura umană! Știți cum e... E necesară figurația, care să bocească! Dar ei zic că vin doar dacă veniți și dumneavoastră.

PAULO: De ce?

GAZETARUL: Ei spun că dumneavoastră ați făcut multe pentru ei, cînd ați asanat groapa și ați desinfectat magherițele. Spun că doctorul Faria n-a făcut decît să scumpească viața cînd s-a apucat să parceleze terenurile și să urce impozitele. Oameni înapoiați... Dar ar fi dat un aspect omenesc programului, impresionant! Închipuiți-vă! *(Încadrînd chipuri imaginare cu mîinile.)* Chipurile acelea arse de soare, palide de friguri, copiii aceia cu ochii triști. *(Cu gestul corespunzător:)* Mîinile acelea de femei, zgîriate și jupuite de pietrele rîului, mîinile acelea pe care le-am fi putut aduce în prim-plan înaintea obiectivelor, rugătoare, în vreme ce gurile ar fi rostit « Recunoștință, doctore Faria... Mulțumim, doctore Paulo...» Trebuie neapărat să mi-i aduceți! Și pe ăștia doi de aici. *(Îi arată pe cîntăreți.)* Au să-și prezinte repertoriul. Pot conta pe dumneavoastră?

PAULO: Eu plec mîine dimineață.

GAZETARUL: Vă caut la Rio.

PAULO: Mă întorc în Statele Unite și de acolo plec în Paraguay.

GAZETARUL: Și pierdeți chilipirul de aici?

PAULO: Ce chilipir?

GAZETARUL: Sinecura! Prestigiul! Un protector atît de influent! Ce poți dori mai mult? Să fi susținut de un om ca el! N-o să treacă mult și o să-l vedem pe tăticu relatîndu-ne despre viața celebrului doctor Paulo! Ce ați zice?

PAULO: Nu mă interesează.

GAZETARUL: Și pe urmă puterea lui... Eu am să-l caut cînd o fi la Rio... Și fiică-sa! Fata e o bijuterie! Eu dacă aș avea atu-urile dumneavoastră față de dînsa... E drept că...

PAULO: ...că eu sînt negru. Nu-i așa?

GAZETARUL: Oare a fost asta o piedică pentru cineva la noi? Democrație, doctore Paulo! Prefectul e un om luminat. O figură liberală...

PAULO: Ocupă-te de viața lui.

GAZETARUL: Nu te supăra! Asta e profesia mea, să-mi bag nasul în toate... N-o lua în nume de rău... Uite, eu îți las la hotel adresa mea; doar să spui în mahalaua podului că vii la emisiune, și toată turma se ia după dumneata! *(Îl bate pe Paulo pe umăr și pornește spre ieșire în stînga. Se întoarce.)* Și-i ducem și pe ăștia doi.

Iese. Cîntăreții se îndreaptă spre Paulo. În timp ce unul vorbește, celălalt ciupește coardele pe rînd.

MANEZINHO: Doctor Paulo, se zice că v-ați și cumpărat bilet...

PAULO: Plec cu primul tren mîine dimineață.

QUINCAS: Ziaristul zice să ne ducem să cîntăm la Rio. Matale ce zici, Paulo?

PAULO: Duceți-vă. Veți avea succes.

MANEZINHO: Se mai zice că ați fost văzut intrînd la biroul lu' doftoru Portela... Tot orașul vuiește!

PAULO: Sînt oare certat cu familia Portela?

MANEZINHO: Asta nu, dar... gîndeam...

PAULO: Ce gîndeați?

QUINCAS: Gîndeam că dom' prefect a rupt-o cu ei, ați rupt-o și dumneavoastră. *(Manezinho face semn că vrea să vorbească, Quincas reia ciupitul strunelor.)*

MANEZINHO: Da ce ai avut mata de vorbit cu doftoru Portela care e dușmanu lui doftoru Aparicio?

PAULO: Simplă politețe, Manezinho. Puteți să-mi faceți un serviciu? *(Ambii încetează cîntatul, dar Paulo le face semn să continue, cîntăreții răspund dînd din cap afirmativ și își reiau cîntecul în timp ce Paulo scoate din buzunar un carnețel, scrie în el cîteva cuvinte, rupe pagina și o îndoaie.)* Voi știți care e fereastra donei Laura?

MANEZINHO: Asta-i treabă urîtă, doctore Paulo...

PAULO: Nu e nimic din ceea ce puteți voi gîndi... Mergeți spre fereastră, și cîntați mai departe

Scanned with OKEN Scanner

Cînd ajungeți acolo, unul din voi să arunce un pumn de pămînt în geam. Dona Laura va deschide.

MANEZINHO *(oprindu-se din cîntat)*: Domn' doftor Paulo!

QUINCAS: Dă-i 'nainte, Manezinho! *(Ambii continuă să cînte.)*

PAULO: Unul din voi va pune bilețelul acesta la gîtul instrumentului ca ea să-l poată apuca. Cu brațul întins și viola ridicată reușește să-l prindă. Apoi vă continuați drumul, cîntînd înainte.

Paulo scoate din buzunar portofelul, ia două bancnote și pune cîte una în buzunarul fiecăruia din cîntăreți. Aceștia ies cîntînd prin dreapta. Cînd Paulo vrea să iasă, în stînga se ciocnește cu sergentul Amaro, care intră.

SERGENTUL: Vă plimbați, domnule doctor?

PAULO: Mă plimb; și dumneata, Amaro?

SERGENTUL: Fac rondul în fața casei prefectului, înainte de a sfîrși slujba. *(Se aud instrumentele în dreapta.)* Ăștia doi împielițați o să năucească orașul cu cîntecele lor... într-o bună zi am să le rechiziționez diblele. Le arăt eu liniște!

PAULO: Ceva mai multă poezie, domnule sergent! *(Îl bate pe umăr.)* E foarte important ca un sergent să aibe puțină poezie. Un om, în noapte pe stradă, poate să nu fie un răufăcător, ci un poet.

SERGENTUL: Păi chiar acum, cînd v-am văzut aici, singurel, în beznă, am și gîdilat revolverul... E atît de întuneric. Puteam s-o fac boacănă...

PAULO: Fiindcă dumneata ești convins că un negru care se plimbă pe stradă nu poate fi niciodată poet, ci un răufăcător.

SERGENTUL: Iertați-mă. Bine. Continui rondul. *(Dă să plece spre dreapta.)*

PAULO: Într-acolo nu-i nimeni, doar cîntăreții. Ce-ai zice de o dușculiță, ca să scoatem negura din gîtlejuri? *(Îl ia de braț, îndrumîndu-l spre stînga.)*

SERGENTUL: Nu mă dau în lături niciodată. Haidem.

Ies împreună la stînga. Instrumentele cîntăreților continuă să se audă de departe. Din cînd în cînd se aude cîte un fragment de cîntec. Gazetarul apare în planul doi, stînga. Bate. Aparicio se ridică.

APARICIO: Intră.

GAZETARUL *(intră entuziasmat privind în jur și sperînd s-o vadă pe Laura)*: Bună seara, domnule doctor Faria.

APARICIO: Ai venit pentru interviu? *(Îi oferă un fotoliu, gazetarul se așază.)*

GAZETARUL *(stînjenit, se decide)*: Da, da...

APARICIO: Era parcă vorba să-l lăsăm pe mîine...

GAZETARUL *(tulburat)*: Așa e, însă...

APARICIO: Ai venit acum ca să cîștigi timp, nu-i așa?

GAZETARUL: Întocmai... Sînt atîtea de scris...

APARICIO: Pentru ce ziar e interviul?

GAZETARUL: Pentru « Seara».

APARICIO: E ciudat că astăzi fiind inaugurarea stăvilarului, îmi ceri un interviu pentru mîine. Ar fi trebuit să stai de vorbă cu mine încă de ieri, sau astăzi dimineață, ca să apară în ziarul din ziua sărbătoririi, sau a doua zi, ca să apară o dată cu reportajul de la festivitate. Nu crezi?

GAZETARUL: Erați atît de ocupat...

APARICIO: Unui bun reporter nu-i pasă dacă sîntem ocupați. Se străduiește să obțină ce vrea. Doar dacă vrea... altceva...

GAZETARUL: Domnule doctor Faria, vă mărturisesc că nu înțeleg.

APARICIO: Cu alte cuvinte: vrei să stai de vorbă cu mine pe îndelete. Exact?

GAZETARUL: Exact.

APARICIO: Și ceea ce vrei să afli, nu e pentru a fi publicat în ziarul de mîine. Așa e?

GAZETARUL: Eu...

APARICIO: Haide, tinere. Nu mă socoti naiv, căci nici eu nu te consider naiv. Cît ți se plătește pentru interviu?

GAZETARUL: Eu... eu sînt plătit cu luna la ziar.

APARICIO: Dar acesta e un interviu special, după cîte se vede. Cît ți se dă pe el?

GAZETARUL *(nedecis)*: Cinci mii.

APARICIO *(cu un gest de dispreț pentru sumă)*: Pff! Să zicem: douăzeci de mii. E bine?

GAZETARUL *(cu o scurtă atitudine de demnitate)*: Domnule doctor, eu...

APARICIO: Dragul meu, ți-am făcut o propunere cinstită, fără să am nici cea mai mică intenție să te jignesc. Ai venit să cauți aici anumite informații. Cine te-a trimis?

GAZETARUL *(ridicîndu-se)*: Vă înșelați, domnule doctor Faria!

APARICIO: Hai, spune! Opoziția? Grupul Portela? Sau altcineva?

GAZETARUL: Dar nu-i de loc așa, domnule doctor...

APARICIO *(sculîndu-se)*: Atunci de ce ai pus-o pe fiica mea să-mi scotocească prin hîrtii?

GAZETARUL *(izbucnește într-un hohot de rîs inocent, înțelegînd în sfîrșit)*: Scumpe doctore Faria, eu am venit să caut amintiri din viața dumneavoastră pentru un program de televiziune pe care vi-l dedicăm! Nu eram autorizat să vă spun asta, era vorba de o surpriză. Sînteți un om teribil de neîncrezător...

APARICIO: Ai văzut vreun politician încrezător, tinere?

GAZETARUL: V-ați închipuit că am venit cu alte intenții? E vorba de o emisiune, domnule doctor! Viața dumneavoastră, istorisită în prezența dumneavoastră: copilăria, adolescența, luptele, voința dumneavoastră de fier, victoria, latura umană! *(Aparicio îl privește fără să-i răspundă. Ia telefonul, vorbește.)*

APARICIO *(la telefon)*: Hotelul Ipiranga, vă rog.

GAZETARUL: Domnule doctor Faria, ce aveți de gînd să faceți?

APARICIO *(nu-i răspunde, continuă să vorbească la telefon)*: Alo, Hotelul Ipiranga?... Vreau să vorbesc cu domnul doctor Ernesto de Aguiar... Puteți să-l deranjați, vorbește prefectul. *(O pauză, Aparicio îl studiază pe gazetar, privindu-l. Gazetarul zîmbește.)* Alo? Domnul doctor Aguiar? Iertați-mă că vă inoportunez, dar aș dori o precizare... Nu, nu, ce referințe îmi puteți da despre gazetarul sosit de la Rio?... Vă rog de mii de ori să mă iertați. Asta era tot ce doream să știu. Vă mulțumesc foarte mult și vă doresc noapte bună, domnule doctor. *(Închide telefonul. Vorbește gazetarului.)* Te rog să mă ierți. Ia loc. *(Gazetarul se așază.)* Am să-ți dau treizeci de mii...

GAZETARUL: Acum nu mai văd nici o rațiune pentru care să mă plătiți, domnule doctor. Nu rentează! Nu vă fac nici un serviciu.

Scanned with OKEN Scanner

APARICIO: Îţi voi da treizeci de mii şi îmi vei face un serviciu.
GAZETARUL: Care anume?
APARICIO: Vei elimina din program orice referire la acel asistent al meu pe care l-ai cunoscut aici.
GAZETARUL: Cred că nici nu vine, domnule doctor! Şi e mare păcat, căci ar fi o chestie senzaţională! Imaginea lui acolo, rostind: « Vă mulţumesc foarte mult, domnule Faria» etc. etc. Dar el pleacă mîine dimineaţă la Rio. Am să scot totul. Mai rău e că nici locuitorii din mahalaua podului nu vor să vină decît dacă vine el.
APARICIO: Nici nu-i nevoie; îmi aduc eu oamenii mei şi dumneata vei spune că sînt de acolo. Aşadar el pleacă mîine dimineaţă?
GAZETARUL: Pleacă. Nici n-a vrut să audă de program. Nu are nici un pic de mentalitate publicistică! Parcă n-ar fi trăit în Statele Unite!
APARICIO: Vreau ca în program să nu existe nici o referire la el.
GAZETARUL: Nici una? Dar asta îngroapă totul! Pe cuvînt, nu pricep!
APARICIO: Nu e nevoie să pricepi. De asta îţi şi dau treizeci de mii, pentru ca să faci ce-ţi spun, fără să cauţi să pricepi.
GAZETARUL: Dar dacă în emisiune nu se va povesti că mama lui v-a îngrijit cînd eraţi bolnav de malaria şi că de atunci dumneavoastră l-aţi protejat... şchioapătă totul! Închipuiţi-vă: el intrînd în faţa obiectivului, deschizîndu-şi braţele, căzînd la pieptul dumneavoastră! Şi cei din jur văzînd, plîng, în timp ce dumneavoastră rămîneţi strîns îmbrăţişaţi şi crainicul rosteşte: « Iată o imagine adevărată şi fidelă a solidarităţii noastre şi a spiritului nostru de democraţie!» V-aţi gîndit ce popularitate căpătaţi după asta la Rio? Şcolile de dans, fotbalul, mahalalele, intelectualii...
APARICIO: Regret, dar vei face cum spun eu. *(Se ridică, întinde mîna gazetarului, care i-o strînge.)*
GAZETARUL: Hai, călcaţi-vă pe inimă!
APARICIO *(pune mîna pe umărul gazetarului)*: Am să-ţi dau o dovadă de încredere: l-am expulzat din oraş pe doctorul Paulo. Pentru că a îmbrăţişat-o pe fiica mea şi ea l-a respins, evident.
GAZETARUL: Ce îndrăzneţ!
APARICIO: Acum pricepi? Mă dezgustă să apar alături de el. Îmi repugnă. Nu pot admite îndrăzneala acestui ingrat, care nu respectă căminul care l-a ocrotit! Te rog să păstrezi această taină. Dumneata eşti tînăr, nu ştii cît poate suferi un tată pentru fiica lui. Mă înţelegi, da?
GAZETARUL: Desigur. Dar s-a ratat emisiunea.
APARICIO *(strîngînd din nou mîna gazetarului)*: Îţi mulţumesc. Mă bizui pe dumneata, nu ca politician, ci ca bărbat. Mîine am să-ţi furnizez datele de care ai nevoie. Şi cecul. Vino aici dimineaţa. Noapte bună. *(Scutură mîna gazetarului, care se retrage prin stînga. Aparicio, după cîtva timp de nemişcare, trece la telefon, ridică receptorul.)* Comisariatul de poliţie, vă rog... Dă-mi-l pe sergentul Amaro... Amaro?... La telefon doctorul Faria... Ştiu, a cumpărat bilet pentru mîine dimineaţă... A fost să-l viziteze pe Portela?... Nu, simplu act de politeţe al unui negru bine crescut... Mulţumesc. Noapte bună. *(Închide telefonul. Deschide sertarul în care se află revolverul, îl închide imediat, cu energie. Se sprijină de fotoliul de lîngă masă, priveşte spre tavan, nemişcat. Cînd Paulo apare la uşa din stînga, planul doi, Aparicio nu se mişcă. Abia murmură, ca şi cum ar fi ghicit prezenţa celuilalt.)* Intră! *(Paulo intră.)* Aşază-te. *(Paulo se aşază.)* Te-am chemat aici, pentru că vreau să apelez la decenţa dumitale de bărbat. Nu vreau să mai discut cele ce s-au petrecut, dar îţi cer să faci la fel şi să nu mai pui piciorul în Campo-Belo. *(Paulo nu vorbeşte. De-abia îl priveşte. Aparicio îl priveşte fix în faţă.)* Ce spui? *(Paulo tace.)* Vorbeşte, Paulo!
PAULO: Nu am nimic de spus.
APARICIO: Atunci de ce ai răspuns la chemarea mea?
PAULO: Ca să aflu ce aveţi să-mi spuneţi.
APARICIO: Paulo, e un apel părintesc, care mă îndeamnă. Apelul unui părinte care suferă, al unui părinte care vede posibilitatea de a-şi îndruma unica fiică către un destin fericit, către o poziţie înaltă în societatea pe care o va frecventa...
PAULO: Sînteţi preocupat de cariera dumneavoastră, nu de destinul Laurei.
APARICIO: Nu spune prostii! *(Cu un alt ton, convingător.)* Paulo, e o rugăminte...
PAULO: O rugăminte pe care o faceţi celui pe care l-aţi numit negru nerușinat.
APARICIO: Te rog să mă ierţi. A fost un moment de iritare.
PAULO: Nu mă simt insultat. Dumneavoastră aţi spus exact ce aţi gîndit. Şi acum veţi auzi de la negrul nerușinat exact ceea ce gîndeşte: gîndeşte că dumneavoastră aţi înşelat populaţia acestui oraş sărac, obligînd-o la sacrificiul construirii unui stăvilar şi garantînd că aceasta va curma frigurile. De aceea vă temeţi de prezenţa mea.
APARICIO: Eu îţi vorbeam despre altceva, Paulo!
PAULO: V-am trimis din Statele Unite un studiu pentru canalizare şi proiecte pentru dezinfectarea care trebuia făcută. Era un proiect ieftin, simplu. Cu formula de insecticid pe care am trimis-o şi un serviciu permanent de desinfectare, s-ar fi stîrpit pentru totdeauna malaria şi la un preţ de o mie de ori mai mic decît stăvilarul dumneavoastră. Ce aţi făcut cu proiectul meu? Pesemne că l-aţi păstrat...
APARICIO *(o clipă de descumpănire şi neîncredere, fie în gazetar, fie în propria lui fiică)*: Am distrus proiectul.
PAULO: De ce?
APARICIO: Nu fii prost! Eşti medic, ca şi mine! Din ce trăim noi la Campo-Belo, din ce trăieşte spitalul, din ce trăiesc infirmierii, medicii, surorile? Din friguri. O dată stîrpită malaria, din ce ar mai trăi toţi aceştia? Vitele se cumpără aici ieftin pentru că malaria nu dă timp de tocmeală; diamantul e ieftin pentru că se schimbă şi pe chinină. Noi ştim cum să eliminăm frigurile dar ştim şi cum să le tratăm. Din asta trăim. E pîinea noastră! Dacă ai stăvili toate crimele din societate, din ce ar mai trăi poliţia? Din ce ar mai trăi judecătorii? Dacă ai lichida războaiele, din ce ar mai trăi armata? E nevoie să existe întotdeauna o anumită doză de malarie ca din ea să trăiască cei ce ştiu s-o trateze! *(O pauză.)* Haide, mai spune ceva!
PAULO: Şi negrul nerușinat sînt eu!
APARICIO: Fii realist, Paulo!
PAULO: Atunci, de ce un stăvilar?

Scanned with OKEN Scanner

APARICIO: Pentru a stîrpi frigurile în centrul orașului, pentru a crea bogății, pentru a valorifica terenuri... Oare existența acelui proiect prostesc al dumitale te-ai dus s-o dai în vileag astăzi doctorului Portela?

PAULO: Nu. N-am nici măcar o copie.

APARICIO: Și de asta ai trimis pe cineva să-l caute aici?

PAULO: Nu. Îmi cunosc bine proiectul. Cînd vreau, îl pot reface.

APARICIO: Atunci ce dracu' ai făcut la Portela?

PAULO: I-am dat procură, ca să vă dea în judecată pe dumneavoastră și prefectura.

APARICIO: Pentru că am construit barajul? *(Hohotește din plin.)*

PAULO: Pentru a revendica osemintele mamei mele.

APARICIO *(pe jumătate serios, pe jumătate amuzat)*: Pentru a revendica... *(Un nou hohot.)*

PAULO: Cer două milioane pierderi și daune morale.

APARICIO: Bravo! Iată că rămășițele Mariei de lîngă pod sînt prețuite la două milioane!

PAULO: Din nefericire legile nu stabilesc altă pedeapsă, decît despăgubirea. Dar aceasta o voi obține.

APARICIO: Să presupunem că vei cîștiga. Că vei primi două milioane pentru osemintele mamei dumitale. Ce vei face cu banii? Dacă vei intra în barul din piață și vei cere o bere, se va găsi cine să spună: « Uite-l cum bea din oasele maică-si! » Ce ai să faci cu banii ăștia blestemați, Paulo, cu banii din care nu vei putea avea nici un folos și nici o plăcere?

PAULO: Nu mă interesează banii. Dar cu începerea procesului, cu probele, cu audierea martorilor, cu toate acestea vă voi pune într-o postură pe care o meritați. Nu eu am să devin ridicol, acoperind cu bani rămășițele mamei mele, ci dumneavoastră veți fi cel care își va pierde prestigiul și aici în oraș și în întreg Statul, căci în cursul procesului se va dovedi că barajul dumneavoastră, făcut peste cimitir, a fost o afacere nerușinată, mai nerușinată decît negrul care vă vorbește.

APARICIO *(amuzîndu-se, dar începînd să șovăie)*: Ești nebun!

PAULO: Se poate, dar peste cîteva zile dumneavoastră nu veți mai putea fi candidat la deputăție. Va sosi o comunicare de la guvernator: « Anumite injoncțiuni politice mă silesc să nu pot dispune pentru moment de un loc pe listă... » Știți prea bine cum se procedează. Poate chiar fără nici o comunicare. Și dumneavoastră veți începe un du-te-vino între Campo-Belo și capitală, vorbind cu cine puteți, solicitînd audiențe, ocolit la reuniuni oficiale și chiar întîlniri întîmplătoare și pînă la urmă veți redeveni medicul sărac pe care l-a îngrijit de friguri maică-mea...

APARICIO *(deschide un sertar, scoate un plic)*: Iată proiectul dumitale. Îl poți folosi la proces! Mă îndoiesc! *(Împinge plicul în mîna lui Paulo, care-l pune în buzunar.)* Am să te strivesc, demonstrînd că vrei să storci două milioane de la populația din Campo-Belo, pentru că au dispărut oasele Mariei de sub pod! Vei fi și aici și oriunde omul care și-a vîndut oasele mamei! Vei fugi de aici gonit cu pietre de mulțime! Ia spune: vrei bani? Îți dau trei milioane ca să nu faci proces, trei milioane pe care să le rozi, cum s-au ros acele oase! Trei milioane, Paulo! Poți să-ți începi viața! Cu condiția ca niciodată să nu mai apari aici! Accepți?

PAULO: Ați și început să fiți înfricoșat, domnule doctor Faria.

APARICIO: Nu, dar vreau să evit plictiselile. Vreau să evit suferința fetei mele. Dumitale nu ți-e dragă? Atunci de ce vrei s-o faci să sufere?

PAULO: Sînteți gata să mi-o oferiți, domnule doctor Faria? Oasele mamei mele, în schimbul fetei dumneavoastră? Așa e?

APARICIO: Nu, Paulo. Fata mea, nu. Fata mea e în afara acestor lucruri. Nici ea n-ar accepta. Dacă ar accepta, aș ucide-o. Bani. Ți-am oferit bani. Spune-mi prețul.

PAULO: V-am mai spus că nu de bani am nevoie. Dacă voi cîștiga procesul, banii ar servi pentru a vă construi mausoleul. *(Îl fixează pe Aparicio.)*

APARICIO: Atunci ce vrei?

PAULO: Singurul lucru pe care l-am avut aici. Un loc de venerare a memoriei mamei mele. Un loc care să amintească de ea și celorlalți. O dovadă că nu a fost uitată.

APARICIO *(între ironie și răutate, cu brațele în aer)*: O statuie poate? *(Izbucnește în rîs.)*

PAULO: O statuie, de ce nu? Dumneavoastră nu aveți o statuie? De ce să n-aibe și ea? Chiar dacă ar costa cele trei milioane pe care mi le oferiți. Dar nu vreau asta!

APARICIO: Dacă mi-ai propune o reparație care să se păstreze între limitele bunului simț și dacă m-ai asigura de absoluta dumitale tăcere, aș accepta, te asigur.

PAULO *(după o pauză, arătînd piața)*: Vreau ca piața să poarte numele ei.

APARICIO *(căzînd din nori)*: Numele Maria da Ponte în piață?!

PAULO: De ce nu? Dumneavoastră nu aveți acolo o statuie? Ce vi se pare absurd în asta? N-a fost ea oare aceea care v-a salvat de friguri? Asta vreau: să faceți din mama mea o personalitate ilustră a orașului!

(Aparicio începe să rîdă, rîsul lui crește, îl scutură, pînă ce ajunge la un hohot uriaș. În plin hohot, Paulo vorbește.) De ce rîdeți? Pentru că nu mai aveți nevoie de ea, pentru că preferați să uitați că ea v-a scăpat viața, pentru că în loc de recunoștință vreți să ascundeți această rușine?

APARICIO *(rîde mai departe, devine brusc serios, îl privește dîrz pe Paulo și spune cu un gest definitiv)*: Imposibil!

PAULO: De ce să fie imposibil, dacă o canalie a dobîndit această poziție?

APARICIO *(cu toată energia)*: Paulo!

PAULO: O canalie, da! N-ați mai auzit asta niciodată de la un negru?

APARICIO *(spumegă, face o sforțare imensă pentru ca să poată vorbi, vorbele lui ies lent, mestecate, ca spuse cu dinții)*: Vrei să-ți spun pentru ce e imposibil? Vrei să auzi? Pentru că maică-ta a fost tîrfa acestui oraș! *(Pauză. Paulo e palid. Aparicio bate cu ambii pumni în masă.)* O tîrfă, auzi? Pe care o aveam toți! A fost tîrfa mea, îndrăgostită de un medic sărac! *(Paulo se repede la Aparicio; la primul gest Aparicio deschide sertarul, scoate revolverul și îl îndreaptă spre Paulo. Chipul lui Paulo își schimbă expresia, nu de teama revolverului, ci de rușinea care îl face să cadă în*

Scanned with OKEN Scanner

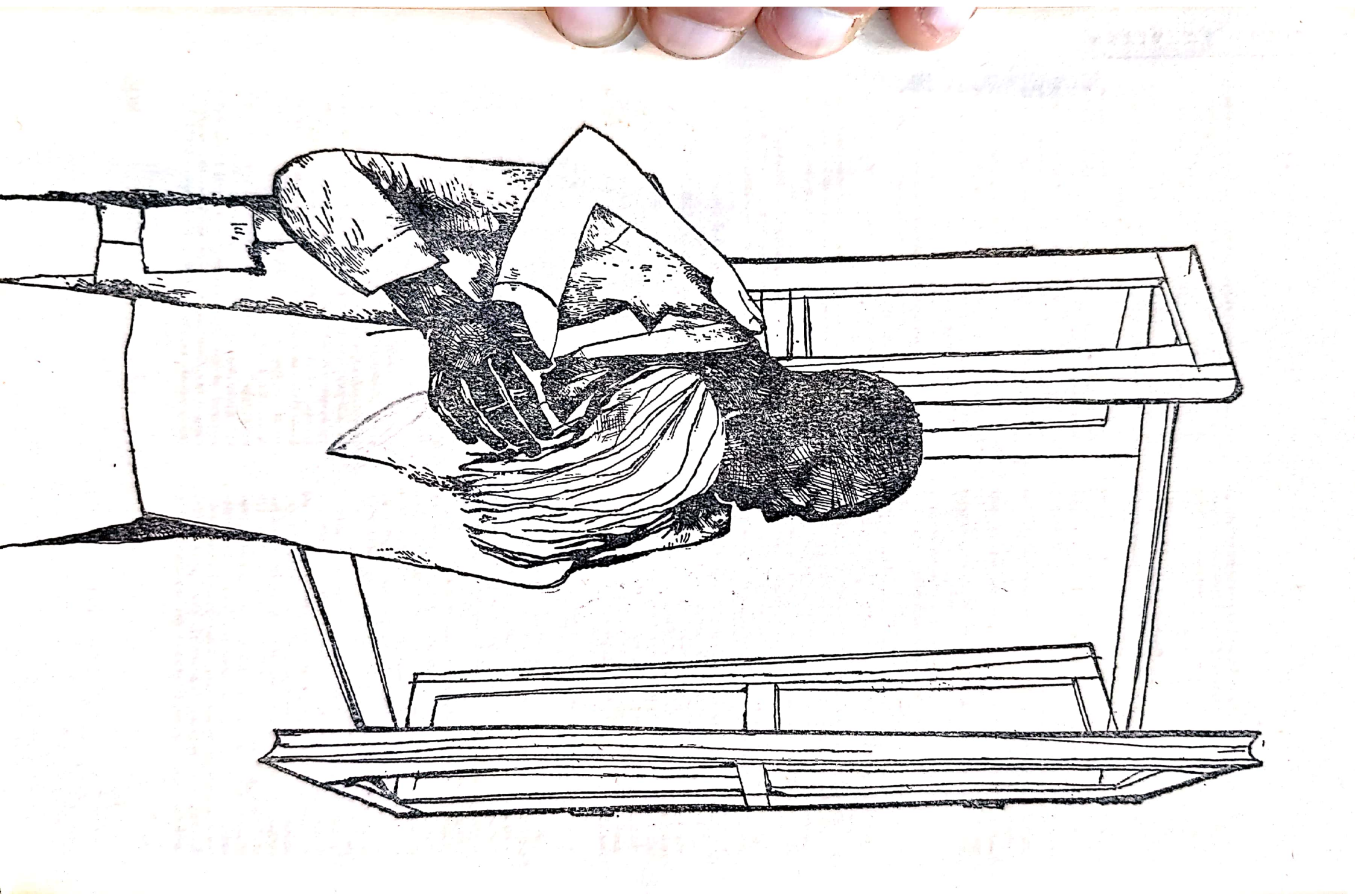

Scanned with OKEN Scanner

fotoliu. În aceeași clipă se aud instrumentele cîntăreților care se apropie. Intră prin stînga, în planul trei, se opresc în apropierea statuii, cîntînd. Paulo plînge cu capul în pumni și coatele pe masă.)
(Aparicio pune revolverul în buzunar.) Cînd termini de plîns, cară-te de aici. *(Iese prin dreapta, planul doi. Paulo plînge. Cîntăreții cîntă.)*

MANEZINHO: Dona, să citești răvașul.
Dorul meu în el e strîns bis
Și își află-n el sălașul
Plînsu-ntreg care l-am plîns. bis

Dona, mica mea scrisoare
N-o lăsa în lut să pice, bis
Că e-n ea tot oful care
Gura nu-ndrăznește-al zice. bis

AMÎNDOI: Ai, ai, ai, o, dona, spune
Spune-mi că știi alfabetul! bis
Toate semnele din lume
Le-nvățai, să-ți scriu biletul. bis

QUINCAS: Dona, să-l păstrezi, săracul.
Doar sub căpătîi, mereu, bis
El va îngîna tic-tacul
Care bate-n pieptul tău. bis

O, dona, să-l rupi mai bine
Și să-l risipești în vînt, bis
Să-afle lumea despre mine
Cum iubesc și mă frămînt! bis

În timp ce ei cîntă, Paulo își ridică capul, fuge pe ușa din stînga, afară. Cîntăreții continuă. Prin dreapta, planul întîi, intră Laura, căutînd pe cineva. Poartă rochia pe care i-a adus-o Paulo. Paulo apare din stînga, planul întîi. Tremură, e halucinat. Fuge spre Laura. Rămîn pe loc față în față amîndoi, privindu-se. Paulo își pune ambele mîini pe umerii ei și o atrage pre el. Paulo o sărută. Înlănțuiți, el plînge pe umerii ei.)

PAULO *(plîngînd cu gura pe umărul Laurei)*: N-ai cunoscut-o pe mama mea, Laura... Era atît de bună, atît de bună... Tuturor le era dragă, tuturor... Știi ce era ea, Laura? *(O sărută iar.)* Ți-e rușine cu mine? *(Mîinile lui alunecă pe trupul Laurei, dezgolindu-i umerii. O îmbrățișează mai puternic și o duce către copacul din dreapta. În planul doi, prin dreapta, intră Aparicio. Trece la telefon.)*

APARICIO *(la telefon)*: Comisariatul, vă rog... Sergentul Amaro? Aici doctorul Faria. Ascultă, doctorul Paulo mi-a furat niște documente... Arestează-l la ora plecării trenului. Fă-l să se împotrivească. Înfige-i un glonte. *(Pune din nou receptorul în furcă, rămîne gînditor, cu capul semeț.)*

PAULO: Mama mea era o sfîntă. Laura... de ce nu mă iubești? O sfîntă, ca și tine... *(O îmbrățișează, sărutînd-o.)* Mîine plec, Laura... *(Rugînd-o:)* Azi, numai azi... *(Murmură:)* Vino...

O duce prin dreapta. Cîntăreții continuă. S-a făcut tîrziu, tîrziu pentru toți, chiar și pentru dumneavoastră. Singura bucurie în Campo-Belo e în glasul greierilor și mai e încă o scurtă, trecătoare bucurie în brațele Laurei și a lui Paulo. Încolo, cum ați văzut, e doar suferință. Și e tîrziu. Închideți fereastra încet. Noapte bună, pe mîine dimineață.

ACTUL III

Acum, cînd redeschideți fereastra, e din nou zi. O zi senină și frumoasă, salutată de cîntecul întîrziat al unor cocoși și sărbătorită de rîndunele. Biserica în depărtare își convoacă cu glas de clopot credincioșii. Soarele se revarsă pe statuia lui Aparicio. Și pe el îl puteți vedea, în odaia lui, în picioare, cu mîinile la spate, privind în piață, contemplîndu-și propria imagine în marmură. Așezat pe un fotoliu, Gazetarul scrie, cu un bloc-notes în fața lui, pe o măsuță. E agitat, vorbește tare, din cînd în cînd se uită la dreapta, în speranța că va apare Laura.

APARICIO: Mlaștini... Mlaștini adînci, mișunînd de vietăți, un cuib de țînțari... Pînă acum orașul acesta a trăit cufundat în noroi... Cu toate bogățiile lui: vitele și diamantele. Muncitorii scormoneau pămîntul, ca să găsească diamante și culegeau doar frigurile...

GAZETARUL *(entuziasmat, refăcînd descrierea după notele luate)*: Începe filmul. Crainicul: «Iată Campo-Belo... Văzut așa nu pare de fel oraș cufundat în noroi, un oraș ale cărui bogății, vitele și diamantele, zac în noroi... Aici muncitorii scoteau moartea cu mîinile lor...» Mai departe?

APARICIO *(continuă)*: În fiecare zi trebuia să li se caute cadavrele în mlaștină, și trase la mal cu boii. *(Întorcîndu-se către gazetar:)* Cel mai bun teren diamantifer din regiune, cea mai bună pășune, și cu toate astea era un oraș de oameni săraci, de copii săraci, cu ochii în fundul capului și burțile umflate.

GAZETARUL: Am văzut acești copii! Triști, niște copii bătrîni... Să-i filmăm. Ce păcat că oamenii nu vor să vină pentru emisiune... Se putea face o defilare a acelor chipuri...

APARICIO: Îți găsesc eu cîțiva. De la școli.

GAZETARUL: A, nu! Aceia sînt îmbrăcați sărbătorește. Vreau să-i arăt așa cum sînt, zdrențăroși, desculți. Îi filmez! Cînd cei din Mahalaua Podului vor ști că doctorul Paulo nu vine, n-au să vină, nici ei. Mare păcat, domnule doctor Faria! S-ar părea că nu prea sînt mulțumiți de îmbunătățirile dumneavoastră...

APARICIO: Au să priceapă ei mai tîrziu ce foloase aduc. Dragul meu, problema democrației, e a face ca poporul să înțeleagă chestiuni de ordin tehnic, pentru care nu e de loc instruit.

GAZETARUL: E o problemă de educație! *(Șuierat de tren, care sosește. Aparicio se uită la ceas, zîmbește.)*

APARICIO: Nu-i chiar așa: dacă educi poporul prea mult, începe să aibe pretenții. Dacă îl îmbogățești, trece la partidul conservator. Singurul lucru important, e să-l faci să creadă că liderii lui îl conduc la fericire, tot așa cum cred că biserica îi conduce spre rai.

GAZETARUL: Dar înșelătoria asta înseamnă fascism, domnule doctor!

APARICIO *(contemplînd statuia)*: Fascism? Fleacuri! Asta înseamnă ordine și progres — cum scrie pe drapelul nostru.

Scanned with OKEN Scanner

GAZETARUL: O întrebare: nu existau fonduri la Stat pentru asanare?

APARICIO: Au slujit la rotunjirea averii familiei Portela și la alegerile lor.

GAZETARUL: Se zice că prima dumneavoastră alegere a fost făcută de ei.

APARICIO *(întorcîndu-se din nou către gazetar)*: Nu mi-e rușine s-o recunosc. Așa a fost. Dacă vrei poți introduce și asta în program. Era singura soluție de a ajunge prefect și de a-i combate. Dacă n-aș fi făcut-o, n-ar fi existat barajul, ar fi existat doar niște canale, care să dreneze mlaștinile proprietății lui Portela, să creeze noi terenuri diamantifere pentru neamul Portela! Boala era aici cronică, boala era familia Portela, care sugea poporul deopotrivă cu țînțarii!

GAZETARUL *(sfîrșind de notat)*: Asta e o maximă! Pot s-o utilizez? « Boala era familia Portela, care sugea poporul deopotrivă cu țînțarii!»

APARICIO: Utilizați-o! Sigur, ei pretind astăzi că sînt un ingrat, un trădător. Dar poporul știe că există un stăvilar și că el se află aici. Conștiința mea este liniștită datorită recunoștinței populare întruchipată de statuia din piață! Ai pus să se filmeze statuia, tinere?

GAZETARUL: Și statuia, și stăvilarul, și inaugurarea, totul! Teribil! Păcat că dumneavoastră ați aflat. Emisiunea merge mult mai bine cînd cel sărbătorit nu se așteaptă. Este mai mișcat.

APARICIO: Nu te teme. Îți promit că am să fiu foarte mișcat. *(Pe alt ton.)* Pe cuvîntul meu, cînd mi-am surprins fata cotrobăind prin sertare și ea mi-a spus că o face la cererea dumitale, am crezut că este opera lui Portela. *(Rîde.)*

GAZETARUL *(rîzînd și el)*: Credeați că am cîștigat pe fiica dumneavoastră pentru cauza lor? Chiar de aș fi făcut-o, n-ar fi existat nimic care să vă poată aduce vreun prejudiciu.

APARICIO: Evident! Viața mea e curată. Dau socoteală de tot ce am făcut. Trece și asta! *(Gazetarul notează.)* Și rezultatul e aici în oraș. Am terminat?

GAZETARUL: Da. Vedeți... *(Citește, imitînd crainicul.)* Aparicio a fost o apariție pentru Campo-Belo! Apariția binelui public! Fie ca în toată Brazilia să apară Aparicio, pentru ca Brazilia să apară mai strălucitoare! Cum vi se pare? *(Se ridică.)*

APARICIO: Ai talent, tinere! *(Îl bate pe umeri. Fluierat și zgomot de tren care pornește. Aparicio se oprește, ascultă.)*

GAZETARUL: Fiica dumneavoastră nu e acasă? Aș dori să-i prezint omagiile mele.

APARICIO: Am să-i transmit eu, lasă! Ne vom revedea la Rio în ziua emisiunii. *(Se duce la birou, scoate un carnet de cecuri, completează un cec.)* Iată cecul dumitale. *(Gazetarul se apropie să-l ia.)* Fii bun și semnează o chitanță.

GAZETARUL: Chitanță?

APARICIO: Nu-ți închipui cumva că-ți dau banii fără chitanță, tinere? Mai ales într-o astfel de situație? Scrie că ai primit de la mine treizeci de mii de cruzeros pentru interviul care ți l-am dat pentru televiziune, care va fi transmis în ziua cutare, postul cutare și așa mai departe. Nu te speria. Voi folosi chitanța numai dacă nu te vei purta cum trebuie.

GAZETARUL *(plin de demnitate)*: Și dacă nu mai vreau banii?

APARICIO: Tinere, lucrezi la un ziar susținut de guvern, și la un post de televiziune controlat de guvern. Ajunge un singur telefon ca să fii zvîrlit în stradă. *(Întinde cecul.)* Haide, chitanță.

GAZETARUL *(fără să se miște)*: Vă mulțumesc foarte mult. Nu vreau.

APARICIO: Nu vrei? *(Brusc, îl ia pe Gazetar de gît, îl sucește brutal și îl apleacă pe birou, țintuindu-l. Gazetarul geme neputincios.)* Haide o dată, fă chitanța! *(Gazetarul se smucește. Aparicio îl lovește cu pumnul pe degete. Un geamăt puternic. Cu aceeași mînă cu care l-a lovit, Aparicio ia stiloul și i-l pune între degete Gazetarului.)* Scrie! *(Gazetarul începe să scrie, încet, contorsionîndu-se de durere, cu brațul împins din spate. Cînd termină, Aparicio ia hîrtia, o privește și liberează pe Gazetar.)* Poftim cecul! Și acum, pleacă! Dacă încerci ceva împotriva mea, te strivesc! Pleacă!

Gazetarul iese pe ușă în stînga. Aparicio se plimbă dintr-o parte în cealaltă a camerei. Vrea să ia în mînă receptorul, renunță. Merge către ușa din dreapta, ca și cum ar vrea să cheme pe cineva, dar renunță și de astă dată. Pe ușa din stînga apare sergentul Amaro, aducîndu-i cu sila pe cei doi cîntăreți.

SERGENTUL: E voie?

APARICIO: Intră. *(Sergentul intră, înghiontind pe cei doi cîntăreți.)* Ce s-a întîmplat, Amaro?

SERGENTUL: Domnule prefect, ăștia doi au băut în cîrciuma lui Tiao...

APARICIO: Asta fac ei mereu. Pune-i la răcoare, pînă le trece damful. Nu trebuia să vii aici pentru asta.

SERGENTUL: Uitați-vă cu ce au plătit. *(Arată două bancnote de cinci sute, pe care le scoate din buzunar.)*

APARICIO: De unde ați șterpelit banii ăștia?

Tăcere încăpățînată din partea cîntăreților.

SERGENTUL: Spuneți domnului prefect. Nu vreți să vorbiți? Doctorul Paulo le-a dat banii.

MANEZINHO: Pentru ca să-i facem un serviciu, fără nici un gînd rău.

SERGENTUL: Ia spuneți ce serviciu! *(Cei doi cîntăreți tac.)* Domnule prefect, vă rog să mă iertați pentru lipsa de respect: le-a dat să ducă un bilet donei Laura.

APARICIO *(privindu-i pe fiecare din cei doi cîntăreți)*: Unde e biletul?

QUINCAS: Păi l-am și dat.

APARICIO: Ce scria în bilet?

MANEZINHO: Nu vă fie cu supărare dom' prefect, dar noi nu știm carte.

APARICIO: Pune-i în lanțuri. Ce ai făcut cu individul?

SERGENTUL *(pleacă capul, întunecat)*: Domnule prefect, omul n-a venit să ia trenul.

APARICIO *(cu un gest de ciudă)*: La hotel?

SERGENTUL: N-a dormit acolo.

APARICIO *(după o clipă de gîndire)*: La Portela acasă?

SERGENTUL: Miguilina are grijă să observe totul, acolo. N-a mai fost pe la ei. Am trimis să întrebe și în piață dacă l-au văzut și n-a trecut nici pe acolo.

APARICIO *(după o clipă de reflecție)*: Pune-i pe ăștia doi la popreală. Găsește-l pe individ.

SERGENTUL: Dacă-l întîlnesc, vai de mama lui!

Scanned with OKEN Scanner

APARICIO: Adu-mi-l mie. Viu. *(Sergentul îmbrînceşte pe cîntăreţi care ies înainte, pe uşa din stînga. Aparicio îşi pune revolverul la brîu. Vrea să iasă dar se întoarce şi strigă spre dreapta.)* Laura! *(O pauză, aşteptînd să vadă efectul primei chemări.)* Laura! *(Laura apare în uşa din dreapta, planul doi, se uită cu spaimă la Aparicio.)*

LAURA *(îngaimă)*: Bună ziua, tată.

APARICIO *(oprindu-se în faţa ei)*: Unde e Paulo?

LAURA: Nu ştiu.

APARICIO: Aseară ai primit un bilet de la el. *(Mişcare de spaimă la Laura.)* Ce-ţi scria?

LAURA *(după o clipă de nehotărîre)*: Îşi lua rămas bun.

APARICIO: Nu l-ai văzut?

LAURA: Nu.

APARICIO *(încet, încet, înainte să vorbească, expresia lui capătă căldură, sperînd prin aceasta a reuşi să-şi convingă fata să spună adevărul)*: Ascultă, fata mea... Îţi vorbeşte tatăl tău, singurul care-ţi doreşte binele... Crede-mă, tot, tot ce fac e pentru tine... Spune-mi, nu l-ai văzut?

LAURA *(după o tăcere, se hotărăşte)*: Tată, eu plec cu el.

APARICIO *(cu o expresie de furie şi durere)*: Ce nebunie mai e şi asta, fetiţo? *(Pe un alt ton, blînd.)* Pleci cu el? De lîngă mine, Laura? *(O altă idee îi vine, caută să priceapă.)* Ieri mi-ai spus că te-a îmbrăţişat cu forţa...

LAURA: Am mintit.

APARICIO: Dar de ce? De ce? *(Bate cu pumnii în masă.)* Eşti fata mea, Laura, a mea... De ce?

LAURA: E mai bine aşa, tată.

APARICIO: Mai bine decît viaţa pe care vreau să ţi-o ofer eu? Mai bine decît respectul tuturor? Mai bine decît poziţia la care te pot ridica eu?

LAURA: Cred că da.

APARICIO: Mai bine decît mine, Laura. E mai bine să-mi distrugi toate visele, e mai bine să mă faci de rîsul lumii, e mai bine să nimiceşti tot ce am făcut eu?

LAURA: Renumele dumitale n-are să fie atins. Eu voi dispare şi asta va fi totul.

APARICIO: Şi pentru cine crezi că am făurit acest renume? N-a fost oare totul doar pentru tine? Totul, şi apoi dragostea mea de părinte. *(Se apropie, vrea s-o atingă cu mîinile, ea se dă înapoi.)* Singura dragoste care-ţi aparţine, cea mai cinstită, căci doar pentru tine am trăit... *(Tremură, e gata să plîngă.)* Pentru tine, Laura, pentru tine, doar pentru tine, doar pentru tine... *(Întinde mîinile spre ea.)*

LAURA: Nu! *(Sună telefonul.)*

APARICIO *(ia receptorul, febril)*: Alo... Da, eu sînt. *(Ascultă un timp. Fizionomia lui se schimbă. Închide telefonul. Vorbeşte îngrijorat Laurei.)* Locuitorii mahalalei podului îl însoţesc pe Paulo spre stăvilar. Negrii, spălătoresele, coloniştii, căutătorii de diamante... *(O subită explozie de furie.)* Ştiai? M-ai trădat!

LAURA: Cum eram să te trădez? Tot ce vreau, e să plec cu el!

APARICIO *(trece la telefon)*: Alo, dă-mi comisariatul!... Sînt eu, prefectul. Puteţi deschide focul! *(Laura fuge să-i smulgă din mînă receptorul, el o îmbrînceşte şi închide telefonul.)*

LAURA *(printre lacrimi)*: De ce faci asta? De ce?

APARICIO: Scoate-ţi nebunia asta din cap, fata mea! Peste puţină vreme, ascultă-mă bine, peste foarte puţină vreme, el n-o să mai existe! Va fi mort, şi nebunia ta la fel, fata mea!

Laura fuge, căutînd să ajungă la uşa din stînga, dar Aparicio îi barează drumul, se luptă cu ea, şi o domină.

LAURA *(tremură convulsiv)*: Nu mă atinge, nu mă atinge... Lasă-mă să plec...

Se aud, departe, primele împuşcături. Ea are un nou impuls spre ieşire, dar Aparicio o împinge spre sofa. Alte împuşcături. Laura ridică capul, îngrozită, îşi pune apoi capul între mîini şi plînge convulsiv. Împuşcăturile se înteţesc. Aparicio se aşază lîngă ea, cît timp va vorbi, va căuta să-i mîngîie părul, dar Laura nu ascultă nimic din ce-i spune.

APARICIO: Aşa trebuie să se întîmple, fata mea... Nu poate fi altfel... Eşti nebună şi omul ăla a înnebunit... E nevoie să dispară, ca să scape, ca să ne scape pe noi toţi... *(Murmură mai curînd decît vorbeşte.)* Fata mea... Dragostea mea... Peste puţină vreme se va linişti totul, oraşul va redeveni paşnic... Oraşul ne aparţine, e al meu şi al tău... El ne va duce către un viitor mare pe noi doi, Laura... Laura, întinde-mi mîna, sărută-ţi tatăl... *(Ea nu se mişcă, el îi ia mîna. În depărtare începe să se audă, printre împuşcături, cîntecul celor doi cîntăreţi, e cupletul de la începutul piesei, dar într-un ton plîngăreţ, cu vocile îngreunate, pe jumătate ameţite. Aparicio ascultă, se înfurie.)* Lua-i-ar dracul de beţivi! *(Înfuriindu-se din ce în ce mai mult.)* Beţivani! Beţivani! *(Alte împuşcături.)* Porci negri afurisiţi! Iată de cine am avut grijă, pentru cine m-am trudit, pe cine am îngrijit, cui am ameliorat viaţa! Lor le trebuie malaria, boala! Împuţiţii! *(Urlînd spre stradă, ca şi cum cîntăreţii l-ar putea auzi.)* Tăceţi! Tăceţi! *(Laurei:)* Ani în şir am suportat bocetele astea, am înghiţit promiscuitatea asta, ca să ajung cineva, ca să-ţi pot oferi ţie ceva... Laura, Laura... Le-am dat stăvilarul... ca să nu mai ducă în fiecare zi tăvi cu candele pline cu ulei la cimitirul cel vechi... ca să nu mai inventeze tot felul de remedii prosteşti, leacuri şi doftoriceli băbeşti... Eu am făcut toate astea... eu! Şi pentru ce? Ca să-mi fure totul, ca să mi te fure pe tine, fata mea?... *(Împuşcăturile se repetă. Emoţionîndu-se.)* Nu, fată, nu... Noi sîntem altfel de oameni, sîntem ziditori de stăvilare, sîntem transformaţi în statui... Cum de nu pot ei pricepe nimic? Vor să trăiască mereu ca animalele şi să se poarte ca vitele? Ascultă, Laura... Ai să vezi. O să trăim o altă viaţă, noi doi... *(Se aşază lîngă ea, ca să-i argumenteze.)* Te văd sub umbrele colorate, sorbind dintr-o ceaşcă şi rîzînd fericită tatălui tău... Fata deputatului Faria... Fata ministrului Faria... Ca să ajung acolo, am nevoie de porcii ăştia... am nevoie de ei... Dar tu vei fi îmbrăcată în mătăsuri, cu pantofi de lac, înconjurată de muzică, de parfumuri... Şi eu voi rămîne lîngă tine... Întotdeauna... *(Claxoane de automobil la poartă. Aparicio se ridică brusc şi scoate revolverul, Laura se ridică. Gazetarul se precipită prin uşa din stînga.)* Ce căuţi aici?

GAZETARUL: Populaţia din mahalaua podului s-a răsculat.

APARICIO: Da, şi?

Scanned with OKEN Scanner

GAZETARUL: Am venit cu camioneta. Camioneta se întoarce la Rio.
APARICIO: Da, şi?
GAZETARUL: E la ordinele dumneavoastră.
APARICIO: Pentru ce?
GAZETARUL: Poate că vreţi să profitaţi...
APARICIO: Nu fii prost!
GAZETARUL: Poate că doriţi să vă expediaţi fiica de aici. Luptele se dau în preajma pieţii.
APARICIO: Cînd vor începe mitralierele, n-are să mai rămînă nici unul! *(Se uită la Laura, apoi la Gazetar.)* Aşteaptă! Vrei s-o duci la Rio?
GAZETARUL: Eu? *(Făcînd o mică încercare.)* Dacă n-aş rămîne aici pentru reportaj, m-ar socoti toţi un laş.
APARICIO: Nu fii prost! Vei fi salvatorul fetei prefectului! În cadrul emisiunii mele, nu vei fi doar redactor, ci şi unul din personaje, un erou! Eu am să spun asta! Haide!
GAZETARUL *(convins, încîntat)*: Dacă domnişoara ar vrea să meargă.
LAURA: Nu.
Rafale de mitralieră, departe. Toţi rămîn în suspensie. Explozie bruscă între rafale. Aparicio fuge la fereastră. Laura se ridică. Aparicio priveşte departe.
APARICIO *(în stînga; se întoarce, încet)*: Barajul meu... *(Apoi, în culmea furiei, fuge spre poarta din stînga.)*
LAURA: Nu te duce, pentru Dumnezeu!
APARICIO *(tremurînd)*: Distrug tot ce am făcut eu! *(Claxoane).*
GAZETARUL: Au să mă lase la pod. *(Privind-o pe Laura.)* Nu vreţi să mergeţi? *(Laura nu răspunde.)* Cu bine, domnule doctor. Cu bine, Laura. *(O priveşte, ea nu răspunde. Din nou claxoane. El iese pe uşa din stînga.)*
APARICIO: Trebuia să mergi cu el!
LAURA: Tată, lasă-mă pe mine să merg la baraj... Am să vorbesc cu Paulo, îi va potoli pe toţi... *Zgomot de camionetă care pleacă.*
APARICIO: Îţi închipui că am să accept ce-mi ceri?
LAURA: Vor vedea că au greşit...
APARICIO: Au greşit? Greşeala lor a fost să-l asculte pe nebunul acela! Am să merg eu, acolo, eu ştiu cum să le vorbesc, totdeauna am ştiut, mă vor asculta întotdeauna.
Dar Laura se agaţă de Aparicio şi înainte ca el să poată s-o împiedice, apare la uşa din stînga, planul doi, Sergentul, aducîndu-l pe Paulo cu mîinile legate la spate. Sergentul îl împinge la pămînt şi înainte ca Laura să-i poată sări în ajutor, Aparicio se află în picioare în faţa lui Paulo, care se zbate.
SERGENTUL: Iată-l pe simpaticu' nostru, domnule prefect. Aia de la pod au nimicit stăvilarul, dar acu dau îndărăt. Iau individu cu mine?
LAURA *(cu mîinile la gură)*: Nu!
APARICIO *(după ce se gîndeşte o clipă)*: Lasă-l aici. Întoarce-te la pod şi lichidează răzmeriţa. Spune să se tragă în plin.
Sergentul se retrage, încărcîndu-şi revolverul. Aparicio, care se află în faţa lui Paulo, îl priveşte cu ură cîteva clipe. Îl loveşte apoi cu piciorul de mai multe ori. Paulo se rostogoleşte pe jos, zvîrcolindu-se.
LAURA: Pentru Dumnezeu!
APARICIO: Nu mai sta lîngă el! *(Lui Paulo:)* Întoarce-ţi faţa spre mine! *(Paulo se smuceşte de jos şi ajunge lîngă sofa. Aparicio se îndreaptă spre Laura.)* Desleagă-l! *(Laura îl desleagă. Vrea să-i şteargă faţa acoperită de sînge şi sudoare, dar gestul ei cald îl înfurie pe Aparicio, care zbiară:)* Depărtează-te de el! *(O înghiontеşte, fără ca Paulo să poată reacţiona. Aparicio se postează în faţa lui Paulo.)* Ţi-am mai spus cine îţi era mama, nu-i aşa? Vrei să-i spun şi ei? *(Se întoarce spre Laura:)* Era tîrfa oraşului! Şi acum tot mai ţi-e drag? Mai ţi-e drag negrul ăsta, fiul unei putori? *(Împuşcăturile şi rafalele continuă. Aparicio îşi priveşte fata. Dar acum sînt doi duşmani, care se privesc faţă în faţă. Ea nu ştie ce să-i răspundă fiindcă l-a auzit vorbind, cum nu l-a mai auzit niciodată. De aceea răspunsul ei e mut, îşi întoarce privirile spre Paulo, înaintează, se apleacă spre capul lui căzut pe sofa. Răspunsul ei va fi un sărut pe fruntea lui Paulo, un sărut pe care Aparicio îl percepe încă înainte de a fi dat. Şi de aceea îl întrerupe cu un muget, ca o unică posibilitate de a opri naşterea acelui sărut.)* E fiul meu! Fiul meu, auzi! *(Scutură pe Laura de umeri. E îngrozit el însuşi de ceea ce a apucat să spună, dar o scutură ca s-o facă să înţeleagă.)* Fiul meu! Acum pricepi? Pricepi?
LAURA *(dîndu-se înapoi, încet, încet, simte oroarea acestei destăinuiri, acum cînd s-a dăruit lui Paulo, cu mîinile la buze, lasă să-i scape un geamăt)*: Nu!
APARICIO: Acum simţi şi tu ce simt eu? Ruşinea de a-i fi frate! Ruşinea mea!
LAURA *(un hohot de neîncredere şi groază)*: Nu... nu...
APARICIO: Nu te simţi ruşinată? Nu simţi tot ce mă copleşea? *(Lui Paulo:)* Şi tu, scîrnăvie, nu simţi nimic? *(Împuşcături afară.)*
PAULO *(gîfîind, nu poate s-o privească nici pe Laura, nici pe Aparicio. Buzele îi tremură, chipul îi e încordat)*: Omorîţi-mă... cum aţi vrut... Ca şi cum v-aş fi atacat eu... Aţi fi în legitimă apărare... Omorîţi-mă, pentru Dumnezeu... Omorîţi-mă, înainte să spun... N-am ştiut... Şi nu vreau să-mi fiţi...
APARICIO: Nu-mi spune tată! Ajunge să pleci de aici!
PAULO: Unicul cuvînt pe care nu l-am rostit niciodată... să vi-l spun dumneavoastră? Nu!... Nu, nu... Nici unul din noi n-ar mai putea trăi... Iartă-mă, Laura... Dacă ştiam... Te implor, ucide-mă... Omoară-mă... Să pot ascunde taina...
APARICIO: Voi păstra taina mereu. Şi Laura de asemenea. *(Împuşcăturile se apropie).*
LAURA *(începe o destăinuire)* Tată...
PAULO *(înţelege ce vrea ea să spună)*: Laura! Spune-i să mă ucidă!
LAURA: Tată, azi-noapte am fost a lui.
Aparicio nu ştie ce să spună. E năucit, priveşte la fiică-sa, îl priveşte lung pe Paulo.
PAULO: Acum omoară-mă...
APARICIO *(scoate revolverul de la centură, îl îndreaptă spre Paulo, care-l priveşte şi pe el şi pe Laura. Mîna lui Aparicio tremură, braţul îi cade)*: Am mînţit. *(Tremură convulsiv.)* Nu eşti fiul meu. Am mînţit. Mama ta nu mi-a fost niciodată amantă... M-a îngrijit, mă iubea... M-a îngrijit pentru că mă iubea. Dar eu n-am vrut-o. Mi-era

Scanned with OKEN Scanner

scîrba de ea. Scîrbă! Dar aveam nevoie de ea, fiindcă zăceam bolnav și ea mă îngrijea. Dormea jos pe pămînt și eu în pat. Doar într-o noapte a vrut să se culce lîngă mine și eu am îmbrîncit-o. *(Într-un urlet:)* Am minţit pentru că credeam că pot să vă împiedic să... pentru că nu știam că voi... pentru că astfel aș fi putut împiedica prăbușirea mea, pricepeți... Pentru că v-ați fi despărțit... *(Laurei:)* Ce vrei să-ți spun, că ești la fel cu Maria da Ponte?

Împușcăturile se apropie din ce în ce mai mult. Fe ușa din stînga, planul doi, intră din nou sergentul, cu hainele în dezordine, cu privire buimacă și chipiul pe ceafă.

SERGENTUL: Pătrund în piață.

APARICIO: Și oamenii dumitale ce fac?

SERGENTUL: Dau înapoi. Iar mulțimea înaintează! Uitați-vă! *(Sergentul indică piața, prin fereastră. Murmure confuze, strigăte, împușcături vin din piață. Aparicio se apropie. Două-trei frînghii sînt aruncate pe statuia lui Aparicio și trase cu violență. Patru-cinci oameni se urcă pe soclu și împing statuia în strigăte ritmate).*

APARICIO: Nu! *(Fuge, besmetic, urlînd:)* Nu!

SERGENTUL: Vreți să-i lăsați în grija mea?

APARICIO: Vino cu mine, sergent!

Iese cu sergentul pe ușa din stînga. Alte împușcături mai apropiate. Datorită frînghiilor și eforturilor oamenilor, statuia se clintește, se rostogolește de pe piedestal, dispare în spatele acestuia, cu un zgomot puternic, urmat de strigătele de victorie ale mulțimii.

LAURA *(întorcîndu-se spre Paulo)*: Salvează-l! Salvează-l! Numai tu poți să-i stăpînești. *(Cu eforturi, Paulo se îndreaptă, iese pe ușa din stînga, planul doi, pe urmele lui Aparicio. Alte împușcături. Laura tremură, cu mîinile pe piept și ochii plini de lacrimi. Se plimbă încoace și încolo, murmurînd printre hohote:)* Sfîntă Fecioară Maria... Sfîntă Fecioară...

În planul trei, stînga, apare Aparicio, suie în fugă pe practicabilul din planul trei. Se agață de piedestalul statuii. Suie și ajunge pe soclu. Respirația lui e gîfîitoare. Ochii îi ies din orbite. Alte împușcături.

APARICIO *(mulțimii nevăzute)*: Popor din Campo-Belo!... Acum putem spune lumii: « Sîntem născuți în Campo-Belo, oraș frumos și oraș curat». *(Laura, auzind vocea tatălui, fuge la fereastră. Se aude o împușcătură. Trupul lui Aparicio, care părea propria lui statuie, se înconvoaie).* Oraș frumos și oraș curat...

Aparicio moare. Laura își întoarce capul, îngrozită. Plînge în hohote. Afară se aud strigătele: « Victorie! Victorie! » Strigătele continuă în timp ce orchestra, invizibilă, reia imnul din actul întîi. Laura iese, ca o somnambulă, prin stînga. Trupul lui Aparicio e căzut peste soclu. Se aud strigătele mulțimii și orchestra. Paulo reapare prin stînga, planul întîi. Merge încet către dreapta. Se pregătește să plece. Merge greu. Laura apare pe urmele lui, vine în fugă. Ajunge lîngă el. Îi ia mîna, el se întoarce. Se privesc fără să-și vorbească. Dar prin stînga apare Sergentul cu revolverul în mînă, Paulo îl bravează, din față. Laura se întoarce.

SERGENTUL: Pregătește-te să mori, negru împuțit.

Laura îl îmbrățișează pe Paulo, protejîndu-l cu trupul ei.

LAURA: Trage, sergent!

SERGENTUL: Dă-te la o parte, micuțo... *(Paulo se întoarce, ocrotind-o pe Laura. În aceeași clipă intră cei doi cîntăreți cu instrumentele la piept. Unul din ei face un acord. Sergentul, fără să lase revolverul, își întoarce privirea, vede că sînt cîntăreții, și se întoarce din nou spre Paulo.)* Uite că au sosit și porcii văi! Ia zgîiți-vă bine, să vedeți cum se curăță un om! *(Îndreaptă din nou revolverul, ochește:)* Cîntați, cîntați, să suie la cer un suflet negru! *(Cei doi cîntăreți încep să cînte în surdină. Paulo o domină pe Laura, acoperind-o cu trupul lui.)*

SERGENTUL *(țipă)*: Cîntați, voi, cîntați, că au să-i zboare creierii ăstuia!

Dar primul cîntăreț ridică brațul de pe violoncel și din spate apare o carabină, ține violoncelul ridicat ca o bardă, îndreaptă carabina către sergent, degetele primului cîntăreț fug pe coarde, le părăsesc, ajung la trăgaciul revoiverului. Glonțul pornește. Sergentul se clatină, cade.

MANEZINHO: Fugi, Paulo, pui de negru, fugi!

Paulo o ia de mînă pe Laura, o trage, și amîndoi ies prin dreapta.

AMÎNDOI CÎNTĂREȚII *(cîntînd)*:

Campo Belo, Campo-Belo
Podișor pierdut în lume
Fărîmiță de pămînt
Roasă de-al malariei vînt
Nepăsarea greu te sapă
Nedreptățile te îngroapă. bis
Da'-ntr-o zi toți vîrcolacii bis
Se vor duce la toți dracii.
Raze chinu-îl vor goni
Cînd va fi această zi

Acum nu mai aveți nimic de văzut la Campo-Belo. Vă rog închideți fereastra. Porniți pe stradă. Trenul vă așteaptă. Dor mai înainte... poate veți zări din nou, de la fereastra trenului, personajele acestei povestiri. Trenul e gata de plecare. Bateți din palme. Apar Gazetarul, șeful departamental al agriculturii, sergentul Amaro, ca să vă mulțumească pentru aplauze. Aplaudați mai departe. Cîntăreții vor cînta...

Apare pe estradă prefectul Aparicio de Faria, reînviat de către aplauzele pe care le-a apreciat atît de mult în viață. Aplaudați. Cîntăreții cîntă din ce în ce mai iute, ca trenul, versurile acestea:

CÎNTĂREȚII: Pe vîntul cu labe de lînă,
Pe norii ce-n roate se mînă,
Spre ziua ce-n zare se-ngînă,
Fugi, pui de negru, Paulo!

Și acum va intra triumfătoare — triumfătoare e un adjectiv pe care-l utilizez prima oară — orchestra « Euterpe» din Campo-Belo. Continuați să aplaudați. Cîntăreții vor răspunde aplauzelor dumneavoastră...

CÎNTĂREȚII: Din spaimele vieții în care
E omul tot singur sub soare,
Spre calda iubirii chemare.
Fugi, pui de negru, Paulo!

Și acum iată-i și pe Laura și Paulo! Bateți din palme, bateți din palme! Trenulețul din Campo-Belo va fluiera, porniți iute, orchestra va cînta, clopotele vor bate și dumneavoastră veți fi din ce în ce mai departe, ducînd o amintire — poate, cine știe — despre drama mea, despre drama lor. Drum bun!

Ilustrații de N. ȘERBAN

Scanned with OKEN Scanner

FRANÇOISE SAGAN

În 1954 Bonjour tristesse, romanul unei tinere necunoscute, care abia părăsise băncile liceului, a impus opiniei publice franceze, iar mai tîrziu a consacrat printr-un larg succes și peste hotare, numele unei noi scriitoare franceze : Françoise Sagan. Gloria ei rapidă și răsunătoare a avut aspectul comercial al unei mode și al unei vedete lansate de editor, dar în același timp a devenit foarte curînd « fenomenul Sagan » — adică exemplul pozitiv al unei scriitoare-adolescente.

Referindu-se la debutul ei, sprijinit de o reclamă comercială bine pregătită de editori și gazetari, Françoise Sagan preciza într-un interviu publicat anul trecut în Les lettres françaises că ea consideră totuși succesul său literar un lucru foarte serios, mai ales că romanul reprezintă genul căruia dorește să i se dedice în mod predilect. Activitatea ei a demonstrat de altfel că ne aflăm în fața unei scriitoare adevărate, care își iubește meseria și care oferă o pildă pentru generația ei.

Romanele Un certain sourire (*Un anume surîs — 1956*), Dans un mois dans un an (*Peste o lună, peste un an — 1957*), Aimez-vous Brahms? . . . (*Vă place Brahms? . . . — 1959*), Les merveilleux nuages (*Minunații nori — apărut la sfîrșitul anului 1961*),

Scanned with OKEN Scanner

două piese de teatru, Chateau en Suède *(Castel în Suedia)* și Les violons aussi *(Și viorile)* constituie la un loc o producție literară bogată, care face posibilă o discuție în jurul numelui lui Françoise Sagan ca în jurul unei scriitoare cu un profil distinct.

Françoise Sagan este o apariție literară caracteristică pentru declinul moral al societății franceze pe care deși nu-l explică, îl oglindește adeseori foarte veridic în operele sale. Referindu-se la asemenea manifestări literare, criticul sovietic I. Anisimov afirmă pe bună dreptate că astăzi: « Realismul critic deține un rol foarte important în literatura contemporană a lumii capitaliste... Deseori, spune el, o lucrare veridică este mult mai cutezătoare și mai consecventă în această privință, decît intențiile autorului însuși. » În acest sens se poate spune că operele lui Françoise Sagan oglindesc fenomene morale și sociale caracteristice societății capitaliste intrate în declin, în pofida faptului că scriitoarea nu a făcut niciodată asemenea profesii de credință.

Universul epic al prozei sale este un mic infern al viciilor în care oamenii sînt modeste vietăți lirice, bolnave de viduri interioare, suferind de singurătate și de lucidități amare. De la sentimentul de tristețe care o copleșea pe Cécile în zorii zilelor de vară, cînd zgomotele trăsurilor se auzeau înfundat pe străzile Parisului (Bonjour tristesse) pînă la« marea plictiseală » peste care plutește fiorul enigmatic al dragostei (Un certain sourire) sau tremurul de nervozitate și tristețe, încercat de Josée (Les merveilleux nuages), care în fața disertațiilor lirice despre iubire ale lui Alan « asculta cum se instalează vidul în sufletul ei », se conturează în fond aceleași zone macerate ale conștiinței individului izolat și înstrăinat din societatea capitalistă, pe care scriitoarea se străduiește să le sondeze cît mai profund.

Peste fundalul deprimant al romanelor sale, exprimînd dezolarea și dezorientarea unei anumite părți a intelectualității în fața haosului lumii capitaliste, Françoise Sagan brodează pasiuni carnale convertite uneori în strigăte lirice de iubire; în ultimă instanță evadarea personajelor din singurătatea lor apăsătoare, salvarea lor momentană se înfăptuiește prin iubire. Ele recad însă inevitabil, după desfacerea cuplurilor amoroase, în aceeași existență lipsită de orizont.

Într-un mediu social lipsit de preocupări înalte și generoase, în care personajele străbat traiectoriile bătătorite și înguste ale unei vieți parazitare, se naște ideea iscusit conturată de scriitoare că iubirea este singura manifestare autentică, umană, înălțătoare

Scanned with OKEN Scanner

care face să vibreze inima acestei lumi bolnave. Dar Françoise Sagan ridică personajele sale în zona eterată a iubirilor pure, pentru a le prăbuși apoi imediat în infernul întunecat al patimilor. Într-un mediu de oameni sceptici, dezabuzați, lipsiți de orice ideal, iubirea se veștejește, nu poate rezista.

Granița dintre aventură și iubire este de altfel foarte greu de delimitat în romanele lui Françoise Sagan în sensul că niciodată nu se poate spune cu exactitate unde începe iubirea adevărată, vibrantă și unde sfîrșește aventura. Dominique, studenta sceptică și ușuratică din cartierul latin, care-și petrece viața între cele cîteva cărți noi, discurile de muzică de jazz și paharele numeroase de wisky consumate prin baruri (Dans un mois dans un an) se avîntă lucidă în aventura cu unchiul lui Bertrand, fără presimțirea că mai tîrziu va dori s-o convertească într-o iubire calmă și fericită. Și cînd ruptura definitivă se produce inevitabil, această reprezentantă a unei generații deziluzionate, lipsită de idealuri, se redresează repede. «Sînt și eu o femeie care a iubit un bărbat... Aceasta este în fond o istorie foarte simplă», — spune Dominique.

Paule, eroina din Aimez-vous Brahmas?... este după părerea noastră cel mai izbutit personaj din galeria de femei ale scriitoarei franceze. Dacă în celelalte romane ale sale, Françoise Sagan se dovedise o fină analistă a crizelor de conștiință trăite de generația tînără, minată de scepticism, încercînd să facă din erotism singura preocupare a vieții și rămînînd mereu nemulțumită de vidul sufletesc pe care nu reușește să-l umple, în Aimez-vous Brahms?... ea conturează criza unei generații mai vîrstnice. Paule trăiește drama femeii de patruzeci de ani care lîncezește într-o legătură cvasi-maritală fără să reușească nici să rupă cercul de obișnuință și de căldură al unei pasiuni domolite, cu timpul, nici să refacă, pe alte baze, raporturile ei cu Roger; o clipă i se oferă posibilitatea de a trăi o iubire deplină, pură, exaltată. Simon, mult mai tînăr decît ea, reușește să o zmulgă pentru un timp din situația ei de femeie care tolerează micile aventuri ale bărbatului fără să facă din asta o dramă dar în același timp pătrunsă de umilință și de singurătatea care o înconjoară. Paule, temătoare, speriată și de dezinteresul agresiv al lui Simon, un adevărat erou saganian, pentru tot ceea ce nu este dragoste, obosită și incapabilă să-și refacă existența, se întoarce la Roger, la vechea ei viață. Françoise Sagan nu face din Roger un monstru de egoism masculin, cum se întîmplă de obicei în literatura feminină. El nu este decît un reprezentant tipic al unui mediu social în care erotismul, aventura, iubireo

Scanned with OKEN Scanner

venală, se amestecă în mod firesc cu sentimentele adevărate; Paule, este ea însăși victima acestei optici asupra dragostei și deși un moment tentată să regăsească sensul pur și înălțător al iubirii, recade, din neputință, în vechiul făgaș: obișnuința, sentimentul unei comunități de generație, vechea pasiune, o readuc, cuminte, alături de Roger.

Iscusită analistă a spiritului feminin, Françoise Sagan se impune cititorului ca o valoroasă reprezentantă a literaturii psihologiste, fără să cadă în aberațiile preconizate de curentul « nouvelle vague » sau empiric practicată de formele cele mai joase pe care le ia romanul burghez contemporan.

O faună bogată de paraziți, formată din aventurieri bogați, oameni de litere și artă, încremeniți în aceeași atitudine convențională de frondă, care a fost foarte exact definită ca o revoltă în genunchi, femei dezaxate, un tineret snob și depravat, constituie lumea care populează universul romanelor lui Françoise Sagan; ducîndu-și existența larvară în stațiuni balneare, hoteluri și barur de noapte, personajele lui Françoise Sagan poartă peste tot cu ele stigmatul unei lumi agonizante, condamnate la pieire inevitabilă. Realismul scriitoarei îi aduce pe toți la adevărata lor valoare. Învăluit într-un lirism pătrunzător, transmis printr-un stil de o deosebită exactitate, tragismul tinerei generații franceze, descumpănită și lipsită de înalte idealuri, maturizată înainte de vreme, se desprinde din fiecare « fapt divers » relatat de scriitoare. Aceasta este și una din cauzele succesului romanelor lui Françoise Sagan în țările capitaliste, unde sînt citite de o generație lucidă și deziluzionată care-și regăsește în ele propriile frămîntări; aici trebuie căutat secretul « saganismului » care face parte integrantă din această lume bolnavă, pe care scriitoarea nu o condamnă, dar o înfățișează cu fidelitatea permisă de unghiul de viață din care o privește. Oprindu-se la jumătatea drumului, nedetașîndu-se suficient de lumea pe care o descrie pentru a proiecta asupra ei o lumină critică puternică, Françoise Sagan rămîne totuși prizoniera unor problematici minore; dezinteresul ei față de cauzele sociale ale răului, dă literaturii sale o oarecare doză de frivolitate, de care nu se poate dezbăra atît timp cît realismul psihologic nu se întemeiază pe o analiză socială profundă și exactă.

ROMUL MUNTEANU

Scanned with OKEN Scanner

VĂ PLACE BRAHMS?

de FRANÇOISE SAGAN

PAULA își contempla fața în oglindă și îi cerceta înfrîngerile adunate în treizeci și nouă de ani, una cîte una; nu cu groază sau cu acreala obișnuită în asemenea cazuri ci cu o liniște aproape indiferentă. Ca și cum pielea caldă pe care o întindea uneori cu două degete, pentru a sublinia o zbîrcitură sau a scoate în evidență o umbră, ar fi aparținut altcuiva, unei alte Paule, obsedată de frumusețea ei, și care se hotăra cu greu să treacă de la stadiul de tînără femeie la cel de femeie încă tînără: o femeie în care abia se regăsea. Se așezase în fața oglinzii ca să omoare timpul și — ideea o făcu să zîmbească— descoperea că de fapt timpul o omora pe ea, puțin cîte puțin, încet, schimbînd o înfățișare despre care știa că fusese iubită.

Roger trebuia să vină la nouă; era șapte. Avea deci tot timpul; tot timpul să se lungească pe pat și să stea cu ochii închiși fără să se gîndească la nimic. Să se destindă. Să se relaxeze. Dar la ce se gîndea oare în timpul zilei, ce putea fi atît de pasionant și de obositor, încît să fie nevoită să se odihnească seara? Un fel de indolență neliniștită o mîna dintr-o cameră într-alta, de la o fereastră la alta. O recunoștea. Era aceea a copilăriei în zilele de ploaie.

Intră în camera de baie, se aplecă peste cadă și își muie degetele în apă, gest care îi trezi brusc o amintire... Trecuseră aproape cincisprezece ani de atunci... Era a doua vacanță pe care o petrecea cu Marc, și totuși, Paula avea încă de pe atunci sentimentul că viața lor comună nu va dura. Se afla pe yola lui Marc, pînza se zbătea în vînt ca o inimă nesigură și ea avea douăzeci și cinci de ani. Deodată se simțise năpădită de fericire, împăcîndu-se cu viața ei, acceptînd lumea așa cum era și înțelegînd într-o clipă că totul e bine. Ca să-și ascundă fața se aplecase peste marginea yolei, încercînd să-și moaie degetele în apa care-i fugea de sub mînă. Bărcuța se aplecase într-o parte. Marc îi aruncase una din acele priviri inexpresive care-l caracterizau, și deodată, în sufletul ei ironia luă locul fericirii. Bineînțeles că după aceea, mai fusese fericită și altădată, cu alții sau prin alții, dar niciodată atît de total, de unic. Și amintirea aceasta semăna în cele din urmă cu amintirea unei făgăduieli nerespectate.

*

Roger va veni și ea îi va explica, va încerca să-i explice totul. Și el va spune: « Da, sigur » cu satisfacția cu care descoperea de fiecare dată cîte o înșelăciune a vieții, cu acel entuziasm real de a comenta absurditatea existenței

Scanned with OKEN Scanner

și încăpățînarea lor de a o prelungi. Numai că toate astea, se compensau la el cu o vitalitate neobosită, cu pofte puternice, și în fond, cu o mare mulțumire de a trăi, care nu se oprea decît o dată cu somnul. Atunci, adormea numaidecît, cu mîna pe inimă, tot atît de atent față de viața lui, ca și în clipele în care era treaz. Nu, nu va putea să-i explice că e obosită, că nu mai poate îndura această libertate care se stabilise între ei ca o lege, dar de care profita numai el, și care pentru Paula însemna doar singurătate; nu va putea să-i spună că erau clipe în care se simțea ca una din acele femele aprige și posesive pe care el le ura. Deodată, apartamentul ei pustiu i se păru urît și inutil.

Roger sună la nouă. Deschizîndu-i și văzîndu-l în fața ușii, zîmbitor și cam masiv, Paula își spuse cu resemnare că asta îi e soarta și că îl iubește. O luă în brațe.

— Ce frumos ești îmbrăcată... Mi-a fost urît fără tine. Ești singură?

— Da. Intră.

« Ești singură...? » Ce ar fi făcut dacă i-ar fi spus: « Nu, ai picat prost! » Dar în șase ani nu i-o spusese niciodată. Cu toate că el se tot scuza și o tot întreba dacă o deranjează, cu o ipocrizie care o supăra mult mai mult decît nestatornicia lui. Nici măcar nu-i trecea prin minte că ar putea fi singură și nenorocită din pricina lui. Paula îi zîmbi. Roger destupă o sticlă, umplu două pahare și se așeză.

— Vino lîngă mine, Paula. Unde vrei să luăm masa?

Se așeză lîngă el. Părea obosit. Roger îi luă mîna, i-o strînse.

— Mă zbat în complicații — spuse el .— Afacerile sînt stupide, oamenii proști și lipsiți de vlagă. Ah, bine trebuie să fie să trăiești la țară...

Paula începu să rîdă.

— Ți-ar fi dor de Quai de Bercy, de depozitele și camioanele tale... de nopțile Parisului...

Ultima frază îl făcu să zîmbească. Se întinse pe canapea. Paula nu se întoarse. Privea mîna pe care Roger o lăsase peste a ei, o mînă mare, deschisă. Cunoștea totul la el, totul îi era familiar: părul aspru, plantat jos pe frunte, expresia exactă a ochilor lui albaștri, puțin bulbucați, cuta din dreptul gurii. Îl știa pe de rost.

— Apropo, — spuse Roger — apropo de nopțile mele de nebunie. Acum cîteva seri m-au agățat niște polițiști. Ca pe un puști. Mă bătusem cu un tip. Îți închipui... la vîrsta mea! Om de peste patruzeci de ani!... Să ajung la poliție!

— De ce te-ai bătut?

— Nu mai țin minte. Dar pe cetățean, l-am aranjat!

Sări în sus, ca și cum amintirea acestei demonstrații de forță l-ar fi reanimat.

— Știu unde mergem. La Piemontais. Și pe urmă mergem să dansăm. Dacă vrei să admiți că eu dansez...

— Tu? Tu te plimbi, nu dansezi.

— Părerea generală e alta!

— Vorbești de nenorocitele pe care le dai gata? spuse Paula. Asta-i altceva.

Începură să rîdă. Micile lui aventuri erau pentru ei un excelent pretext de glume. Înainte de a pune mîna pe rampă, Paula se sprijini puțin de perete. Se simțea fără curaj.

În mașina lui Roger, deschise radioul cu o mînă distrată. O clipă zări în lumina palidă a tabloului de bord propria ei mînă, lungă și îngrijită. Vinele

Scanned with OKEN Scanner

se întindeau, urcînd de-a lungul degetelor și amestecîndu-se într-un desen dezordonat. « Parcă ar fi imaginea vieții mele » se gîndi, apoi își spuse că această imagine e falsă. Avea o meserie care-i plăcea, un trecut fără regrete, prieteni buni. Și o legătură durabilă. Se întoarse către Roger.

— Oare de cîte ori am mai făcut gestul ăsta: să deschid radioul mașinii cînd ieșim să luăm masa în oraș ?

— Nu știu.

Roger îi aruncă o privire piezișe. Cu tot timpul care trecuse și certitudinea pe care o avea în ce privește dragostea Paulei, era veșnic la pîndă, uimitor de sensibil la susceptibilitățile ei. Ca în primele zile. Paula înghiți un « ți-amintești » și hotărî să se ferească în seara aceea de sentimentalismul ei.

— Ți se pare învechit ?

— Nu. Eu mă simt uneori învechită.

Întinse mîna spre ea. Paula o luă și o păstră în mîinile ei. Roger conducea repede. Străzile cunoscute se precipitau sub roțile mașinii. Parisul lucea sub ploaia de toamnă. Roger începu să rîdă.

— Mă întreb de ce conduc atît de repede. Mă tem că vreau să fac pe tinerelul.

Nu-i răspunse. De cînd îl cunoștea făcea mereu pe tinerelul ; era « tinerelul ». Dar i-o mărturisea abia de curînd și tocmai mărturisirea asta o speria. Îi era din ce în ce mai teamă că înțelegerea și afecțiunea de care dădea dovadă ar putea s-o facă să alunece pe nesimțite spre rolul de confidentă, care nu-i convenea. Roger era viața ei. Dar el uita asta. Și Paula îl ajuta să uite cu o onorabilă pudoare.

Mîncară în liniște, vorbind de necazurile comune tuturor întreprinderilor de transport ca cea a lui Roger, apoi Paula îi povesti două sau trei întîmplări amuzante în legătură cu magazinele pe care le decora. O clientă de la Fath [1] vroia neapărat s-o convingă să se ocupe de apartamentul ei. O americană, destul de bogată.

— Van den Besh ? întrebă Roger. Parcă-mi spune ceva... A, da...

Paula ridică din sprîncene. Roger avea aerul acela săităreț pe care i-l dădea un anumit soi de amintiri.

— Am cunoscut-o pe vremuri... Înainte de război... Era veșnic la Florence [2].

— De atunci, s-a măritat, a divorțat, și așa mai departe...

— Da, da — spuse Roger visător — o chema...

— Pronumele ei mi-e perfect indiferent — spuse Paula enervată. Avea poftă să-i înfigă furculița în palmă. — Cred că are ceva bani și nici un pic de gust — continuă ea. Exact ce-mi trebuie ca să-mi cîștig existența.

— Cam cîți ani o fi avînd acum ?

— Vreo șaizeci, — spuse ea cu răceală, dar văzînd expresia lui, începu să rîdă.

Roger se aplecă peste masă, fixînd-o.

— Ești îngrozitoare. Vrei cu tot dinadinsul să mă descurajezi. Dar eu tot te iubesc. Deși n-ar trebui.

Îi plăcea să pozeze în victimă. Paula oftă.

— În orice caz mîine mă duc s-o văd. Stă pe Avenue Kléber. Am o nevoie aproape îngrijorătoare de bani. De altfel și tu — adăugă ea repede, văzînd că Roger ridică mîna să protesteze.

---

[1] O mare casă de mode la Paris. (N. T.)
[2] Un local de noapte. (N. T.)

— Să schimbăm subiectul, spuse el. Hai să dansăm.

La bar se aşezară la o măsuţă, departe de ringul de dans şi priviră în tăcere siluetele care treceau pe lîngă ei. Paula ţinea mîna pe mîna lui Roger. Se simţea în perfecă siguranţă şi perfect obişnuită cu el. N-ar putea să mai facă niciodată efortul de a cunoaşte pe altcineva şi această certitudine îi dădea o fericire puţin tristă. Dansară. O ţinea strîns traversînd ringul de la un capăt la altul, neţinînd seama de nici un ritm. Avea un aer total mulţumit de el. Şi Paula era foarte fericită.

Mai tîrziu o conduse acasă cu maşina, şi în faţa porţii coborî şi o luă în braţe.

— Te las să dormi. Pe mîine, draga mea.

O sărută uşor şi plecă. Paula îi făcu un semn de rămas bun. O lăsa din ce în ce mai des să doarmă. Apartamentul i se părea gol, şi înainte de a se băga în pat, Paula îşi aşeză lucrurile la loc cu grije. Avea ochii plini de lacrimi. Era singură în noaptea asta. Din nou singură. Şi viaţa îi apăru ca o lungă înşiruire de nopţi pustii, petrecute între cearşafuri netede, neşifonate, într-o linişte mohorîtă, ca la o lungă boală. În pat, întinse instinctiv braţul de parcă ar fi avut lîngă ea o coapsă caldă, şi respiră încet, parcă ar fi vrut să păzească somnul cuiva. Un bărbat sau un copil. O fiinţă care să aibă nevoie de ea, de căldura ei, ca să doarmă şi să se trezească. Dar nimeni nu avea nevoie de ea cu adevărat. Poate Roger. Din cînd în cînd . . . Dar nu cu adevărat. Nu în felul acela, fiziologic, lipsit de pasiune pe care îl simţise ea uneori. Şi Paula îşi rumega încet, amar, singurătatea.

Roger lăsă maşina în faţa casei, şi o porni pe jos. Respira adînc, grăbind puţin cîte puţin pasul. Se simţea bine. Se simţea bine ori de cîte ori o vedea pe Paula. N-o iubea decît pe ea. Dar în seara asta, cînd se despărţiseră, o simţise tristă şi nu ştiuse ce să-i spună. Îşi dădu seama că Paula îi cerea ceva, nelămurit. Ceva, pe care el nu i-l putea da, pe care nu fusese niciodată în stare să-l dea nimănui. Ar fi trebuit, fără îndoială, să rămînă să facă dragoste cu ea. E totuşi cel mai bun mijloc de a-i da unei femei o certitudine. Numai că el avea chef să umble pe străzi, să se plimbe. Simţise nevoia să audă zgomotul paşilor lui pe trotuar, să privească oraşul ăsta pe care-l cunoştea atît de bine şi să profite poate, cine ştie, de prilejul unei aventuri în noapte. Se îndreptă către luminile din capătul cheiului.

Capitolul II

Paula se trezi cu dureri în oase. Întîrziase. Plecă în grabă. Înainte de a se duce la birou, trebuia să treacă pe la americancă. La ora zece era în Avenue Kléber, şi intra într-un salon pe jumătate gol. Gazda nu se trezise încă, aşa că se fardă liniştită în faţa oglinzii. Pe Simon îl văzu venind, prin oglindă. Purta un halat prea mare, era ciufulit şi neobişnuit de frumos. « Nu e genul meu » se gîndi Paula, fără să se întoarcă şi o clipă îşi zîmbi. Era foarte subţire, foarte brun, cu ochi de culoare deschisă şi puţin prea delicat.

La început nu o văzu şi se îndreptă spre fereastră, fredonînd, dar auzind-o tuşind se întoarse cu un aer vinovat. Paula îşi spuse că tînărul trebuie să fie ultima fantezie a doamnei Van den Besh.

— Vă rog să mă iertaţi, dar nu v-am văzut. Numele meu e Simon Van den Besh.

— Mama dumitale m-a rugat să trec pe aici, să văd cum aş putea decora apartamentul. Dar mi-e teamă că am trezit toată casa.

Scanned with OKEN Scanner

— Oricum, mai de vreme sau mai tîrziu, tot trebuie să te trezeşti, spuse el cu tristeţe.

Paula se gîndi cu silă că trebuie să fie genul « june plîngăreţ ».

— De ce nu luaţi loc, o întrebă el şi se aşeză în faţa ei cu un aer foarte serios, strîngîndu-şi cît mai bine halatul. Părea intimidat. Paula începu să simtă oarecare simpatie pentru el. În orice caz, nu părea de loc conştient de frumuseţea lui, ceea ce era cu totul neaşteptat.

— Mai plouă?

Paula începu să rîdă. Se gîndi la capul pe care l-ar face Roger dacă ar vedea-o, cu aerul ei de femeie de afaceri, terorizînd, la ora zece dimineaţa, un june prea frumos, îmbrăcat în halat.

— Da, plouă, răspunse ea amuzată.

Tînărul ridică privirea.

— Ce vreţi să vă spun? Nu vă cunosc. Dacă v-aş cunoaşte v-aş spune că sînt încîntat că vă revăd.

Îl privi uimită.

— De ce?

— Aşa.

Întoarse capul. Paula îl găsea din ce în ce mai ciudat.

— Apartamentul are într-adevăr nevoie de oarecari aranjamente, spuse ea. Unde vă aşezaţi cînd sînteţi mai mult de trei persoane în cameră?

— Nu ştiu, spuse tînărul. Nu prea stau pe acasă. Lucrez toată ziua şi cînd mă întorc sînt atît de obosit că mă culc.

Paula înţelegea din ce în ce mai puţin ce e cu el. Nu numai că nu făcea caz de frumuseţea lui, dar lucra toată ziua. Era cît pe aci să-l întrebe: « Ce ocupaţie ai? » dar se opri. Curiozitatea asta nu-i semăna de loc.

— Sînt avocat stagiar, continuă Simon. Am foarte mult de lucru, mă culc tîrziu şi mă scol în zori.

— Am impresia că acum e zece, spuse Paula.

— Azi dimineaţă mi-au ghilotinat cel mai important client, răspunse Simon cu o voce tărăgănată.

— Dumnezeule! făcu Paula. Şi . . . a murit?

Izbucniră amîndoi în rîs. Simon se ridică şi luă o ţigară de pe cămin.

— Nu, de fapt nu prea lucrez mult, sau în orice caz nu destul . . . Dumneavoastră în schimb, meritaţi toată consideraţia: în picioare la ora zece şi gata să mobilaţi acest salon înfiorător.

Se plimba foarte agitat prin cameră.

— Linişteşte-te, spuse Paula. Se simţea foarte bine dispusă, foarte veselă. Dar în acelaşi timp începuse să-i fie teamă de apariţia mamei lui Simon.

— Mă duc să mă îmbrac, spuse băiatul. Mă întorc într-o clipă. Vă rog să mă aşteptaţi.

★

Petrecu o oră cu doamna Van den Besh, care dimineaţa era foarte prost dispusă şi cam buimacă. Întocmiră nişte planuri complicate şi Paula coborî scara încîntată, făcîndu-şi proiecte băneşti. De Simon uitase. Afară ploua în continuare. Tocmai ridica braţul să facă semn unui taxi, cînd în faţa ei se opri o maşină mică, joasă, şi Simon deschise portiera.

— Pot să vă las undeva? Tocmai mă duceam la birou!

Era evident că aştepta de o oră, dar aerul lui ipocrit o înduioşă. Se urcă cu chiu, cu vai în maşina prea mică şi zîmbi.

— Mă duceam în Avenue Matignon.

Scanned with OKEN Scanner

— Aţi aranjat cu mama?

— Am aranjat. În curînd vei putea să-ţi odihneşti « surmenajul » pe canapele moi şi confortabile. Nu te fac să întîrzii? E trecut de unsprezece? Au avut vreme să ghilotineze toată lumea.

— Am timp destul, răspunse el morăcănos.

— Să ştii că nu-mi bat joc de dumneata, spuse Paula cu drăgălăşenie. Dar sînt foarte bine dispusă pentru că aveam mari încurcături de bani şi datorită mamei dumitale se vor rezolva.

— Aveţi grije să vă dea banii înainte, spuse Simon. E îngrozitor de zgîrcită.

— Nu se vorbeşte aşa despre părinţi, spuse Paula.

— Nu mai am doisprezece ani.

— Dar cîţi ai?

— Douăzeci şi cinci. Şi dumneavoastră?

— Treizeci şi nouă.

Simon scoase un şuierat scurt atît de nerespectuos încît, o clipă, Paula fu cît pe aci să se supere. Dar izbucni în rîs.

— De ce rîdeţi?

— De şuieratul dumitale admirativ...

— E mult mai admirativ decît vă închipuiţi.

O privea cu atîta căldură, încît se simţi stînjenită. Ştergătoarele băteau tactul pe parbriz fără nici un rezultat şi Paula se întrebă cum de reuşeşte Simon să conducă. Urcîndu-se în maşină îşi agăţase un ciorap, dar se simţea extrem de veselă în rabla asta incomodă, cu un tînăr necunoscut, vădit fermecat, şi cu ploaia care pătrundea prin capotă murdărindu-i haina de culoare deschisă. Începu să fredoneze: după ce-şi va plăti impozitele, după ce va trimite alocaţia maică-si, şi îşi va rezolva datoriile la magazin, îi vor rămîne ... Nu avea chef să socotească. Simon conducea repede. Şi el. Paula se gîndi la Roger şi la noaptea care trecuse şi se posomorî.

— N-aţi vrea să luaţi într-o zi masa cu mine?

Vorbea repede, fără să se uite la ea. Paula avu un moment de panică. Nu-l cunoştea. Va trebui să facă eforturi de conversaţie, să-l întrebe despre el, despre viaţa lui, să pătrundă într-o nouă existenţă. Se strădui să scape.

— Zilele astea nu pot. Am prea mult de lucru.

— A, bun, spuse el, fără să mai insiste.

Îl privi pe furiş. Conducea mai încet. Şi chiar cu tristeţe. Paula scoase o ţigară şi el îi întinse bricheta. Avea încheieturile mîinilor prea slabe, ca de adolescent; ieşeau caraghioase din vesta groasă de tweed.

« Cu un fizic ca al lui, n-ar trebui să se îmbrace ca un vînător » se gîndi Paula, şi o clipă simţi dorinţa să se ocupe de el. Era exact genul de băiat care să inspire sentimente materne unei femei de vîrsta ei.

— Am ajuns, spuse Paula.

Simon coborî fără să scoată o vorbă şi deschise portiera. Avea o expresie tristă şi încăpăţînată.

— Încă o dată, mulţumesc — spuse ea.

— Pentru puţin.

Făcu trei paşi către uşă şi se întoarse. Simon, nemişcat, o privea.

Capitolul III

Simon căută timp de un sfert de oră un loc unde să parcheze maşina. În cele din urmă o lăsă la cinci sute de metri de birou. Lucra la un prieten de

Scanned with OKEN Scanner

al maică-si, un avocat celebru și cu totul odios, care, pentru niște motive pe care Simon le bănuia, îi răbda toate prostiile. Băiatul simțea uneori dorința să-l exaspereze, dar n-o făcea, din lene. Urcînd pe trotuar, se împiedică și începu să șchioapete, cu un aer blînd și resemnat. Femeile se întorceau după el și Simon simțea gîndurile lor aproape ca o atingere fizică: «Să fii infirm cînd ești atît de tînăr și de frumos! Ce păcat!» De fapt fizicul lui nu-i dădea nici o siguranță, doar o ușurare. «N-aș fi avut niciodată puterea să fiu urît». Și ideea unei eventuale urîțenii îl făcea să-și închipuie o viață de ascet, cînd pictor blestemat, cînd păstor în stepă.

Intră șchiopătînd în birou și bătrîna Alice îi aruncă o privire, jumătate mișcată, jumătate sceptică. Îi cunoaștea distracțiile preferate și le suporta cu o condescendență plină de regrete. Dacă ar fi fost serios, cu un fizic și o imaginație ca a lui, ar fi putut să devină un mare avocat. Simon o salută emfatic și se așeză la birou.

— De ce șchioapeți?

— Nu șchioapăt cu adevărat. Spune-mi cine a omorît pe cine, azi noapte. Ah, oare cînd o să-mi pice și mie o crimă frumoasă și complicată?

— A întrebat de trei ori de dumneata. E unsprezece și jumătate.

«A întrebat» se referea la marele maestru. Simon aruncă o privire către ușă.

— M-am sculat tîrziu. Dar am cunoscut o persoană foarte bine.

— Femeie?

— Da. Știți... avea o față foarte frumoasă, foarte blîndă... puțin obosită... gesturi elocvente... și suferea parcă de ceva misterios...

— Ai face mai bine să studiezi dosarul Guillaut.

— Bineînțeles.

— E căsătorită?

Simon se trezi brusc din visare.

— Nu știu... dar dacă e căsătorită, nu e o căsătorie prea fericită. Avea niște încurcături bănești care s-au rezolvat și asta a înveselit-o. Îmi plac femeile pe care le înveselesc banii.

Alice ridică din umeri.

— Atunci îți plac toate.

— Aproape, spuse Simon, în afară de cele prea tinere.

Se cufundă în studierea dosarului.

Maestrul Fleury băgă capul pe ușă.

— Domnule Van den Besh... o clipă te rog.

Simon schimbă o privire cu secretara. Se ridică și trecu în biroul englezesc a cărui perfecțiune îl exaspera.

— Dumneata știi cît e ceasul?

Și maestrul Fleury se lansă într-o apologie a punctualității și a muncii, isprăvindu-și tirada cu un elogiu al răbdării de care dădeau dovadă atît el cît și doamna Van den Besh. Simon se uita pe fereastră. I se părea că retrăiește o scenă care se petrecuse foarte de mult, că trăise întotdeauna în acest birou englezesc, că auzise întotdeauna aceste cuvinte. I se părea că se strînge ceva în jurul lui, care îl sufocă și îl împinge spre moarte. «Ce-am făcut? Ce-am făcut timp de douăzeci și cinci de ani, în afară de faptul că am trecut de la profesor la profesor, veșnic mustrat și măgulit că mi se dă importanță?» Era prima dată cînd își punea întrebarea cu atîta putere, și se auzi vorbind automat.

— Ce-am făcut?

Scanned with OKEN Scanner

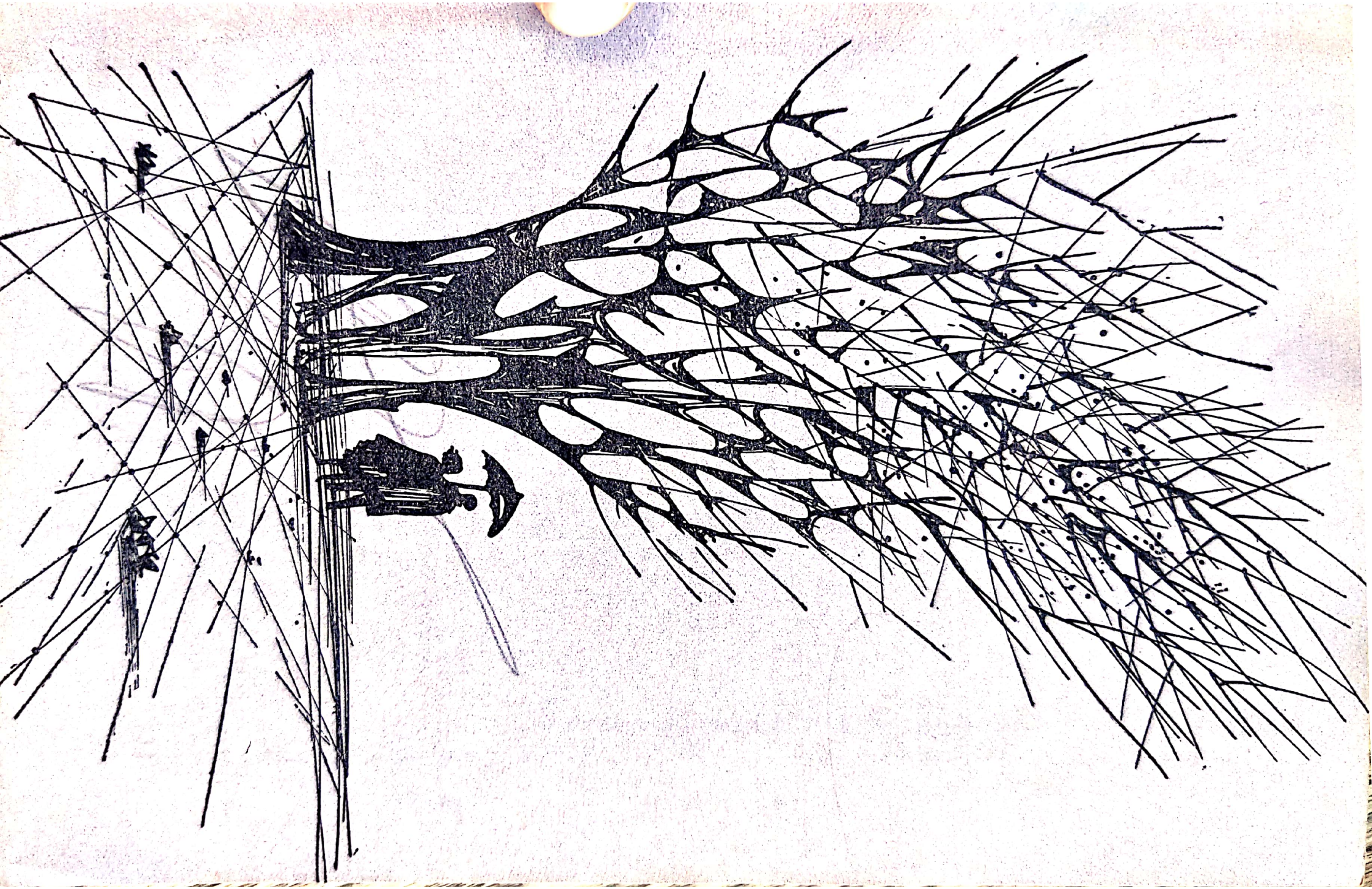

Scanned with OKEN Scanner

— Ce ? N-ai făcut nimic, tinere. Asta-i drama. Nu faci nimic.

— Şi cred că n-am iubit niciodată pe nimeni — continuă Simon.

— Nu-ţi cer să te îndrăgosteşti de mine sau de bătrîna Alice, izbucni maestrul Fleury. Îţi cer să munceşti. Răbdarea mea are o limită.

— Toate au o limită! spuse Simon gînditor.

Se simţea cufundat în visare, în absurd. Avea impresia că nu dormise de zece zile, că e nemîncat, şi că moare de sete.

— Îţi baţi joc de mine ?

— Nu — spuse Simon. Vă rog să mă scuzaţi. De acum înainte o să am grije.

Ieşi cu spatele şi se aşeză la biroul lui, cu capul în mîini, sub privirea mirată a doamnei Alice. « Ce-i cu mine ? » se întreba Simon. « Ce naiba o fi cu mine ? » Ce fusese viaţa lui ? Încerca să-şi amintească: o copilărie în Anglia, universităţi, o pasiune, da, la cincisprezece ani, pentru o prietenă a maică-si, care îl desvirginase după o săptămînă, o viaţă uşoară, prieteni veseli, femei, drumuri în soare... totul se învîrtea în amintirea lui, şi nu se putea opri nicăieri. Poate că nu era nimic la care să merite să te opreşti. Şi avea douăzeci şi cinci de ani.

— Nu te amărî, îi spuse doamna Alice. Ştii bine că-i trece.

Nu răspunse. Zmîngălea distrat o sugativă.

— De ce nu te gîndeşti la fata pe care o iubeşti, continuă doamna Alice cu îngrijorare. Sau la dosarul Guillaut, continuă ea.

— Nu există nici o fată pe care s-o iubesc, spuse Simon.

— Şi cea de azi dimineaţă ? Cum ziceai c-o cheamă ?

— Nu ştiu.

Era adevărat. Nu-i ştia nici prenumele. Exista cineva în Paris despre care nu ştia nimic. Dar exista. Şi asta era minunat. Cu totul neaşteptat. Cineva la care se va putea gîndi în voie, zile în şir.

*

Roger stătea întins pe canapeaua din salon. Fuma încet, mort de oboseală. Stătuse toată ziua pe cheiul de debarcare, supraveghind întoarcerea camioanelor. Ploaia îl udase pînă la os şi în plus, la prînz, fusese silit să se ducă pe şoseaua dinspre Lille să constate un accident la care pierdea mai bine de o sută de mii de franci. Paula strîngea masa.

— Ei şi ce-ai făcut cu Theresa ? întrebă el.

— Care Theresa ?

— Doamna Van den Besh. Nu ştiu de ce, azi dimineaţă mi-am amintit cum o cheamă.

— S-a aranjat, spuse Paula. Mi-a dat mînă liberă să mă ocup de toate. Nu ţi-am mai spus fiindcă ai avut atîtea plictiseli încît...

— Crezi că faptul că le-ai rezolvat pe ale tale m-ar fi amărît mai rău ?

— Nu, dar mă gîndeam că...

— Spune-mi, Paula, mă crezi foarte egoist ?

Se ridicase şi stătea aşezat pe divan, fixînd-o cu ochii lui albaştri. Avea un aer furios. Va trebui să-l calmeze, să-i explice că-i omul cel mai bun din lume — ceea ce într-un fel era adevărat — şi că o face foarte fericită. Se aşeză lîngă el.

— Nu eşti egoist. Eşti doar preocupat de treburile tale. Şi e normal să vorbeşti de ele...

— Nu, vroiam să spun, egoist faţă de tine. Mă găseşti foarte egoist ?

Scanned with OKEN Scanner

Roger își dădu seama că în ultimele douăzeci și patru de ore se gîndise numai la asta. Probabil din cauză că în ajun o lăsase în fața casei, tulburată. Paula șovăi. Roger nu-i pusese niciodată această întrebare, și poate că era momentul să-i vorbească. Dar era prea sigură de ea, prea bine dispusă, iar el avea un aer atît de obosit... Renunță.

— Nu, Roger. E adevărat că mă simt uneori cam singură, mai puțin tînără, mai puțin capabilă să te urmez. Dar sînt fericită.

— Ești fericită?

— Da.

Roger se întinse din nou pe canapea. Paula spusese: « Sînt fericită » și mica întrebare care-l neliniștise toată ziua nu-și mai avea rostul, putea să dispară. De altfel nu aștepta decît asta.

— Știi, toate aventurile mele... sînt... în sfîrșit... știi bine cît valorează...

— Da, da.

Îl privea cum stă cu ochii închiși. Îl găsea copilăros: întins pe canapeaua asta, atît de solid, de greoi, și punînd întrebări puerile ca acest: « Ești fericită? » Roger întinse mîna spre ea. Paula i-o luă și se așeză lîngă el.

— Paula, îi spuse, continuînd să țină ochii închiși... Paula... fără tine, știi. Paula...

— Da.

Se aplecă și-l sărută pe obraz. Adormise. Fără să-și dea seama, își trase mîna din mîna ei, o ridică și o puse pe inimă. Paula deschise o carte.

O oră mai tîrziu se trezi, agitat, se uită la ceas și decretă că e momentul să se ducă să danseze și să bea ca să uite de blestematele de camioane. Paulei îi era somn, dar în fața unei dorințe de a lui Roger nu mai rămînea nici un argument în picioare.

O duse într-un local nou, necunoscut. Un subsol din bulevardul St. Germain, decorat ca un scuar, cufundat în întuneric, și cu un pick-up care umplea atmosfera cu ritmuri sud-americane.

— Să știi că nu pot ieși în fiecare seară, spuse Paula așezîndu-se la o masă.— Mîine o să par de o sută de ani. Chiar azi dimineață, cînd m-am trezit...

Abia atunci își aduse aminte de Simon. Îl uitase cu totul. Se întoarse către Roger.

— Închipuiește-ți că azi dimineață...

Tăcu. Simon era în fața ei.

— Bună seara, spuse el.

— Domnul Ferttet, domnul Van den Besh — spuse Paula.

— Vă căutam. V-am găsit. Asta-i semn bun.

Și fără să mai aștepte vreo invitație, se trînti pe un taburet lîngă ei. Roger își îndreptă umerii, nemulțumit.

— V-am căutat peste tot, continuă Simon. Începusem să mă întreb dacă nu cumva ați fost un vis.

Avea ochii strălucitori. Pusese mîna pe brațul Paulei, care rămăsese uluită.

— N-ai găsit altă masă? îl întrebă Roger.

— Sînteți măritată? o întrebă Simon. Nu-mi venea să cred.

— Mă plictisește, spuse Roger cu glas tare. Am să-l iau de aici.

Simon îl privi, apoi se sprijini cu coatele pe masă și cu capul în mîini.

— Aveți dreptate, domnule. Vă rog să mă iertați. Am impresia că am cam băut. Dar azi dimineață am descoperit că n-am făcut în viața mea nimic. Absolut nimic.

Scanned with OKEN Scanner

— Atunci fă te rog ceva util, şi pleacă.

— Lasă-l, spuse Paula încet. E nenorocit. Cui nu i s-a întîmplat, măcar o dată, să bea puţin mai mult decît trebuie... E fiul... Theresei tale...

— Fiul? spuse Roger înmărmurit. Asta-i culmea!

Se aplecă şi se uită la Simon care îşi pusese capul pe braţe.

— Trezeşte-te, spuse Roger. O să bem un pahar împreună şi ai să ne povesteşti nenorocirile dumitale. Mă duc să aduc pahare. Altfel, aşteptăm o mie de ani.

Paula începuse să se amuze. Ideea unei conversaţii între Roger şi tînărul ăsta aiurit o distra. Simon ridicase capul şi se uita la Roger care se strecura cu greu printre mese.

— Ăsta bărbat! Aşa-i? spuse Simon. Un bărbat adevărat. Am oroare de tipii ăştia solizi, virili, echilibraţi, eu...

— Oamenii nu sînt niciodată atît de simpli cum par, spuse Paula cu răceală.

— Îl iubiţi?

— Nu te priveşte.

Părul îi cădea în ochi, lumina lumînărilor îi lungea faţa, era superb. La masa de alături, două femei îl priveau în extaz.

— Vă rog să mă iertaţi, spuse Simon. De fapt e amuzant: de azi dimineaţă mă tot scuz mereu. Ştiţi probabil că sînt un nepricopsit.

Roger se întoarse cu trei pahare şi mormăi că toţi ajung aici la un moment dat. Simon dădu paharul pe gît şi păstră o tăcere prudentă. Stătea lîngă ei, fără să se mişte. Îi privea cum dansează, îi asculta cum vorbesc, fără să reacţioneze în nici un fel. Încetul cu încetul îl uitară. Doar din cînd în cînd, întorcîndu-se, Paula dădea cu ochii de el. Stătea ca un copil cuminte. Şi mutra lui o făcea să rîdă. Cînd se ridicară să plece, se ridică şi el politicos, dar căzu la loc. Hotărîră să-l ducă acasă. În maşina lui Roger, Simon dormea şi capul lui se legăna pe umărul Paulei. Avea părul mătăsos şi respira încet. Îi puse mîna pe frunte ca să-l împiedice să se lovească de geam, şi capul lui, lăsîndu-se în voie, deveni greu în mîna ei. În Avenue Kléber, Roger coborî, înconjură maşina şi deschise portiera.

— Ai grijă, şopti Paula.

Roger îi surprinse expresia, dar nu spuse nimic şi îl scoase pe Simon din maşină.

În seara aceea, cînd o conduse acasă, se urcă sus. Apoi o ţinu multă vreme strîns în braţe, împiedicînd-o să doarmă.

Capitolul IV

Simon apăru a doua zi la 12, în timp ce, îngenunchiată în vitrină, încerca să convingă croitorul că o pălărie aşezată pe un bust de ghips nu e un lucru prea original. O privea de cinci minute, ascuns după un chioşc, simţind cum îi bate inima. Nu mai ştia nici el dacă bate atît de tare pentru că o vede pe ea sau pentru că se ascunde. Îi plăcuse întotdeauna să se ascundă. I se întîmpla de asemeni să se servească, în joacă, de mîna lui stîngă, ca şi cum dreapta ar fi fost crispată pe un revolver sau acoperită de o eczemă care ar fi speriat lumea din magazine. Era un caz interesant pentru un psihiatru, sau cel puţin aşa pretindea maică-sa. Privind-o pe Paula, cum stă îngenunchiată în vitrină, simţi că ar fi fost mai bine dacă n-ar fi întîlnit-o niciodată, dacă n-ar fi văzut-o în ziua aceea, prin oglindă. Nu s-ar fi lovit de refuzul probabil pe care avea să-l întîmpine pentru a doua oară. Ce i-o fi spus în ajun? Se purtase

Scanned with OKEN Scanner

ca un imbecil, se îmbătase ca un porc, vorbise de stările lui sufleteşti. . . Culmea indecenţei! Se înghesui în spatele chioşcului, vru să plece, apoi îi aruncă Paulei o ultimă privire. Deodată, simţi nevoia să treacă strada, să-i smulgă pălăria din mîini, o pălărie fioroasă cu ace lungi, s-o smulgă în acelaşi timp şi pe Paula de la ocupaţia ei, de la viaţa care-i cerea să se scoale în zori, şi să stea în genunchi într-o vitrină, sub privirile trecătorilor. Pietonii se opreau, o priveau curioşi şi fără îndoială că unii o doreau, aşa cum era, în genunchi şi cu braţele întinse către bustul de ghips. Simon simţi că o doreşte cumplit şi trecu strada.

Îşi închipuise că e copleşită de priviri, epuizată şi că se va întoarce spre el, ca spre o diversiune binevenită. Dar Paula se mulţumi să-i adreseze un mic zîmbet indiferent.

— Vrei să cumperi o pălărie?

Simon se bîlbîi, iar patronul îl împinse, nu fără oarecare cochetărie.

— O aşteptaţi pe Paula scumpe domn? Perfect. Dar vă rog să vă aşezaţi acolo şi să ne daţi voie să isprăvim.

— Nu mă aşteaptă pe mine, spuse Paula mutînd un sfeşnic din loc.

— Eu l-aş pune mai la stînga, spuse Simon, şi puţin mai în fund. E mai evocator.

Paula îl privi o clipă furioasă. Simon îi zîmbi. Juca alt rol acum. Era «tînărul care vine să-şi ia iubita dintr-un loc elegant». Un tînăr plin de gust. Şi admiraţia croitorului pederast, cu toate că nu-l impresiona cîtuşi de puţin, era, sau avea să devină, un subiect de glume între el şi Paula.

— Are dreptate, spuse patronul. E mult mai evocator.

— Şi ce anume evocă? întrebă Paula cu răceală.

— Nimic. Absolut nimic.

Şi Simon începu să rîdă. Era un rîs atît de comunicativ încît Paula întoarse capul să nu rîdă şi ea. Patronul jignit se depărtă de ei. Paula se dădu cîţiva paşi înapoi să vadă mai bine vitrina şi se lovi de umărul lui Simon care se apropiase şi care o opri pe estradă, apucînd-o de braţ.

— Uitaţi-vă ce soare e! spuse el cu o voce visătoare.

Prin geamul inundat de apă, soarele te pătrundea cu acea căldură neaşteptată, plină de remuşcare, pe care o întîlneşti uneori toamna. Paula se simţi năpădită de această căldură.

— Da, spuse, e soare!

Rămaseră o clipă nemişcaţi: Paula pe estradă, mai înaltă decît Simon, întorcîndu-i spatele şi totuşi, sprijinindu-se de el. Apoi, după o clipă se depărtă.

— Ar trebui să te duci să te culci.

— Mi-e foame, spuse Simon.

— Atunci du-te şi mănîncă.

— Nu vreţi să luaţi masa cu mine?

Paula şovăi. Roger îi telefonase că va fi probabil reţinut. Se gîndise să mănînce un sandviş la expresul din faţă, apoi să facă nişte cumpărături. Dar chemarea subită a soarelui, transformase pardoseala cafenelelor şi culoarele magazinelor universale în ceva odios. Îi era dor de iarbă, chiar dacă iarba era îngălbenită de toamnă.

— Mi-e dor de iarbă, spuse.

— Atunci să mergem. Sînt cu rabla afară. Într-o clipă sîntem la ţară.

Paula schiţă un gest de apărare. Să se ducă la ţară cu tinerelul ăsta necunoscut şi poate plicticos! Două ore de « tête-à-tête »...

— Sau la Bois de Boulogne, adăugă el vrînd s-o liniştească. Dacă vă plictisiţi, puteţi telefona după un taxi.

Scanned with OKEN Scanner

— Te gîndeşti la toate.

— Nu, dar mi-a fost ruşine cînd m-am trezit. Venisem să-mi cer scuze.

— Lucrurile astea se întîmplă oricui, spuse Paula cu blîndeţe.

Îşi puse haina. Se îmbrăca foarte bine. Simon deschise portiera maşinii şi Paula se aşeză fără să-şi aducă aminte cînd anume acceptase acest dejun absurd. Urcîndu-se în maşină, îşi agăţă ciorapul şi scoase o exclamaţie de furie.

— Îmi închipui că flirturile dumitale trebuie să umble în pantaloni.

— Nu mai am.

— Flirturi?

— Da.

— Cum asta?

— Nu ştiu.

Simţea nevoia să-şi bată joc de el. O înveselea acest amestec de timiditate şi de îndrăzneală, de umor şi de seriozitate — o seriozitate aproape ridicolă uneori. Simon spusese « Nu ştiu » în şoaptă şi cu un aer misterios. Paula dădu din cap.

— Încearcă să-ţi aminteşti... Cînd a început să se manifeste această indiferenţă generală?

— Probabil că e vina mea. Eram în amor cu o fată drăguţă dar prea romanţioasă. Semăna cu imaginea pe care şi-o fac despre tineret, oamenii la patruzeci de ani.

Paula simţi aluzia.

— Şi care-i imaginea pe care ţi-o faci despre tineret la patruzeci de ani?

— Păi... Avea un aer sinistru, conducea maşina cu dinţii strînşi şi cu maximum de viteză, fuma mahorcă de cum se trezea din somn... iar mie îmi spunea că amorul nu e decît contactul a două epiderme.

Paula începu să rîdă.

— Ei şi atunci?

— Asta n-a împiedicat-o să plîngă cînd am plecat. Dar nu mi-a făcut nici o plăcere, spuse el repede. Am oroare de asta.

La Bois de Boulogne, aerul mirosea a iarbă umedă, a pădure care putrezeşte, a drumuri de toamnă. Simon opri în faţa unui mic restaurant şi înconjură maşina ca să deschidă portiera. Paula făcu un mare efort să coboare graţios. Se simţea în plină escapadă.

Simon comandă imediat un cocktail şi Paula îl privi cu severitate.

— După noaptea trecută, ar trebui să bei numai apă.

— Mă simt foarte bine. Şi pe urmă am nevoie de curaj. Va trebui să fac toate eforturile să nu vă plictisiţi prea tare. Aşa că încerc să capăt puteri.

Restaurantul era aproape gol şi chelnerul acru. Simon tăcea. Continuă să tacă şi după ce făcură comanda. Dar Paula nu avea de loc de gînd să se plictisească. Simţea că e o tăcere voită şi că pentru acest dejun, Simon întocmise un plan precis de conversaţie. Era probabil plin de idei viclene, ca un pisoi.

— E mult mai evocator, se fandosi el deodată imitîndu-l pe patronul casei de mode, şi Paula, luată prin surprindere, izbucni în rîs.

— Imiţi întotdeauna atît de bine?

— Oarecum. Din păcate nu prea cunoaştem aceiaşi oameni. Dacă aş imita-o pe mama aţi spune că sînt un ticălos. Şi totuşi: « Nu credeţi că un pic de saten acolo, puţin la dreapta, ar crea o atmosferă mai intimă? »

— Eşti un nemernic, dar o nimereşti.

Scanned with OKEN Scanner

— În ceea ce-l privește pe amicul dumneavoastră de aseară, nu l-am văzut destul de bine. De altfel trebuie să fie inimitabil.

După o clipă de tăcere, Paula zîmbi.

— Este.

— Iar eu, sînt doar copia banală a unei duzini de tineri prea răsfățați care practică profesiuni libere, datorită părinților, și care se ocupă să-și găsească o ocupație. E un schimb neavantajos. Vreau să spun, pentru dejunul de azi.

Tonul lui agresiv o trezi.

— Roger era ocupat. Altfel n-aș fi aici.

— Știu, spuse Simon cu un accent de tristețe dezarmantă.

În restul timpului vorbiră de ocupațiile lor respective, și Simon mimă, în joacă, procesul unei crime pasionale. La un moment dat se ridică în plină pledoarie, și arătînd cu degetul spre Paula care rîdea în hohote, spuse:

— Iar pe dumneata te acuz că nu ți-ai făcut datoria de ființă omenească. În numele acestui mort te acuz că ai lăsat să treacă dragostea pe lîngă dumneata, că ți-ai neglijat datoria de a fi fericită, că ai trăit din surogate și resemnări. Ar trebui să fii condamnată la moarte, vei fi condamnată la singurătate.

Se opri și își goli paharul de vin dintr-o înghițitură. Paula nici nu clipise.

— Groaznică condamnare, spuse ea zîmbind.

— Cea mai groaznică. Nu cred că există nimic mai îngrozitor sau mai inevitabil pe lume. Nimic care să mă sperie mai rău. Și cred că pe oricine. Numai că nimeni n-o recunoaște. Mie însă, îmi vine uneori să urlu: « Mi-e frică, mi-e frică, iubește-mă! »

— Și mie, spuse Paula, aproape fără să vrea.

Văzu peretele din fața patului, din dormitorul ei, perdelele trase, tabloul demodat, scrinul mic din stînga, văzu imaginea pe care o privea în fiecare zi, dimineața și seara și pe care probabil că o va privi și peste zece ani. Mai singură chiar decît acum. Roger! Ce făcea Roger? Nu avea dreptul — nimeni nu avea dreptul — s-o condamne să îmbătrînească în felul acesta. Nimeni. Nici chiar ea însăși.

— Probabil că mă considerați și mai ridicol, și mai plîngăreț decît aseară, spuse Simon încet. Sau poate vă închipuiți că e o comedie cu care vreau să vă înduioșez.

Era în fața ei, cu ochii lui verzi puțin tulburi, și obrazul atît de neted, atît de deschis, încît Paula se abținu cu greu să nu-l atingă cu mîna.

— Nu, nu, spuse ea, mă gîndeam... mă gîndeam că ești puțin prea tînăr și sigur prea iubit ca să-ți pui asemenea probleme.

— Da, dar pentru asta trebuie să fii doi, spuse Simon. Hai să facem cîțiva pași pe afară. E o vreme minunată.

Ieșiră. Simon o luă de braț și făcură cîțiva pași în tăcere. Toamna umplea sufletul Paulei de o mare duioșie. Frunzele umede, ruginite, călcate în picioare, agățate unele de altele, se amestecau încet cu pămîntul. Paula simțea un fel de afecțiune pentru această siluetă tăcută care o ținea de braț. Necunoscutul acesta devenea pentru cîteva clipe un tovarăș cu care te plimbi pe o alee pustie, într-un sfîrșit de an. Avusese întotdeauna un sentiment de duioșie față de tovarășii ei, fie că fuseseră de plimbare sau de viață. Simțise un fel de recunoștință că sînt mai mari ca ea, diferiți și în același timp foarte apropiați. Revăzu figura lui Marc, soțul ei, pe care-l părăsise împreună cu viața ei ușoară, apoi figura altuia care o iubise mult. Și în sfîrșit, figura lui Roger,

singura pe care memoria i-o proiecta vie, schimbîndu-şi expresia. Trei tovarăşi în viaţa unei femei, trei tovarăşi buni. Nu era oare imens?

— Sînteţi tristă? întrebă Simon.

Se întoarse către el, şi zîmbi fără să-i răspundă. Îşi continuară plimbarea.

— Aş dori, spuse Simon cu o voce înăbuşită, aş dori să... Nu vă cunosc, dar aş dori să cred că sînteţi fericită. Vă admir!

Dar Paula nu-l mai asculta. Era tîrziu. Poate că Roger îi telefonase să ia cafeaua împreună. Şi n-o găsise. Îi spusese că sîmbătă vrea s-o ia să petreacă week-endul [1] la ţară. O să poată oare scăpa de la birou mai devreme? Şi Roger, o să mai aibă oare chef să plece? Sau era una din promisiunile pe care amorul şi noaptea i le smulgeau atunci cînd (Paula o ştia prea bine) Roger nu mai concepea viaţa fără ea şi dragostea lor i se părea atît de evidentă încît nu se mai împotrivea ia nimic. Dar de îndată ce ieşea pe uşă, îndată ce respira pe trotuar mirosul violent al independenţei, înceta să mai fie al ei.

La întoarcere, Paula vorbi puţin. Îi mulţumi lui Simon pentru masă şi îi spuse că va fi încîntată dacă-i va telefona într-una din zilele următoare. Simon, nemişcat, o urmări cu privirea. Se simţea foarte obosit, stîngaci.

Capitolul V

Era într-adevăr o surpriză plăcută. Roger se întoarse către masa de noapte să caute o ţigară. Fata de lîngă el începu să rîdă.

— Bărbaţii fumează întotdeauna după!

Nu era o observaţie prea originală. Roger îi întinse pachetul, dar ea refuză ţigara, dînd din cap.

— Pot să-ţi pun o întrebare, Maisy? Ce ţi-a venit astă seară? De două luni de cînd ne cunoaştem nu te dezlipeşti de acest domn Cherel...

— Domnul Cherel mi-e de folos în carieră. Dar am avut chef să mă distrez puţin. Înţelegi?

Roger se gîndi în treacăt că Maisy aparţine tipului de femeie care te tutuieşte automat, de îndată ce se află culcată. Începu să rîdă.

— Bine, dar de ce m-ai ales tocmai pe mine? Erau o grămadă de tineri drăguţi la cocktail?

— Da, dar, tinerii ăştia tot vorbesc, vorbesc la infinit. Şi tu cel puţin ai aerul că-ţi place amorul. Şi jur că e un lucru din ce în ce mai rar. Femeile îşi dau seama de asta. Nu-mi spune că nu eşti obişnuit să faci cuceriri...

— Nu atît de repede, spuse Roger rîzînd.

Era frumoasă. Şi capul ăsta de pasăre era sigur plin de idei despre viaţă, despre bărbaţi, despre femei. Dacă va insista puţin, Maisy îi va explica totul — viaţa, omenirea, tot... Roger se gîndi că asta i-ar plăcea. I-ar plăcea chiar foarte mult. Ca de fiecare dată, se simţea detaşat, înduioşat şi speriat de ideea că trupurile astea frumoase, atît de diferite unele de altele şi pe care era atît de bucuros să le descopere, circulau pe stradă, prin viaţă, conduse de nişte minţi nesigure şi limitate. O mîngîie pe păr.

— Tu trebuie să fii un tandru, îi spuse Maisy. Brutele astea solide ca tine, sînt întotdeauna tandre.

— Sigur, făcu el cu gîndul ajurea.

— Nu am nici un chef să te las, continuă ea. Dacă ai şti ce plicticos e Cherel.

— N-am să ştiu niciodată.

---

[1] Sfîrşit de săptămînă. (N. T.)

Scanned with OKEN Scanner

— Roger, ce-ar fi să plecăm undeva, două zile, sîmbătă și duminecă. Vrei? Am sta toată ziua într-o cameră mare, la țară, și nu ne-am mai mișca.

O privea. Se ridicase într-un cot. Se uita la o vînă care i se zbătea pe gît, iar Maisy îl privea cu aceeași expresie ca la faimosul cocktail. Îi zîmbi.

— Spune da. Imediat. Auzi...

— Imediat, repetă Roger, trăgînd-o spre el. Îl mușcă de umăr, chicotind, și Roger se gîndi o clipă că și amorul se poate face în mod neinteligent.

*

— Păcat, spuse Paula. În sfîrșit, îți doresc succes, și nu goni prea tare. Te sărut.

Lăsă receptorul jos. Se terminase cu week-endul, săptămîna asta. Roger îi explicase că trebuie să se ducă la Lille, unde avea ceva de vorbit cu asociatul lui de acolo. Putea să fie adevărat. Paula își spunea întotdeauna că-i adevărat. Se gîndi la hanul unde se duceau de obicei împreună, la focul care ardea peste tot, la camera care mirosea puțin a naftalină, se gîndea la ce ar fi putut să fie aceste două zile, la plimbările cu Roger, la discuțiile cu Roger, la diminețile în care s-ar fi trezit unul lîngă altul, la tot timpul pe care l-ar fi avut la dispoziție: o zi întreagă, caldă și netedă ca o plaje. Se întoarse către telefon. Ar fi putut să ia masa cu o prietenă sau să joace bridge, seara la... Dar nu avea chef de nimic. Îi era frică să stea două zile singură. Îi era groază de duminicile acelea de femeie singură: cărți citite în pat, cît mai tîrziu, înghesuiala unui cinematograf, poate un cocktail sau o masă cu careva, și în sfîrșit, la întoarcere, patul nefăcut și impresia că nu trăise toată ziua nici măcar o clipă. Roger îi spusese că va telefona a doua zi. Avusese vocea lui tandră. Va aștepta telefonul înainte să iasă. Oricum avea să așeze niște lucruri prin casă, ocupații tipice, pe care i le recomanda de obicei maică-sa; acele o mie de lucruri mărunte care constituie viața unei femei și care pe Paula o cam dezgustau, ca și cum timpul ar fi fost o dihanie informă care trebuie supusă. Dar acum, aproape că-i părea rău că aceste lucruri n-o interesează. Poate că există într-adevăr o clipă în care nu mai trebuie să ataci viața, ci să te aperi de ea ca de o bătrînă prietenă indiscretă. Oare, ajunsese deja acolo? I se păru că aude în spatele ei un oftat prelung, un cor imens ,care îngîna « deja ».

În aceeași sîmbătă, la ora două, se hotărî să-i telefoneze doamnei Van den Besh. Dacă printr-o minune nu e la Deauville, poate că vrea să lucreze după masă, cu ea. Era singurul lucru care o interesa. « Ca pe unii bărbați care se duc dumineca la birou ca să scape de familie ».

Doamna Van den Besh avea o criză ușoară de ficat și se plictisea vădit, așa că primi propunerea cu entuziasm. Paula o porni deci spre Avenue Kléber, înarmată cu tot soiul de eșantioane. O găsi pe doamna Van den Besh într-un capot înflorat, ușor congestionată și ținînd în mînă un pahar de Evian[1]. Paula se gîndi o clipă că tatăl lui Simon trebuie să fi fost foarte frumos ca să compenseze vulgaritatea chipului acestei femei.

— Ce mai face fiul dumneavoastră? Știați că s-a întîlnit cu noi acum cîteva seri?

Nu adăugă că luase masa cu el în ajun, și se miră singură de această reticență. Doamna Van den Besh luă o expresie de martiră.

— De unde să știu! Nu vorbește niciodată cu mine. Nu-mi spune nimic, în afară de problemele lui bănești. Și în plus bea. De altfel și taică-su bea.

[1] Apă minerală. (N. T.)

— N-are aerul unui alcoolic inveterat, zîmbi Paula. Își amintea de obrazul lui neted și de tenul lui de englez bine hrănit.

— Nu-i așa că-i frumos?

Doamna Van den Besh se entuziasma, scotea albume cu fotografiile lui Simon copil, Simon cu un căluț și cu bucle de-a lungul obrajilor, Simon școlar zăpăcit, etc.... Existau probabil mii de fotografii de ale lui și în sinea ei, Paula îl admiră că nu devenise nici odios, nici pederast.

— Din păcate, există întotdeauna un moment în care copiii se depărtează de părinți, oftă mama cu tristețe. Apoi redeveni imediat femeia puțin cam ușoară din trecut. — Trebuie să recunosc că nu-i lipsesc ocaziile...

— Bineînțeles, spuse Paula politicoasă. Nu vreți să vă uitați la ștofele astea, doamnă?... Sînt unele care...

— Te rog să-mi spui Thereza.

Devenea prietenoasă. Comandă ceai. Punea întrebări. Și Paula se gîndea că Roger se culcase cu ea cu douăzeci de ani în urmă și încerca în zadar să regăsească o urmă de farmec în această figură greoaie. În același timp făcea eforturi disperate să păstreze conversația pe un teren profesional, dar vedea că Thereza alunecă tot mai mult pe panta confidențelor femenine. Întotdeauna se întîmpla așa. Paula avea în expresia ei ceva echilibrat, ceva demn, care încuraja cele mai neașteptate confidențe.

— Ești probabil mai tînără ca mine, începu doamna Van den Besh, și Paula nu se putu împiedica să nu zîmbească la acest «probabil», dar știi ce tare poate influența mediul...

Paula nu mai asculta. Femeia asta îi amintea de cineva. În cele din urmă văzu că seamănă pur și simplu cu imitația pe care o făcuse Simon în ajun și se gîndi că băiatul trebuie să aibă oarecare intuiție și o anumită doză de cruzime, pe care timiditatea o ascundea. Ce-i spusese el oare? A, da. «Te acuz că ai lăsat să treacă dragostea pe lîngă dumneata. Că ai trăit din surogate și resemnări. Te condamn la singurătate». Se gîndise oare la ea? Ghicise oare ce e cu viața ei? O făcuse înadins? La gîndul ăsta simți că se înfurie.

Nu mai asculta de mult vorbăria persoanei de lîngă ea și intrarea lui Simon o făcu să tresară. Simon se opri brusc și se strîmbă puțin, căutînd să-și ascundă bucuria că o vede și Paula se simți mișcată.

— Am venit la timp să vă ajut.

— Din păcate trebuie să plec!

Avea chef să plece repede, să dispară, să scape de privirea mamei și a băiatului, să se ascundă în sfîrșit la ea acasă cu o carte în mînă. La ora asta ar fi trebuit să fie pe drum cu Roger, să aprindă și să stingă radio-ul, rîzînd de el sau speriindu-se cînd îl apuca vreo furie de automobilist, care-i făcea să treacă pe lîngă moarte. Se ridică încet.

— Vă conduc, spuse Simon.

La ușă se întoarse către el și-l privi — prima dată de cînd intrase. Arăta rău și Paula nu se putu împiedica să nu i-o spună.

— Din pricina vremii! răspunse Simon. Îmi dați voie să vă conduc pînă jos?

Paula ridică din umeri și porni pe scară. Simon o urma în tăcere. La ultimul etaj se opri, și nemaiauzindu-i pasul, Paula se întoarse automat. Simon stătea sprijinit de rampă.

— Te întorci sus?

Scanned with OKEN Scanner

Lumina se stinsese și scara monumentală rămăsese în întuneric, cu excepția unei lumini slabe care venea de la o fereastră. Paula căută comutatorul din ochi.

— E în spatele dumneavoastră, spuse Simon și coborî ultima treaptă venind spre ea.

« O să se repeadă la mine », se gîndi Paula plictisită.

Simon își trecu brațul de partea stîngă a capului ei, aprinse lumina și puse brațul drept de partea cealaltă, silind-o să rămînă nemișcată.

— Lasă-mă să trec, spuse Paula cu o voce calmă.

Simon nu răspunse, dar se aplecă și puse cu grijă capul pe umărul ei. Paula îi auzea bătăile puternice ale inimii și deodată se simți tulburată.

— Lasă-mă, Simon... Mă plictisești.

Dar Simon nu se mișca. Îi șopti doar de două ori numele: « Paula, Paula ». În spatele lui, Paula vedea scara, tristă și apăsătoare, solemnă și tăcută.

— Dragul meu Simon, spuse ea tot în șoaptă, lasă-mă să trec.

Simon se dădu la o parte și Paula îi zîmbi o clipă, înainte de a pleca.

Capitolul IV

Cînd se trezi, duminică dimineață, găsi un bilet băgat pe sub ușă. Era ceea ce se numea altădată în mod poetic « un bleu »[1]. Paula îl găsi poetic pentru că soarele, care reapăruse pe cerul pur de noiembrie, umplea camera cu umbre și lumini calde. « La ora șase e un concert foarte bun la sala Pleyel, scria Simon. Vă place Brahms ? Vă rog să mă iertați pentru gestul de ieri ! »

Paula zîmbi. Zîmbi din cauza întrebării : « Vă place Brahms ? » Era genul de întrebare pe care i-o puneau băieții cînd avea șaptesprezece ani. Probabil că i-o puseseră și alții mai tîrziu, dar fără să mai aștepte vreun răspuns. În mediul în care trăia, și în perioada asta a vieții, cine mai asculta ce i se spune ? Și de altfel, îi plăcea oare Brahms ?

Deschise pick-up-ul, căută printre discuri și găsi pe spatele unei uverturi de Wagner pe care o știa pe dinafară, un concert de Brahms, pe care nu-l ascultase niciodată. Lui Roger îi plăcea Wagner. Spunea : « E frumos, face zgomot, e muzică ! » Puse concertul la pick-up, îl ascultă, găsi începutul romantic, și uită să-l asculte pînă la capăt. Abia cînd se opri muzica își dădu seama că nu-l ascultase și îi păru rău. În ultima vreme îi trebuiau cîte șase zile ca să citească o carte, nu regăsea pagina, uita de muzică. Interesul ei nu se mai concentra decît asupra eșantioanelor de materiale și asupra unui bărbat veșnic absent. Se pierdea, își pierdea propria urmă, și nu se mai regăsea niciodată. « Vă place Brahms ? »... Trecu o clipă prin fața ferestrei deschise. Soarele o lovi în ochi și se opri amețită. Întrebarea asta scurtă, « Vă place Brahms ? », i se păru deodată revelația unei imense uitări : tot ce uitase, toate întrebările pe care se ferise într-adins să și le pună. « Vă place Brahms ? » Îi mai plăcea oare altceva decît propria ei persoană și propria ei existență ? Spunea bineînțeles că-i place Stendhal, știa că-i place. Asta era cuvîntul. Știa. Știa poate, de asemenea, că-i place Roger. Erau niște bunuri cîștigate. Niște bune puncte de reper. Simți nevoia să stea de vorbă cu cineva așa cum i se întîmpla să simtă la douăzeci de ani.

Îi telefonă lui Simon. Nu știa încă ce-o să-i spună. O să-i spună probabil : « Nu știu dacă-mi place Brahms, nu cred ». Nu știa dacă se va duce la concert.

---

[1] O scrisoare-telegramă, lipită pe margini, și scrisă pe hîrtie albastră.

Scanned with OKEN Scanner

Depinde de ce-i va spune Simon, de vocea lui. Şovăia şi-i plăcea această şovăială. Dar Simon nu era acasă. Plecase să ia masa undeva la ţară. Va trece să se schimbe la ora cinci. Paula puse receptorul jos. Între timp se hotărîse să meargă la concert. Îşi spunea: « Nu mă duc să mă întîlnesc cu Simon. Mă duc să regăsesc muzica. Şi poate că mă voi duce la concert în fiecare duminică, dacă atmosfera e suportabilă după masă. E o ocupaţie potrivită pentru o femeie singură ». De altfel, blestemă faptul că-i duminică şi că nu se poate duce îndată să cumpere nişte discuri cu muzică de Mozart, care-i plăcea, şi cîteva discuri cu muzică de Brahms. Se temea doar că la concert, Simon o va ţine de mînă. Îi era cu atît mai teamă cu cît se aştepta la asta şi confirmarea aşteptărilor ei imaginare îi producea întotdeauna o enormă plictiseală. Asta era încă un motiv pentru care-l iubea pe Roger. Reacţiona întotdeauna altfel decît se aştepta ea, puţin fals în toate situaţiile date.

La ora şase, în sala Pleyel se găsi prinsă într-o învălmăşeală atît de mare încît fu cît pe aci să nu-l vadă pe Simon, care îi întinse biletul fără să scoată o vorbă. Urcară scările în grabă într-o mare zăpăceală şi dezordine a plasatoarelor. Sala era imensă şi întunecoasă, orchestra îşi acorda instrumentele, scoţînd nişte sunete deosebit de discordante, vrînd probabil să permită publicului să aprecieze şi mai mult miracolul armoniei muzicale. Paula se întoarse către vecinul ei.

— Nu ştiam dacă-mi place Brahms.

— Eu nu ştiam dacă o să veniţi, spuse Simon. Vă jur că-mi era perfect indiferent dacă vă place Brahms sau nu.

— Cum a fost la ţară?

Simon îi aruncă o privire uimită.

— Ţi-am telefonat, spuse Paula, ca să-ţi spun... că accept să vin.

— Mă temeam atît de tare să nu telefonaţi să-mi spuneţi contrariul, sau să nu telefonaţi de loc, încît am plecat, spuse Simon.

— Cîmpul era frumos? Pe unde-ai fost?

Simţea o plăcere amară gîndindu-se cum trebuie să arate dealul de la Houdan în lumina serii. I-ar fi plăcut să vorbească cu Simon despre el. La ora asta s-ar fi oprit la Septenil cu Roger, s-ar fi plimbat sub copacii ruginii, pe acelaşi drum ca de obicei...

— Am fost prin mai multe locuri, spuse Simon, nu m-am uitat la nume. De altfel începe concertul.

Publicul aplaudă; dirijorul salută, ridică bagheta şi cei doi se lăsară în fotoliu o dată cu alte două mii de persoane. Simon avea impresia că recunoaşte muzica. Era un concert puţin patetic, puţin prea patetic uneori. Simţea cotul Paulei lîngă al lui şi de fiecare dată cînd se avînta orchestra, se avînta şi el cu ea. Numai că îndată ce încetinea, Simon devenea conştient de tusea vecinilor, de forma pe care o avea craniul unui cetăţean, cu două rînduri mai în faţă şi mai ales de faptul că el, Simon, era furios. La un han de lîngă Houdan îl întîlnise pe Roger cu o fată. Roger se ridicase, îl salutase, dar nu-i prezentase fata.

— Am impresia că ne întîlnim mereu.

Simon, mirat, tăcuse. Privirea lui Roger îl ameninţa, îi poruncea să treacă sub tăcere întîlnirea. Dar nu era, slavă domnului, o privire complice, ca de la păcătos la păcătos. Era o privire furioasă. Simon nu-i răspunsese nimic. Nu se temea de Roger, se temea doar c-o va face să sufere pe Paula. Şi îşi jura că acestei femei nu i se va întîmpla niciodată, nimic rău din pricina sa. Simţea pentru prima dată nevoia să intervină între o fiinţă şi propria ei nefericire. Simon, care se plictisea atît de repede de femeile cu care trăia, de

femeile care-l speriau cu confidențele și secretele lor, cu încăpățînarea de a-l face să joace cu orice preț rolul de mascul protector, Simon care era atît de obișnuit să dispară, simțea nevoia să se întoarcă din drum și să aștepte. Dar ce? Să aștepte ca femeia asta să priceapă că iubește o secătură fără stil; asta era mai greu ca orice. Probabil că e tristă, că se frămîntă din pricina lui Roger, încercînd să descopere în atitudinea lui ceva fals, o fisură. Simon auzi o vioară care se ridică deasupra orchestrei, vibră desnădăjduit, scoțînd o notă sfîșietoare și recăzu imediat în valurile melodioase, contopindu-se cu ele. Fu pe punctul să se întoarcă, s-o ia pe Paula în brațe și s-o sărute. Da, s-o sărute... Își închipuia că se pleacă asupra ei, că gura lui îi atinge buzele și brațele îi înconjoară gîtul. Închise ochii. Văzîndu-i expresia, Paula se gîndi că trebuie să fie într-adevăr meloman. Dar în clipa următoare, o mînă tremurîndă o căută pe a ei și Paula și-o retrase enervată.

După concert, o duse să ia un cocktail, ceea ce însemna de fapt o oranjadă pentru ea și două pahare de martini [1] pentru el. Paula începu să se întrebe dacă temerile doamnei Van den Besh nu erau cumva justificate. Simon gesticula cu ochii strălucitori, vorbindu-i despre muzică. Paula îl asculta cu gîndul aiurea. Poate că Roger reușise să plece la timp din Lille ca să poată fi înapoi pentru masa de seară. Și pe urmă lumea începuse să se uite la ei. Simon era cam prea frumos sau pur și simplu prea tînăr și ea nu mai era destul de tînără, ca să fie acolo, cu el, la ora asta.

— Nu mă ascultați?

— Ba da, spuse ea, dar trebuie să plecăm. Aștept un telefon acasă, și pe urmă aici se uită lumea prea mult la noi.

— Ar trebui să fiți obișnuită, spuse Simon cu admirație. Ginul și muzica îl făcuseră să se simtă definitiv îndrăgostit. Paula începu să rîdă. Simon era uneori înduioșător.

— Te rog fă plata! spuse Paula.

Simon o făcu, dar păru că-și calcă atît de tare pe inimă încît Paula îl privi cu atenție, probabil pentru prima dată în după amiaza aceea. Poate că se îndrăgostea încet de ea. Poate că micul lui joc se întorcea împotriva lui. Dar nu. Paula își spuse că e probabil dornic de cuceriri. Sau poate că e mai simplu, mai sensibil și mai puțin vanitos decît se așteptase. Era curios că tocmai fizicul era ceea ce îi displăcea mai mult la el. Îl găsea prea frumos. Prea frumos ca să fie autentic.

Și dacă era așa, nu făcea bine că ieșea cu el. Trebuia să renunțe. Simon chemase chelnerul, învîrtindu-și paharul în mîini, fără să scoată o vorbă. Tăcuse brusc. Paula își puse mîna pe mîna lui.

— Nu te supăra pe mine, Simon. Sînt puțin grăbită. Probabil că Roger mă așteaptă.

Simon întrebase în acea primă seară la «Régine»: «Îl iubești?» Oare ce-i răspunsese? Nu-și mai amintea. În orice caz trebuia să-l facă să înțeleagă care e situația.

— A, da spuse el. Roger, bărbatul, omul strălucitor...

Paula îl opri.

— Îl iubesc, spuse. Și simți că roșește. Îi făcea impresia că avusese o voce teatrală.

— Și el?

— Și el.

---

[1] Cocktail foarte tare din vermut și gin. (N. T.)

— Evident. Totul e cît se poate de bine și de frumos.

— Nu face pe scepticul, spuse Paula încet. Nu e de vîrsta dumitale. La vîrsta asta ar trebui să fii mai încrezător.

Simon o apucă de umeri și o zgîlțîi.

— Nu-ți bate joc de mine și nu-mi vorbi așa.

« Uit mereu că e un bărbat în toată firea », se gîndi Paula încercînd să scape din mîna lui. « În clipa asta gîndește ca un bărbat, ca un bărbat umilit. E adevărat că nu mai are cincisprezece ani, are douăzeci și cinci. »

— Nu-mi bat joc de dumneata ci de atitudinea dumitale, spuse ea încet. Joci teatru.

— E adevărat că joc teatru, spuse. În fața dumneavoastră am jucat rolul tînărului avocat strălucitor, al îndrăgostitului copleșit, al copilului răsfățat, și dumnezeu mai știe ce alte roluri. Dar de cînd vă cunosc, toate rolurile sînt pentru dumneavoastră. Nu credeți că asta înseamnă să iubești ?

— E în orice caz o foarte bună definiție a iubirii! spuse Paula zîmbind.

Tăcură cîteva clipe, stingheriți.

— Mi-ar place să joc rolul amantului pasionat.

— Ți-am mai spus că-l iubesc pe Roger.

— Și eu o iubesc pe mama, pe bătrîna mea doică, mașina...

— Nu văd legătura... îl întrerupse Paula.

Avea chef să plece. Ce-ar fi putut să înțeleagă acest tînăr carnivor din povestea ei ? Din povestea lor ? Din cei cinci ani în care se amestecaseră plăcerile și îndoiala, căldura și suferința ? Nimeni n-ar fi putut s-o despartă de Roger. Se simți atît de recunoscătoare pentru certitudinea pe care i-o dădea, atît de plină de afecțiune pentru el, încît se sprijini de masă.

— Da, îl iubiți pe Roger, dar sînteți singură, spuse Simon, sînteți singură dumineca. Mîncați singură și probabil, adesea... dormiți singură. Eu v-aș ține strîns în brațe, toată noaptea, și v-aș săruta în somn. Eu mai pot să iubesc. El nu. Și știți bine că-i așa.

— N-ai dreptul... spuse Paula ridicîndu-se în picioare.

— Am dreptul să vorbesc. Am dreptul să mă îndrăgostesc și să vă iau de la el dacă pot.

Dar Paula plecase. Simon se ridică, apoi se așeză din nou cu capul în mîini. « Trebuie să fie a mea, trebuie... Altfel voi suferi! »

Capitolul VII

Weekend-ul fusese plăcut. Maisy recunoscuse, răsfățîndu-se, că o cheamă pur și simplu Marcelle, pronume incompatibil, pentru motive evidente, cu vocația ei de tînără stea. Această Maisy deci, se ținuse de cuvînt. Odată culcată, nu se mai sculase, contrar anumitor ființe, pe care le cunoștea Roger și pentru care ora cocktailului, a dejunului, a ceaiului, a mesei de seară etc., erau tot atîtea pretexte ca să-și schimbe toaletele. Petrecuseră două zile fără să iasă din cameră, cu o singură excepție, cînd, bineînțeles, picaseră peste tînărul acela prea frumușel, fiul scumpei Theresa. E adevărat că băiatul nu prea avea cum s-o întîlnească pe Paula, dar Roger rămăsese totuși puțin îngrijorat. Pretextul cu Lille era cam cusut cu ață albă, nu fiindcă ar fi avut scrupule că o înșeală, sau că o minte pe Paula, dar pentru că nu vroia ca infidelitățile lui să fie fixate în timp sau în spațiu. « L-am văzut pe prietenul dumitale din seara trecută, luînd masa duminecă la Houdan ». Și-o închipuia pe Paula înghițind fraza fără să spună nimic, întorcînd doar privirea, o clipă. Paula

suferind... Era o imagine veche acum și la care refuzase de atîtea ori să se gîndească, încît îi era rușine. Îi era rușine și de plăcerea pe care o va simți puțin mai tîrziu, cînd se va duce s-o vadă, după ce o va lăsa pe Maisy-Marcelle acasă. Dar Paula nu va ști nimic din toate astea. Se odihnise probabil, aceste două zile fără el, el care o silea mult prea des să iasă seara. Probabil că jucase bridge cu niște prieteni, se ocupase de casă, citise cartea aceea nouă... Și deodată, Roger se întrebă de ce caută cu atîta insistență un program pentru duminica Paulei.

— Conduci foarte bine, spuse vocea de lîngă el.

Tresări și o privi pe Maisy.

— Găsești ?

— Da. De altfel toate le faci tu bine, continuă ea, întinzîndu-se cu voluptate pe banchetă.

Roger simți nevoia să-i spună să uite: să uite o clipă de micul ei trup și de dorințele ei satisfăcute. Maisy scoase un rîs languros sau care avea cel puțin intenția să fie languros, și luînd mîna lui Roger o puse pe piciorul ei, care era tare și cald sub degetele lui. Roger zîmbi. Era proastă, vorbăreață și juca teatru. Tot ridiculizînd amorul, îl făcea să pară ciudat de trivial, și felul ei de a neutraliza orice tendință a lui de tandrețe, camaraderie sau interes vag, o făcea și mai excitantă. « O muierușcă păcătoasă cu care nu pot avea nimic comun, pretențioasă și vulgară și cu care-mi place să fac dragoste! » Începu să rîdă. Maisy nu-l întrebă de ce, dar întinse mîna către radio. Roger urmări gestul cu privirea. Ce spusese Paula deunăzi, în legătură cu radioul și cu serile lor ? Nu-și mai amintea. La radio se transmitea un concert. Maisy căută alt post, apoi reveni negăsind altceva mai bun. Fusese un concert de Brahms. Așa anunțase crainicul cu o voce sacadată. Apoi auziră ropotul de aplauze.

— La opt ani voiam să mă fac dirijor, spuse Roger, și tu ?

— Eu voiam să mă fac stea de cinema. Și voi reuși.

Roger se gîndi că are toate șansele, și o lăsă în sfîrșit în fața casei. Maisy se agăță de haina lui.

— Mîine mănînc cu domnul meu nesuferit. Dar vreau să-l revăd pe micul meu Roger repede, repede. Cum am o clipă liberă, îți telefonez.

Roger zîmbi mai degrabă mulțumit de rolul de tînăr amant clandestin, cu atît mai mult cu cît celălalt era un bărbat de aceeași vîrstă cu el.

— Și tu ? Poți să mă vezi ? Mi s-a spus că nu ești... liber.

— Sînt liber! spuse Roger, făcînd o strîmbătură. Doar nu era să vorbească cu ea despre Paula. Maisy țopăi pe trotuar și el îi făcu semn cu mîna din dosul portierei, după care demară. Ultima lui frază îl cam supăra. « Sînt liber » — asta vroia să însemne: « liber să nu-mi iau nici o răspundere ». Mări viteza. Vroia s-o vadă cît mai repede pe Paula; numai ea putea să-l liniștească, și o va face.

*

Se întorsese probabil foarte puțin înaintea lui, căci avea încă paltonul pe ea; era palidă și cînd îl văzu, i se aruncă de gît și rămase cu capul pe umărul lui, nemișcată. Roger o cuprinse în brațe, își sprijini obrazul de părul ei și așteptă s-o audă vorbind. Făcuse bine că se întorsese repede. Paula avea nevoie de el, i se întîmplase probabil ceva, și la gîndul că avusese o presimțire simți că tandrețea lui pentru ea devine imensă. O ocrotea. Era bineînțeles puternică, independentă și inteligentă, dar era probabil mai femeie decît oricare dintre femeile pe care le cunoscuse el vreodată. Știa bine că-i așa. Și în acest sens îi era absolut necesară. Paula se desfăcu încet din brațele lui.

— Ai călătorit bine? Cum a fost la Lille?

Roger îi aruncă o privire. Nu, sigur că nu bănuia nimic. Nu era genul de femeie care să întindă astfel de curse. Roger ridică din sprîncene.

— Așa și așa. Dar ce-i cu tine? Ce ai?

— Nimic, spuse ea și se întoarse.

Roger nu stărui. O să-i spună ea mai tîrziu.

— Tu, ce-ai făcut?

— Ieri am lucrat. Azi m-am dus la un concert la sala Pleyel.

— Îți place Brahms? spuse el zîmbind.

Paula care stătea cu spatele se întoarse atît de brusc încît Roger se dădu cu un pas înapoi.

— De ce mă întrebi?

— Am auzit o parte din concert la radio, cînd mă întorceam.

— A, da. Sigur — spuse Paula — e adevărat că se retransmite. Dar m-a uimit această subită melomanie la tine.

— Și la tine. Ce ți-a venit? Credeam că joci bridge la familia Daret, sau...

Paula aprinse luminile din salonaș. Își scoase haina cu un gest obosit.

— M-a invitat tînărul Van den Besh la concert. Nu aveam nimic de făcut și închipuiește-ți că nu-mi mai aminteam dacă-mi place Brahms...

Începu să rîdă. Întîi încet, apoi din ce în ce mai tare. În capul lui Roger se stîrni un vîrtej. Van den Besh? Nu-i vorbise oare de întîlnirea lor de la... Houdan? Și apoi, de ce rîdea?

— Paula, spuse, calmează-te. Și în primul rînd ce-ai căutat cu puștiul ăsta obraznic?

— Am ascultat Brahms, spuse Paula între două hohote de rîs.

— Isprăvește o dată cu Brahms!

— Păi, de el era vorba...

O apucă de umeri. De atîta rîs avea ochii plini de lacrimi.

— Paula, zise Roger, scumpa mea, ce ți-a povestit individul ăsta? Și mai întîi ce vrea de la tine?

Era furios. Se simțea înșelat, tras pe sfoară.

— E drept că are douăzeci și cinci de ani, spuse tot el.

— Pentru mine e un cusur, răspunse ea cu afecțiune, și Roger o luă din nou în brațe.

— Am atîta încredere în tine Paula. Atîta încredere! Și ideea că un puști nepricopsit ca ăsta ar putea să-ți placă mi se pare îngrozitoare.

O strînse în brațe. Și-o închipui deodată întinzînd mîinile către altul, sărutînd un altul, dăruindu-i afecțiunea și atenția; suferea!

« Bărbații ăștia sînt inconștienți », se gîndi Paula fără amărăciune. « Am atîta încredere în tine. Atîta încredere încît pot să te înșel, să te las singură, fără să risc să faci și tu la fel. E sublim! »

— E drăguț și neînsemnat, spuse Paula. Asta e tot. Unde vrei să luăm masa?

Capitolul VIII

« Vă rog să mă iertați, scria Simon. E adevărat că nu aveam dreptul să vă spun toate astea. Dar eram gelos. Deși probabil că nu-ți poți permite să fii gelos decît de ceea ce îți aparține. În orice caz, e evident că vă plictisesc. Dar o să scăpați de mine. Plec în provincie cu scumpul meu maestru să studiem un proces. Vom locui la niște prieteni de-ai lui, într-o casă veche. Îmi

Scanned with OKEN Scanner

închipui că paturile vor mirosi a levănțică. Și se va face foc în toate odăile, și păsările îmi vor cînta în fiecare dimineață la fereastră. Dar știu că de data asta nu voi putea să joc rolul tînărului bucolic. Veți dormi lîngă mine, îmi voi închipui că sînteți aproape, luminată de flăcări și voi fi tentat să mă întorc de o sută de ori. Și să nu credeți, chiar dacă nu mai vreți să mă vedeți niciodată, să nu credeți că nu vă iubesc.

Al dumneavoastră

Simon »

Paula șovăia cu scrisoarea în mînă. Hîrtia alunecă pe cearșaf, apoi pe covor. Puse capul pe pernă și închise ochii. Fără îndoială că o iubește...

În dimineața aceea era obosită și plictisită. Dormise prost. Starea asta a ei avea oare vreo legătură cu fraza care îi scăpase lui Roger în ajun, cînd îl întrebase cum fusese drumul la întoarcere? O mică frază pe care la început n-o luase în seamă, dar la care vocea lui Roger se împiedicase, apoi scăzuse încet, ca să se isprăvească într-o șoaptă. « Groaznic e cînd te întorci dumineca la Paris... Numai că pe autostradă, chiar cînd e aglomerată, mergi mult mai repede... »

Dacă Roger nu și-ar fi schimbat tonul, Paula n-ar fi observat nimic. Și-ar fi închipuit imediat, prinr-un reflex inconștient al minții — acel teribil reflex de autoprotejare atît de dezvoltat la ea în ultimii doi ani — și-ar fi închipuit deci o minunată autostradă nouă care duce pînă la Lille. Dar Roger ezitase. Paula nu se uitase la el și cincisprezece secunde mai tîrziu ea fusese aceea care reluase firul discuției lor de oameni liniștiți. Isprăviră masa pe același ton, dar Paulei i se părea că oboseala și descurajarea pe care le simțea, mult mai mult decît orice gelozie sau curiozitate, nu o vor mai părăsi niciodată. În fața ei se afla un chip cunoscut și iubit, care se crispa încercînd să afle dacă ea înțelesese, un chip care căuta suferința pe figura ei ca un călău nemilos. Și se gîndi: « Nu e destul că mă face să sufăr, măcar dacă asta i-ar fi indiferent! » Și i se păru că n-o să reușească niciodată să se scoale de pe scaun, să treacă prin restaurant cu naturalețea și grația pe care i le cerea Roger, și nici măcar să-i spună la revedere, odată ajunși în fața casei. I-ar fi plăcut să-l poată insulta, să-i poată arunca paharul în cap, să se poată dezbăra de ea însăși, de tot ceea ce o făcea să fie demnă, stimată, de tot ceea ce o deosebea de zecile de femeiuști pe care le frecventa Roger. I-ar fi plăcut să fie una dintre ele. Roger îi spusese de multe ori ce înseamnă aceste femei pentru el, explicîndu-i în același timp că așa e el și că nu vrea să-i ascundă nimic. Da, fusese cinstit. Dar Paula se întreba dacă cinstea, singura cinste posibilă în această viață încîlcită nu înseamnă să iubești pe cineva destul de mult ca să-l faci fericit. Renunțînd, la nevoie, chiar la niște lucruri care-ți fac plăcere.

Scrisoarea lui Simon rămăsese pe covor. Sculîndu-se, Paula puse piciorul pe ea, o ridică și o reciti. Apoi deschise sertarul mesei, luă un toc și hîrtie și se apucă să răspundă.

*

Simon rămăsese singur în salon, nevrînd, la sfîrșitul procesului, să se amestece cu mulțimea care-l felicita pe marele maestru. Casa era tristă și rece. În noaptea din ajun dăduse înghețul și pe fereastră se vedea un peisaj încremenit, doi copaci desfrunziți și o peluză îngălbenită, pe care putrezeau încet două fotolii de răchită, sacrificate toamnei de către un grădinar nepăsător.

Citea o carte englezească, o poveste stranie cu o femeie transformată în vulpe, şi din cînd în cînd rîdea cu voce tare, dar picioarele lui se agitau, se încrucişau şi se desfăceau, şi sentimentul neliniştii lui fizice se strecura încet, încet între carte şi el, pînă cînd, în sfîrşit, se ridică, puse cartea jos şi ieşi.

Coborî pînă la o mică baltă care se afla mai la vale în grădină, respirînd mirosul gerului, mirosul serii amestecat cu cel, mai îndepărtat, al unui foc de frunze uscate, al cărui fum abia se distingea dincolo de gard. Mirosul ăsta de fum îi plăcea mai mult ca oricare altul şi se opri o clipă să-l adulmece mai bine, cu ochii închişi... Din cînd în cînd, o pasăre scotea cîte un ţipăt scurt şi fără graţie, şi această armonie perfectă, întîlnirea acestor nostalgii, îl uşura într-un fel, de nostalgia lui. Se aplecă peste apa tulbure, băgă mîna înăuntru, îşi privi degetele subţiri, care în apă păreau oblice, aproape perpendiculare pe palmă. Rămase aşa fără să se mişte închizînd încet pumnul în apă, ca şi cum ar fi vrut să prindă un peşte misterios. Trecuseră şapte zile de cînd n-o văzuse pe Paula. Şapte zile şi jumătate. Primise probabil scrisoarea lui, ridicase puţin din umeri şi o ascunsese ca să n-o găsească Roger şi să nu-şi bată joc de el. Fiindcă era bună. Ştia că e bună. Bună şi afectuoasă şi nenorocită, şi Simon avea nevoie de ea! Dar cum s-o facă să înţeleagă toate astea? Încercase într-o seară, în casa asta sinistră, să se gîndească la ea atît de îndelung, atît de intens încît s-o poată ajunge în Parisul acela îndepărtat. Coborîse chiar în pijama, să caute în bibliotecă o carte despre telepatie. Bineînţeles că totul fusese în zadar. Ştia că-i pueril să încerci să ieşi din încurcături prin soluţii copilăreşti sau cu ajutorul norocului. Paula era o fiinţă pe care trebuia s-o meriţi, şi peste asta nu se putea trece. Nu va putea s-o cucerească prin farmec. Simţea dimpotrivă, că fizicul lui îl deserveşte în ochii ei. «Am o mutră de frizer», gemu el tare, şi pasărea îşi opri o clipă ţipătul sfîşietor.

Urcă, încet, înapoi spre casă. Adăugă un buştean în sobă şi se întinse pe covor. Maestrul Fleury se va întoarce dintr-o clipă într-alta, modest în triumful repurtat, dar şi mai sigur de el ca de obicei. Va evoca procese celebre în faţa unor provinciale pe care le va da gata, dar care la desert, puţin obosite, îşi vor întoarce privirile tulburate de vaporii uşori ai vinului de Bourgogne către tînărul asistent stagiar, politicos şi tăcut: adică la el. «Ai şanse la asta, tinere», îi va sufla maestrul Fleury, arătîndu-i probabil pe cea mai bătrînă. Se mai întîmplase să călătorească împreună, dar aluziile obsedate ale marelui avocat nu-i duseseră prea departe nici pe unul nici pe celălalt.

Previziunile lui Simon se confirmaseră. Numai că fusese una din mesele cele mai vesele din viaţa lui. Simon vorbise încontinuu, tăindu-i vorba marelui avocat, cucerind toate femeile care erau de faţă. La sosire, maestrul Fleury îi dăduse o scrisoare care-i fusese trimisă la palatul de justiţie din Rouen. Era de la Paula. Simon punea mîna în buzunar, o pipăia cu degetele şi zîmbea fericit. În timp ce vorbea, încerca să-şi amintească cuvintele exacte, reconstituind-o încet în minte.

«Băeţelule — aşa-i spunea ea de obicei — scrisoarea dumitale a fost prea tristă. Nu merit atît de mult. De altfel, îţi duc lipsa. Nu ştiu prea bine ce-i cu mine». Scrisese încă o dată numele lui: «Simon», apoi adăugase aceste două cuvinte minunate: «Întoarce-te repede».

Se va întoarce imediat. De îndată ce va isprăvi masa. Va conduce foarte repede pînă la Paris, va trece prin faţa casei ei şi poate că o va vedea.

La ora două era în faţa casei, incapabil să se mai mişte. O jumătate de oră mai tîrziu se opri o maşină în faţa lui şi Paula coborî singură. Simon

Scanned with OKEN Scanner

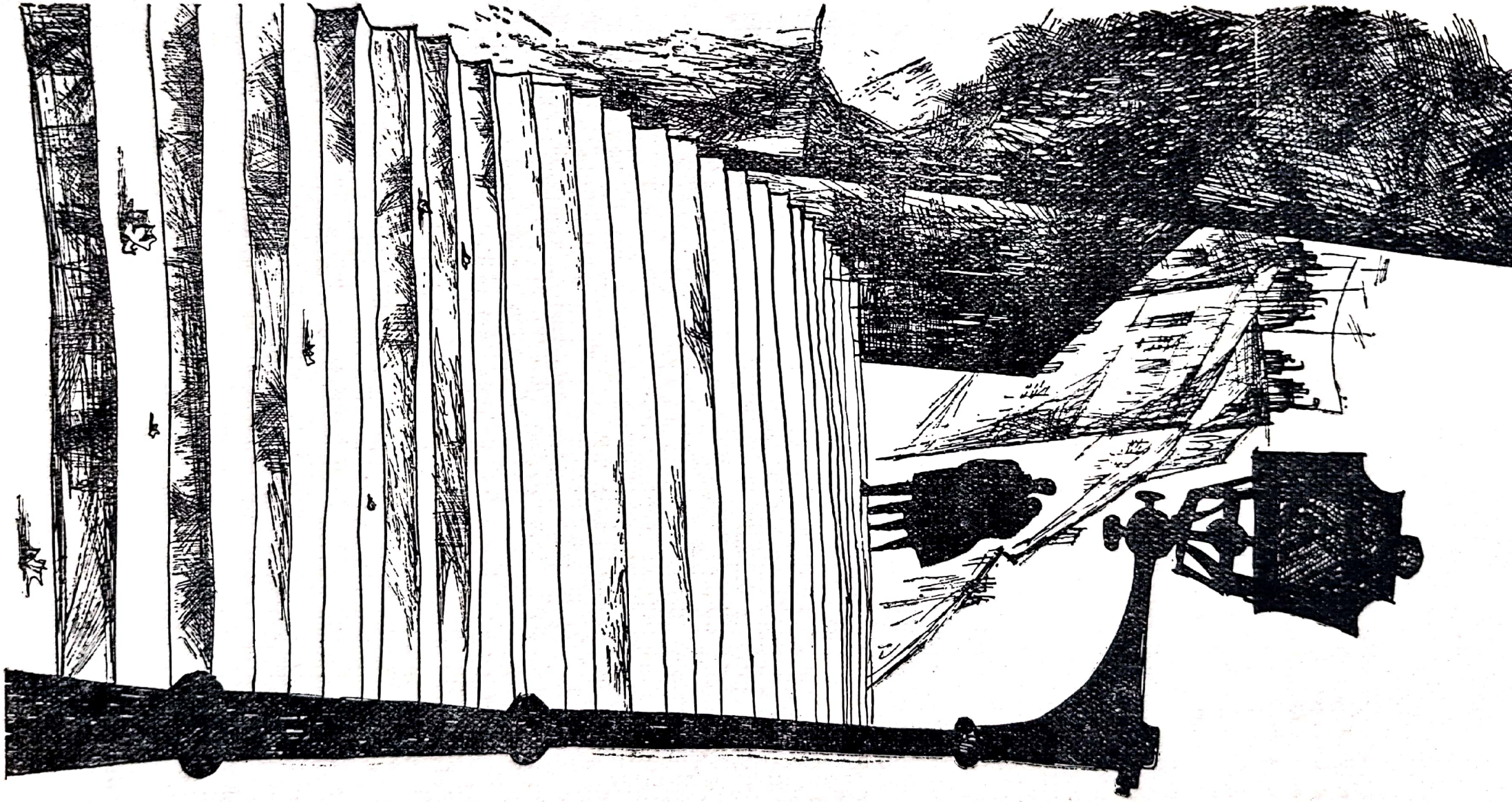

Scanned with OKEN Scanner

rămase nemișcat, o privi cum trece strada și cum face semn cu mîna către mașina care pleacă. Nu putea să facă nici o mișcare. Era Paula. O iubea și asculta această dragoste, chemînd-o, apropiindu-se de ea, vorbindu-i; o asculta fără să se miște, speriat, cu mintea îndurerată și goală.

Capitolul IX

Lacul din Bois de Boulogne se întindea înghețat în fața lor, sub soarele posomorît; doar un vîslaș sportiv, unul din acei oameni ciudați pe care-i vezi în fiecare zi încercînd să se mențină într-o formă de care probabil că nimeni nu se sinchisește, atît de anonimă îi e înfățișarea, făcea mari eforturi să le reamintească vara, ridicînd uneori cu vîsla cîte o jerbă de apă scînteietoare, argintie, și aproape deplasată, atît de tristă se anunța iarna printre copacii încremeniți. Paula îl privea cum se opintea în rame, cu fruntea încrețită. Va face probabil ocolul insulei, se va întoarce obosit, mulțumit de el, și această mică plimbare, zilnică și încăpățînată, căpăta pentru ea un aspect simbolic. Simon lîngă ea, tăcea. Aștepta. Paula se întoarse către el și zîmbi. O privi fără să-i surîdă. Nu era nici o legătură între Paula pentru care străbătuse o întreagă regiune cu o seară în urmă, o Paulă care se oferea, despuiată, și — Simon era sigur în închipuirea lui — învinsă ca drumul pe care-l parcurgea, și Paula asta liniștită, abia mulțumită că-l vede, amorțită lîngă el pe un scaun de fier, într-un decor cît se poate de banal. Era dezamăgit și răstălmăcindu-și decepția, credea că n-o mai iubește. Aceste opt zile de obsesie, petrecute la țară, în casa aceea tristă, fuseseră un excelent exemplu al neroziei la care te poate duce imaginația. Totuși, nu putea înăbuși acea dorință dureroasă, acea amețeală pe care i-o dădea numai gîndul de a răsturna acest cap obosit pe spătarul scaunului, strivindu-i ceafa, și de a-și apropia gura de aceste buze pline, atît de liniștite, din care cădeau de două ore cuvinte de mîngîiere,— drăgălășenii cu care nu avea ce face. Paula îi scrisese :« Întoarce-te repede ». Și Simon regreta nu atît nerăbdarea cu care așteptase aceste cuvinte cît bucuria cu care le primise, fericirea lui prostească, încrederea lui. Ar fi preferat să fi fost nenorocit pentru un motiv întemeiat decît fericit pentru ceva inexistent. Îi împărtăși acest gînd Paulei, care întorcîndu-și privirea dinspre barcă, se uită fix în ochii lui.

— Dragul meu Simon, asta se întîmplă oricui. Vreau să spun că pretenția dumitale e firească — și începu să rîdă.

În dimineața aceea Simon sosise ca un nebun în avenue Matignon și Paula îl făcuse numaidecît să înțeleagă că scrisoarea ei nu avea nici o semnificație.

— Totuși, — spuse el, nu ești femeia care scrie oricui: « Întoarce-te repede ».

— Eram singură, îi răspunse, și într-o stare de spirit neobișnuită. E adevărat că n-ar fi trebuit să-ți scriu: « Întoarce-te repede »...

Cu toate astea gîndea contrariul. Simon era acolo și ea era fericită. Fusese atît de singură... atît de singură. Roger avea o nouă aventură (lumea nu o împiedicase să afle) cu o femeiușcă, obsedată să ajungă stea de cinema, și de care părea mai de grabă jenat, cu toate că nu vorbea niciodată despre asta. Dar alibiurile lui erau mult mai variate ca deobicei, cînd era doar mulțumit. Săptămîna asta, Paula luase masa cu el de două ori. Numai de două ori. Și fără acest băiat, nenorocit din pricina ei, ar fi fost ea însăși foarte nenorocită.

— Hai să ne întoarcem, îi spuse Simon, te plictisești.

Scanned with OKEN Scanner

Ea se ridică fără să protesteze. Avea chef să-l scoată din sărite, deşi îi părea rău de această cruzime. O cruzime care exprima cealaltă faţă a tristeţii ei, nevoia absurdă a unei răzbunări pe care Simon n-o merita. Se urcară în maşinuţa lui, şi Simon zîmbi amar, amintindu-şi cum îşi închipuise această primă plimbare. Se vedea ţinînd-o de mînă, conducînd cu stînga, cu o îndemînare uimitoare, vedea frumosul ei chip aplecat către el. Întinse, fără să se uite, mîna spre ea şi Paula i-o luă, gîndind: « Oare nu voi putea niciodată, niciodată să fac o nebunie ». Simon opri maşina. Paula nu spuse nimic şi el îşi privi mîna nemişcată gata să scape dintre mîinile ei întredeschise, nedorind probabil altceva şi îşi lăsă capul pe spate cuprins deodată de o cumplită oboseală, resemnat s-o părăsească pentru totdeauna. În clipa aceea îmbătrînise cu treizeci de ani, supunîndu-se în faţa vieţii, şi Paulei i se părea pentru prima dată că-l recunoaşte.

Pentru prima dată îi apărea asemeni ei, asemeni lor (ei şi lui Roger), nu vulnerabil, căci ştiuse întotdeauna că e vulnerabil, şi nu-şi închipuia că poate exista cineva care să nu fie, ci mai curînd eliberat. despuiat de tot ceea ce îi displăcea la el: tinereţea, frumuseţea, lipsa lui de experienţă. Fusese întotdeauna pentru ea, în mod nelămurit, un prizonier: prizonierul superficialităţii lui, a vieţii lui uşoare. Şi deodată întorcea, nu spre ea, ci spre copaci, un profil de om pe jumătate mort, care nu se mai zbate. În acelaşi timp îşi amintea de acel Simon vesel, aiurit, pe care îl cunoscuse în halat şi simţi nevoia să-l oblige să se regăsească, să-l izgonească definitiv de lîngă ea, lăsîndu-l în voia unei dureri trecătoare şi a multor fetişcane foarte uşor de imaginat. Timpul îl va educa mai bine decît ea şi cu mai puţină grabă. Simon îşi lăsă mîna nemişcată într-a ei. Paula îi simţi în degete pulsul şi deodată, cu ochii plini de lacrimi, neştiind dacă lacrimile curgeau din pricina acestui tînăr prea sentimental sau a vieţii ei cam triste, duse această mînă la buze şi o sărută.

Simon nu spuse nimic, porni maşina. Pentru întîia dată se întîmplase ceva între ei. Îşi dădea seama de acest lucru şi era mai fericit ca în ajun. În sfîrşit îl « văzuse », şi dacă fusese destul de prost să-şi închipuie că prima lor întîmplare nu putea fi decît o noapte de dragoste, vinovat era numai el. Va avea nevoie de multă răbdare, multă căldură şi fără îndoială mult timp, şi se simţea răbdător, plin de căldură şi cu o viaţă întreagă înaintea lui. Şi se gîndea că această primă noapte de dragoste, dacă va veni, va fi doar o etapă şi nu scopul final obişnuit pe care îl prevedea de obicei. Vor fi poate zile şi nopţi între ei, dar zile şi nopţi care se vor succeda fără sfîrşit. În acelaşi timp, o dorea aprig.

Capitolul X

Doamna Van den Besh îmbătrînea. Avusese pînă atunci, datorită înfăţişării ei, şi a ceea ce s-ar fi putut numi cel puţin pînă la căsătoria ei nesperată cu Jerôme Van den Besh, o « vocaţie »: mai mulţi prieteni bărbaţi decît femei, şi descoperea, o dată cu venirea bătrîneţei, singurătatea, ceea ce o descumpănea şi o făcea să se agaţe de prima fiinţă, bărbat sau femeie, care îi ieşea în cale.

Găsise în Paula o tovarăşe ideală prin însuşi faptul că erau în relaţii de afaceri. Apartamentul din avenue Kléber era complet întors pe dos. Paula trebuia să treacă pe acolo în fiecare zi sau aproape, şi doamna Van den Besh găsea o mie de pretexte s-o reţină. Ba chiar mai mult, această Paulă, cu tot aerul ei absent, părea să fie foarte prietenă cu Simon şi cu toate că doamna Van den Besh căuta în zadar să descopere între ei un semn cît de mic de com-

Scanned with OKEN Scanner

plicitate, nu se putea opri să nu-i arunce o privire sau o aluzie, care pe Paula păreau s-o lase indiferentă, dar care pe Simon îl scoteau din sărite. Și așa se pomeni într-o seară cu Simon, palid și descompus, apucînd-o de braț, și amenințînd-o pe ea, propria lui mamă, cu cele mai cumplite pedepse dacă « strică » tot.

— Ce să stric ? Vrei, te rog, să-mi dai drumul ? Te culci cu ea sau nu ?

— Ți-am mai spus o dată că nu.

— Păi atunci ? Dacă ea nu se gîndește la asta o fac eu să se gîndească. E tocmai ce-ți trebuie. N-are doisprezece ani. O duci la concerte, la expoziții, și dumnezeu mai știe unde... Crezi că asta o distrează ? Tontule, nu înțelegi...

Dar Simon ieșise.

Se înapoiase de trei săptămîni și trăia prin Paula, pentru Paula, din cele cîteva ore pe care i le acorda cîteodată, în timpul zilei, părăsind-o cît mai tîrziu și ținîndu-i mîna cît mai mult, ca eroii romantici de care își bătuse joc de atîtea ori. De aceea se îngrozi cînd mobilarea salonului fiind terminată maică-sa îi spuse că s-a hotărît să dea o masă și s-o invite. Adăugase că-l va invita și pe Roger, prietenul oficial al Paulei, și alte zece persoane.

Roger primi. Vroia să-l vadă mai de-aproape pe filfisonul, care o urma pe Paula peste tot și despre care îi vorbea cu o afecțiune care îl liniștea pe Roger mai mult decît orice rezervă. Și pe urmă, mai avea și remușcări față de Paula, pentru că de o lună încoace o neglija. Dar era subjugat de Maisy, de tîmpenia ei, de trupul ei, de scenele groaznice pe care i le făcea, de gelozia ei morbidă și în sfîrșit, de pasiunea ei neașteptată, pe care i-o arunca în fiecare zi în obraz, cu o impudoare atît de totală încît îl fascina. Avea impresia că trăiește într-o baie turcească, se gîndea vag că e ultima pasiune de acest fel, pe care o stîrnește în viața lui, și ceda, și o amîna pe Paula — care îi spunea cu vocea ei egală: « Foarte bine, dragul meu, pe mîine » — și se întorcea în salonașul oribil, în care Maisy cu lacrimi în ochi, jura să-i sacrifice cariera, dacă i-o cere. Roger se studia cu atenție întrebîndu-se pînă la ce punct va putea suporta stupiditatea acestei legături, apoi o lua în brațe, ea începea să gungurească, iar frazele jumătate stupide, jumătate grosolane pe care le șoptea îi produceau o excitație erotică, pe care rar o cunoscuse. Acest Simon care îi ținea tovărășie Paulei cu modestie, era deci foarte comod. Dar de îndată ce se va termina cu Maisy, va pune lucrurile la punct și de altminteri se va însura cu Paula. Nu era sigur de nimic, nici măcar de el însuși, dar fusese întotdeauna sigur de dragostea trainică a Paulei, și de cîțiva ani încoace de propria lui afecțiune pentru ea.

Sosi cu oarecare întîrziere și din prima clipă își dădu seama că e genul de dineu la care se va plictisi de moarte. Paula îi reproșase de multe ori că nu-i sociabil, și într-adevăr, în afară de ocupațiile lui, nu vedea pe nimeni decît în scopuri foarte precise, sau pe Paula și încă un prieten pentru a sta de vorbă. Trăia singur și avea oroare de anumite reuniuni mondene, prea frecvente la Paris, dar cînd totuși se ducea undeva simțea numaidecît dorința să devină mitocan sau să plece. În seara aceea se aflau la doamna Van den Besh cîteva persoane alese, cunoscute în mediul lor, sau din ziare, și care pe deasupra mai erau și amabile; se va discuta în timpul mesei despre teatru, cinema, sau ceea ce va fi și mai rău, despre dragoste și despre legăturile dintre bărbați și femei, subiect de care Roger se ferea în mod deosebit, avînd impresia că nu se pricepe sau cel puțin, că nu e în stare să formuleze cunoștințele pe care le avea. Salută cu un aer arogant, cu trupul lui masiv, cam

Scanned with OKEN Scanner

ţeapăn şi, ca de obicei, simţi că pică prost, şi că intrarea lui stîrneşte parcă un curent rece. Impresie care, de altfel nu era decît pe jumătate justă, căci dacă provoca întotdeauna chiar de la început o diversiune, părînd incapabil să se integreze într-o conversaţie, pentru multe femei părea, tocmai de aceea, seducător. Paula purta rochia care îi plăcea lui, neagră, mai decoltată decît celelalte şi, înclinîndu-se spre ea, îi zîmbi cu recunoştinţă pentru tot ce însemna: ea, a lui, singurul lucru familiar în cadrul acela. Paula închise ochii o clipă, dorind cu disperare ca el s-o ia în braţe. Roger se aşeză lîngă ea. Abia atunci îl văzu pe Simon nemişcat şi gîndindu-se că trebuie să sufere din cauza prezenţei lui îşi retrase instinctiv braţul pe care îl trecuse pe după umerii ei. Paula se întoarse şi deodată, în mijlocul conversaţiei generale, se făcu o tăcere în trei, pasionată de o parte şi de alta, întreruptă doar de gestul lui Simon, care se apleca să-i aprindă ţigara. Roger îi privea, se uita la silueta lungă a lui Simon, la profilul lui serios, puţin prea fin, înclinat spre profilul grav al Paulei şi fu cît pe aci să pufnească într-un rîs deplasat. Erau rezervaţi, sensibili, bine crescuţi, el îi întindea bricheta, ea îi refuza trupul, toate astea cu nuanţe şi spunînd: « Mulţumesc, nu, mulţumesc ». El, Roger, era din altă speţă; o muieruşcă îl aştepta cu plăcerile cele mai comune şi după ea, noaptea Parisului şi mii de întîlniri; apoi în zori o muncă istovitoare, aproape manuală, cu oameni ca el, morţi de oboseală, a căror meserie o făcuse şi el. În aceeaşi clipă Paula spuse « mulţumesc », cu vocea ei liniştită şi Roger nu se putu abţine să nu-i ia mîna şi să i-o strîngă, pentru a-i aminti de el. O iubea. Puştiul ăsta putea foarte bine s-o ducă la muzee, la concerte. Dar n-o să se atingă de ea. Se ridică, luă un whisky de pe tavă, îl dădu pe gît şi se simţi mai bine.

Masa se desfăşură după cum prevăzuse. Mormăi de cîteva ori, încercă să vorbească, şi nu se trezi decît la sfîrşit, atunci cînd doamna Van den Besh îl întrebă cu o evidentă dorinţă de a-l informa, dacă ştie cu cine trăieşte X? Răspunse că nu-l interesează mai mult decît l-ar fi interesat să ştie ce mănîncă persoana respectivă, că în ochii lui avea tot atîta importanţă şi că lumea ar face mai bine să se ocupe de masa oamenilor decît de patul lor, ceea ce le-ar atrage mai puţine neplăceri. Paula începu să rîdă, căci Roger dăduse peste cap toată conversaţia şi Simon nu se putu abţine să n-o imite. Roger băuse prea mult, se clătină puţin, ridicîndu-se în picioare şi nu-şi dădu seama că doamna Van den Besh îi face semn, răsfăţîndu-se, să ia loc pe scaunul de lîngă ea...

— Vă cheamă mama, spuse Simon.

Erau unul în faţa celuilalt. Roger îl privea şi, nelămurit, ar fi vrut să-i descopere o bărbie moale, sau o gură lipsită de energie, dar negăsindu-le, se indispuse.

— Şi Paula te caută probabil pe dumneata.

— Mă duc, spuse Simon, şi făcu stînga împrejur.

Roger îl apucă de cot. Devenise deodată furios. Băiatul îl privea mirat.

— Stai, vreau să te rog ceva.

Se examinau, conştienţi că deocamdată nu aveau nimic să-şi spună. Roger se mira de gestul pe care-l făcuse, iar Simon era atît de mîndru, că zîmbi. Roger înţelese şi îi dădu drumul.

— Voiam să-ţi cer o ţigară de foi.

— Numaidecît.

Roger îl urmări cu privirea. Apoi veni spre Paula, care stătea de vorbă într-un grup, şi o luă de braţ. Îl urmă întrebîndu-l imediat:

— Ce i-ai spus lui Simon?

Scanned with OKEN Scanner

— I-am cerut o țigară. Dar ce credeai ?

— Nu știu, spuse ea ușurată. Aveai un aer furios.

— De ce aș fi furios ? Are doisprezece ani. Mă crezi gelos ?

— Nu, spuse ea și lăsă ochii în jos.

— Dacă ar fi trebuit să fiu gelos, aș fi fost mai degrabă pe vecinul tău din stînga; cel puțin, e un bărbat.

Paula se întrebă o clipă la cine făcea aluzie. Înțelese și nu se putu opri să nu zîmbească. Nici măcar nu-l băgase în seamă. Pentru ea toată masa fusese luminată de Simon, ai cărui ochi, întocmai ca un far, îi atingeau din două în două clipe fața, căutîndu-i privirea, o secundă prea mult. Ea i-o acorda uneori și atunci el zîmbea: un zîmbet atît de cald, de îngrijorat, încît nu putea să nu-i răspundă. Era mult mai frumos, mai viu, decît vecinul ei din stînga și se gîndi că Roger nu se pricepe în treburile astea. De altfel Simon se apropia, întinzîndu-i lui Roger cutia de țigări.

— Mulțumesc, spuse Roger. (Alese una cu grijă.) Dumneata nu știi încă ce înseamnă o țigară bună. Sînt plăceri rezervate vîrstei mele.

— Vi le las, replică Simon. Am oroare de ele.

— Paula, nu-i așa că fumul nu te deranjează ? De altfel, noi plecăm în curînd acasă, hotărî Roger întorcîndu-se spre Simon. Trebuie să mă scol devreme.

Simon nu făcu nici un caz de acest « noi ». « De fapt, asta însemna că o va depune în fața casei, pentru a se duce apoi la femeiușca aceea; iar mie aici, îmi va lipsi ». O privi pe Paula, i se păru că citește pe fața ei același gînd, și șopti:

— Dacă Paula nu e obosită... pot s-o conduc eu acasă, mai tîrziu.

Amîndoi întorseră privirea spre ea. Paula îi zîmbi lui Simon și hotărî că e tîrziu și că-i mai bine să plece acum.

În mașină nu schimbară nici o vorbă. Paula aștepta. Roger o silise să plece de la serata unde se distra, îi datora deci o explicație sau o scuză. Roger opri mașina în fața casei, lăsă motorul să meargă și Paula își dădu seama că nu are nimic să-i spună, că nu se va urca la ea, că toate astea nu fuseseră decît o reacție de proprietar prudent. Coborî, șoptind: « Bună seara » și trecu strada. Roger porni imediat. Era nemulțumit de el.

Dar în fața casei ei se afla mașina lui Simon și Simon la volan. O strigă și ea veni către el, mirată:

— Cum de ești aici ? Trebuie să fi gonit ca un nebun, Și serata mamei dumitale ?

— Ia loc, o clipă, o rugă.

Șopteau în noapte ca și cum cineva ar fi putut să-i audă. Se strecură cu îndemînare în mașină și văzu că se obișnuise cu ea. Se obișnuise și cu această față încrezătoare, îndreptată spre ea și pe care lumina felinarului o tăia în două.

— Nu te-ai plictisit prea tare ? o întrebă.

— O, nu... eu...

Era foarte aproape de ea; mult prea aproape — gîndea Paula. Era prea tîrziu ca să stea de vorbă și n-ar fi trebuit s-o urmeze. Roger ar fi putut să-i vadă, totul era curată nebunie... Îl sărută pe Simon.

Vîntul de iarnă se stîrnise pe străzi, trecea peste mașina deschisă, le învălmășea părul. Simon îi acoperea fața cu sărutări: ea adulmeca zăpăcită acest miros de bărbat tînăr, răsuflarea lui tăiată și prospețimea nopții. Îl părăsi fără un cuvînt.

În zori se trezi pe jumătate și ca în vis, revăzu șuvițele lui negre amestecate cu părul ei, de vîntul violent al nopții, mereu între fețele lor, ca o barieră

Scanned with OKEN Scanner

mătăsoasă, și i se păru că tot mai simte cum o pătrunde căldura gurii lui. Adormi din nou zîmbind.

Capitolul XI

Trecuseră zece zile de cînd nu o mai văzuse. A doua zi după seara aceea înnebunitoare, atît de caldă, în care îl sărutase, Simon primise un bilet din partea ei, cerîndu-i să nu mai caute s-o revadă. «Ți-aș face rău și am prea multă afecțiune pentru dumneata». Simon nu înțelesese că Paula se temea mai puțin pentru el decît pentru ea însăși. Crezuse că-i e milă și nici măcar nu se simțise jignit, căutînd pur și simplu un mijloc, o idee care l-ar ajuta să conceapă viața fără ea. Nu se gîndea că aceste figuri de stil: «ți-aș face prea mult rău», «e imprudent» etc., sînt adesea ghilimelele unei povești, venind numaidecît înainte sau după, dar în nici un caz o descurajare. Paula nu-și dădea nici ea seama. Îi fusese frică, așteptase inconștient să vie, s-o caute, s-o silească să se lase iubită. Acum ajunsese la capătul răbdării și monotonia zilelor de iarnă, veșnica defilare a acelorași străzi, care o duceau de acasă la slujbă, singură, telefonul acela vrăjmaș la care regreta de fiecare dată că răspunde — atît de absentă, de rușinată era vocea lui Roger — în sfîrșit, nostalgia unei veri lungi care trecuse; totul o împingea către o pasivitate lipsită de apărare dar care cerea cu orice preț «să se întîmple ceva».

Simon lucra. Era punctual, conștiincios și tăcut. Din cînd în cînd ridica ochii, o fixa pe doamna Alice cu o privire absentă și-și trecea un deget sovăitor peste buze... Paula, acea ultimă seară, felul brusc și aproape autoritar cu care își apăsase gura pe buzele lui, capul ei răsturnat și mîinile amîndouă cu care-i ținea obrazul lipit de al ei, vîntul... Doamna Alice tușea jenată de această privire și el zîmbea ușor. Paula avusese un moment de ciudă și atîta tot. Nu încercase să o urmeze după aceea. Și poate greșise. Rumegase în gînd, de zece, de douăzeci de ori, cele mai mici incidente ale săptămînii care trecuse: ultima lor plimbare cu mașina, expoziția atît de plicticoasă de unde plecaseră imediat, masa infernală la maică-sa... și fiecare amănunt care-i revenea în minte, fiecare imagine, fiecare ipoteză, îl făcea să sufere și mai mult. Totuși, zilele treceau, el cîștiga timp sau își pierdea viața, nu mai știa nici el... Într-o seară, coborî cu un prieten o scară întunecată și se pomeni într-un mic bar, pe care nu-l cunoștea. Băuseră mult, cerură din nou să bea și deveniră iar triști. Apoi apăruse o negresă care cîntase, avea o gură imensă roz, deschidea porțile a mii de nostalgii, aprindea scînteile unui sentimentalism desnădăjduit, unde alunecau împreună.

— Aș da doi ani din viață să iubesc pe cineva, spuse prietenul lui.

— Ei bine, eu iubesc — replică Simon — și ea nu va ști niciodată că am iubit-o. Niciodată.

Se abținu de la orice comentariu, dar în același timp i se păru că nimic nu-i pierdut, că nu-i posibil să se frămînte atîta în zadar. O invitară pe cîntăreață să bea cu ei: era din Pigalle dar cînta ca și cum ar fi venit din New-Orléans, prezentîndu-i lui Simon, năucit, o viață duioasă și albăstruie, populată de profiluri și mîini întinse. Rămase foarte tîrziu s-o asculte și se întoarse acasă, în zori, dezmeticit.

*

A doua zi, după amiază la șase, Simon o aștepta pe Paula în fața magazinului. Ploua. Ținea mîinile în buzunar, furios că le simte tremurînd. Se simțea

Scanned with OKEN Scanner

ciudat de gol pe dinăuntru, și incapabil să reacționeze în nici un fel. « Doamne — gîndea el — poate nu mai sînt vrednic față de ea decît să sufăr », și se strîmbă desgustat.

Paula apăru la șase și jumătate. Purta un taior de culoare închisă, un fular albastru cenușiu, ca ochii ei, și avea un aer obosit. Simon făcu un pas spre ea, ea îi zîmbi și el se simți dintr-odată cuprins de un asemenea sentiment de plenitudine, de liniște, încît închise ochii. O iubea. Orice i s-ar întîmpla, dacă era din pricina ei, nu putea să piardă nimic. Paula îi văzu privirea oarbă, mîinile întinse și se opri. E adevărat că îi lipsise în aceste zece zile. Prezența lui de fiecare zi, admirația lui, încăpățînarea lui, creaseră — gîndea ea — un fel de obișnuință a sensibilității ei, de care nu avea nici un rost să fugă. Dar obrazul pe care îl îndrepta acum spre ea nu avea nimic comun cu obișnuința, nici cu confortul moral al unei femei de treizeci și nouă de ani. Era altceva. Trotuarul cenușiu, trecătorii, mașinile în jurul lor, îi părură deodată un decor stilizat, încremenit, fără epocă. Se priveau, la doi pași unul de altul și, înainte de a se contopi din nou cu realitatea posomorîtă a străzii, pe cînd Paula stătea încă la pîndă, trează, la marginea propriei ei conștiințe, Simon făcu un pas și o luă în brațe.

O ținea lipită de el, fără s-o strîngă, cu răsuflarea tăiată, dar stăpînit de o mare liniște. Își apăsa obrazul pe părul ei privind fix în fața lui firma unei librării: « Comorile timpului », întrebîndu-se vag cîte comori puteau fi în această librărie și cîte ciurucuri. În același timp se mira că-și pune o întrebare atît de absurdă tocmai atunci. Avea impresia că rezolvase în sfîrșit o problemă.

— Simon, spuse Paula, de cînd ești aici ? Trebuie să fii ud leoarcă.

Respira mirosul hainei lui de tweed, al pielii lui, și nu s-ar mai fi mișcat niciodată. Întoarcerea asta îi producea o ușurare neașteptată, o eliberare.

— Știi, îi spuse Simon, nu puteam cu nici un chip să trăiesc fără dumneata. Acționam în gol. Nici măcar nu mă plictiseam. Eram lipsit de mine însumi. Dar dumneata ?

— Eu, spuse Paula. Știi... Parisul nu e prea vesel în momentul ăsta (căuta să redea discuției un ton firesc). Am văzut o colecție nouă, am făcut pe femeia de afaceri, am întîlnit doi americani. E vorba să plec la New-York.

În același timp se gîndea că n-are rost să vorbească pe un asemenea ton, în brațele acestui băiat, stînd în picioare, în ploaie, ca doi amanți pierduți, dar nu se putea mișca. Gura lui Simon îi atingea încet tîmplele, părul, obrazul, subliniindu-i frazele. Paula tăcu, își sprijini puțin mai tare fruntea de umărul lui.

— Ai chef să mergi la New York ? auzi peste capul ei vocea lui Simon.

Pe cînd vorbea, simțea cum maxilarul lui se mișcă pe creștetul capului ei, și-i venea să rîdă ca o școlăriță.

— Statele Unite... Sigur, e o experiență amuzantă, nu crezi ? N-am fost niciodată.

— Nici eu, spuse Simon. Mama găsește că e groaznic, dar ea a avut întotdeauna oroare de călătorii.

Ar fi putut să-i vorbească ore în șir, despre mama lui, despre plăcerea de a călători, despre America și despre Rusia. Ar fi dorit să-i spună o mie de banalități, să-i țină o sută de discursuri potolite, fără efort. Nu mai ținea nici s-o uimească, nici s-o cucerească. Era bine așa, se simțea sigur de el și totuși fragil. Ar fi trebuit s-o ducă acasă la ea, să poată s-o sărute de-a binelea, dar nu se încumeta să-i dea drumul.

— Trebuie să mă mai gîndesc, spuse Paula.

Scanned with OKEN Scanner

Nu mai știa nici ea dacă vorbește de el sau de călătorie. Îi era frică să ridice capul să vadă acest obraz de adolescent, lipit de al ei, frică să se regăsească pe ea însăși, Paula cea cuminte și hotărîtă. Frică să nu-și judece faptele.

— Simon, spuse ea cu vocea scăzută.

El se aplecă și o sărută ușor pe buze. Țineau ochii deschiși, și fiecare nu vedea din celălalt decît o imensă pată scînteietoare, plină de reflexe și umbre, o pupilă mărită nemăsurat, lichidă și parcă înspăimîntată.

Două zile mai tîrziu luau masa împreună. Din cîteva fraze ale Paulei, Simon înțelese ce însemnaseră pentru ea cele zece zile: indiferența lui Roger, ironiile lui față de Simon, singurătatea. Paula nădăjduise, fără îndoială, să folosească acest răgaz, să-l recîștige pe Roger, sau cel puțin să-l revadă, să îndrepte neînțelegerea dintre ei. Dar se izbise de un copil exasperat. Eforturile ei, atît de emoționante în simplitatea lor: o masă, cu felurile lui favorite, rochia care îi plăcea lui, o conversație pe tema care o prefera, toate aceste rețete caraghioase pe care le recomandau revistele femenine și care sînt mai curînd vătămătoare decît banale, dar care folosite de o femeie inteligentă sînt totuși mai emoționante ca orice, nu ajutaseră la nimic. Nu se simțea umilită că le folosește, nici măcar nu se sfia să înlocuiască printr-o lumină savantă sau o friptură gustoasă cuvintele care îi ardeau buzele: « Roger, sînt nefericită din vina ta; Roger, așa nu mai merge ». La drept vorbind, n-o făcea dintr-un reflex ancestral de bună gospodină, nici măcar dintr-o resemnare amară. Nu, era mai curînd un fel de sadism împotriva « lor », împotriva a ceea ce fuseseră ei împreună. Ca și cînd unul din ei doi, el sau ea, ar fi trebuit să se ridice brusc și să spună: « Ajunge ». Și Paula aștepta acest reflex din partea ei, cu aproape tot atîta neliniște ca și din partea lui. Dar în zadar. Ceva, poate, murise.

Petrecînd deci zece zile în calcule și false nădejdi, nu putea decît să se lase cîștigată de Simon. Simon spunînd: « Sînt fericit, te iubesc », fără să fie banal; Simon bîiguind la telefon; Simon aducîndu-i ceva întreg, sau cel puțin, jumătatea întreagă a acestui ceva. Paula știa destul de bine că pentru acest fel de lucruri trebuie să fie doi, dar se simțea obosită să fie de prea multă vreme prima, și în aparență, singura. « Nu-i totul să iubești », îi spunea Simon vorbind despre el. « Trebuie să fii și tu iubit », și asta i se părea o constatare deosebit de personală. Numai că în pragul aventurii în care se angajase, Paula se mira că în locul agitației interioare și elanului care existaseră, de pildă, la începutul legăturii ei cu Roger, simțea doar o imensă și duioasă oboseală, care îi influența pînă și pașii. Toți o sfătuiau să schimbe aerul, și ea se gîndea cu tristețe, că-și va schimba doar amantul. Era mai puțin supărător, mai parizian, atît de frecvent... Și se ferea de propria ei imagine în oglindă, sau o acoperea cu « cold cream »[1]. Dar cînd Simon sună, în seara aceea, și Paula îi văzu cravata închisă, și ochii îngrijorați, bucuria intensă a întregei lui ființe și sfiala lui de om prea răsfățat de viață, care pe deasupra mai și moștenește o avere, dori să împărtășească cu el fericirea. Fericirea pe care i-o dădea ea: « Iată trupul, căldura, afecțiunea mea; nu-mi servesc la nimic, dar poate că în mîinile tale vor recăpăta pentru mine oarecare savoare ». În noaptea aceea Simon rămase pe umărul ei.

Își închipuia tonul cu care lumea, prietenii ei, vor spune: « Ați auzit de Paula ? ». Și mai mult chiar decît teama de bîrfeală, sau de diferența de vîrstă între ea și Simon, de care știa bine că se va face caz, îi era rușine. Rușine cînd

1. Cremă de obraz. (n.t.)

se gîndea la modul amuzat în care lumea va vorbi de ea; ce elan, ce gust de viaţă şi de băieţi tineri i se vor atribui, cînd de fapt se simţea doar bătrînă, obosită şi căuta puţină mîngîiere. Era dezgustată la gîndul că lumea putea să fie faţă de ea în acelaşi timp feroce şi măgulitoare, aşa cum văzuse de o sută de ori că e faţă de alţii. Se spusese despre ea: « Biata Paula », pentru că Roger o înşela, sau: « Nebuna asta emancipată » cînd părăsise un soţ tînăr, frumos şi plicticos. Fusese dezaprobată sau compătimită. Dar nu stîrnise niciodată acest amestec de dispreţ şi invidie, pe care-l va stîrni de data asta.

Capitolul XII

Contrar aşteptărilor Paulei, Simon în prima lor noapte nu dormi. Se mărgini s-o ţină lipită de el, cu mîna pe o cută subţire a mijlocului, nemişcat, ascultîndu-i respiraţia egală şi căutînd să respire în acelaşi ritm cu ea. « Trebuie să fii foarte îndrăgostit sau foarte dezgustat ca să te prefaci că dormi », se gîndea Simon, şi el care nu era obişnuit decît cu a doua situaţie, se simţea tot atît de mîndru şi responsabil de somnul Paulei ca vestalele de focul sacru. Şi aşa petrecură prima lor noapte, unul lîngă altul, fiecare veghind somnul simulat al celuilalt, atenţi şi înduioşaţi, neîndrăznind să se mişte.

Simon era fericit. Se simţea mai răspunzător faţă de Paula care avea cincisprezece ani mai mult ca el, decît s-ar fi simţit faţă de o tînără fecioară de şaisprezece ani. Deşi uimit de condescendenţa Paulei şi rămînînd pentru prima dată după această îmbrăţişare cu impresia că primise un dar, i se părea că trebuie să stea neapărat de veghe, cu ochii ţintă, ca pentru a o ocroti anticipat, de răul pe care i l-ar putea face într-o zi. Veghea, stătea la pîndă, apărîndu-se împotriva propriilor lui laşităţi, a comediilor pe care le jucase în trecut, a spaimelor lui, a plictiselilor subite, a slăbiciunilor lui. O va face fericită, va fi fericit şi-şi spunea cu mirare că nu făcuse niciodată acest fel de jurămînt nici chiar faţă de cele mai mari cuceriri ale sale. Avură, astfel spre ziuă, cîteva false treziri, prefăcîndu-se şi unul şi altul că-şi întind mădularele şi cască, dar niciodată în acelaşi timp. Cînd Simon se întorcea, sau se sprijinea într-un cot, Paula se vîra instinctiv în cearşaf, temîndu-se de privirea lui, această primă privire a unei legături, mai banală dar mai hotărîtoare decît oricare alt gest. Şi cînd la capătul răbdării se mişca în sfîrşit şi ea, Simon cu ochii închişi, atent el însuşi şi temîndu-se de pe acum să nu-şi piardă fericirea din timpul nopţii, îşi reţinea răsuflarea. În cele din urmă îl surprinse privind-o cu ochii pe jumătate deschişi, în slaba licărire a zilei care se strecura prin perdele, şi încremeni întoarsă spre el. Se simţea bătrînă şi urîtă, îl privea fix, anume ca s-o vadă bine şi cel puţin să nu existe între ei acel echivoc al trezirii. Simon cu ochii pe jumătate deschişi, surîse, îi şopti numele şi se lipi de ea. « Simon », spuse Paula, căutînd să dea înapoi. Încerca încă, să transforme noaptea aceasta într-un capriciu. El îşi puse capul pe pieptul ei, îi sărută uşor încheietura braţului, umărul, obrazul, strîngînd-o lîngă el. « Te-am visat, Paula. N-am să te mai visez decît pe tine »; şi ea îşi închise braţele în jurul lui.

Simon îi propuse s-o conducă la slujbă, precizînd că dacă vrea, poate s-o lase la colţ. Paula răspunse cu o uşoară tristeţe, că n-are de dat socoteală nimănui şi între ei urmă o clipă de tăcere.

Simon fu acela care o întrerupse.

— Nu scapi înainte de şase? Iei masa cu mine?

— N-am timp, răspunse Paula, voi mînca un sandviş peste drum.

— Dar eu ce fac pînă la şase? suspină el.

Scanned with OKEN Scanner

Ea îl privi, îngrijorată; putea oare să-i spună că nu e neapărat nevoie să se întîlnească la șase. Pe de altă parte, gîndul că ar putea s-o aștepte în fiecare seară, în mașinuța lui, nerăbdător, în fața porții, îi dădea o adevărată fericire... Cineva care să te aștepte în fiecare seară. Cineva care nu-ți telefonează cu un ton absent la opt, și numai cînd are chef... Zîmbi.

— De unde știi că astă-seară nu sînt invitată la masă?

Simon care se chinuia să-și pună butonii la manșetă, se opri. După o clipă spuse: « Adevărat, nu știu, » cu un ton neutru. Se gîndea bineînțeles, la Roger. Nu se gîndea decît la Roger. Îl vedea gata să-și reia bunul. Se temea. Dar Paula știa că Roger nu se gîndește la ea. Și toate i se părură odioase. Să fie cel puțin generoasă!

— Nu sînt invitată nicăieri. Vino să te ajut.

Era așezată pe pat, și el în genunchi în fața ei, întindea brațele, ca și cînd manșetele ar fi fost niște cătușe. Avea încheieturi de copil, netede și subțiri. Punîndu-i butonii, Paula avu deodată impresia că joacă scena asta pentru a doua oară. « Grozav seamănă a teatru », se gîndi, dar își lipi obrazul de părul lui, rîzînd fericită.

— Și ce fac eu pînă la șase? stărui Simion încăpățînat.

— Nu știu... lucrezi.

— N-am să pot, spuse, sînt prea fericit.

— Asta nu împiedică pe nimeni să lucreze.

— Pe mine da. De altfel știu ce am să fac. Am să mă plimb și am să mă gîndesc la tine, pe urmă am să iau masa singur, cu gîndul la tine și pe urmă am să aștept ora șase. Știi, n-am nimic dintr-un tînăr activ.

— Ce o să spună maestrul tău?

— Nu știu. Dar de ce vrei să-mi irosesc timpul, pregătindu-mi viitorul, cînd nu mă interesează decît prezentul, care îmi dă mai mult decît tot ce-am sperat, adăugă el, cu o plecăciune adîncă.

Paula ridică din umeri. Dar Simon făcu întocmai cum spusese și tot așa și în zilele următoare. Se plimba cu mașina prin Paris surîzînd tuturor, trecea de cîte zece ori prin fața magazinului Paulei, citea o carte oprindu-se indiferent unde, lăsînd-o din mînă ca să-și dea capul pe spate și să stea așa cu ochii închiși. Avea aerul unui somnambul fericit și asta nu putea să n-o miște și să nu i-l facă mai drag. Avea un sentiment de dăruire și se mira că asta i se pare deodată, aproape o necesitate.

*

Roger călătorea de zece zile pe un timp înspăimîntător, trecînd dintr-o întîlnire de afaceri într-alta și regiunea de Nord reprezenta pentru el, simbolic, un drum lunecos, nesfîrșit, și decorul impersonal al unor restaurante. Din cînd în cînd, telefona la Paris, cerînd două numere deodată, și asculta văicărelile lui Maisy-Marcelle înainte de a se plînge Paulei — sau după. Se simțea descurajat, incapabil; viața lui semăna cu această regiune. Vocea Paulei se schimba, devenea în același timp mai neliniștită și mai îndepărtată: îi era dor s-o vadă. Nu izbutise niciodată să stea cincisprezece zile departe de ea, fără să-i simtă lipsa. Bineînțeles că, la Paris, unde o știa oricînd gata să-l vadă, oricînd la dispoziția lui, putea s-o întîlnească mai rar. Dar orașul Lille i-o reda ca în primele zile, cînd trăia agățat de viața ei, temîndu-se s-o cucerească, așa cum se temea acum s-o piardă. În ultima zi îi anunță că se întoarce. Urmă o tăcere, apoi numaidecît o auzi spunînd: « Trebuie să te văd », pe un ton definitiv. El nu-i puse nici o întrebare și îi dădu întîlnire pentru a doua zi.

Scanned with OKEN Scanner

Ajunse la Paris, noaptea. Se opri în fața casei ei pe la două. Pentru prima dată șovăi să urce. Nu era sigur că va regăsi fața aceea fericită care se străduia să rămînă calmă de fiecare dată cînd se ducea s-o vadă pe neașteptate. Îi era teamă. Așteaptă zece minute, stingherit, inventînd tot soiul de motive absurde: « Doarme, muncește prea mult » etc., apoi plecă. În fața casei lui, ezită iar, apoi deodată făcu stînga împrejur și se duse la Maisy. Dormea, îi întinse o față buhăită: stătuse pînă foarte tîrziu cu inevitabilii ei producători de filme... era foarte fericită că venise Roger... de altfel îl visase tocmai cu o clipă înainte, etc. Roger se dezbrăcă repede și adormi numaidecît, cu toate sîcîielile ei. Pentru prima dată n-o dorea. În zori își făcu datoria absent, se amuză puțin de povestirile ei și hotărî că totul merge bine. Își petrecu dimineața la ea, despărțindu-se cu zece minute înainte de întîlnirea cu Paula.

Capitolul XIII

— Trebuie să dau un telefon, spuse Paula, după masă va fi prea tîrziu.

Roger se ridică o dată cu ea și Paula zîmbi, pentru a se scuza, așa cum obișnuia de cîte ori îl silea să se deranjeze din pricina unor convenințe sociale. sau sentimentale. La asta se gîndea plictisită, coborînd scara umedă care ducea spre telefon. Cu Simon era altfel. Era atît de serviabil și de mulțumit, gata oricînd să se ocupe de ea, să-i deschidă ușile, să-i aprindă țigara, să-i preîntîmpine orice dorință, încît sfîrșea prin a se gîndi la toate înaintea ei, ceea ce semăna mai degrabă cu un șir de atenții decît de obligații. În dimineața aceea, îl părăsise pe jumătate adormit, cu perna în brațe, cu șuvițele negre împrăștiate, lăsîndu-i un bilet: « Te voi chema la 12 ». Dar la douăsprezece se întîlnise cu Roger, pe care acum îl lăsase singur ca să telefoneze unui tînăr amant leneș. Oare Roger va băga de seamă ? Avea fruntea lui de zile rele, încrețită, îngrijorată. Părea mai bătrîn.

Simon răspunse imediat. Începu să rîdă de îndată ce o auzi spunînd: « Alo ». Rîse și ea.

— Te-ai trezit ?

— De la unsprezece... Acum e unu. Am și chemat la telefoane să văd dacă nu-i firul deranjat.

— De ce ?

— Trebuia să chemi la douăsprezece. Unde ești ?

— La Luigi's. Abia am început să mănînc.

— A, bun ! spuse Simon.

Urmă o tăcere. În cele din urmă, Paula adăugă sec:

— Iau masa cu Roger.

— A, bun.

— Altceva nu știi să spui decît « A, bun ? » Sînt la magazin la două și jumătate cel mai tîrziu. Tu ce faci ?

— Mă duc să iau niște haine de la mama, spuse el repede, să le agăț la tine, pe umerașe... Pe urmă mă duc să iau de la Desnos acuarela aceea care-ți place.

O clipă îi veni să rîdă. Acest fel de a lega două fraze era leit Simon.

— De ce ? Ai de gînd să-ți muți garderoba la mine ?

Între timp căuta argumente serioase care să-l facă să renunțe.

— Da, spuse Simon, sînt prea mulți oameni în jurul tău, vreau să fac pe cîinele de pază, dar în haine curate.

— O să mai vedem noi, spuse ea.

Avea impresia că vorbește de o oră. Roger era singur, acolo sus. Îi va pune întrebări și față de el, nu va putea să nu se simtă vinovată.

Scanned with OKEN Scanner

— Te iubesc, spuse Simon, înainte de a închide telefonul.

Înapoindu-se, Paula se opri în dreptul oglinzii din vestiar şi-şi trecu maşinal pieptenele prin păr. În faţa ei vedea un chip căruia cineva îi spunea: «Te iubesc».

Îl găsi pe Roger bînd un cocktail şi Paula se miră ştiind că nu bea niciodată peste zi.

— Nu te simţi bine?

— De ce? A, băutura? Nu, azi sînt obosit.

— E mult de cînd nu te-am mai văzut, spuse ea, şi fiindcă Roger încuviinţă puţin distrat, simţi că-i vin lacrimile în ochi. Într-o zi vor ajunge într-adevăr în această situaţie: «Sînt două luni de cînd nu ne-am mai văzut, sau trei?» Şi vor face socoteala, liniştiţi, Roger cu faţa obosită, cu gesturile lui caraghioase, cu aerul copilăros în ciuda forţei lui şi chiar a unui dram de cruzime... Paula întoarse capul. Roger purta haina gri, pe care o văzuse la începutul legăturii lor, aproape nouă, atîrnată pe un scaun în camera ei. Era foarte mîndru de ea. I se întîmpla rar să vrea să fie elegant şi era dealtminteri prea greoi ca să reuşească.

— Cincisprezece zile, adăugă ea liniştită, cum îţi merge, bine?

— Da. În sfîrşit, aşa...

Se opri. Se aştepta fără îndoială să-l întrebe: «Şi cum merg afacerile»? Dar nu-l întrebă. Trebuia mai întîi să-i vorbească de Simon. După aceea, n-avea decît să i se destăinuiască liniştit, fără să aibă, mai tîrziu, sentimentul că fusese ridicul.

— Te-ai amuzat bine? o întrebă.

Paula şovăi. I se băteau tîmplele. Simţea că i se strînge inima. Se auzi spunînd:

— Da, l-am revăzut pe Simon. Des.

— A, făcu Roger, tînărul acela fermecător? Tot nebun după tine?

Ea dădu din cap încet şi o dată prea mult, fără să ridice privirea.

— Te mai amuză? întrebă Roger.

Ea ridică ochii, dar Roger n-o mai privea, era foarte preocupat de grapefrut-ul lui.

Paula îşi închipui că a înţeles.

— Da, răspunse ea.

— Te amuză? Sau e mai mult decît atît?

Se priveau. Roger puse linguriţa pe farfurie. Paula se uita cu insistenţă şi cu o duioşie speriată la cele două cute lungi din jurul gurii lui, la faţa lui imobilă şi la ochii lui albaştri, puţin încercănaţi.

— Mai mult! spuse ea.

Mîna lui Roger se apropie de linguriţă, o apucă. Paula se gîndi că Roger nu ştiuse niciodată să mănînce cum trebuie un «grape». Timpul părea că stă pe loc şi în acelaşi timp că-i ţiuie în urechi.

— Presupun că n-am nimic de spus, făcu Roger.

Şi Paula îşi dădu seama că e nenorocit. Fericit, ar fi recîştigat-o. Dar aşa, părea un om năruit căruia îi dai ultima lovitură. Şopti:

— Aveai totul de spus.

— Tu însăţi vorbeşti la trecut despre asta.

— Ca să te cruţ, Roger. Dacă ţi-aş spune că totul depinde încă de tine, ce-ai putea să-mi răspunzi?

Nu răspunse nimic. Se uita fix la faţa de masă.

Ea continuă:

Scanned with OKEN Scanner

— Mi-ai spus că ţii prea mult la libertatea ta, că ţi-e prea frică s-o pierzi, pentru... În sfîrşit, pentru ca să faci efortul să mă recîştigi.

— Îţi spun că nu ştiu nimic, făcu brusc Roger, detest bineînţeles ideea să ştiu că... Cel puţin e priceput?

— Nu-i vorba de pricepere, spuse ea, mă iubeşte.

Îl văzu răsuflînd puţin uşurat şi o clipă îl urî. Îşi dădea seama că se liniştise. Totul fusese o criză sentimentală, iar el, Roger, rămînea amantul adevărat, bărbatul.

— Cu toate că, adăugă ea, nu pot spune că mă lasă indiferentă pe un anumit plan.

Se gîndea zăpăcită că e prima dată că-i face rău, voit.

— Îţi mărturisesc, spuse Roger, că nu-mi închipuiam, cînd te-am poftit la masă, că voi fi nevoit să suport povestea hîrjonelilor tale cu un băieţandru.

— Îţi închipuiai că ai să mi le povesteşti pe ale tale cu o femeiuşcă, răspunse prompt Paula.

— E în orice caz mai normal, spuse el cu dinţii strînşi.

Paula tremura. Îşi luă poşeta şi se ridică.

— Îmi închipui că vrei să-mi vorbeşti despre vîrsta mea?

— Paula!

În picioare, la rîndul lui, o urmărea prin uşile prin care se pierdea, cu ochii orbiţi de lacrimi. O ajunse la maşină. Încerca zadarnic să pornească. Roger trecu mîna prin portieră şi puse contactul de care ea uitase. Mîna lui Roger... Paula îşi întoarse, spre el, faţa descompusă.

— Paula... ştii foarte bine... Am fost un ticălos. Îţi cer iertare. Ştii bine că nu m-am gîndit la asta.

— Ştiu, şi eu am fost îngrozitoare. Ar fi mai bine să nu ne mai vedem un timp.

Roger stătea nemişcat cu un aer pierdut. Ea îi zîmbi uşor.

— La revedere, dragul meu.

El se aplecă spre portieră:

— Ţiu la tine, Paula.

Porni foarte repede. Roger nu trebuia să vadă lacrimile care îi tulburau privirea. Instinctiv dădu drumul la ştergătoare, şi acest gest, o făcu fără voia ei, să zîmbească, dar foarte trist. Era unu şi jumătate. Avea tot timpul să ajungă acasă, să se liniştească, să se fardeze. Spera şi se temea în acelaşi timp că Simon plecase. Se ciocni de el la intrare.

— Paula, ce-i cu dumneata?

În panică îi spunea iar dumneata. «A băgat de seamă că am plîns. Şi mă compătimeşte», gîndi ea, şi lacrimile se porniră şi mai rău. Nu-i răspunse. În ascensor, o luă în braţe, îi bău lacrimile, o imploră să nu mai plîngă, şi nelămurit, jură «să-l ucidă pe individ», ceea ce o făcu să zîmbească.

— Trebuie să arăt îngrozitor, spuse Paula, avînd impresia că citise această frază de o mie de ori, sau că o auzise de o sută de ori la cinematograf.

Mai tîrziu, se aşeză pe canapea lîngă Simon, şi-i luă mîna.

— Nu mă întreba nimic, îi spuse.

— Azi nu. Dar într-o zi am să te întreb tot. Foarte curînd. Nu suport să te facă nimeni să plîngi. Mai ales el, strigă Simon furios. Şi eu, eu, nu voi putea niciodată să te fac să plîngi?

Îl privi: «Hotărît lucru, bărbaţii sînt nişte fiare».

— Ţii atît de mult?

— Aş prefera să sufăr eu însumi, spuse Simon, şi îşi vîrî obrazul în umărul ei.

Scanned with OKEN Scanner

Seara, înapoindu-se acasă, descoperi că Simon băuse trei sferturi dintr-o sticlă de whisky, fără să fi ieşit din casă. Îi declară cu multă demnitate că avusese necazuri personale şi, începînd un discurs asupra dificultăţii de a exista, adormi pe pat, în timp ce Paula îi scotea pantofii, jumătate îndurerată, jumătate speriată.

*

Roger era la fereastră. Privea răsăritul soarelui. Era unul din acele hanuri din Île de France, unde satul se apropie ciudat de ideea pe care şi-o fac despre el, istoviţii oraşului. Dealuri line, cîmpii roditoare, şi de-a lungul drumurilor panouri cu reclame. Dar aci, la ora asta stranie cînd se crapă de ziuă, adevărata şi îndepărtata privelişte de ţară a copilăriei, îl năpădea pe Roger cu mireasma grea şi înfrigurată a ploii. Se întoarse şi spuse: « Fermecătoare vreme pentru un week-end », dar gîndi: « E minunat, îmi place ceaţa! Dacă măcar aş putea să fiu singur ». În căldura plăcută a patului, Maisy se întoarse.

— Roger, închide fereastra, e frig.

Îşi trase cearşaful peste umeri. Deşi fericită în lenea ei voluptuoasă, era sufocată de ideea îngrozitoare a zilei pe care o va petrece în acest colţ necunoscut, în tovărăşia lui Roger tăcut şi distrat şi a acestor cîmpii care se întind cît vezi cu ochii; îi venea să geamă.

— Ţi-am cerut să închizi fereastra, spuse sec.

El aprinse o ţigară, prima din ziua aceea şi îi savură gustul iute aproape neplăcut, şi totuşi delicios, smuls din visarea matinală şi simţi cu un fel de nerăbdare, ostilitatea lui Maisy acumulîndu-se în spatele lui. « N-are decît să se supere, să sară din pat, să ia autobuzul şi să se întoarcă la Paris. Am să mă plimb toată ziua pe cîmp, şi am să găsesc eu un cîine pierdut care să mă însoţească ». Avea oroare să fie singur.

Totuşi, după ce formulă de două ori aceeaşi pretenţie, Maisy ezită. Avea de ales: între a uita de fereastră, a adormi din nou şi a începe o scenă. În mintea ei încîlcită de somn se agitau fraze ca: « Eu sînt o femeie căreia îi e frig, el e un bărbat care trebuie să închidă fereastra ». Dar în acelaşi timp, instinctul foarte matinal în ziua aceea îi spunea că e mai bine să nu-l stîrnească pe Roger. Alese o linie de mijloc.

— Ar trebui să închizi fereastra şi să ceri micul dejun, dragule.

Roger se întoarse dezamăgit şi spuse la întîmplare:

— Dragule? Ce-nseamnă asta: « dragule ».

Maisy începu să rîdă, el continuă:

— N-ai de ce să rîzi, răspunde-mi dacă ştii ce înseamnă « dragule »? Îţi sînt oare drag? Cunoşti, altfel decît din auzite, verbul a îndrăgi?

« Trebuie într-adevăr să-mi fie lehamite, se gîndi el mirat de propriile lui cuvinte; cînd încep să mă ocup de vocabularul unei femei, înseamnă că se apropie sfîrşitul ».

— Ce te-a apucat? spuse Maisy.

Din pat se ivi capul ei aproape îngrozit, care lui Roger i se păru comic, şi nişte sîni care nu-i mai spuneau nimic. Era indecentă.

— Sentimentele sînt un lucru foarte important. Eu pentru tine sînt un capriciu. Un capriciu comod. Aşa că nu-mi mai spune « dragule », mai ales dimineaţa: noaptea, treacă-meargă.

— Dar, Roger, protestă Maisy pe drept cuvînt alarmată. Te iubesc.

— A! nu. Nu spune prostii, strigă el cu un amestec de jenă, căci era mai curînd cinstit — şi de uşurare — căci această frază reducea situaţia lor la

Scanned with OKEN Scanner

aceea atît de clasică și pentru el atît de familiară, a bărbatului plictisit pînă peste cap de un amor intempestiv.

Își trase puloverul peste pantaloni și ieși, părîndu-i rău de vesta de tweed pe care o lăsase. Dar ca să și-o ia, ar fi trebuit să facă înconjurul patului și această manevră l-ar fi împiedicat să iasă cît mai repede. Afară respiră aerul înghețat și-l apucă un fel de amețeală. Trebuia să se întoarcă la Paris și asta fără să o regăsească pe Paula. Mașina va aluneca pe drumuri răcoroase. Se va opri și va lua o cafea la Porte d'Auteuil, în Parisul care dumineca e mort. Se întoarse să-și plătească nota și fugi ca un hoț. Maisy îi va aduce vesta, iar el va trimite secretara s-o ia de la ea, cu cîteva flori. « Căci nu știu să trăiesc », — se gîndi posomorît.

Goni cîtva timp pe șosea, cu sprîncenele încruntate, apoi întinse mîna spre aparatul de radio și-și aminti: « A îndrăgi... A îndrăgi, însemna Paula și eu ». Nu mai avea chef de nimic. O pierduse.

Capitolul XIV

O săptămînă mai tîrziu, venind acasă, Paula simți un miros de tutun care o înecă. Deschise fereastra salonului și strigă: « Simon », dar nu primi nici un răspuns. O clipă se temu. Și se miră. Traversă salonul și intră în cameră. Simon dormea întins pe pat, cu gulerul cămășii desfăcut. Îl strigă încă o dată, dar el rămase nemișcat. Se întoarse în salon, deschise un dulap în perete, se uită la sticla de whisky, și o puse la loc strîmbîndu-se cu dezgust. Căută din ochi un pahar, nu-l găsi și intră în bucătărie. Un pahar spălat se scurgea în cuvetă. Rămase o clipă nemișcată, apoi își scoase încet haina. În baie se fardă din nou și se pieptănă cu grijă. Dar puse aproape imediat peria la loc, reproșîndu-și cochetăria ca pe o slăbiciune. Oare asta era important acum, să-l seducă pe Simon ?

Revenind în cameră îl sgîlțîi și aprinse lampa de pe noptieră. El se întinse, îi șopti numele și se întoarse spre perete.

— Simon, spuse ea sec.

Simon se întoarse, lăsînd să apară un fular în care înainte de a dormi, își ascunsese probabil obrazul: fularul ei. Paula glumise adesea pe socoteala fetișismului lui, dar acum nu mai avea chef să rîdă. Simțea că începe s-o cuprindă o furie rece. Îl întoarse cu fața spre lumină. Simon deschise ochii, zîmbi, dar surîsul îi pieri numaidecît de pe buze.

— Ce se întîmplă ?

— Trebuie să-ți vorbesc, Simon.

— Știam eu, spuse, și se ridică în capul oaselor.

Paula se depărtă, căci altfel, ar fi întins fără să vrea mîna să-i dea la o parte șuvița neagră care-i cădea în ochi. Se sprijini de fereastră.

— Nu mai merge așa, Simon. E ultima dată că-ți spun. Trebuie să te apuci de lucru. Ai ajuns să bei pe ascuns.

— N-am făcut decît să spăl paharul. Ai oroare de dezordine.

— Am oroare de dezordine, de minciună și de lașitate, spuse ea cu violență. Încep să am oroare și de tine.

— Știam că nu mă mai suporți, spuse el. Între a ține la cineva și a nu-l mai iubi de loc nu e decît un pas nu-i așa ?

— Nu e vorba de sentimente, Simon. E vorba că bei și nu faci nimic altceva. Te abrutizezi. Ți-am spus să muncești, ți-am spus-o de o sută de ori. Acum e ultima dată.

— Și pe urmă ?

Scanned with OKEN Scanner

— Pe urmă n-am să te mai pot vedea.

—Ai putea să mă părăseşti aşa ? spuse el pe gînduri.

— Da, Simon.

Se întoarse către el.

— Ascultă...

Simon se aşezase iar pe pat şi-şi privea mîinile cu o expresie bizară. Le ridică încet şi-şi acoperi faţa.

Paula nu ştia ce să facă. Simon nu plîngea, nu mişca şi Paulei i se părea că niciodată nu văzuse pe cineva atît de disperat. Îi murmură numele, ca pentru a-l depărta de o primejdie de care el nu-şi dădea seama. Apoi se apropie de el. Se legăna uşor pe marginea patului cu faţa în mîini. Paula se gîndi o clipă că e beat şi întinse mîna să-l oprească. Apoi încercă să-i dea mîinile la o parte, el se împotrivi şi ea sfîrşi prin a îngheunchia în faţa lui, luîndu-i mîinile între ale ei.

— Simon, uită-te la mine. Simon, isprăveşte comedia asta.

Îi dădu mîinile la o parte şi îl privi. Avea faţa absolut imobilă, netedă cum o au unele statui, cu aceeaşi privire oarbă. Instinctiv îi puse mîna pe ochi.

— Ce-i Simon ? Spune-mi ce ai ?

El se aplecă puţin, îşi puse capul pe umărul ei, şi oftă ca un om foarte obosit.

— Nu mă iubeşti, asta e, spuse liniştit. Şi orice aş face n-ar folosi la nimic. Am ştiut de la început că ai să mă alungi şi aşteptam cu spatele încovoiat şi uneori, speram... Asta era cel mai rău, că speram uneori, mai ales noaptea, spuse el în şoaptă, şi ea simţi că roşeşte. Şi iată că azi s-a întîmplat, şi de opt zile ştiam că se va întîmpla şi tot whisky-ul din lume nu reuşea să mă liniştească. Şi simţeam cum puţin cîte puţin începi să mă urăşti. Şi iată... Paula — şopti apoi — Paula...

Îl cuprinsese în braţe şi-l strîngea, cu ochii plini de lacrimi. Se auzea murmurîndu-i cuvinte liniştitoare.

— Simon, eşti nebun... eşti un copil... iubitul meu... bietul meu băiat...

Îi sărută fruntea, obrajii şi o clipă se gîndi, aproape crudă cu ea însăşi, că în sfîrşit ajunsese la faza maternă. În acelaşi timp ceva în ea se încăpăţîna, se complăcea să-i aline lui Simon o veche durere, comună lor.

— Eşti obosit, îi spuse, ai jucat comedia bărbatului părăsit şi ai fost propria ta victimă. Ţin la tine, Simon. Ţin foarte mult la tine. Am fost împrăştiată în ultima vreme fiindcă am avut prea mult de de lucru, asta-i tot.

— Da ? Atunci nu vrei să plec de aici ?

— Nu azi... îi spuse ea zîmbind, dar vreau să munceşti.

— Am să fac tot ce-ai să vrei. Întinde-te lîngă mine, Paula. Mi-a fost atît de frică! Am nevoie de tine. Sărută-mă. Nu te mai mişca. Nu pot să sufăr rochiile astea complicate... Paula...

După aceea, rămase nemişcată. Simon respira uşor lîngă ea, sfîrşit. Punîndu-i mîna pe ceafă, Paula se simţi năpădită de un sentiment de posesiune atît de sfîşietor, atît de dureros încît i se păru că-l iubeşte.

A doua zi Simon se duse la birou, se împăcă oarecum cu maestrul, consultă cîteva dosare, îi telefonă de şase ori Paulei, împrumută nişte bani de la maică-sa, însfîrşit liniştind-o, şi se întoarse la Paula la opt şi jumătate, cu aerul extenuat de atîta muncă. Pe seară, petrecuse două ceasuri jucînd la automat într-un bar, cu unicul scop de a realiza această întoarcere triumfală. Se gîndea că meseria lui era, hotărît foarte plicticoasă şi că va fi foarte greu să-i umple orele deşarte.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul XV

În februarie, Roger și Paula plecau de obicei împreună să petreacă o săptămînă la munte. Hotărîseră de mult, că oricare ar fi situația lor sentimentală, (și atunci nu fusese vorba decît de-a lui Roger), vor face în așa fel încît să petreacă în fiecare iarnă cîteva zile liniștite. Într-o dimineață, Roger îi telefonă Paulei la birou, anunțînd-o că pleacă peste zece zile și întrebînd-o dacă trebuie să ia bilet și pentru ea. Urmă o tăcere. O clipă se întrebă speriată, ce-l făcea s-o invite: o instinctivă nevoie de ea, o remușcare, sau dorința de a o despărți de Simon ? Poate că nu s-ar fi lăsat convinsă decît de cel dintîi dintre motive. Dar știa bine că orice i-ar spune Roger, nu va fi niciodată atît de sigură încît să nu sufere în timpul acestei vacanțe. Pe de altă parte, amintirea lui Roger la munte, cu excesul lui de vitalitate, coborînd pantele ca un bolid, trăgînd-o după el îngrozită, îi rupea inima.

— Ei, ce-ai hotărît ?

— Nu cred că se poate, Roger. Ne-am preface... am căuta să avem aerul că nu ne gîndim la nimic altceva.

— Eu vreau să plec, tocmai ca să nu mă mai gîndesc la nimic. Și te asigur că sînt perfect în stare...

— Aș pleca cu tine dacă... (era cît pe-aci să spună: « dacă ai fi în stare să te gîndești la mine, la noi », dar tăcu)... Dacă-ai avea într-adevăr nevoie de mine. Dar te vei simți foarte bine singur, sau cu... altcineva.

— Bine. După cum înțeleg, nu vrei să părăsești Parisul acum.

« Se gîndește la Simon, își spuse Paula; — oare de ce nu pot oamenii să deosebească aparențele de realitate ? » Dar în același timp își spuse că de o lună încoace, aparența, în ceea ce-l privea pe Simon, devenise viața ei de toate zilele. Și poate că această realitate o determina să se împotrivească acum vocii lui Roger.

— Cum crezi... spuse ea.

Urmă o tăcere.

— Nu prea arăți bine în ultima vreme, Paula. Ai un aer obosit. Dacă nu pleci cu mine, pleacă altfel, dar pleacă. Ai nevoie.

Vocea lui era afectuoasă și tristă și Paula simți că i se umplu ochii de lacrimi. Da, avea nevoie de el, avea nevoie s-o ocrotească cu totul, nu să-i propună zece zile, pe apucate. Ar fi trebuit să înțeleagă că toate lucrurile au o limită, chiar și egoismul masculin.

— Voi pleca, sigur, spuse ea, și ne vom trimite cărți poștale de la un munte la altul.

Roger închise telefonul. Îi ceruse poate doar un ajutor și ea i-l refuzase. Iată la ce se reducea faimoasa ei dragoste ! Dar în același timp, simțea nelămurit, că are dreptate, că are dreptul, aproape datoria, să fie exigentă și pentru asta să sufere. În definitiv, era o femeie iubită cu pasiune. Pînă acum fusese cu Simon doar la mici restaurante de cartier, întotdeauna singuri. Dar în seara aceea, înapoindu-se acasă, îl găsi în pragul ușii, într-un costum de culoare închisă, pieptănat impecabil și cu un aer solemn. Își dădu încă o dată seama de frumusețea lui, de ochii aceia prelungi, felini, de desenul perfect al buzelor și se gîndi amuzată că acest băiețaș care-și petrecea ziua așteptînd-o, cu nasul vîrît în rochiile ei, semăna a cavaler medieval și a călău sentimental.

— Ce eleganță, spuse ea, ce s-a întîmplat ?

— Ieșim în oraș. Mergem să mîncăm într-un loc elegant și să dansăm. De fapt aș fi tot atît de fericit dacă am rămîne acasă și am mînca două ouă la capac, dar vreau să te scot în lume.

Scanned with OKEN Scanner

O ajută să-şi scoată haina. Paula băgă de seamă că Simon turnase pe el apă de colonie cu nemiluita. În camera ei, pe pat, era întinsă o rochie de seară, foarte decoltată, pe care n-o pusese decît de două ori.

— E rochia care-mi place cel mai mult, spuse Simon, vrei un cocktail?

Pregătise cocktail-urile care ştia că-i plac. Paula se aşeză pe pat, dezorientată. Cobora din munţi ca să se pomenească în plină serată mondenă. Îi zîmbi.

— Eşti mulţumită? Nu cumva eşti obosită? Dacă vrei îmi scot imediat costumul şi rămînem aici.

Puse un genunchi pe pat, făcînd gestul de a-şi scoate haina. Ea se lipi de el. Vîrî mîna sub cămaşa lui, şi simţi căldura pielii în podul palmei. Era viu, atît de viu.

— E o idee grozavă, îi spuse. Ţii neapărat să mă îmbrac aşa? În rochia asta par cam nebună.

— Îmi placi goală, îi răspunse, şi în nici o rochie nu eşti mai dezbrăcată. Am căutat bine.

Paula luă paharul şi bău. Dacă n-ar fi fost el, s-ar fi întors singură acasă, s-ar fi simţit puţin tristă, s-ar fi băgat în pat cu o carte, ca de atîtea ori pînă atunci. Dar Simon era aici, rîdea, era fericit, rîdea şi ea cu el şi el ţinea cu orice preţ să-l înveţe să danseze charleston, îmbătrînind-o în glumă cu douăzeci de ani, şi ea se împiedica de covor dansînd şi cădea în braţele lui cu răsuflarea tăiată, şi el o strîngea în braţe şi ea rîdea şi mai tare, uitîndu-l pe Roger, zăpada şi regretele. Era tînără, era frumoasă. Îl împinse afară din cameră, se fardă ca să pară mai vampă, îşi puse rochia aceea indecentă în timp ce el bătea cu pumnii în uşă nerăbdător. Cînd apăru în sfîrşit, o privi uluit şi-i acoperi umerii cu sărutări. Apoi o sili să bea un al doilea cocktail, şi ea care nu ştia să bea îi făcu pe plac. Era fericită, nemaipomenit de fericită.

La bar, Paula recunoscu la o masă vecină două femei, ceva mai în vîrstă ca ea, cu care lucrase uneori şi care îi adresară un surîs cam mirat. Ridicîndu-se să danseze, o auzi pe una din ele, spunînd: « Ce vîrstă o fi avînd acum? ».

Se sprijini de Simon. Totul se isprăvise. Rochia era ridiculă pentru vîrsta ei, Simon cam prea decorativ şi viaţa ei cam prea absurdă. Îi ceru lui Simon s-o conducă acasă, şi văzînd că nu se împotriveşte îşi dădu seama că auzise şi el.

Se desbrăcă foarte repede. Simon vorbea despre orchestră. Ar fi vrut să-l expedieze. În timp ce el se dezbrăca, ea se întinse în întuneric. N-ar fi trebuit să bea două cocktail-uri şi şampanie. Mîine va arăta groaznic. Se simţea copleşită de tristeţe. Simon intră în cameră, se aşeză pe marginea patului, îi puse mîna pe frunte.

— Lasă-mă Simon, sînt obosită.

El nu-i răspunse, rămase nemişcat. Paula îi vedea silueta în lumina indirectă a camerei de baie, avea capul plecat şi părea că se gîndeşte la ceva.

— Paula, spuse el în sfîrşit, trebuie să-ţi vorbesc.

— E tîrziu, mi-e somn, lasă pe mîine...

— Nu, vreau să-ţi vorbesc acum. Şi tu ai să mă asculţi.

Făcu ochii mari, mirată. Era prima dată cînd se purta autoritar cu ea.

— Am auzit, ca şi tine, ce-au spus otrăvurile alea de lîngă noi. Nu suport să te amărăşti. Nu e demn de tine, e laş şi e jignitor pentru mine.

— Simon, faci o dramă din nimic.

— Nu fac nici o dramă. Vreau să evit ca tu să faci o dramă. Cu toate că dacă ar fi aşa te-ai ascunde de mine. Totuşi, nu e cazul să te ascunzi. Nu mai sînt un copil, Paula. Sînt perfect în măsură să te înţeleg şi poate chiar să te ajut. Ştii bine că sînt foarte fericit cu tine, dar ambiţia mea nu se mărgineşte

Scanned with OKEN Scanner

la atît. Vreau să fii şi tu fericită cu mine. Pentru moment ţii prea mult la Roger. Dar trebuie să vrei să consideri povestea noastră ca un lucru pozitiv, pe care trebuie să m-ajuţi să-l construiesc, şi nu ca un hazard fericit. Asta e.

Vorbea calm, dar cu efort. Paula îl asculta cu uimire şi cu un fel de speranţă. Îl crezuse inconştient. Nu era. Ba chiar mai mult. Era convins că ea poate lua totul de la început. Şi poate că avea dreptate.

— Nu sînt inconsecvent, ştii bine. Am douăzeci şi cinci de ani, n-am trăit niciodată înainte de a te fi întîlnit şi sigur că nu voi mai trăi nici după. Eşti femeia şi mai ales omul de care am nevoie. Sînt sigur de asta. Dacă vrei, mîine mă însor cu tine.

— Am treizeci şi nouă de ani, spuse ea.

— Viaţa nu este un jurnal feminin, Paula, şi nici un şir de experienţe trăite de alţii. Ai paisprezece ani mai mult decît mine şi te iubesc şi te voi iubi foarte multă vreme de acum încolo. Asta e tot. Nu suport deci să te cobori la nivelul cîrtiţelor bătrîne de astă seară şi nici al opiniei publice. Problema pentru tine, pentru noi, e Roger. Nu există altă problemă.

— Simon, îţi cer iertare... că am crezut...

— Nu ţi-ai închipuit că pot şi eu să gîndesc, asta-i tot. Acum, fă-mi te rog puţin loc.

Se lungi lîngă ea, o sărută. Paula uită de oboseală, iar el reuşi să-i smulgă o plăcere violentă pe care pînă atunci nu i-o dăduse niciodată. Îi mîngîie după aceea fruntea năduşită, o aşeză cu capul pe umărul lui, altfel decît obişnuia şi o înveli cu grijă.

— Dormi, îi spuse, mă ocup eu de toate.

În întuneric, Paula îi zîmbi cu căldură, îl sărută uşor pe umăr, mîngîiere pe care el o primi cu calmul olimpic al unui stăpîn. Rămase multă vreme treaz, speriat şi mîndru de tăria lui de caracter.

Capitolul XVI

Se apropiau sărbătorile paştelui şi Simon îşi petrecea vremea cercetînd hărţile ascunse între dosarele maestrului sau întinse pe covorul Paulei. Alcătui astfel, două circuite pentru Italia, trei pentru Spania, şi oscila acum către Grecia. Paula îl asculta fără să spună nimic. În cel mai bun caz nu ar avea decît zece zile de vacanţă şi se simţea atît de obosită încît îi era greu şi să se urce în tren. Ar fi vrut o casă la ţară, zile care să semene una cu alta, într-un cuvînt: copilărie! Dar n-o lăsa inima să-i strice cheful lui Simon, care se şi vedea în rolul de călător desăvîrşit, sărind din vagon ca s-o ajute să coboare, conducînd-o către maşina închiriată cu zece zile înainte, care-i va duce la cel mai bun hotel din localitate, într-o cameră în care va cere din vreme să se pună flori, uitînd că nu fusese niciodată în stare să schimbe un tren sau să păstreze un bilet. Visa, continua să viseze, dar toate visele lui se îndreptau spre Paula, năvăleau ca un fluviu agitat către o mare liniştită.

Nu se simţise niciodată atît de liber ca în aceste cîteva luni în care stătuse în fiecare zi la acelaşi birou, în fiecare seară lîngă aceeaşi fiinţă, în acelaşi apartament, legat de aceeaşi dorinţă, de aceeaşi grijă, de aceeaşi suferinţă. Căci Paula continua să evadeze, să întoarcă privirea, să zîmbească înduioşată la auzul frazelor lui pasionate. Continua să tacă atunci cînd se vorbea de Roger. Şi Simon avea deseori sentimentul unei lupte absurde, extenuante, şi fără ieşire, căci timpul — îşi dădea bine seama — timpul care trecea — nu-l făcea să cîştige nimic. Nu era vorba să şteargă amintirea lui Roger, ci să ucidă

Scanned with OKEN Scanner

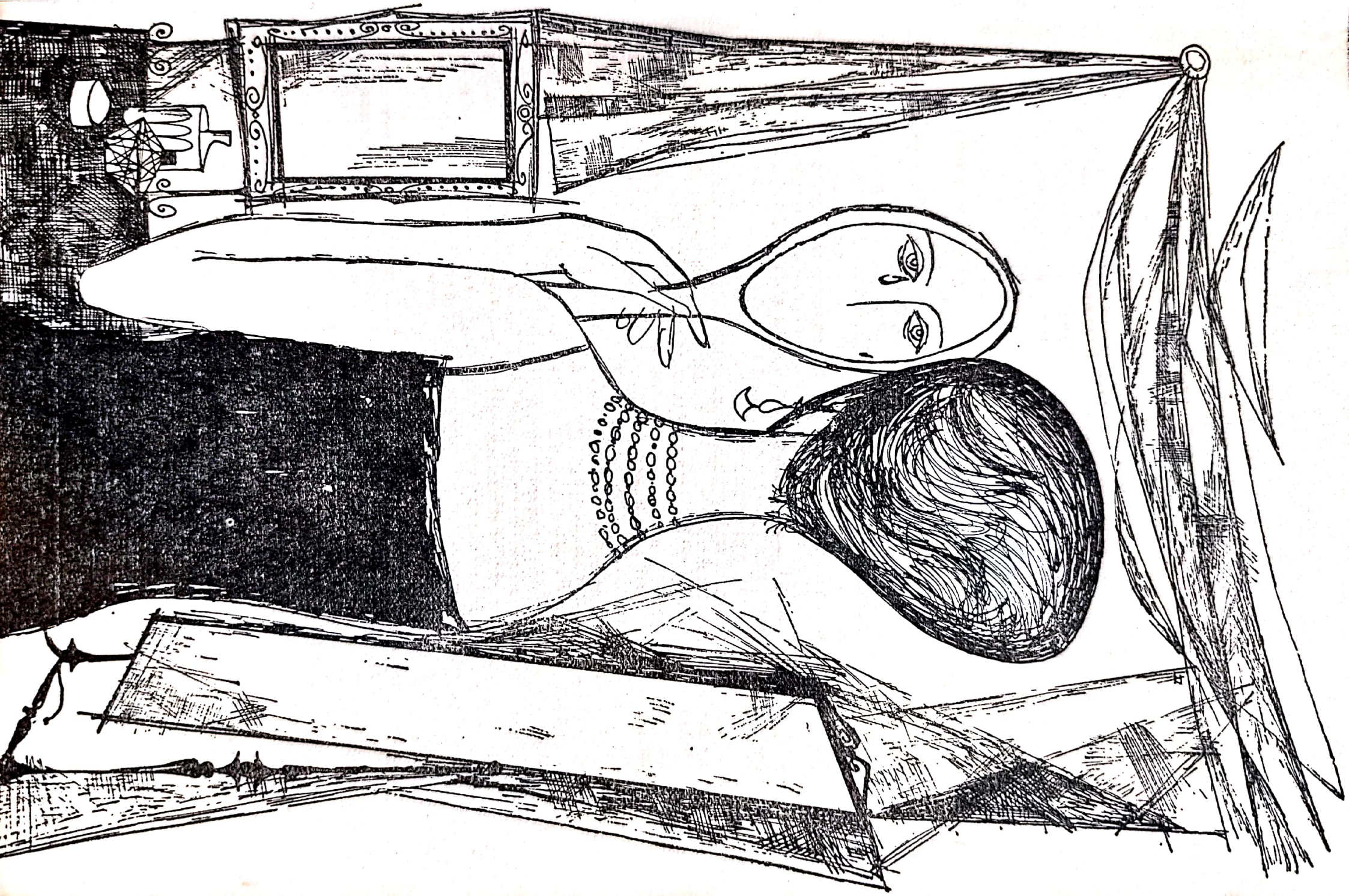

Scanned with OKEN Scanner

în Paula ceva care era Roger, un fel de rădăcină trainică, dureroasă şi pe care o purta cu statornicie, şi-i venea uneori să se întrebe dacă nu cumva tocmai această statornicie, această suferinţă resemnată îl făcuse să se îndrăgostească de ea şi poate chiar întreţinea dragostea lui. Dar de cele mai multe ori îşi spunea: « Paula m-aşteptă; peste un ceas o voi ţine în braţe ». Şi i se părea că Roger nu existase niciodată, că Paula îl iubeşte pe el, Simon, şi că totul e simplu şi străluceşte de fericire. Şi în clipele în care Simon îi impunea înţelegerea lor ca pe un fapt evident, pe care nu putea să nu-l admită, în clipele acelea îi plăcea Paulei mai mult ca oricînd. Era sătulă de reticenţele ei. Doar cînd era singură, şi se gîndea la Roger trăind fără ea, i se părea că această situaţie e o eroare capitală şi se întreba cu groază cum de ajunseseră aici, şi atunci « ei », « noi » însemna întotdeauna Roger şi ea. Simon era « el ». Numai că Roger nu ştia nimic din toate astea. Cînd va fi obosit de viaţa lui, va veni să i se plîngă şi să încerce, fără îndoială, s-o recîştige. Şi poate că va reuşi. Simon va fi rănit pentru totdeauna, ea va fi din nou singură, aşteptînd un telefon nesigur, şi mici jigniri sigure. Se revolta împotriva sentimentului că toate acestea erau inevitabile. În viaţa ei exista un om de neînlăturat: Roger. Dar asta n-o împiedica să trăiască cu Simon, să suspine noaptea în braţele lui şi să-l ţină uneori strîns în braţe cu una din acele porniri pe care pot s-o smulgă numai copiii sau amanţii prea iscusiţi, o pornire atît de posesivă, atît de îngrozită de ideea că orice pasiune e trecătoare, încît nici el nu-i mai percepea intensitatea. În acele clipe, Paula era la un pas de bătrîneţe, de acea pasiune minunată, unică a dragostei, specifică bătrîneţii, şi supărată pe ea, nu-l ierta nici pe Roger care n-o obliga să disocieze, pe Roger care nu era acolo. Pe vremea cînd era a lui Roger, el era stăpînul, ea era proprietatea lui; avea abia cîţiva ani mai mult ca ea, totul era conform unor anumite norme morale sau estetice, la care pînă atunci nu se gîndise niciodată. Pe cînd Simon, nu se simţea de loc stăpînul ei. Adoptase, printr-un cabotinaj inconştient, fără să bănuie că tocmai asta îl va pierde, o întreagă atitudine de dependenţă, care îl făcea să adoarmă pe umărul prietenei lui, de parcă i-ar fi cerut protecţia, care îl făcea să se scoale în zori ca să-i pregătească ceaiul, care-i cerea sfatul pentru orice; atitudine care o mişca pe Paula, dar nelămurit, o stingherea ca un lucru anormal. Îl stima. De la o vreme muncea: o luase o dată cu el la un proces la Versailles, unde jucase pentru ea, remarcabil de bine, rolul tînărului avocat, strîngînd mîini în dreapta şi în stînga, zîmbind ziariştilor cu condescendenţă, şi revenind mereu spre ea ca spre pivotul agitaţiei lui, oprindu-şi uneori demonstraţiile verbale pe care le făcea unor necunoscuţi, pentru a se întoarce spre dînsa pe furiş, să vadă dacă se uită la el. Nu, nu-i juca de fel comedia indiferenţei, dar nici ea nu-şi lua ochii de la el, punînd în privirea ei numai admiraţie şi interes, dar care de îndată ce Simon întorcea capul, se schimba în afecţiune şi oarecare detaşare. Femeile îl urmăreau cu insistenţă. Paula se simţea bine: exista cineva care trăia pentru ea. În sfîrşit, problema diferenţii de vîrstă nu se mai punea; nu se mai întreba: « Oare peste zece ani o să mă mai iubească »? Peste zece ani va fi singură sau cu Roger. Ceva i-o repeta cu încăpăţînare. Şi la gîndul duplicităţii pe care n-o putea împiedica, afecţiunea ei pentru Simon devenea şi mai mare: « Victima mea, scumpa mea victimă, micul meu Simon! » Gusta pentru prima dată plăcerea îngrozitoare de a iubi un om pe care în mod inevitabil îl va face să sufere.

Acest « inevitabil » şi consecinţele lui — întrebările pe care într-o zi i le va pune Simon, pe care va fi în drept să i le pună, ca un om care suferă — o înspăimîntau. « De ce-l preferi pe Roger? Cu ce reuşeşte acest netrebnic

Scanned with OKEN Scanner

distrat, să întreacă dragostea pătimaşă pe care ţi-o dăruiesc eu în fiecare zi » ? Şi numai gîndul că într-o zi va fi silită să i-l explice pe Roger, o înnebunea. Dar Paula nu va spune « el », va spune « noi » căci nu reuşea să disocieze viaţa ei de-a lui Roger. Nu înţelegea de ce! Poate fiindcă eforturile pe care le făcuse pentru dragostea lor timp de şase ani, aceste nesfîrşite, dureroase eforturi, îi deveniseră în cele din urmă mai scumpe decît însăşi fericirea. Poate fiindcă din orgoliu nu suporta să creadă că fuseseră inutile, şi acelaşi orgoliu, pe măsură ce primea cîte o lovitură, se hrănea puţin cîte puţin din ea, sfîrşind prin a-l alege şi a-l consacra pe Roger drept stăpînul ei întru suferinţă. Şi însfîrşit, pentru că întotdeauna Roger îi scăpase. Şi această luptă echivocă devenise însuşi sensul vieţii ei.

Totuşi, nu era făcută să lupte. Şi-o spunea cîteodată mîngîind şuviţele lui Simon, moi, mătăsoase, lunecoase. Ar fi putut luneca prin viaţă, ca mîna ei prin părul băiatului; îi şoptea toate astea. Stăteau aşa, ore întregi, în noaptea neagră, înainte de a adormi. Se ţineau de mînă şuşotind şi Paula avea uneori impresia ciudată că are paisprezece ani şi se află cu o colegă de şcoală într-unul din acele dormitoare fantomatice unde fetele vorbesc pe înfundate despre dumnezeu sau despre bărbaţi. Paula vorbea în şoaptă, iar Simon, fermecat de această atmosferă de mister, îi răspundea pe acelaşi ton.

— Cum ai fi trăit ?

— Aş fi rămas cu Marc, soţul meu. Era drăguţ, în fond, şi foarte monden. Avea şi prea mulţi bani... Am vrut să încerc...

Căuta să-i explice cum prin simpla ei voinţă de a se avînta în lumea complicată, atît de grea şi de umilitoare, a femeilor care muncesc, viaţa ei căpătase de la o zi la alta înfăţişarea unei realităţi; îi explica demersurile, necazurile materiale, zîmbetele, tăcerile. Simon o asculta, încercînd să găsească în acest maldăr de amintiri ceva care să aibă o legătură cu dragostea lui.

— Şi atunci ?

— Atunci, cred că aş fi trăit cam aşa: aş fi ajuns să-l înşel pe Marc fără să-mi dau seama... Nu ştiu... Dar poate că aş fi avut un copil. Şi numai pentru asta...

Tăcea. Simon o strîngea în braţe. Ar fi vrut să aibă un copil cu ea, ar fi vrut totul. Paula rîdea, îi mîngîia ochii, buzele, după care îi povestea în continuare.

— La douăzeci de ani era altfel. Mi-amintesc foarte bine: hotărîsem să fiu fericită.

Da, îşi amintea foarte bine. Umbla pe străzi, pe plaje, mînată de această dorinţă. Nu se oprea niciodată, căuta mereu: un chip, o idee, o pradă. Hotărîrea de a fi fericită plana asupra capului ei, după ce planase asupra altor generaţii. Nu existau obstacole, nu ar fi fost niciodată destule. Acum nu mai căuta să ia nimic de la viaţă, voia doar să păstreze. Să păstreze aceeaşi meserie, şi un bărbat, de multă vreme acelaşi. Şi totuşi, la treizeci şi nouă de ani nu era încă sigură de nimic. Simon adormea lipit de ea, îl întreba în şoaptă: « Dragul meu, dormi ? »... Şi aceste cuvinte îl trezeau pe jumătate, nega, se lipea şi mai strîns de ea, în întuneric, în parfumul ei, în căldura lor amestecată, miraculos de fericit.

Capitolul XVII

Era a treizecea ţigară, lucru de care-şi dădu seama abia cînd o stinse în scrumiera plină pînă la refuz. Îl apucă un fior de dezgust şi mai aprinse o dată lampa de pe noptieră. Era trei dimineaţa, nu reuşea să doarmă. Deschise brusc fereastra şi simţi aerul îngheţat pe obraz, pe gît, atît de violent încît o închise repede la loc şi se sprijini de geam ca şi cum ar fi vrut să « privească » frigul.

Scanned with OKEN Scanner

După un timp părăsi strada pustie și se uită în oglindă. Dar întoarse tot atît de repede capul. Nu-i plăcea cum arată. Luă pachetul de țigări de pe masa de noapte și își vîrî o țigară în gură cu un gest automat, dar o puse numai decît la loc. Nu-i mai plăceau aceste gesturi automate, care însemnaseră pentru el o mare parte din plăcerile vieții; îi era silă de aceste gesturi de bărbat singur, de gustul tutunului. Trebuia să se îngrijească. Poate că era bolnav. O regreta bine înțeles pe Paula, dar asta nu era de ajuns ca să se simtă atît de rău. Paula dormea probabil în brațele băiatului acela răsfățat și uitase tot. Iar el, Roger, n-avea decît să iasă în oraș, să găsească o muiere și să bea. Așa cum de altfel presupunea și Paula. Nu-l stimase niciodată cu adevărat. Îl găsise întotdeauna cam din topor, cam brutal, cu toate că-i oferise tot ce era mai bun în el, mai trainic. Așa sînt femeile: îți dau impresia că cer tot, că dau tot, te lasă să te cufunzi într-o încredere totală, și pe urmă, într-o bună zi, dispar dintr-un motiv cu totul neînsemnat, absurd. Căci nimic nu era mai absurd pentru o femeie ca Paula decît o legătură cu un « Simon » oarecare. Dar acum, acest Simon o lua în brațe, se apleca asupra chipului ei răsturnat, asupra trupului ei atît de cald, atît de dăruit plăcerii, atît de... Se întoarse brusc, își aprinse în sfîrșit țigara trăgînd fumul în piept cu o lăcomie furioasă, după care goli scrumiera în sobă. Ar fi trebuit să facă focul: Paula îl aprindea de cîte ori venea, rămînînd apoi în genunchi în fața căminului, supraveghind nașterea flăcărilor, stîrnind focul cu îndemînare, cu gesturi calme. Apoi se scula, se dădea puțin înapoi și încăperea devenea trandafirie, plină de umbre, neliniștită. Lui Roger i se făcea poftă de dragoste și i-o spunea. Dar toate astea țineau de trecut. Cît era oare de cînd nu mai venise Paula la el? Doi ani, poate trei. Luaseră obiceiul să se întîlnească la ea. Era mai ușor, îl aștepta.

Roger rămăsese cu scrumiera în mînă și-i dădu drumul. Scrumiera se rostogoli pe jos fără să se spargă. Ar fi dorit să se sfarme, să-și iasă din inerție, să se facă cioburi, țăndări. Dar scrumiera nu se spărsese. Nu se face țăndări decît în romane sau în filme. I-ar fi trebuit una din scrumierele acelea de sticlă, mici și prețioase, care umpleau apartamentul Paulei, nu această onestă scrumieră de la Magazinul Universal. Spărsese probabil cel puțin o sută de obiecte de tot soiul în casa Paulei, ceea ce de altfel o făcea să rîdă. Ultima dată spărsese un pahar de cristal încîntător, în care whisky-ul căpăta o culoare aurie neobișnuită. De altfel totul era atrăgător în acel apartament unde el fusese domnul și stăpînul. Totul era echilibrat, calm, liniștit, și totuși, de fiecare dată cînd pleca de la ea noaptea, avea impresia că se eliberează. Iar acum, era singur, și se înfuria fără rost împotriva unei scrumiere incasabile. Se culcă iar, stinse și o clipă își mărturisi că e nefericit. Apoi adormi, cu mîna pe inimă.

Capitolul XVIII

Se-ntîlniră în ușa unui restaurant, într-o seară și executară toți trei acel mic balet clasic și extravagant atît de obișnuit la Paris: ea făcu un mic semn din cap către bărbatul pe umărul căruia gemuse, suspinase, dormise; el îi răspunse acru, iar Simon îl privi o clipă, abținîndu-se să nu-l pleznească cum ar fi avut chef. Se așezară la două mese destul de departe una de alta și Paula comandă menu-ul fără să ridice ochii. Pentru patronul restaurantului, pentru cei cîțiva clienți care o cunoșteau, era o scenă cît se poate de obișnuită. Simon comandă băutura cu o voce hotărîtă și Roger, la o altă masă, o întrebă pe femeia care-l însoțea ce cocktail preferă. În sfîrșit, Paula ridică ochii, îi zîmbi lui Simon și se uită spre Roger. Îl iubea. Avusese această certitudine de

Scanned with OKEN Scanner

cînd îl văzuse în uşă, cu aerul lui încăpăţînat. Îl mai iubea încă şi se trezea dintr-un somn lung şi inutil. O privi şi el, apoi încercă un surîs care se opri numaidecît.

— Ce vrei să iei, întrebă Simon, vin alb?

— De ce nu?

Paula îşi privea mîinile, tacîmurile bine rînduite, mîna lui Simon lîngă braţul ei gol. Bău foarte repede. Simon vorbea fără însufleţirea lui obişnuită. Părea că aşteaptă ceva de la ea—sau de la Roger. Dar ce? Putea ea oare să se scoale şi să spună: «Scuză-mă». Putea oare să traverseze sala şi să-i spună lui Roger: «Ajunge, hai acasă»! Nu se făcea. De altminteri, în epoca asta nu se mai făcea nimic inteligent şi sensibil.

După masă, dansară: îl văzu pe Roger ţinînd în braţe o femeie brună, care întîmplător nu arăta prea rău. Roger oscila în faţa ei cu neîndemînarea lui obişnuită. Simon se ridică; dansa bine, cu ochii puţin închişi, era suplu şi subţire, fredona, ea se lăsa în voia lui. La un moment dat, braţul ei gol atinse mîna lui Roger, lipită de spatele femeii brune. Deschise ochii. Se priviră: Roger, Paula, fiecare pe după umărul «celuilalt». Era un slow [1], fără ritm, fără mişcare. Se contemplau la zece centimetri, fără nici o expresie, fără un surîs, aproape fără să se recunoască, apoi deodată mîna lui Roger se desprinse de pe spatele femeii, se întinse spre braţul Paulei, îl atinse cu vîrful degetelor şi faţa lui exprimă atîta rugăminte încît Paula închise ochii. Simon făcu o piruetă, o întoarse şi se pierdură din vedere.

În noaptea aceea refuză să doarmă cu Simon invocînd o oboseală pe care n-o simţea. Rămase în pat mult timp cu ochii deschişi. Ştia ce se va întîmpla, ştia că nu e, că nu fusese niciodată altă soluţie posibilă şi se resemna cu inima puţin strînsă. În mijlocul nopţii se sculă şi trecu în salon, unde Simon dormea de-a curmezişul canapelei. Văzu trupul lui, întins în lumina indirectă care venea din dormitor. Îl văzu respirînd, îi privea capul înfundat în pernă, scobitura dintre cele două vertebre ale cefei; îşi vedea propria ei tinereţe dormind. Dar cînd Simon se întoarse gemînd spre lumină, fugi. Nu mai îndrăznea să-i vorbească.

A doua zi de dimineaţă, biletul lui Roger o aştepta la birou. «Trebuie să te văd, nu se mai poate aşa. Telefonează-mi». Îi telefonă. Se înţeleseră să se întîlnească la ora şase. Dar zece minute mai tîrziu era acolo. Uriaş şi dezorientat în acest magazin tipic feminin. Paula veni spre el. Îl conduse într-un salonaş ticsit de scaune împletite: un decor de coşmar! Abia atunci îl văzu bine. Era el, din cap pînă în picioare. Făcu un pas spre ea, îi puse amîndouă mîinile pe umăr. Se bîlbîi puţin, ceea ce însemna că e foarte emoţionat.

— Am fost atît de nenorocit, spuse.

— Şi eu, se auzi ea răspunzînd, şi sprijinindu-se puţin de el, începu în sfîrşit să plîngă, implorîndu-l în sinea ei pe Simon să-i ierte cele două cuvinte.

Roger îşi lipi capul de părul ei, bîiguind prosteşte. «Hai, nu mai plînge».

— Am încercat — spuse ea în sfîrşit, scuzîndu-se. Am încercat... crede-mă...

Apoi se gîndi că toate acestea trebuia să i le spună de fapt lui Simon. Se încurca. Trebuie să fii veşnic atent. Nu poţi spune niciodată totul aceleiaşi persoane. Continua să plîngă cu faţa nemişcată. El tăcea.

— Spune ceva, murmură ea.

— Am fost atît de singur... m-am gîndit bine. Stai jos, aici. la batista mea. Am să-ţi explic.

---

[1]. Dans lent.

Îi explică. Îi spuse că o femeie trebuie supravegheată, că fusese imprudent și că își dădea seama că toate s-au întîmplat numai din pricina lui. Nu era supărat de inconsecvența ei, n-o să-i mai vorbească de asta. Ea spunea: « Da, da, da, Roger » și-i venea să plîngă și mai tare, să plîngă și să rîdă. În același timp respira mirosul familiar al trupului lui, al tutunului, și se simțea salvată. Și pierdută.

Zece zile mai tîrziu, se afla acasă, cu Simon, pentru ultima dată.

— Ai mai uitat ceva... spuse ea.

Îi întinse două cravate, fără să-l privească. Se simțea la capătul puterilor. Trecuseră aproape două ore de cînd îl ajuta să-și facă bagajele. Bagaj ușor de tînăr îndrăgostit și dezordonat. Și peste tot găseau cînd bricheta lui Simon, cînd cărțile, cînd pantofii lui. Nu spusese nimic, se comportase bine, era conștient că se comportase bine, și simțea că se înăbușe.

— Ajunge, spuse el, n-ai decît să lași restul la portar.

Paula nu-i răspunse. Simon aruncă o privire în jurul lui încercînd să gîndească: « E ultima oară, ultima oară », dar nu izbuti. Tremura nervos.

— N-am să uit niciodată, spuse Paula, și ridică ochii spre el.

— Nici eu. E altceva... altceva...

Și, la jumătatea drumului, înainte de a-și întoarce spre ea fața descompusă, șovăi. Paula îl susținu încă o dată în brațe, sprijinindu-i durerea, așa cum îi sprijinise fericirea. Și nu se putea împiedica să nu-l invidieze pentru o suferință atît de puternică, o suferință frumoasă, o durere frumoasă, pe care ea n-o va mai trăi niciodată. Simon se smulse brusc și ieși, lăsîndu-și bagajele. Paula îl urmă, se aplecă peste rampă și strigă:

— Simon, Simon — adăugînd fără să știe nici ea de ce: Simon, acum sînt bătrînă, bătrînă...

Dar el n-o mai auzea. Alerga pe scări cu ochii plini de lacrimi; alerga exaltat, năuc; avea douăzeci și cinci de ani.

La ora opt, sună telefonul. Paula știa dinainte ce-i va spune Roger.

— Iartă-mă, te rog, dar am un dineu de afaceri, voi veni mai tîrziu. Oare...

În romînește de
CELLA SERGHI și CATINCA RALEA

Ilustrații de EUGEN MIHĂESCU

Scanned with OKEN Scanner

de vorbă cu:

DYMPHNA CUSACK — La Bucureşti

JAMES BALDWIN — La Paris

KONSTANTIN FEDIN — La Moscova

Scanned with OKEN Scanner

DYMPHNA CUSACK

Dymphna Cusack, luptătoare activă pentru pace, cea mai cunoscută dintre scriitorii australieni contemporani, e o femeie de vîrstă mijlocie, subțirică, de o energie reținută și amatoare de conversație, atît în limba engleză natală cît și în franceză, italiană, germană, chineză...

Strămoșii ei au venit în Australia în 1840; a absolvit universitatea din Sidney cu o diplomă în arte « Honoris Causa » și o diplomă în pedagogie. E vicepreședinta Asociației Uniunea Scriitorilor Australieni (Felowship of Australian Writers). Turistă pasionată, Dymphna Cusack își cunoaște patria de la coasta Indiei pînă în inima deșertului și a călătorit prin toată lumea, oprindu-se îndelung în țările socialiste.

Piesele și romanele sale au fost publicate și puse în scenă, adaptate pentru radio sau televiziune, în numeroase țări printre care Australia, Noua Zeelandă, U.R.S.S., Cehoslovacia (în ambele limbi: cehă și slovacă), Norvegia, India, Japonia, Ungaria, Albania, Polonia, R.D.G., Bulgaria,

Scanned with OKEN Scanner

Romînia, China, Olanda, Franţa, Italia, Suedia, Danemarca etc.

Romanul ei de debut *Jungfrau* a cîştigat în 1935 un premiu, la un concurs naţional; *Faceţi jocurile,* unul dintre romanele ei cele mai cunoscute tratează despre americanii din Australia, în perioada războiului din Pacific, şi despre consecinţele războiului. Acest roman a cîştigat un premiu naţional în 1948 şi a fost publicat în Anglia şi S.U.A. în 1951 în 200.000 de exemplare. *Spune nu morţii,* publicat în Anglia în 1952, a apărut de curînd în U.R.S.S. (1961) atît în limba engleză cît şi în traducere rusă, în Cehoslovacia, R.D.G., Ungaria şi China. Cititorul va găsi în cuprinsul numărului de faţă o recenzie închinată acestui roman.

În 1953 Dymphna Cusack publică o carte închinată unui oraş industrial din Australia, în timpul războiului australiano-japonez; romanul, intitulat *Oţel sudic,* a fost considerat drept «cea mai veridică imagine a familiilor muncitoreşti australiene de azi, prezentată pînă acum», şi s-a bucurat de mare succes.

Prejudecăţile rasiale în Anglia sînt violent atacate de scriitoare în romanul *Soare în exil* din 1955. Volumul *Femeile chineze vorbesc,* reuneşte reportajele publicate în 1959 în Australia şi la Londra, în urma călătoriei întreprinse de Dymphna Cusack în China.

Val de căldură la Berlin, e un roman bazat pe un amplu material documentar, o demascare a noului val de nazism şi militarism din Germania Occidentală. A făcut senzaţie la Londra primind critici extrem de favorabile. Pînă acum romanul a fost tradus şi publicat în Franţa, Norvegia, Danemarca, Olanda şi urmează să apară în curînd în U.R.S.S., Ungaria, Bulgaria şi în ţara noastră. *L'Humanité Dimanche* l-a publicat în fascicole de la 1 octombrie 1961.

Dymphna Cusack a scris deasemeni numeroase piese de teatru, cele mai multe dintre ele au cîştigat premii la concursurile naţionale. *Paradis Pacific* de exemplu a fost pusă în scenă în toate oraşele principale din Australia şi Noua Zeelandă, s-a jucat în U.R.S.S., Cehoslovacia (în ambele limbi), Ungaria, Bulgaria, Anglia. Piesa e un înflăcărat protest împotriva războiului atomic. *Cometele trec repede* şi *A cincea dimensiune,* traduse în U.R.S.S., urmează să fie puse curînd în scenă; *Fetele de aur* e una din cele patru piese care au cîştigat în 1955 premiul Consiliului Britanic de Artă. În prezent lucrează la realizarea proiectului său de a scrie o carte despre U.R.S.S. În timpul recentei sale vizite în Romînia reporterul nostru a avut cîteva întrevederi cu scriitoarea australiană.

Scanned with OKEN Scanner

— Vă rugăm în primul rînd să ne spuneţi dacă se poate distinge o trăsătură specifică a literaturii australiene faţă de celelalte literaturi de limbă engleză?

D. C.: Criticii literari europeni care vin pentru prima dată în contact cu literatura australiană, îşi exprimă uneori uimirea că acest tînăr vlăstar al literaturii engleze e atît de neenglezesc în conţinut, în felul de a gîndi, în felul de exprimare. Dar e oare curios că 175 de ani de trai în altă emisferă, pe cel mai vechi continent al lumii, într-o ţară fără aristocraţie şi cu o evoluţie socială foarte caracteristică au putut modela viaţa noastră, literatura noastră şi felul nostru de a gîndi într-o formă atît de neenglezească, sau mai bine zis într-o formă atît de caracteristică? La începutul secolului s-a observat un fenomen în viaţa literară a Australiei care i-a impresionat pe scriitorii americani, ca Mark Twain sau Jack London. Cei doi scriitori au fost de-a dreptul uimiţi de noul tip de literatură viguroasă şi umanistă care se dezvolta în Australia.

Problema adaptării a fost o problemă grea pentru strămoşii noştri. Venind în Australia, ei au găsit o lume complet diferită de cea cu care erau obişnuiţi, complet nefamiliară. Australia era un continent vast şi aproape nepopulat, cu excepţia unui foarte mic număr de băştinaşi care se aflau la nivelul epocii de piatră. Era un continent pe care munca şi curajul puteau să-l transforme şi transformînd pămîntul, oamenii care-l lucrau — deţinuţi eliberaţi, oameni stabiliţi de bună voie sau refugiaţi din timpul revoluţiilor din Europa lui 1848 — se schimbau şi ei, creînd astfel pe la mijlocul secolului al 19-lea o ţară progresistă. Australienii s-au format pe un pămînt, unde cel mai important atribut al oamenilor nu era rangul ci curajul, spiritul de iniţiativă, spiritul de independenţă. Se mîndreau cu faptul că nu trebuie să se plece în faţa nimănui şi au fost printre primii oameni care s-au bucurat de binefacerile unei educaţii gratuite, publice şi laice. Acest mediu, acest climat, aceste realităţi obiective au creat pe la 1880 o nouă literatură, profund democrată, profund australiană în expresie şi conţinut.

— Puteţi să ne daţi cîteva exemple?

D. C.: Da, de exemplu Joseph Furphy un muncitor agricol autodidact şi Henry Lawson (care este acum considerat un clasic)

Scanned with OKEN Scanner

fiul unui miner sărac, au fost două figuri de seamă dintr-un mare grup de prozatori și poeți care au scris despre problemele clasei muncitoare cu speranța că-și vor găsi rezolvarea în socialism; cărțile lor erau citite de eroii despre care scriau — un fenomen care mai dăinuie și azi. Într-un raport făcut de UNESCO se spune că în Australia se cumpără mai multe cărți pe cap de locuitor decît în orice altă țară apuseană și că cititorii ca și scriitorii se găsesc răspîndiți în toate păturile sociale.

Literatura și poezia australiană descriau încă de pe atunci omul simplu, de rînd, așa cum nu a făcut-o nici o altă literatură de limbă engleză, fără sentimentalism sau condescendență. Se ridică astfel un nou tip de om, un om care ținea la demnitatea și la drepturile sale și al cărui ideal era camaraderia și loialitatea față de tovarășul de muncă.

La începutul secolului 20, o dată cu sfîrșitul condiției de stat colonial și formarea unui Commonwealth australian, de sine stătător, scriitorii australieni au făcut loc, în operele lor, sentimentului național. Demne de menționat în acest sens au fost două femei remarcabile: Miles Franklin și Katharine Susannah Prichard, decana scriitorilor australieni, ale cărei cărți cunosc o largă difuzare în străinătate, în special în U.R.S.S., China și țările de democrație populară. Opera ei reflectă o înțelegere profundă a proceselor care au dus la crearea Australiei și un lirism adînc înrădăcinat în frumusețile patriei. Viața și opera ei sînt simbolice pentru rolul preponderent jucat de scriitoarele australiene în secolul 20. O altă scriitoare remarcabilă cunoscută sub pseudonimul de Handel Richardson a redat în trilogia *Destinul lui Richard Mahoney* frămîntările unui emigrant englez, micburghez care nu se poate adapta în noua sa țară. Mulți critici de peste Ocean consideră că această trilogie face parte din marile romane engleze moderne.

— Care este după dumneavoastră tendința generală în literatura australiană contemporană?

D. C.: Lumea australiană e plină de contradicții sociale care se reflectă și în literatură. Literatura australiană de astăzi se află într-o stare de efervescență care se poate asemui cu cea a literaturii americane din jurul anilor 1920. Într-adevăr viguroasa critică socială din literatura australiană seamănă în multe privințe cu cea a literaturii americane dintre cele două războaie.

Scanned with OKEN Scanner

Un critic englez de seamă a remarcat de curînd faptul că « romanele iau din ce în ce mai mult locul lînei ca articol de bază în exportul australian ». Iar suplimentul literar al ziarului *Times*, cunoscut pentru sentimentele sale conservatoare, comentînd calitatea și forța literaturii australiene subliniază în același timp că aceasta are o « regretabilă inclinație către stînga ». O dată cu dezvoltarea sentimentului național s-a dezvoltat și dorința de a restabili adevărul în ceea ce privește istoria patriei. Remarcabilele romane ale lui Eleanor Dark *Țara fără timp* și *Zbucium de-a lungul timpurilor* au distrus pentru totdeauna vechea interpretare în spiritul colonialismului a istoriei noastre, de către unii istorici sau scriitori englezi.

Apare acum un nou grup de scriitori, unii tratînd subiecte din viața satului, alții din realitatea marilor orașe industriale, dar toți sînt realiști și democrați.

— Puteți să ne dați cîteva nume și opere?

D. C.: Cei mai remarcabili dintre ei sînt John Morrison, cel mai bun nuvelist australian, a cărui operă a fost în parte tradusă și în Romînia; Judah Waten a cărui carte *Neînduplecatul* a fost de asemeni tradusă în multe limbi; Frank Hardy cu romanul său *Putere fără glorie*, care este pînă la ora actuală cel mai important document politic al Australiei; Allan Marshall cu cartea *Pot sări peste bălțoace* care se traduce acum în Romînia; Mary Durack cu cartea ei *Păstrează-l, patria mea*, care tratează despre problema relațiilor dintre albi și băștinași; F. B. Vickers cu *Miraj*; Kylie Tennant cu romanele sale: *Luptătorii* și *Fluxul de miere*; David Forest cu romanul său puternic și emoționant *Ultima mare albastră* care vorbește despre războiul antijaponez în Noua Guinee și Dorothy Hewitt cu romanul *Filatoarele*, ultimii doi scriitori fiind laureații unui concurs organizat de sindicate.

Un aspect interesant din domeniul activității editoriale în Australia, e faptul că *Yandy* de Donald Stuart și multe alte cărți au fost editate de o editură de stînga, necomercială « The Australasian Book Society », care s-a înființat acum zece ani pentru a asigura difuzarea cărților progresiste. Această soluționare a problemei editoriale a încurajat mulți scriitori-muncitori să producă opere literare.

— Care e tematica contemporană în literatura australiană?

Scanned with OKEN Scanner

D. C.: Există astăzi o avalanșă de romane și nuvele viguroase care caută să analizeze societatea mai complexă, industrializată și influența acesteia asupra australianului de rînd ale cărui tradiții se trag în mare parte din viața mai simplă a zilelor de pionerat.

— Ce ne puteți spune despre poezia australiană?

D. C.: Australia are un mare număr de poeți, de la vechii scriitori de balade și pînă la cei care întrebuințează tehnica complicată a versificației moderne; Bernard O'Dowd și Christopher Brennan au fost precursorii lui Robert Fitzgerald, Douglas Steward, Kenneth Slessor și Judit Wright (pe care J. B. Priestly o consideră ca fiind cel mai mare poet contemporan de limbă engleză). Semnificativ e faptul că poeții australieni s-au emancipat complet în ce privește tema și forma de exprimare față de vechile tipare coloniale găsind motive de inspirație în peisajul și eroii, pe care coloniștii veniți pe acest continent îi considerau lipsiți de interes.

— Despre critica literară australiană și tradiția ei progresistă, ce puteți să ne spuneți?

D.C.: În ultimii douăzeci și unu de ani revista liberală trimestrială *Meanjin* scoasă de Clem Christesen, care a vizitat Romînia acum cîțiva ani, a jucat un rol predominant în menținerea unui forum literar. Dar din cauza unor conflicte în comitetul de redacție, rolul său în critica literară e cam confuz. Ultimul număr de exemplu publică o analiză profundă și științifică închinată operei scriitoarei Katherine Susannah Prichard de Jack Lindsay (australian de origină și el) și în același timp laudă unele romane, recent apărute, cu implicații mistice care au o foarte mică legătură cu realitatea socială din Australia. O altă revistă trimestrială *Overland* păstrează în general o atitudine realist-critică, la un nivel înalt avînd în fruntea sa un critic de seamă: Arthur Phillis. *Scriitorul realist*, cu care are legături Frank Hardy, este un organ de presă care militează pentru realismul socialist în literatură. Mai apar în Australia și o serie de alte reviste cu tendințe mai puțin clar definite. În general însă scriitorul autralian întîmpină multe greutăți în ceea ce privește publicarea operelor sale iar, în ceea ce privește critica, rareori se bucură de un ajutor serios.

— Și acum v-am ruga să ne spuneți care sînt impresiile dumneavoastră despre Romînia, pe care, după cîte știm, o vizitați pentru prima dată?

Scanned with OKEN Scanner

D.C.: Vreau în primul rînd să vă spun că am fost foarte fericită, venind în Romînia, să văd că piesa mea *Paradis Pacific* se joacă în ţara dumneavoastră. E o piesă care a fost tradusă în foarte multe limbi. Ca scriitoare m-a interesat în mod special viaţa teatrală din Romînia care e extraordinar de actuală şi de animată. Probabil că nu e cazul să vă mai spun că în Occident teatrul are de luptat cu mari greutăţi. În Anglia se închid anual, şi lunar chiar, diferite teatre; sînt vîndute clădirile sau trupele respective sînt împiedicate să-şi continue activitatea. Lucru care se întîmplă de altfel şi în Australia unde luptăm din răsputeri să menţinem un teatru serios. Nu mă refer bine înţeles la teatru privit ca o simplă distracţie de cîteva ore, pentru că socotesc că teatrul e mult mai mult decît atît. Cred că nici un alt domeniu artistic nu poate duce la o înţelegere mai profundă a epocii şi problemelor pe care le trăim.

— Ce spectacole aţi văzut?

D.C.: Pot să vă spun că de cînd mă aflu în Romînia am avut plăcerea să merg în fiecare seară la cîte un spectacol, fie ca să ascult orchestrele dumneavoastră excelente — şi nu cred că e nevoie să repet un lucru îndeobşte cunoscut în lumea întreagă şi anume că aveţi în Romînia o viaţă muzicală la un nivel foarte înalt — fie la teatru sau la operă, unde am văzut programe interesante şi dansatori excelenţi, care ar putea fi prezentaţi cu succes pe orice scenă din lume. Am avut plăcerea să văd celebra dramă lirică a lui Enescu *Oedip* şi am fost impresionată nu numai de intensitatea muzicii ci şi de interpretare, care e desăvîrşită şi care dă acestei povestiri clasice viaţă şi autenticitate.

— Ce spectacole teatrale aţi văzut?

D.C.: Am văzut cam tot ce se joacă în prezent în Bucureşti, de la piese istorice şi pînă la cele actuale. Am asistat la spectacolul dat cu una din cele mai vechi piese ale dumneavoastră: *Vlaicu Vodă*. Interpretarea mi s-a părut excelentă, în special felul cum este jucat rolul domnitorului. Ştiu că interpretul este unul dintre marii dumneavoastră actori dar trebuie să spun că îşi merită pe deplin faima. M-a cucerit de asemenea bogăţia şi frumuseţea decorului. Am văzut apoi o piesă modernă: *Mi se pare romantic* de R. Cosaşu, care e foarte amuzantă şi oferă un spectacol încîntător. Are un decor extrem de modern, care sugerează perfect atmosfera prin elemente puţine, permiţînd în acelaşi timp o schimbare de decor foarte rapidă.

Scanned with OKEN Scanner

Am văzut de asemeni cîteva filme romînești. Mi-a plăcut în mod special o comedie foarte modernă și de foarte bună calitate: *S-a furat o bombă* — satiră excelentă, pe cea mai bună linie a lui René Clair și Chaplin, fără însă să fie influențată de acești maeștri.

Aș vrea să spun că interesul intens manifestat pentru cultură de către compatrioții dumneavoastră mi s-a părut un lucru caracteristic. Am cunoscut de exemplu o infirmieră, care mi-a făcut injecții, cînd am avut gripă, — era o femeie între două vîrste dintr-o familie de țărani de la munte. E capabilă să discute pe larg despre spectacolele teatrale. Într-o zi m-a văzut citind poemele lui Walt Whitman și mi-am dat seama că cunoștea opera poetului. Este o indicație pentru mine, cît de răspîndită e cultura în Romînia. Asta mi se pare un lucru foarte important. Cultura nu trebuie să fie un monopol al cîtorva.

DESEN DE FERNAND LEGER (FRANȚA)

Scanned with OKEN Scanner

JAMES BALDWIN

James Baldwin este socotit astăzi drept unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai noii generații de scriitori negri din S.U.A., din care fac parte Chester Himer, Ralf Ellison și alții; s-a făcut cunoscut ca autor al romanelor *Du-te pe munte și vorbește* (« Go tell it on the mountains») și *Dugheana lui Giovanni* (« Giovanni's Boom») și a unei întregi serii de eseuri și articole remarcabile prin spiritul lor lucid, analitic. Aproape fără voia lui, Baldwin a devenit în același timp un sociolog specialist în problema negrilor din Statele Unite.

Noua revistă care apare la Paris, *Africa*, consacrată problemelor pe care le ridică lupta popoarelor de culoare de pe întreg globul pentru înlăturarea discriminărilor rasiale, a organizat o reuniune literară, unde James Baldwin, care pare-se că își împarte timpul între New York și Paris, a declarat printre altele:

J.B.: Considerat specialist în problema negro-americană, am fost în asemenea măsură împins în direcția aceasta, încît faptul esențial că sînt scriitor nici n-a mai fost luat în considerare. Am plecat în Franța. În același timp am primit cu mare bucurie să vizitez cîteva țări africane, ca trimis al unui magazin literar din S.U.A., *The New Yorker*.

— Preferați să trăiți în Europa?

J.B.: În Statele Unite, din pricina culorii pielei mele am ajuns « specialist » în problema negrilor. Dar eu n-am vrut să devin un astfel de « expert » ci un scriitor. Așadar am plecat în

Scanned with OKEN Scanner

Europa... Am sosit la Paris, necunoscînd limba franceză şi fără să am un ban în buzunar. Începusem să mă simt ca un american în străinătate. Eu, care plecasem ca să nu mai joc rolul ce mi-l atribuise societatea americană, rolul unui negru în imposibilitate de a deveni alb, în mijlocul unei orînduiri în care idealul e să ai pielea albă, eu care voisem să scap de tensiunea aceea care-mi devenise insuportabilă, într-o ţară unde nu mai găseam mijloace de a mă exprima — iată-mă într-o nouă situaţie, tot fără ieşire. Am trecut printr-o criză îngrozitoare. Un an întreg m-am zbătut. Clocoteam de ura strînsă în mine şi de disperare: mă şi vedeam ducîndu-mă de rîpă. Într-o zi, pe cînd tunam şi fulgeram împotriva americanilor, o prietenă norvegiană m-a întrebat: « De ce îi urăşti? » — « Pentru că sînt americani ». — « Nu-i adevărat, a răspuns, îi urăşti pentru că sînt albi ». În clipa aceea mi-am dat seama că avea dreptate şi în acelaşi timp nu avea. Trebuia să mi se spună verde, în faţă, lucrul acesta, ca să mă eliberez de el. Începusem să-mi dau seama că problema culorii nu avea nici o însemnătate. Mai cu seamă, exemplul africanilor din Franţa m-a lămurit pe deplin: nu există o problemă rasială, există doar problema eliberării naţionale şi sociale. Din acel moment, m-am pus pe treabă. Am terminat romanul *Du-te pe munte şi vorbeşte*, apărut în S.U.A. în douăsprezece mii de exemplare, propus ulterior pentru marele premiu literar: *The National Book Award*. Cartea a fost tradusă în limbile suedeză, italiană, a apărut şi în Anglia într-o ediţie « de buzunar » precum şi în revista « La Table Ronde », sub titlul *Aleşii domnului*. Presa americană l-a calificat pe autor drept « cel mai înzestrat dintre scriitorii de culoare » (Library Journal).

— Critica a afirmat despre acest roman că este « o carte care zugrăveşte poezia dezolantă a revoltelor în genunchi » (L'Express). Ştim că eroul ei este unul dintre acei pastori inspiraţi, oratori şi vizionari de care mişună congregaţiile negre din Statele Unite. Acest roman are o notă autobiografică?

J.B.: Într-o oarecare măsură, da. Tatăl meu era predicator la New York. Făcea parte din categoria acelor evanghelişti inspiraţi care declară că pot intra direct în contact cu dumnezeu. Şi eu am fost predicator la vîrsta de paisprezece ani. În pragul adolescenţei, viaţa mă speria, eram plin de fel de fel de complexe... M-am refugiat în sînul religiei. Poate că şi eu am urmat, « în mic », calea străbătută de atîţia negri americani. Adevărul vieţii lor se reducea la o ecuaţie cumplită: albi = bogaţi = păcătoşi; negri = săraci = aleşi. Desigur, cu condiţia ca negrii să aibă tăria de a

Scanned with OKEN Scanner

înfrînge ispitele vieţii materiale pe care li le-ar oferi viaţa albilor — aceasta fiind garanţia mîntuirii. Totuşi cred că încă de pe vremea aceea doream să ajung scriitor. Citeam mult, tot ce-mi pica în mînă, de la Becher-Stowe pînă la Dostoievski, Tolstoi. Tatăl meu nu vedea cu ochi buni setea aceasta de cultură, iar eu credeam din ce în ce mai puţin în cel de sus. Aveam discuţii aprinse. La şaptesprezece ani, terminînd liceul, am părăsit casa părintească.

— Duelul acesta spiritual dintre tatăl dumneavoastră şi dumneavoastră l-aţi folosit în roman?

J.B.: Da şi nu! Trebuia să descriu ceea ce este mai caracteristic, esenţialul acestor congregaţii religioase din Harlem. În carte descriu generaţia bătrînă. M-am folosit de amintirile lor povestite noaptea, pe cînd eu mă făceam că dorm. Am înţeles suferinţele îndurate de aceşti bătrîni: chinurile adolescenţei lor, zbuciumul, nedumeririle în care îşi isprăveau viaţa. Mama îşi dă seama de poziţia rigidă a tatălui, dar şi ea caută să păstreze întreagă imaginea tradiţională a familiei, anume pentru « educaţia » copilului. La negrii din aceste congregaţii întîlneşti des astfel de ipocrizii.

— Înaintea primei călătorii pe care aţi întreprins-o în Europa în 1949, cu ce v-aţi ocupat?

J.B.: Plecînd de acasă, am practicat mai toate meseriile. În 1943, cînd a murit tatăl meu, m-am întors la New York. Încă nu contam ca scriitor. Chelner la un birt, m-am apucat să scriu poeme, nuvele. Acestea sînt cred cele mai bune scrieri ale mele. La douăzeci şi unu de ani am cîştigat o bursă bunicică pentru primul meu roman. Am mai scris după aceea o carte. Am mai primit o bursă. Dar nici una din aceste cărţi n-a văzut lumina tiparului. Am scris apoi o serie de articole critice şi eseuri. De aici mi s-a tras renumele de « specialist în problema negrilor ». Era mare nevoie de oameni care să vorbească, să demaşte răul social. Totuşi, eu ţineam să ajung scriitor, un adevărat scriitor. Asta m-a făcut să trec Oceanul în Europa.

— Să ne oprim puţin asupra problemei negrilor...

J.B.: E greu să vorbeşti despre această problemă în mod obiectiv. Este ceva crucial şi toţi cei care o dezbat, vrînd nevrînd, se simt irezistibil atraşi şi pun în discutarea ei toată pasiunea. În Statele Unite trebuie să ai răbdare, să stai să vorbeşti cu oamenii, cu cei de bună credinţă, natural, care nu înţeleg totuşi miezul lucrurilor. Americanii ar trebui să-şi aducă aminte de propriul lor trecut, să înţeleagă şi să aprofundeze cauzele atitudinii

Scanned with OKEN Scanner

lor față de compatrioții de rasă neagră, să-și revizuiască — mă refer la o anumită parte din ei — concepția lor maniheistă despre albi și negri. Dar în S.U.A., regula e asta: nu poți fi american și totodată să suferi. Iluzia aceasta vor s-o păstreze cu orice preț. Așa se explică marele rol pe care-l joacă în viața de zi cu zi medicii psihiatri. Menirea lor nu este să te vindece, ci să te încredințeze de toată afecțiunea ce ți-o poartă, ție, ca pacient. Ei au devenit un fel de « corectiv » al vieții cotidiene, un fel de prăvălii ambulante, de unde cetățeanul își poate cumpăra draperii « mentale », dacă lumina îl supără prea tare.

— În ciuda a tot ceea ce s-a putut face, se simte vreo schimbare în atitudinea generală a americanilor? Mă refer în deosebi la literatura contemporană...

J.B.: În literatură, da și nu. Se simte ceva, dar nu prea se știe bine ce. E un efect, un simptom mai curînd, decît o veritabilă criză de conștiință provocată de o analiză adîncă. Îndoiala însă începe să-și croiască drum și asta depășește știința psihiatrului. În Statele Unite, unde nu trebuie să suferi niciodată, nici măcar murind (în cimitire aveți la dispoziție o muzică agreabilă) unii încep să descopere că există în viață lucruri ce trebuiesc privite în față: moartea, amorul, problema sexuală și problema negrilor...

— Și, bine înțeles chestiunile politice...

J.B.: De asta nu mai vorbesc. Chiar dacă practici politica struțului, Cuba există, China există, și, mai devreme sau mai tîrziu, tot trebuie să-ți dai seama de realitate. La Chicago (poate al doilea oraș de negri din lume) un milion de negri trăiesc într-un fel de ghetto, de lagăr în sudul orașului. Pentru a le îmbunătăți situația, ar trebui să fie dată peste cap toată urbea. La fel, la New York. Pentru a nu mai exista o problemă a ghetto-ului, soluția e simplă: să fie desființate ghetto-urile. Situația devine din ce în ce mai intolerabilă. În S.U.A. sînt douăzeci și unu de milioane de negri, și peste cinci milioane nu vor să mai creadă în făgăduieli. În timpul ultimului război, mulți s-au înrolat și au plecat în primele linii în Europa crezînd că așa li se va îmbunătăți situația socială. După 1945 au crezut că, făcînd războiul, vor obține schimbările mult dorite. Și iar au fost trimiși pe front, aproape cu forța, de astă dată în Coreea...

— Ce părere au negrii din America despre evoluția Africii libere?

J.B.: A existat o anumită îndepărtare, o anumită izolare, a negrilor americani față de cei din Africa, care însă cu anii s-a transformat într-un romantism admirativ. Majoritatea negrilor

Scanned with OKEN Scanner

americani încep să respingă imaginea lumii edificată de « unchiul Sam ». Ei își spun: Africa e patria negrilor. Dar și noi sîntem negri. Cei din Africa sînt puternici; puternici putem fi și noi. În Africa, frații noștri devin liberi; or și noi trebuie să fim liberi. Ideea unei asemănări, care deși nu e exactă, are totuși în ea o forță extraordinară. Statele Unite vor avea mult de furcă pînă să rezolve situația negrilor. Această problemă are o parte și mai dificilă, în măsura în care trebuie transformată și « imaginea despre sine », de acasă de la tine, din țara ta. Un tată de familie poate să priceapă la nevoie că purtarea lui față de vecini este detestabilă și să și-o îndrepte în cele din urmă; însă cînd își dă seama deodată că nici membrii propriului său cămin nu sînt de acord cu el și că toate principiile pe care își întemeiase viața sînt contestate — atunci are loc o adevărată revoluție. Într-o bună zi, conducătorii americani vor trebui să aleagă.

— Ce proiecte de viitor aveți?

J.B.: Vreau să scriu un roman, o piesă de teatru și un scenariu de film. Piesa intitulată *Blues for Mister Charlie* va fi pusă în scenă de Elia Kazan, pe Broadway. În ea este vorba de un mort, — un negru din Sud. Acțiunea se petrece într-un orășel în care toți oamenii, cu bună știință sau nu, albi sau negri, au conspirat să-l ucidă pe acel om și în același timp să înăbușe în ei confruntarea cu propriile lor adevăruri. Personajele sînt în număr de trei: tatăl băiatului ucis, cel mai bun prieten al victimei, un alb care este în același timp prieten bun și cu asasinul — și acesta din urmă. Lucrul se întîmplă des în Sud. Acolo totul e cu putință. Numai în conștiință, nu. Aici e drama. La înapoierea din Africa, unde voi vizita Etiopia, Senegalul, Guinea și alte țări, vom mai sta de vorbă.

NESTOR ROURA

K O N S T A N T I N F E D I N

Konstantin Alexandrovici Fedin a împlinit şaptezeci de ani. Cu acest prilej, binecunoscutul scriitor sovietic a fost decorat pentru meritele sale deosebite în dezvoltarea literaturii sovietice cu Ordinul Lenin. Redăm mai jos interviul pe care Fedin l-a acordat corespondentului revistei *Literaturnaia Gazeta*, împărtăşindu-i din planurile sale de viitor, din părerile sale despre fenomenul literar contemporan.

Oricît s-ar părea de ciudat începutul discuţiei mele cu Konstantin Alexandrovici s-a referit la viitor şi nu la cei şaptezeci de ani ai săi. Ea a abordat de îndată problema planurilor de creaţie ale scriitorului, s-a referit şi la chestiuni mai largi, la viitorul literaturii noastre, al poporului şi al ţării noastre.

Scanned with OKEN Scanner

Umplîndu-şi pipa cu tutun, dar fără s-o aprindă, Konstantin Alexandrovici s-a apropiat de fereastră:

— Ce cred despre viitor? Nu sînt profet şi nu mi-au plăcut niciodată profeţiile. Cîte profeţii care se fac nu se împlinesc nici măcar în scurta perioadă de vreme cît cuprinde viaţa unui om. Mie mi se pare că nu e cazul să fim proroci, ci pur şi simplu să spunem cum ne închipuim şi cum dorim să fie viitorul la care ne gîndim. Am să încerc să-ţi răspund la întrebarea pe care mi-ai pus-o, spunînd: vom învinge! N-am fost niciodată din cale afară de optimist. Ştiu că viaţa e o sarcină grea, că trebuie să treci prin multe încercări şi căutări, că drumul vieţii nu este un drum drept. Totuşi, calea pe care se orientează căutările noastre e, desigur, dreaptă şi merge mereu înainte. Omul e o fiinţă raţională. El poate fi pentru o vreme stăpînit de erori, dar pînă la urmă raţiunea lui învinge. De aceea repet: vom învinge!

E nu numai credinţa, dar şi convingerea mea că drumul pe care-l deschide ţara mea este drumul cel adevărat. Şi oricîte greutăţi şi piedici am întîlni, noi tot le vom învinge! Poporul nostru are o fire aspră, dar totodată şi veselă. Aceste contraste care te izbesc de la prima vedere sînt după părerea mea chezăşia drumului just pe care l-am ales. Voia noastră bună nu are nimic de a face cu superficialitatea, iar asprimea nu ajunge la desnădejde. Avem o inteligenţă clară, robustă.

Întrebîndu-l asupra planurilor sale de creaţie în viitor, Fedin zîmbi şi spuse:

— Ei, ce să vă spun despre planurile mele de creaţie... În primul rînd, cred că nu a existat scriitor pe lume care să fi murit cu planurile de creaţie îndeplinite. Şi cred că nici n-are să existe vreodată. De ce? Pentru că, cu cît omul creşte ca vîrstă, şi planurile lui se înmulţesc... De aceea, pentru a nu deveni utopist, să vorbim despre lucrurile mai apropiate. Aş dori să scriu partea a doua din *Rugul*. Poate că, în acest volum, am să reuşesc să spun cîteva lucruri frumoase despre viitor. Scriitorului i se pare totdeauna că n-a reuşit *încă* să spună lucrul cel mai frumos. Apoi, viitorul oricărui scriitor sovietic este legat în chip firesc de viitorul literaturii noastre şi aceasta, desigur, e o problemă importantă şi de răspundere...

Dar iată-mă parcă din nou în domeniul profeţiilor. Este adevărat că aceste profeţii privesc o perioadă mai apropiată

Scanned with OKEN Scanner

în timp. Dar în acest caz, şi eventualitatea de a greşi e mai mare. Se ştie, de altfel, că, cu cît omul priveşte de la o distanţă mai mică, cu atît îi scapă mai multe din vedere. Aş adăuga chiar, că nu e cazul să ne lăsăm atraşi de iluziile care se pot crea din cauza distanţei mici. Toată viaţa mea am trăit în miezul literaturii şi mărturisesc că mi-ar fi mai uşor decît altuia să greşesc în aprecieri.

După părerea mea, în literatura sovietică din zilele noastre sînt multe opere, şi frumoase şi bune. Nu trebuie să ne sperie unele mici decepţii pe care le încercăm, uneori, cînd citim operele unora dintre scriitorii tineri. Bolile copilăriei trec şi, de pe urma lor, organismul se căleşte. Scriitorul — ca orice om — se maturizează şi se căleşte o dată cu creşterea experienţei sale de viaţă. Eu sînt convins că literatura noastră se îndreaptă spre succese, căci tot ce este mai bun în dezvoltarea istorică a omenirii sălăşluieşte în ea datorită revoluţiei noastre şi marilor prefaceri. Ştiu că pasul nostru devine tot mai ferm cu fiecare zi. Perspectivele sînt limpezi şi frumoase. Acesta este orizontul spre care ne îndreptăm.

L-am întrebat pe Fedin ce părere are despre cărţile apărute în ultimii ani. Evitînd să facă aprecieri, Konstantin Alexandrovici ne-a împărtăşit pur şi simplu cîteva din gîndurile sale intime:

— Din păcate, ne cam grăbim cu romanele. Iar romanul este un gen mai puţin mobil. Şi nu mi se pare recomandabil să-l facem excesiv de operativ. Oricum, romanul nu va putea depăşi în operativitate reportajul, un instrument atît de viu şi de maleabil de înfăţişare a realităţii. Trebuie să spun că, în reportaj, avem succese mari. De altfel, şi posibilităţile reportajului sînt uriaşe, ceea ce a dovedit-o de pildă Smuul cu a sa *Carte a gheţurilor*. Romanul cere o mare acumulare de material şi un fundament solid. Dar tradiţia romanului în literatura sovietică şi în literatura rusă este atît de mare încît şi în această privinţă viitorul ne rezervă speranţe mari.

Întrucît discuţia a luat această întorsătură mi-am permis să-i pun lui Konstantin Alexandrovici o întrebare care interesează pe mulţi cititori şi anume despre «tehnica creaţiei», despre afinităţile lui literare.

— Tehnica presupune atît conţinut, cît şi formă. Am mai spus şi altă dată că ideea nu poate trăi în afara formei. Fiecare

Scanned with OKEN Scanner

idee îşi are o formă a ei proprie. Dar să discutăm acum despre « strungul » nostru literar. Aici e o problemă serioasă. Închipuiţi-vă, că, în timpul zilei de lucru, aş telefona la uzina de automobile Lihaciov şi aş ruga să fie chemat la telefon strungarul Piotr Ivanov. Mi s-ar răspunde cu siguranţă: « E imposibil, întrucît lucrează şi nu poate fi deranjat de la strung ». Dar pe noi, scriitorii, unii socotesc că ne pot deranja oricînd. Ni se telefonează dimineaţa, ziua, noaptea, sîntem mereu chemaţi, deranjaţi de la « strungul » nostru, de la manuscris. Socotesc că e un lucru nejust şi dăunător. E atît de greu uneori pentru un scriitor să se apropie de « strungul » său, să se contopească cu el ! De cîte ori nu mi s-a întîmplat să fiu întrerupt în timpul lucrului şi apoi să nu-l mai pot reîncepe o săptămînă întreagă...

Eu personal nu scriu aşa cum o fac unii, de la « a » la « z », de la început pînă la sfîrşit. Eu scriu, de obicei, capitole disparate, fragmente, episoade, ba începutul, ba sfîrşitul, într-un cuvînt, ceea ce mă impresionează sau mă emoţionează la un moment dat — spuse zîmbind Konstantin Alexandrovici. Sînt scriitori care urmează firul normal al subiectului. Eu nu pot să scriu aşa, acest fel de a scrie mă plictiseşte. Scriu ceea ce simt puternic la un moment dat, ceea ce văd conturîndu-se cu tărie în clipa respectivă. Mai tîrziu realizez în minte şi, uneori, chiar şi grafic foarte exact toată construcţia romanului. Dar acest fel de a lucra are şi partea sa negativă. Uneori, cînd trebuie să termin cartea, descopăr numeroase « găuri », numeroase « ferestre ». În ultimii ani, am avut destule necazuri din această cauză; de pildă, cînd am lucrat la romanul *Rugul* am scris ceea ce doream să scriu în momentul respectiv. De fapt, în *Rugul* sînt patru subiecte, patru « romane »...

Fedin se apropie de bibliotecă pe rafturile căreia erau aşezate dosare voluminoase cu manuscrise. Erau douăzeci şi două de dosare în total.

— Şi asta nu e încă totul, spuse scriitorul... Am început *Rugul* cu mulţi ani înainte, imediat ce am terminat O *vară neobişnuită*. Nu obişnuiesc să lucrez cu carnete de însemnări. De obicei, îmi fac însemnările pe bucata de hîrtie pe care o găsesc la îndemînă. O idee, un personaj, planul unui episod, un peisaj, o frază, toate astea le pot aşterne pe un colţ de hîrtie pe care apoi îl păstrez. Strîng multe hîrtii de acest fel, pe care, în cele din urmă, fie că le folosesc, fie că le arunc. Iată, de pildă,

Scanned with OKEN Scanner

episodul cu evacuarea lui Pastuhov din Moscova... Iată dincoace bileţele, însemnări fragmentare, care vor deveni în cele din urmă un tot unitar... Din asemenea bileţele se naşte în cele din urmă un manuscris plin de ştersături. Ca să pot urmări modificările făcute, recurg adesea la creioane colorate...

Ne întoarcem iar la ultimul roman publicat de Fedin.

— Unii cititori îşi exprimă părerea de rău că nu v-aţi exprimat destul de limpede în *Rugul* atitudinea faţă de artă...

K.F.: Consider că am spus destul de multe în această problemă. Oricum, în partea a doua a romanului am dezbătut mai larg această temă şi cred că voi răspunde astfel multora dintre cititorii mei. De altfel, trebuie să spun că, în pictură, preferinţele mele se îndreaptă spre impresionişti şi spre realiştii ruşi. Ei sînt iubirea mea. De altfel ce-i aceea iubire? E un sentiment care cuprinde întreaga viaţă. După părerea mea, cuvintele « viaţă » şi « iubire » sînt sinonime. Şi chiar dacă filologii şi filozofii ar zîmbi, eu rămîn la părerea mea. Viaţa e o cupă de sentimente între care domină iubirea. Restul sînt numai nuanţe ale sentimentelor. Ura nu face decît să nuanţeze iubirea.

— Îmi pare că acest punct de vedere l-a afirmat şi Ernest Hemingway...

K.F.: Hemingway a scris romane excelente şi nuvele de mare valoare. Şi totuşi, eu cred că opera sa cea mai adîncă este *Adio arme*, acest roman care a exprimat marile încercări ale trecutului recent. Din păcate, tema romanului lui Hemingway rămîne deschisă şi eu cred că nici un om cinstit nu va dori să spună *Vă salut arme!* Dar pentru ca acest lucru să nu se întîmple, trebuie să luptăm cu toţii. Evenimentele din Franţa sînt bogate în învăţăminte... Am fost puternic zguduit aflînd de atacurile fasciştilor împotriva scriitorilor Sartre, Pozner, Würmzer. E o vînătoare ticăloasă împotriva oamenilor de artă şi idei. Dar, totodată, se ridică şi o altă problemă. Aceste atacuri ne arată că arta e puternică, e activă şi că scriitorii pot şi trebuie să se mîndrească cu acest lucru. Îi cunosc foarte bine pe Würmzer şi Pozner şi sînt foarte fericit că n-au avut de suferit de pe urma bombelor criminalilor din OAS. Pe Jean-Paul Sartre l-am întîlnit de multe ori şi pot să spun că acest om, care are un simţ ascuţit al dezvoltării contemporane a omenirii, este un apărător al vieţii împotriva morţii.

Scanned with OKEN Scanner

Mă bucur că şi el a scăpat de primejdie şi că a rămas nevătămat în ciuda duşmanilor noştri comuni.

Prezenţa în ţările din Apus a unor partide comuniste puternice şi noile manifestări odioase ale vechiului fascism sînt, după părerea mea, o expresie a luptei între viaţă şi moarte. De multă vreme urmăresc soarta poporului german. Sînt convins că Germania apuseană a devenit un stat militarist.

Problema germană este una din cele mai acute probleme ale Europei. Războiul trecut ne-a dat o lecţie cruntă. Îşi închipuie cumva cei de la Bonn că un război revanşard îi va salva? Nu, nu-i va salva. Istoria merge înainte. Vechiul trebuie înmormîntat. Poate că am să scriu despre acest lucru ceva mai detailat..

— Aveţi de gînd să faceţi un articol?

K.F.: Nu, plănuiesc o carte, *Călătorie în Apus*. E unul dintre planurile care mă stăpîneşte cu tot mai multă putere.

— Ce va conţine această carte?

K.F.: Călătoriile mele în Apus au început în 1914 şi continuă de aproape o jumătate de veac. În acest răstimp, am vizitat multe ţări ale Apusului. Şi aş vrea să văd şi mai multe cu proprii mei ochi. Dar ce înseamnă să vezi, să priveşti? Nu cumva s-ar putea întîmpla ca materialul să mă domine, şi nu invers? De aceea, vreau să-mi limitez planul care cere un mare efort de creaţie. Nu pot să scriu în ritm de gazetă şi aş vrea să povestesc tot ce am văzut în timp de cincizeci de ani în Apus. Vreau să înfăţişez în chip « parlamentar » tot ce am văzut în ţările Apusului, astfel încît cititorul să asculte ca la o şedinţă al cărei preşedinte voi fi, « dezbaterile statelor europene ». Acesta mi-e planul. Planuri am multe. Mă aşteaptă cărţile, mă aşteaptă Volga... Am fost pe Volga ultima oară acum doi ani, am petrecut zile de neuitat, am reînviat iubirea copilăriei mele... Am fost la Saratov, la Kuibîşev. Dar iar mă atrage Volga, care rămîne prima mea iubire. De acolo am pornit, de acolo au pornit reprezentările mele despre lume, concepţiile mele despre om... Acolo, la Saratov, mi-am început drumul.

...dar pentru astăzi am vorbit mult, îngrozitor de mult şi poate nu atît de închegat cum aş fi vrut.

Scanned with OKEN Scanner

FILMUL INFLUENŢEAZĂ ROMANUL?

de *MIHNEA GHEORGHIU*

Bunurile culturale se transmit miliardelor de oameni prin nenumărate mijloace a căror varietate şi măiestrie cresc vertiginos. Dintre aceste «canaluri de transmisie» — ca să folosim un termen curent din televiziune — fac parte, între altele, presa, radio-televiziunea, filmul şi bineînţeles literatura. O inevitabilă legătură le uneşte pe toate şi nimeni nu contestă astăzi influenţa mutuală ce le fructifică, mai presus de orice «concurenţă».

Ipoteza unei competiţii dăunătoare între arte n-a încetat să preocupe unele cercuri de critici moderni care, după ce se îngrijoraseră că filmul sonor va ucide teatrul, sau că filmul în culori va ruina pictura, îşi pun azi întrebarea dacă televiziunea nu va elimina cinematograful din viaţa spectatorului de mîine. Istoria artelor contemporane ne-a dovedit însă nu numai că e posibilă convieţuirea lor paşnică, dar că dezvoltarea lor continuă, în condiţiile culturii noastre tehnico-materiale, le obligă la un «ajutor reciproc» tot mai evident şi că asistăm la un fenomen caracteristic al culturii contemporane pe care-l putem denumi *sincretismul artelor* — cu rezerva aflării unui termen mai propriu, deoarece starea aceasta de nediferenţiere creatoare nu e specifică unei faze primare, ci tocmai dimpotrivă, unei trepte, în toate privinţele, superioare. Şi poate că, în perspectiva veacurilor ce vin, asistăm la apariţia unor forme în care se vor concretiza şi cristaliza noile raporturi estetice ale omului cu realitatea cosmosului său. Şi că în aceste forme noi se dezvoltă arta viitorului.

Influenţa reciprocă binefăcătoare dintre presă şi literatură a fost subliniată, în repetate rînduri, atît în ceea ce implică îmbunătăţirea legăturilor scrisului artistic cu viaţa cotidiană, cît şi în privinţa avantajelor pe care ucenicia literară le-a adus din totdeauna bunului gazetar.

Filmul a fost însă necontenit declarat debitor literaturii, în special prozei şi teatrului. Problema scenariului «literar», îndelung dezbătută şi la noi, a fost pînă la urmă soluţionată rezonabil, adică în favoarea independenţei sale cinematografice. Dar nu este mai puţin adevărat că realizarea unui bun scenariu de film nu iese din sfera vastă a literaturii, chiar dacă scenariul se reclamă numai de la . . . poezie.

Ecranizarea unor capodopere ale literaturii universale şi chiar a unor opere de valoare mediocră, vechi şi noi, a sporit considerabil de-a lungul timpului volumul producţiei cinematografice mondiale, şi dacă schiţăm cel mai simplu bilanţ, însemnătatea *subiectului* de sursă literară covîrşeşte, şi cantitativ şi calitativ, suma sce-

Scanned with OKEN Scanner

nariilor create cu titlu exclusiv pentru uzul filmului. Este de prisos să mai căutăm argumente în indexul istoriilor filmului, de-ar fi numai să reamintim succesul de care se bucură în continuare, a doua, a treia și uneori a patra « ediție» cinematografică a vreunui roman clasic de mare popularitate, de Victor Hugo, sau Lev Tolstoi. Un studiu critic deosebit de interesant se poate întreprinde, pe tema modalităților trecerii de la genul epic și dramatic, la forma proprie celei de-a șaptea arte.

Literatura și în special proza a furnizat o abundentă materie vie cinematografului. Prin mijlocirea ecranului, într-o acțiune concentrată pe o serie de fapte și caractere definitorii, a fost transmis milioanelor de spectatori din toată lumea, mesajul umanist revoluționar al unor cărți de răscruce, ca *Mama* de Gorki, sau *Pe Donul liniștit* de Mihail Solohov. Un mare număr de filme valoroase au fost create după romane și nuvele celebre de Pușkin, Dickens, Balzac, Stendhal, Cehov sau Hemingway, ca să alegem, la întîmplare, cîteva nume dintr-o serie gigantică, ce începe cu epopeile homerice. Ecranizarea literaturii bune a adus mari servicii culturii moderne.

Au adus mai puține servicii și deseori cele mai multe prejudicii, educației spectatorului, acele filme în care cineaștii n-au reușit să observe și să aleagă din opera literară partea ei cea mai valoroasă și mai actuală, ori s-au decis la lucrări lipsite de orice valoare, dînd produse de duzină, în scopuri comerciale și făcînd concesii celui mai prost gust al producătorilor lor. Această formă de maculatură cinematografică, în care dibăcia regisorului, scenaristului și operatorului se consumă pentru ilustrarea violentă a degradării omului, a sexualității maladive, a crimei sadice, a evazionismului sau a isteriei războinice, se încadrează într-o categorie specială și izolată a culturii și modului de viață burghez.

Există, după literatură-film, o reciprocitate: film-literatură, asupra importanței căreia criticul de artă e chemat să se aplece cu cea mai mare luare-aminte. Arta filmului a cuprins, în secolul nostru, cea mai vastă masă de spectatori și auditori pe care și-au putut-o dori vreodată toate celelalte laolaltă. Responsabilitatea cineastului, pe plan ideologic și artistic, este considerabil sporită, datorită răspîndirii colosale și a influenței extraordinare ce-i revine astăzi cinematografului și în care educația estetică a marelui său auditoriu intră ca o parte integrantă.

Reducînd sfera la creația literară, e util să reținem adevărul incontestabil că literatura universală contemporană este opera generațiilor de scriitori a căror copilărie și tinerețe a fost influențată de spectacolele cinematografice și de optica specială a ochiului magic. Printr-o reflectare de valori estetice proprie sincretismului artelor moderne, cinematograful a devenit o școală de literatură.

Avantajele și dezavantajele pe care le comportă influența ecranului asupra paginii tipărite, pot furniza exemple și concluzii semnificative istoricului literar din zilele noastre, mai ales în legătură cu situația romanului.

Printre studiile mai noi dedicate acestei probleme de actualitate în legătură cu discuțiile purtate în jurul romanului, cartea italianului Michele Lacalamita, despre înrîurirea exercitată de cinematograf asupra genului epic, aduce o serie de argumente interesante, deși concluziile sale se opresc la formele exterioare și uneori la aspecte nesemnificative. El scrie, de pildă:

« Unui cititor atent nu-i scapă faptul că în timp ce la scriitorii din secolul al 19-lea acțiunea, înainte de a fi pusă pe hîrtie, este imaginată și gîndită, la scriitorii de azi, în schimb, acțiunea pare că izvorăște din ochi, aproape ca o succesiune de imagini pe o peliculă.

Scanned with OKEN Scanner

S-ar spune că, în timp ce odinioară povestitorul nu scria fără să-şi fi elaborat ideile, povestitorul modern încredinţează în schimb condeiului său impresiile care i-au izbit organele vizuale, cu relieful unei imagini cinematografice. Gîndirea domina în romanele de ieri; acţiunea în cele de azi.

Influenţa cinematografului iese la iveală în această nouă formă narativă. Omul modern s-a obişnuit prin mijlocirea cinematografului mai întîi să vadă şi apoi să gîndească. Imaginile n-au timp să fie absorbite şi recreate în mintea lui pentru că viziuni noi îl solicită rapid şi în timp ce o acţiune a trecut, o alta se iveşte şi cînd spectacolul s-a terminat, spectatorul, satisfăcut de cele două ore de distracţie care nu i-au obosit de loc mintea, se întoarce la treburile lui, se gîndeşte la altceva.

Aşa vrea să fie romanul de azi: rapid, scurt, eficace, cinematografic. Cititorului de rînd nu-i place să se adîncească în discuţii lungi sau în meditaţii profunde; mintea lui, ca şi viaţa lui, s-a standardizat. Ziua nu-i ajunge, ritmul accelerat al vieţii îl solicită. »[1]

Ideea romanului vertiginos, în desfăşurare cinematografică, nu trebuie respinsă, dar nici admisă fără condiţii. Pentru că nu problema formei, sau a formulei, ori a « reţetei », se ridică în ordinea priorităţii, ci una de conţinut şi de metodă. În speţă, e vorba de responsabilitatea romancierului faţă de datele primordiale ale profesiunii sale; e vorba de a-şi considera opera ca o formă specifică a conştiinţei sociale, de a judeca în profunzime problema raportului dintre gîndire şi existenţă în epoca istorică respectivă.

Orice concepţie artistică exprimă gusturile, cerinţele şi în fond interesele unei anumite clase. Un « modernism » dincolo de preocuparea aceasta fundamentală,—oricare ar fi expresia lui, oricărei tabere i s-ar potrivi această expresie—se situează în afara obligaţiilor unui scriitor autentic al timpului prezent, iar teoretizările pe marginea lui intră în sfera consideraţiilor inactuale, artificiale, neştiinţifice.

Aplicarea mecanică a formei « cinematografice » în opera unor prozatori moderni se dezvăluie de la început cititorului ca o lucrare hibridă şi înşelătoare, care fiind menită să-i cruţe orice osteneală intelectuală, nu face decît să-i jignească simţul critic, oferind spiritului său o hrană insipidă şi devitaminizată, din raftul cenuşiu al *digest*-urilor. În ultimul timp au apărut în occident noi mostre de « literatură cinematografică », creată prin transformarea unor scenarii de film în romane de senzaţie. Repovestirea scenariului de film, sub forma lărgită a prozei, în cazul filmelor de un anumit succes, ca « romanul » *Cu sufletul la gură* (« A bout de souffle ») de Jean Luc-Godard, este o afacere editorială rentabilă.

În vremea din urmă, librăriile încep a fi asaltate de o formă şi mai « originală » de asemenea literatură, ambalată în coperte ce reproduc scenele cele mai violente « sexy » din filmele respective şi cu ilustraţii similare în text. Sînt repovestirile ecranizărilor unor romane, ajustate pe gustul unei categorii de spectatori-cititori asupra cărora publicitatea deşănţată a caselor de filme a exercitat, vreme îndelungată, o presiune abrutizantă. Astfel, un roman care a suferit deja o serie de modificări substanţiale ca să devină scenariu regisoral, e reluat, de scenarişti sau de un alt literator, fără pretenţii, şi reextins, — în general pînă la dimensiunile romanelor lui Françoise Sagan, adică sub 100 de pagini tip —, într-un ritm telegrafic şi un stil melodramatic, care bineînţeles că denaturează şi sără-

[1] Michele LACALAMITA, *Cinema e Narrativa*, Edizioni di Bianco e Nero, Roma, 1959, p. 9.

Scanned with OKEN Scanner

ceşte cu desăvîrşire textul original. Negoţul cu aceste « creaţii » literare se practică nestingherit în unele ţări capitaliste.

Arătam mai înainte că scenariul « literar » (sau dramaturgia filmului) nu reprezintă în sine decît o formă tranzitorie, care nu se desăvîrşeşte decît atunci cînd, deliteraturizat, conform exigenţelor peliculei, regisorul îl socoteşte gata să intre în producţie. Nu e însă mai puţin adevărat că unii scriitori de seamă, deprinşi cu lumea filmului şi atraşi de eficacitatea limbajului cinematografic, au scris lucrări de proză destinate ecranizării, din însăşi perspectiva scenaristului şi nu a romancierului dispus să acorde credit nelimitat « decupajului » regisoral. Un asemenea roman-scenariu, magistral scris de Leonid Leonov, este *Evadarea lui MacKinley*, în care viziunea cinematică serveşte cu succes ţinta pamfletului politic, prin o îmbinare ingenioasă a timpului şi spaţiului naraţiunii şi printr-un dialog adecvat. [1]

Mai puţin preocupaţi să faciliteze colaborarea regiei, dar conştienţi că proza lor este un « film scris » [2] care iese totuşi din marginile genului epic şi tinde spre un gen literar nou, Arthur Miller, în nuvela *Dezorientaţii* [3] şi scenarista filmului *După o atît de lungă absenţă* — Marguerite Duras, în *Hiroşima, iubirea mea*, au încercat o fuziune între film şi literatură, lăsînd regisorilor respectivi (John Huston şi Alain Resnais) drepturi suverane asupra realizării cinematografice a *script*-ului lor [4]. Asemenea opere redeschid problema scenariului literar, dar nu descoperă nimic nou.

Dincolo de orice speculaţii pe marginea ivirii unor genuri noi, sau numai intermediare, este însă incontestabil că cinematografia a exercitat o influenţă serioasă asupra prozei moderne, revitalizînd-o într-o măsură apreciabilă. Din acest unghi de vedere, credem că raportul dintre film şi roman merită o mai atentă analiză din partea cercetătorului formelor artistice ale fenomenului literar contemporan.

Apare evident că arta prozei din ultimele decenii a fost afectată de cîteva importante forme de a intercepta realitatea, proprii viziunii cinematice a filmului. Una constă într-o ascuţire a laturii *vizuale* în descrieri şi naraţiune, cu un accent mai puternic pe *nivelurile imediate*, fie din unghiul privitorului care intercepteaza şi interpretează, fie dintr-al obiectului descris, uneori cu o preciziune demnă de indicaţiile pe care operatorul de imagini trebuie să le găsească într-un scenariu regizoral. Romanul *La Ciociara* de Alberto Moravia este povestirea, făcută la persoana întîia, a peripeţiilor unei comerciante de origine rurală, care în timpul bombardamentelor aeriene asupra Romei se refugiază, împreună cu fiica ei, în regiunea natală. Fără să fie o carte de război, romanul scriitorului italian e relatarea dramatică a unei experienţe omeneşti într-o epocă de violenţă inumană, în termenii unei mărturii antirăzboinice. Iată pagina cu care începe capitolul al doilea şi care descrie evenimentul cel mai notabil din prima parte a calvarului refugiatelor: « Mă trezii cam la un ceas de la plecare; trenul se oprise şi domnea o mare tăcere. În vagon nu se mai putea răsufla de căldură. Rosetta, în picioare, la fereastră, se uita la nu ştiu ce. Pe tot culoarul, oamenii priveau şi ei într-acolo.

---

[1] cf. SECOLUL 20, Nr. 4, 1960

[2] cf. *The Written Film*, în *The Times Literary Supplement*, nr. 3089, din 12 mai, 1961

[3] cf. SECOLUL 20, Nr. 1, 1962.

[4] Fenomenul transcrierii în alt gen literar a unei lucrări sincretice s-a petrecut cu romanul-piesă de teatru *Recviem pentru o călugăriţă* de William Faulkner, redramatizat acum cinci ani într-o versiune franceză de Albert Camus.

Scanned with OKEN Scanner

M-am ridicat cu greu, năduşită şi înţepenită şi mă apropiai şi eu. Era soare, un cer albastru, o cîmpie verde, colinele acoperite cu vii şi pe una din acele coline, drept în faţa noastră, o căsuţă albă tocmai luase foc. Pe ferestre mai ieşeau încă limbile roşii ale focului şi nori de fum negru; şi fumul ăsta şi flăcările, erau singurele lucruri mişcătoare în cîmpia aceea tihnită pe întinsul căreia, în acea zi minunată, nu vedeai nici un suflet de vietate. Apoi, în vagon, glasuri strigară: „Uite-l, uite-l“ . . . Mă uitai pe cer şi văzui în zare o gîză neagră, care aducea cu un avion şi care pieri cît ai clipi. Dar aproape imediat îl auzii deasupra capului. Zbura deasupra trenului într-un vacarm nemaipomenit de tinichele răsturnate prin care se auzea un ţăcănit, ţac, ţac, ţac, ca de la o maşină de cusut. Toată larma asta n-a ţinut mult şi s-a stins, apoi răsună o explozie uriaşă, undeva pe aproape; în tot vagonul lumea s-a aruncat la pămînt, afară de mine, care n-am mai avut vreme, dar nici nu-mi trecuse prin cap. Aşa că am mai putut zări căsuţa aprinsă cum dispare sub un nor mare negru care se-ntinse peste colină şi răbufni în trîmbe înspre calea ferată. Acum se pogorîse iarăşi tăcerea; oamenii se ridicau de jos aproape fără să-şi creadă ochilor că au scăpat teferi şi nevătămaţi, apoi dădură iarăşi năvală la ferestre. Aerul era îmbîcsit de o pulbere subţire care te făcea să tuşeşti. Pe urmă norul cel negru se îndepărtă încetişor şi acum văzurăm cu toţii cum dispăruse de tot căsuţa aceea albă. Cîteva minute mai tîrziu, trenul se puse iarăşi în mişcare.»

O asemenea descriere nu numai că ni se înfăţişează aproape din punctul de vedere al obiectivului cinematografic (eventual pregătit pentru tehnicolor şi cinemascop), dar economia ei audio-vizuală oferă şi inginerului de sunet suficiente date ca să contribuie la desăvîrşirea unui episod ce pare a « transpune» în proză o impresionantă secvenţă de film sonor. Pe lîngă această ascuţire a « vizualizării» în perceperea realităţii şi în redarea ei către cititor, preponderenţa elementului optic se manifestă şi în sporirea tehnicităţii de ordin cinematografic (montajul de acţiuni simultane şi de acţiuni paralele) în manipularea timpului şi a spaţiului. Tehnica *flushback*-ului adică a trimiterii observatorului pe urmele evenimentului, în alt timp şi în alt loc, este folosită azi pe larg în multe romane, ca şi tehnica prim-planului, care aruncă o lumină specială asupra detaliilor semnificative pentru materializarea gîndurilor şi emoţiei personajului, la un nivel mai adînc, lăsîndu-se dialogului numai rolul de a preciza prin viu-grai caracterizarea deja obţinută vizual. Proza engleză din ultimul deceniu a uzat mult de *flushbacks*, de la Graham Greene *(Americanul liniştit)*, pînă la *Quartetul Alexandria* al lui Durrell.

Exemplificînd proporţia — el o consideră enormă — în care ochiul « camerei» cinematografice a metamorfozat privirea romancierului în reflectarea realităţii « la nivelul suprafeţelor », Robert Gessner, profesor de film şi radio-televiziune la Universitatea din New York, analizează o pagină de Hemingway *(Pisica în ploaie)*, pe care, spre uşurinţa cititorului, o redăm, mai întîi, întocmai:

« Soţia americană stătea la fereastră şi privea afară. Jos, în dreapta, sub fereastra lor, o pisică se ghemuise sub una dintre tăbliile verzi pe care se scurgea apa. Pisica încerca să se strîngă cît mai mult, ca să nu o stropească ploaia.

— Cobor să iau pisica, zise soţia americană.

— Mă duc eu, se oferi, din pat, soţul.

— Nu, mă duc eu. Biata pisicuţă s-a vîrît sub tăblie să n-o ude ploaia.

Soţul continua să citească, proptit în cele două perne, în vîrful patului.

— Vezi să nu te uzi, zise el. »

Transportîndu-ne în aria tehnicii filmului, Gessner « decupează» astfel momentul creat de romancierul american: « Acesta e curat cinematograf. Prima

Scanned with OKEN Scanner

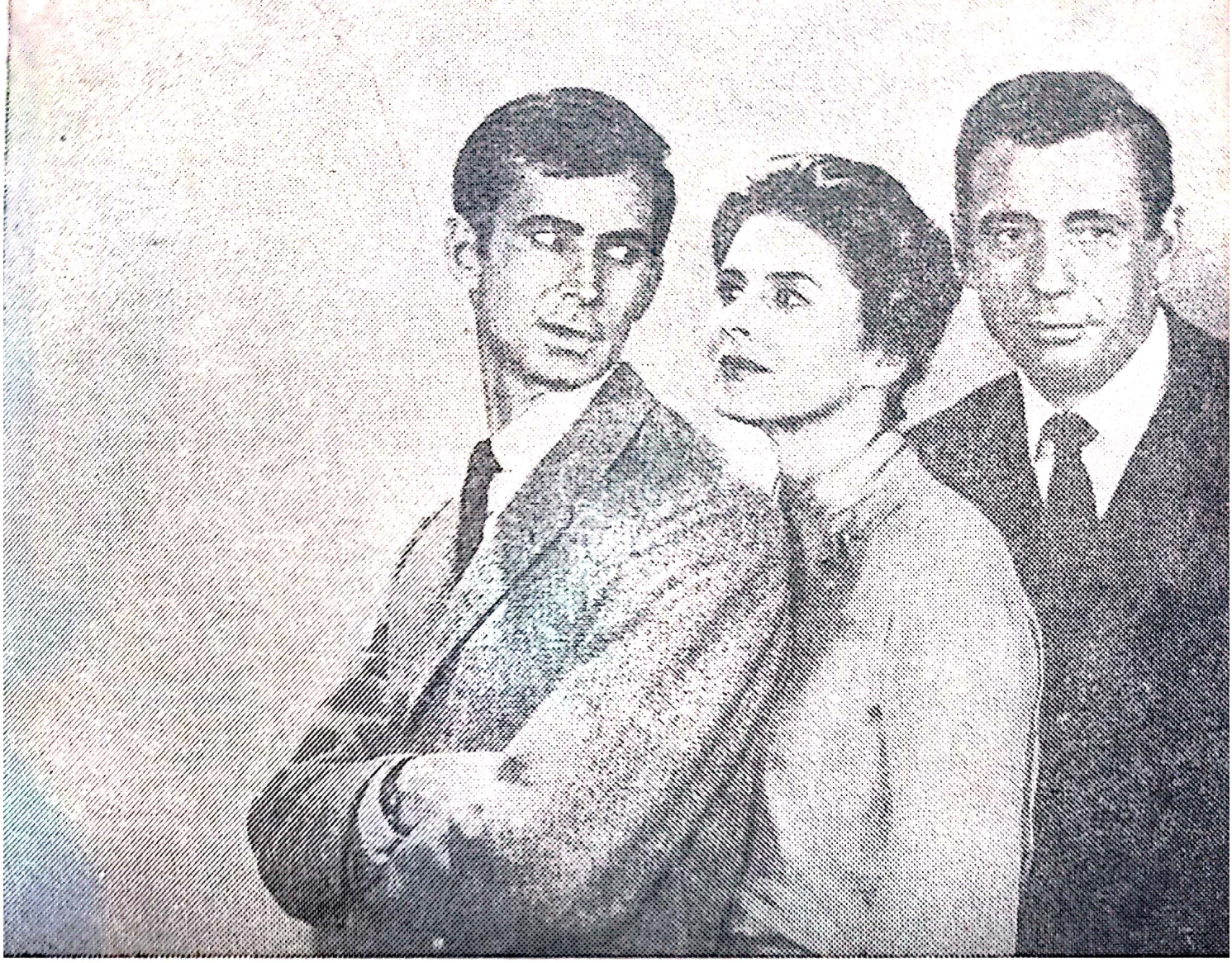

Interpreții filmului « VĂ PLACE BRAHMS? »: *Anthony Perkins, Ingrid Bergman și Yves Montand*

propoziţiune (sau, cum ar zice un regizor, primul "cadru„) o situează pe femeie la fereastră. A doua propoziţiune ne oferă obiectul privirii soţiei, într-un plan mediu, urmat de un plan apropiat, al pisicii. Caracterizarea începe prin acţiune, sau lipsa de acţiune (în cazul soţului). Dialogul devine un mijloc de caracterizare, îndeplinind ultima sarcină a expunerii, sau a naraţiunii. Ochiul spune aproape tot; urechea este descriptivă » [1].

Într-adevăr, ochiul marelui romancier observă şi selecţionează materialul de viaţă, transpunîndu-l într-un « cadraj » adecvat a cărui forţă expansivă e binecunoscută regisorului de film. Cadrul este unitatea sintezei artistice cinematografice. Printr-o succesiune de cadre chibzuit montate regizorul atrage spectatorul în acţiunea filmului, în investigaţia sa psihologică asupra personajelor, în ceea ce momentul respectiv conţine în sine, atît ca prezenţă, cît şi ca perspectivă.

---

1 Robert GESSNER, *The Film: A Source of New Vitality for the Novel*, in *N. Y. Times Book Review*, August 7, 1960.

Scanned with OKEN Scanner

Caracteristica narațiunii cinematografice constă în aceea că legătura imaginilor (a cadrelor) se păstrează în strictă armonie cu legătura ideilor.

E momentul să ne împiedicăm de la orice speculație formală asupra viziunii cinematografice a scriitorilor moderni (către care se lasă tîrît și profesorul R. Gessner în eseul său) fiindcă, în ultimă instanță, proza este anterioară fotografiei mișcătoare. Nu poate fi vorba de o imagine cinematică, într-o serie infinită de monumente ale reprezentării artistice vizuale în literatură, ca: eroul lui Cervantes șarjînd paletele unei mori de vînt, ori ca «panoramicul» bătăliei de la Waterloo din unghiul eroului lui Stendhal în *Mînăstirea din Parma*, sau mormîntul de zăpadă al gloriei lui Bonaparte din *Război și pace*, după cum ar fi absurd să se discute în termenii tehnicei filmului despre planurile paralele din romanele lui Flaubert, ori despre ochiul care scormonește meandrele sufletului omenesc din *Portretul unei femei* de Henry James, sau despre chipul lui Iacov Maiachin din *Foma Gordeev* și despre multe lucrări contemporane.

Dar ar însemna că nu am epuizat toate reperele unei analize literare serioase, dacă n-am observa cît datorează influenței filmului, cărți ca *Vă place Brahms ?* de Françoise Sagan, sau ca *Nevasta rătăcită* de Moravia, ca să nu intrăm în sfera operei acelor romancieri apuseni care scriu cu un ochi la cititor și cu altul la producător. Înclinația unidimensională a viziunii unor scriitori, bogăția universului lor optic, este inseparabilă de educația pe care arta fotografilor și a operatorilor de film ne-au făcut-o, cu sau fără știința noastră, în secolul 20. Această reflectare specifică a obiectelor lumii materiale nu se produce în mod simplist numai în timpul acțiunii acestora asupra ochilor: «din componența imaginilor perceptive fac parte de asemenea *reprezentările memoriei*, prin care se reînnoiesc senzațiile anterioare și, o dată cu acestea, *ideile* apărute în legătură cu obiectul perceput, ca și *sentimentele* provocate de acesta »[1]. Acest proces psihologic normal se poate exemplifica astfel: « Privește fotografia unui vechi tovarăș de arme. Obrazul îi este brăzdat de o cicatrice. Aceasta îți reamintește un moment dramatic din zilele insurecției armate, cînd el ți-a salvat viața în timpul unui contraatac hitlerist: chipul lui de adolescent hotărît, pădurea Băneasa în flăcări, gîndurile și sentimentele care vă animau atunci, sub țăcănitul armelor și vuietul bombardamentului. Aceste amintiri, idei și sentimente ți se revelează dintr-odată inseparabile de chipul din fotografie, cu toate că s-au produs în alt timp și în alt loc. Cel mai obișnuit procedeu cinematografic utilizat în redarea acestei stări sufletești s-ar aplica în următoarea suită de planuri:

1. Plan mijlociu: fotografia din album.
2. Primplan: fotografia cu chipul prietenului ale cărui trăsături sînt foarte clare, inclusiv cicatricea.
3. Înlănțuire: apariția treptată, sau bruscă, a chipului său de altădată, peste imaginea actuală care dispare.
4. Plan mijlociu: un moment din luptă.
5. Plan general: pădurea în flăcări, etc.
6. Plan mijlociu (panoramic): momentul dramatic al gestului său de abnegație.
7. Primplan: obrazul rănit.
8. Înlănțuire: fotografia de azi.

Procedeul trimiterii acțiunii în altă parte *(flushback* și *crosscut)* de care literatura americană, în special cea dramatică (Thornton Wilder în *Orașul nostru*, Arthur Miller în *Moartea unui comis-voiajor* și mulți alții) au uzat și au abuzat în ultimul

---

[1] G. A. FORTUNATOV și A. V. PETROVSKI, *Psihologia*, Ucipedghiz, Moscova, 1958.

Scanned with OKEN Scanner

sfert de veac, e folosit și în proză, cu egală asiduitate, începînd cu romanele antebelice ale lui John Dos Passos *(Paralela 42* și *Manhattan Transfer)* și terminînd cu sfîrșitul trilogiei lui Faulkner. Folosirea planurilor paralele a depășit simpla tehnică a narațiunii, preschimbîndu-se într-o concepție curioasă despre «eliberarea de timp», tradusă de romancierul american în tripla versiune a narațiunii sale din *Conacul;* versiunea infirmei Linda Kohl, a lui Mink Snopes și a avocatului Gavin Stevens, «corul» său. [1] Faulkner este un emerit furnizor de materie epică pentru Hollywood și e puternic influențat de viziunea cinematografică, ceea ce nu numai că nu se sfiește să recunoască, dar o și formulează ca un principiu creator în arta romanului modern: «scopul oricărui artist este să fixeze mișcarea, adică viața, prin mijloacele lui artificiale, și să o mențină astfel, încît peste 100 de ani, cînd un străin va lua seama la ea, să se miște iarăși, vie.» Multe dintre «mijloacele artificiale» încercate de Faulkner și Don Passos își au sursa în opera epică a lui Joyce, pe care Gessner îl consideră «părintele legitim al romanului cinematic», prin *Portretul* său.

Transformarea formei cinematografice într-o falsă concepție despre timp și spațiu, o concepție «relativistă», ca aceea de Lawrence Durrell, el însuși epigon al lui Joyce, reprezintă o deformare primejdioasă a unui proces artistic novator. Și nu mai puțin dăunătoare se dezvăluie a fi încercările celor mai mulți reprezentanți ai «noului roman» francez care vor să descopere noi posibilități de expresie în vizualizarea la maximum a gîndirii și a emoției, așa cum pretinde romancierul Claude Mauriac, criticul cinematografic de la *Figaro Littéraire* și colega sa de «avangardă» Nathalie Sarraute care în *Planetarium* invocă mișcările aparatului de filmat — procedeu artistic foarte expresiv în mîna unui regisor competent, pentru că permite montaje de acțiuni în interiorul planului, dînd spectatorului senzația unei neîntrerupte mobilități a acțiunii — spre a teoretiza teama de realitate, dizolvînd lumea exterioară în subiectivitatea personajelor sau a autorului, și cum procedează Michel Butor și Robbe-Grillet, care hipertrofiind descripția de tip balzacian «recuperează concretul, în detrimentul semnificației» [2]. Iată, de pildă descrierea unei ninsori, ce aduce mai mult cu liniile și punctele reci ale unei picturi de Mondrian, decît cu un peisaj animat de un cuget omenesc: «Punctele albe, dese și rapide, schimbă de sens imediat; trăgînd linii verticale, cîteva clipe, își reiau de îndată o direcție vecină cu orizontala. Apoi ele se imobilizează brusc și pornesc, într-un salt de vînt, să se precipite în sens invers, urmînd o oblică de o pantă slabă, însă dirijată în partea opusă pe care o abandonează fără altă tranziție, după două sau trei secunde, ca să regăsească orientarea lor primordială, trăgînd iarăși linii paralele aproape orizontale, care traversează de la stînga la dreapta zona luminată, spre ferestrele neluminate» [3]. Descrierea continuă, cu un enorm prisos de detalii, a căror aglomerare vrea să constituie decorul întîlnirii dintre un copil care nu se știe de unde vine, cu un soldat care nu se știe unde se duce.

Filmul influențează romanul? Da, de bună seamă. Dar seriozitatea și importanța acestei influențe depinde de concepția despre lume și despre artă, a scriitorului contemporan.

---

[1] cf. John Howard LAWSON, *William Faulkner*, Secolul 20, nr. 12, 1961.

[2] Edouard LOP și André SAUVAGE, *Essai sur le nouveau roman*, în *Nouvelle Critique*, no. 124—126, 1961

[3] Alain ROBBE-GRILLET, *Dans le labyrinthe*, Les Editions de Minuit, Paris, 1959, pag. 32. Autorul este scenaristul filmului *Anul trecut la Marienbad*, realizat de Alain Resnais.

Scanned with OKEN Scanner

POEZIA LUI MEJELAITIS

Eroul volumului cu titlul *Omul* al poetului lituanian Eduardas Mejelaitis, recent laureat al Premiului Lenin, este constructorul epocii comuniste. Portretul său moral se încheagă succesiv, pe măsura lecturii poemelor, iar, la sfîrşit, cititorul nu recompune numai un personaj, ci şi o epocă. Neîndoios, timpul în care trăieşte Omul lui Mejelaitis nu este bănuit cu aproximaţie, — poetul face gravura epocii noastre care cunoaşte înfruntări dramatice, dar şi înflorirea maximă a inteligenţei umane.

Mejelaitis cîntă omul creator — constructorul şi gînditorul. Acesta este un nou Anteu, avînd conştiinţa măreţiei şi a capacităţii sale creatoare, un Anteu aparţinînd erei zborurilor cosmice:

Sprijinit cu piciorul pe globul terestru
Globul soarelui pe braţe-l ridic...
Toate în jurul meu se rotesc,
Oraşele viu colorate,
Uriaşele blocuri,
Asfaltul curat, sclipitor,
Poduri purtînd, maşini şi şuvoaie de oameni.
Avioanele trec, se rotesc,
In jurul meu tancuri şi strunguri se-nvîrt,
Şi rachetele-n zborul rotund şi perfect...
Aşa stau eu,
Eu, omul,
Eu, comunistul.

(Omul)

Profesiunea de credinţă a acestui om, prefigurare a contemporanului nostru, este de un umanism generos. Omul nu este, deci, numai un executant perfect al unor complicate — şi minunate — operaţii, ci şi o afectivitate sensibilă şi profundă.

Comunistul, conştient de forţa gîndirii sale, care a înfrînt atracţia terestră, se proclamă învingător:

Iată, stau aici, învingător,
Jos, la poalele mileniilor.

(Gîndurile)

Acestui Icar — cosmonaut, comunist (din poemul *Icar*), Mejelaitis îi reface portretul, conchizînd:

Pe pămînt ce-ţi lipseşte,
Comunistule, ţie?
Doar stelele sub paşi
Şi universul deschis în afară ca o inimă.

Scanned with OKEN Scanner

Creaţia nu este singura dimensiune a omului comunist. El este, în acelaşi timp, luptător împotriva oprimării, şi cel care aduce liniştea păcii pe pămînt. Simbolul oceanului folosit pentru a sugera dramatismul existenţei în care omul înfruntă stagnarea, are la Mejelaitis un sens profund contemporan. Luptătorul comunist îşi păstrează frenezia unei trăiri vii, chiar şi în preajma execuţiei. El vrea să vadă soarele (principiul vieţii), şi să înfrunte moartea, lucid, cu ochii deschişi, pentru a-şi realiza încă o dată superioritatea asupra duşmanilor:

Vreau să văd ce ochi sînt mai puternici,
Ai mei, sau poate ochii voştri?

(Dezlegaţi-mi ochii!)

Dacă la E. Mejelaitis, simbolul vieţii este, de cele mai multe ori, soarele, pacea ne este sugerată prin prezenţa copilului care poartă numele cîntecului popular Daina:

Globul nostru-o să uite, tăcut,
Axa lui din trecut,
Şi în jurul copilului Daina şi cîntului
O să se rotească mărul pămîntului.

(Daina)

Crima fascistă împotriva umanităţii este înfierată de asemenea prin evocarea copilului; scrumul din fostul lagăr de concentrare este probabil metamorfoza tragică a

picioarelor mici de copil,
alergînd peste cîmp după fluturi.

(Scrumul)

E. Mejelaitis este un poet al plenitudinii vieţii, un cîntăreţ al omului care nu-şi tezaurizează energia, ci şi-o consumă în gesturi generoase, în muncă şi gîndire creatoare. De aceea, dragostea, dimensiune necesară, apare în poezia poetului lituanian, ca generatoare de elanuri. Femeia este nu numai tovarăşa de viaţă, ci şi perfecţiunea în ipostaza maternităţii (ca în Rafael), a zîmbetului enigmatic (Da Vinci), a contemplării senzuale (Renoir):

Ca în tabloul lui Renoîr apari
şi pămînteană şi nepămînteană,
Perfecţiunea arătîndu-ne-o.

(Femeia)

Dragostea pentru pămînt a poetului lituanian capătă o expresie deosebit de puternică în pofida angrenării sale în era interplanetară. El slăveşte hameiul, sarea, mirosul pîinii. De aceea poate, universul imagistic al lui E. Mejelaitis, pe lîngă vaste fundaluri cosmice, uzează de elemente extrem de concrete: mărul, *(o sculptură-a soarelui,)* pîinea *(născută-n muncă şi pămînt)*, soarele. Acesta din urmă, pe lîngă semnificaţia obişnuită a unui generator de energii, mai are şi accepţia, obişnuită la Mejelaitis, de natură îngenunchiată în faţa omului comunist.

CRISTINA LUCIAN

Scanned with OKEN Scanner

MĂIESTRIA LUI NEKRASOV

Lucrarea «Măiestria lui Nekrasov» a fost distinsă recent cu premiul Lenin în domeniul istoriei şi artei literare. Cercetător cu o vastă şi îndelungată activitate, bun cunoscător al problemelor literaturii ruse şi sovietice, al poeziei ruse şi sovietice de la Puşkin la Maiakovski, K. Ciukovski a sintetizat în această monografie roadele experienţei sale de istoric literar. Lucrarea, de ample proporţii, urmăreşte elucidarea unor probleme precise, bine determinate, într-un fel circumscrise, dar totodată de mare importanţă, privind specificul artistic al creaţiei lui Nekrasov, stilul său poetic. Arătînd că «pînă acum stilul poetic al lui Nekrasov a rămas necercetat» majoritatea investigaţiilor orientîndu-se spre domeniul conţinutului de idei al operei poetului, Ciukovski subliniază în scurtul său cuvînt introductiv că studierea stilului acestui scriitor «este o sarcină imperioasă actuală, la a cărei rezolvare vor trebui să muncească susţinut istoricii şi criticii literari sovietici.»

Acest îndemn la o cercetare cu forţe reunite a artei lui Nekrasov nu a însemnat pentru Ciukovski expedierea din fugă, sumară a temei, nu l-a scutit de o disecare profundă a creaţiei nekrasoviene. K. Ciukovski a luat asupra-şi sarcinile principale şi cele mai grele, nu le-a trecut altora şi nici nu a aşteptat ca alţii să rezolve înaintea lui problemele. Istoricul literar a abordat în monografia sa aspectele esenţiale ale stilului lui Nekrasov, le-a tratat în amănunt, cu multă bogăţie de informaţie, cu analiză temeinică şi comentariu amplu. Capitolele din lucrare consacrate problemelor de măiestrie propriu zisă sînt scrise cu competenţă şi prezintă interes şi valoare neîndoielnică. *(Stilul trebuie să corespundă temei, Prelucrarea folclorului, Limbajul esopic.)* O pildă de analiză stilistică, multilaterală şi adîncă, poate fi socotit capitolul consacrat poeziei *Drumul de fier*.

Monografia lui K. Ciukovski este, desigur, o lucrare foarte preţioasă pentru specialiştii de literatură rusă, cărora le oferă un studiu temeinic asupra stilului lui Nekrasov, explicînd trăsăturile specifice ale măiestriei poetului democrat rus. Dar importanţa lucrării lui K. Ciukovski nu se mărgineşte la cercul specialiştilor în literatură rusă sau al exegeţilor operei lui Nekrasov. Ea este mai largă; şi în principiu orice istoric sau critic literar ar putea parcurge cu folos pentru activitatea lui paginile acestei monografii. În primul rînd — referindu-ne la preocupările criticei noastre literare — cartea lui K. Ciukovski ne atrage atenţia prin însăşi tema pe care o tratează, prin atenţia marcată pentru problemele de stil, de măiestrie artistică.

În al doilea rînd se cuvine subliniată metoda de cercetare şi analiză urmată de K. Ciukovski. El studiază fenomenul literar pe un larg fundal istoric şi istorico-literar foarte larg, utilizînd cu multă uşurinţă confruntarea în epocă şi în perspectivă istorică cu alte fenomene de artă similare sau dimpotrivă deosebite. Astfel prezintă un interes incontestabil capitolele consacrate tradiţiilor preluate şi continuate de Nekrasov, şi anume lui Puşkin şi Gogol, consideraţi ca precursori ai poetului democrat. Autorul reuşeşte să demonstreze convingător dubla tradiţie urmată de Nekrasov, puşkiniană şi gogoliană (şi nu numai una singură, cum susţin unii cercetători) şi mai ales să stabilească relaţiile dintre opera lui şi moştenirea literară a fiecăruia din aceşti predecesori. Urmărind analiza subtilă, concentrată şi întotdeauna la obiect a cercetătorului, cititorul va conchide la capătul argumentării o dată cu autorul: «Marele

Scanned with OKEN Scanner

succes şi merit al lui Nekrasov constă în aceea că luptînd pentru un stil democrat-revoluţionar el a îmbinat cu îndrăzneală în creaţia sa elemente ale poeticei lui Gogol cu cele ale poeticei lui Puşkin. El a fost unul din puţinii scriitori ai vremii care a înţeles că aşa numita orientare „gogoliană" nu este străină celei puşkiniene, ci dimpotrivă înrudită cu ea».

Acelaşi caracter ştiinţific deosebeşte analiza stilistică, ca şi dezbaterea diferitelor probleme de măiestrie poetică a lui Nekrasov, pe care le întreprinde K. Ciukovski. Istoricul literar sovietic apelează intens la manuscrise, la ciornele poetului, confruntă diferitele ediţii, dar mai ales urmăreşte de la o variantă la alta finisarea textului, desăvîrşirea lui artistică. Procedînd cu multă atenţie şi exigenţă, cercetînd scrupulos, pînă la migală, textul, Ciukovski a reuşit să dea noi interpretări unora dintre poeziile lui Nekrasov şi mai ales să spulbere legenda acreditată de duşmanii poetului a aşa zisului «prozaism» al versurilor sale. Analiza întreprinsă de autor demonstrează convingător că, dimpotrivă, munca lui Nekrasov asupra textului s-a desfăşurat necontenit pe linia perfectării, cizelării artistice, a îmbogăţirii poetice a textului.

K. Ciukovski arată că în creaţia lui Nekrasov există o perfectă şi profundă corespondenţă între ideea exprimată şi imaginea în care ea apare învestmîntată. Laboratorul de creaţie al poetului ne dovedeşte că prelucrarea, desăvîrşirea versului este întotdeauna legată de o desăvîrşire, finisare şi a ideii. Schimbările aduse de poet nu privesc numai sensul, locul, valoarea cuvintelor, ci sînt totodată şi schimbări, nuanţări aduse conţinutului de idei.

Monografia lui K. Ciukovski a rezolvat cu succes două probleme importante şi specifice pentru moştenirea poetică a lui Nekrasov: cea a relaţiilor dintre opera sa şi literatura populară şi cea a «limbajului esopic» folosit în creaţia sa. Raportul dintre poezia lui Nekrasov şi folclor este examinat de istoricul literar sovietic în planul folosirii tezaurului creaţiei populare, al prelucrării acesteia (şi în ce mod şi sens anume) ca şi al respingerii unei anumite moşteniri folclorice (de nuanţă reacţionară). Îndeosebi e interesant prezentat capitolul prelucrărilor folclorice în poezia lui Nekrasov. De altfel, în ansamblul său, acest capitol ar putea atrage atenţia istoricilor noştri literari pentru care se pun probleme similare cu referire la Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu etc.

Originală şi valoroasă este cercetarea întreprinsă asupra «limbajului esopic» în poezia lui Nekrasov. K. Ciukovski nu se mărgineşte numai să enumere principalele procedee ale limbajului «cifrat» folosite în creaţia poetului rus, ceea ce încă ar fi fost un lucru original, nou şi foarte util. El încadrează aceste procedee într-o perspectivă istorico-literară mai largă a evoluţiei generale a «limbajului esopic» în literatura rusă a sec. XIX, defineşte anumite orientări generale şi determină în acest cadru locul şi semnificaţia procedeelor folosite de Nekrasov. În fond acest din urmă capitol al lucrării aduce o contribuţie importantă la reliefarea specificului artistic al satirei în opera lui Nekrasov.

Monografia lui K. Ciukovski înseamnă o contribuţie valoroasă la cunoaşterea operei lui Nekrasov şi o pildă preţioasă de aplicare a metodei marxist-leniniste de cercetare a fenomenului literar.

T. N.

Scanned with OKEN Scanner

AMINTIREA LUI WLADYSLAW BRONIEWSKI

«Dacă am vrea să sintetizăm într-un singur cuvînt trei noțiuni: Polonia, Revoluția, Poezia — n-am avea decît să rostim un nume: al lui Broniewski» — așa s-a exprimat poetul sovietic Boris Sluțki, atunci cînd a primit vestea morții eminentului poet polonez, decedat la 10 februarie.

Nu fără dreptate, în istoria poeziei polone, creația lui Wladyslaw Broniewski (1898—1962) a fost comparată cu aceea a lui Maiakovski; într-adevăr, autorul *Baionetei la armă* a fost, în Polonia, primul mare scriitor care a așezat tematica luptei proletariatului în centrul creației sale, devenind cîntărețul activ al ideilor Revoluției. Opera sa de debut *Trei salve*, poate fi socotită întîiul manifest al poeziei revoluționare polone dintre cele două războaie.

În viața și lupta acelei generații, care trecea de la dezamăgirea profundă pricinuită de frazeologia demagogică a oamenilor politici ai vremii, la aspirația precisă către un viitor mai bun, Broniewski a fost veșnic prezent. Strîns legat de lupta Partidului Comunist Polonez, a colaborat permanent la presa de stînga, și-a văzut lucrările confiscate, a fost chiar închis de guvernul reacționar, însă a avut totodată satisfacția de a-și ști versurile citite și recitate la mitingurile muncitorilor polonezi, îndrăgite de prizonierii politici, difuzate clandestin prin închisorile vremii. După cum a arătat recent Waclaw Sadkowski (*Trybuna Ludu* din 11 februarie a.c.), în cei peste treizeci de ani de creație poetică, opera lui Broniewski a avut dintru început «semnificația exprimării cuvîntului muncitoresc». Bucăți ca *Elegie despre moartea lui Ludwik Warýnski*, *Luna pe ulița Pawia*, *Magnitogorsk* și altele, adunate în culegerile din anii 1926, 1929, 1932, 1938, au constituit adevărate lozinci revoluționare.

Zofia Kwiecińska relatează că, în 1936, la clubul semi-ilegal *Tur* din Lublin, se recitau cu avînt poeziile lui Broniewski, iar în 1937, strofele cadențate de marș mobilizator ale admirabilului *No pasaran*, erau știute de întreg tineretul de stînga din acel oraș. Tot versurile lui Broniewski («Dă-mi mîna, Belorusie Dă-mi mîna, Ukrainã . . .») le rosteau în 1939 refugiații polonezi, care căutaseră ocrotirea guvernului sovietic la Lvov, în grelele zile ale invaziei hitleriste.

Trebuie subliniat totodată că spre deosebire de alți poeți polonezi progresiști din acei ani care, animați de cele mai sincere sentimente revoluționare, își învăluiau totuși scrisul în imaginile adesea ciudate ale manierei futuriste — autorul *Strigătului suprem* a folosit totdeauna un stil concis, direct, avînd simplitatea limbajului curent și ritmul vioi al versului popular. Accesibile tuturor, poeziile lui sînt bogate în conținut, pătrunse de o gîndire cutezătoare și originală — după cum observa în anii din urmă Ryszard Matuszewski, cel mai pasionat comentator al creației lui Broniewski. Lupta activă, năzuința către un viitor socialist și participarea efectivă la munca de construcție — iată ceea ce a constituit esența umanismului broniewskian, iată ceea ce a făcut din acest creator urmașul celor mai autentice tradiții ale poeziei naționale polone, urcînd cea mai înaltă treaptă pe calea trasată de către Mickiewicz, Slowacki, Norwid.

Scanned with OKEN Scanner

În emigrație, Broniewski a lansat cu a sa *Baionetă la armă* (1943), un adevărat manifest politic în sensul convingerilor sale socialiste. După eliberare, *Un arbore în deznădejde* (1945) încă mai poartă pecetea cruntelor suferințe, însă munca de reconstrucție a Poloniei populare determină în activitatea lui scriitoricească o cotitură marcantă: culegerile apărute între 1950—1952 îmbină tradiția revoluționară a trecutului eroic cu actualitatea vie, cu simțămintele noilor generații. Nu întîmplător, unul dintre ultimele sale volume primește titlul grăitor de *Speranța*, poemele sale atingînd aici cel mai înalt nivel sub raportul conținutului de idei și al realizării artistice. Dacă volumul *Anka*, dedicat uneia dintre fiicele sale, decedată în 1956, vădește intensitatea unui lirism de-a dreptul tragic, creația poetică mai nouă e străbătută, în ciuda bolii crîncene de care suferea, de același robust optimism ce-i caracterizează în genere poezia. Internat în spital, poetul traducea «song»-urile lui Bertolt Brecht (avea o predilecție specială pentru *Mutter Courage*) și încredința Aliciei Lisiecka versuri pentru *Trybuna Ludu*, atrăgîndu-i atenția că e vorba de o «lirică strict personală». «Dar — adaugă Lisiecka — lirica lui Broniewski n-a fost niciodată strict personală, căci în fiecare cuvînt, în fiecare vers al său, a răsunat glasul întregului popor.» Și ar fi putut oare să fie altfel, «cînd — după cum scria R. Matuszewski în 1959 — numele lui e cu mult mai mult decît acela al unui mare artist, e însuși simbolul ideii care a dat naștere Poloniei de astăzi.» Apreciat în Uniunea Sovietică, unde versurile sale au fost traduse cu talent de Valerian Arțimovici, el a avut prieteni sinceri printre scriitorii sovietici. Unul din cei mai apropiați a fost Maksim Rîlski și, deopotrivă, Petrus Brovka și Serghei Vasiliev, care au asistat la funeralii. Radio-Moscova i-a consacrat o emisiune în seara de 12 februarie — în aceeași seară cînd Radio-Varșovia a transmis necrologul vibrant scris de Matuszewski.

La căpătîiul poetului au făcut gardă de onoare membri ai C.C. al P.M.U.P. membri ai guvernului, muncitori din uzine — cititorii lui fervenți din totdeauna. Pe bună dreptate a fost îngropat la Cimitirul Militar din Powonzki, în «Aleea celor ce au binemeritat», căci Broniewski a fost în toată puterea cuvîntului un poet luptător meritînd pe deplin recunoștința patriei socialiste. Multe școli vor purta de-acum înainte numele său — și același nume îl va purta și premiul de stat, înființat recent, pentru evidențierea operelor poeților tineri.

Conștient de propria-i datorie față de sarcinile culturii în Polonia nouă, Broniewski s-a dorit să fie asemeni cu stejarul nedoborît nici de vijelie, nici de bătrînețe:

Cînd crengile-s goale, șovăitoare,
Inimii și gîndirii în prinsoare,
Să nu-i simți amarul?
Rămîne trunchiul fără nici o frunză —
Și clocotul furtunii să-l pătrunză:
Eu sînt — stejarul.

(inedite, *Trybuna Ludu* din 15 II, 1962)

RODICA CIOCAN-IVĂNESCU

Scanned with OKEN Scanner

ILIA GLAZUNOV *(U.R.S.S.)*

ADOLESCENŢI

ALAN SILLITOE

După trei ani de căutări atît pe plan ideologic cît şi pe cel literar — încercîndu-şi pana în cele mai diferite genuri: schiţă, roman de aventuri, poezie — Alan Sillitoe reia şi dezvoltă ideea majoră din prima sa carte *Sîmbătă seara, duminică dimineaţa* [1]. Rezultatul acestei preocupări salutare este romanul *Key to the Door*, publicat în octombrie anul trecut de editura W. H. Allen din Londra.

Deşi romanul are în centrul acţiunii sale tot familia Seaton, familie de muncitori din Nottingham, eroul principal nu mai este Arthur, ci fratele său mai mare Brian. Citind romanul, îţi dai seama că nu este vorba de

[1] Acest roman a fost analizat în nr. 7—8/1961 al revistei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

o simplă schimbare de nume, ci de un salt calitativ în evoluţia scriitorului însuşi. În ce constă acest progres?

Maturizîndu-se, Sillitoe devine mai complex, mai profund, pătrunzînd mai adînc în miezul lucrurilor. Astfel, şi puterea sa de generalizare creşte proporţional.

Cheia potrivită (« Key to the Door ») este un roman lung de peste 400 de pagini, a cărui acţiune începe în perioada crizei generale din anii treizeci şi, aşa cum o numesc englezii, *the hungry thirties* (înfometaţii ani treizeci). La început, eşti surprins de această descriere amplă, plină de amănunte şi personaje de tot felul, care, din păcate trenează ici şi colo. Pe parcurs, însă, îţi dai seama de intenţiile autorului: prezentînd copilăria grea, tristă şi plină de lipsuri a eroului (care pare să aibă multe puncte comune cu cea a scriitorului însuşi), Sillitoe ne arată limpede calea evoluţiei lui Brian Seaton, ne explică atitudinea sa din finalul romanului, felul în care a reuşit să găsească cheia potrivită pentru a deschide uşa spre viitor.

Cartea se împarte în patru mari secţiuni, ale căror titluri sînt semnificative: « Prolog », « Nimrod », « Mersul pe frînghie » şi « Jungla ». Acţiunea înaintează, înregistrînd războiul de cotropire din Abisinia, războiul civil din Spania şi participarea Angliei la cel de al doilea război mondial. (Descrierea zilei în care Anglia declară război Germaniei, redată prin prisma ochilor unui copil de zece ani, este remarcabilă). Ultimele două părţi relatează concomitent şi într-un ritm mai accelerat, poate că şi pentru a reda tempo-ul mai precipitat pe care-l împrumută viaţa atît în timpul războiului cît şi după aceea, adolescenţa trudită a lui Brian, înainte de stagiul militar, micile sale aventuri şi căsătoria timpurie, viaţa sa de telegrafist al Forţelor aeriene britanice în Malaia. Legăturile pe care le are acolo cu o tînără fată de origine chineză, atitudinea malaezului care lucra în tabăra militară, completează şi clarifică concepţia sa despre viaţă. Punctul culminant al romanului îl constituie expediţia în junglă pentru salvarea echipajului unui avion englez prăbuşit. Cu acest prilej, cruţă viaţa unui partizan comunist malaez: « L-am lăsat să plece pentru că era un tovarăş ! Nu l-am omorît pentru că era un om ! » şi, mai apoi, într-o ciocnire cu un grup de partizani, trage în aer. Brian Seaton este salvat: el ştie că imperialismul este unul şi acelaşi, indiferent de formele pe care le împrumută, şi că pentru a se apăra şi a lupta împotriva acestui sistem monstruos, chiar dacă victoria nu este foarte apropiată, oamenii trebuie să se unească; muncitorul din Nottingham trebuie să fie alături de luptătorul din Malaia; toţi cei obidiţi să se opună exploatatorilor, care niciodată n-o să acţioneze decît în direcţia intereselor lor de clasă. Indiferent de sacrificiile pe care le va avea de făcut, Brian este hotărît: « Voi înceta să fiu sclavul lor ».

În *Key to the Door*, Alan Sillitoe nu se mai face vinovat de păcatul comis în *Sîmbătă seara, duminică dimineaţa*, şi anume, de a prezenta numai o secţiune limitată a clasei muncitoare britanice şi un erou ce nu poate fi considerat tipic pentru tînăra generaţie de oameni ai muncii. Descrierea episodică a vieţii, în care s-au zbătut locuitorii mahalalelor Nottingham-ului şi ale celorlalte oraşe industriale, este revelatoare, ca şi atmosfera de nesiguranţă, de neîncredere în laburişti, de aşteptări şi speranţe pentru o schimbare radicală care va să vie. Merită de asemenea semnalat faptul că Sillitoe renunţă în bună măsură la folosirea excesivă a formelor dialectale specifice regiunii Nottingham; stilul său devine de data aceasta mai sobru, fără, însă, a-şi pierde savoarea şi culoarea locală — un pas înainte

Scanned with OKEN Scanner

spre realism şi o renunţare cît se poate de fericită la un naturalism teribilist şi formal, spre care se simţea atras în trecutul apropiat. Plasticitatea conciselor sale descrieri de natură, indiferent dacă este vorba de un crîng, un apus de soare sau de un crematoriu de gunoi, denotă un spirit de observaţie şi de asociere foarte ascuţit. Descrierile de natură subliniază ambianţa generală în care se nasc, trăiesc şi mor diferitele personajé şi, totodată, lasă să se întrevadă influenţa pe care o exercită natura asupra caracterelor lor.

Eroii numeroşi, care populează romanul, sînt conturaţi viguros, ba am putea spune chiar cu migală, fiecare fiind dotat cu o personalitate distinctă. Poate că autorul n-ar fi trebuit să insiste asupra unor detalii, pentru că astfel, prin repetarea lor, nu a îmbogăţit cu nimic portretele personajelor, ci dimpotrivă a încetinit ritmul naraţiunii.

Key to the Door este o carte cu atît mai interesantă, cu cît valoarea ei literară şi documentară este evidentă. Şi după cum, pe bună dreptate, afirmă cunoscutul critic literar marxist britanic Arnold Kettle: « este un roman politic în sensul cel mai bun şi mai profund al cuvîntului, o carte care ne face să vedem politica în termeni umani, şi să vedem oamenii în termeni politici ».

SIMONA DRĂGHICI

RETROSPECTIVĂ DICKENSIANĂ

Apariţia recentă a ediţiei a doua a romanului *Documentele postume ale Clubului Pickwick* de Charles Dickens, în traducerea lui Ion Pas, corespunde cu a 120-a aniversare a naşterii marelui scriitor realist englez a cărui operă ace parte din tezaurul literaturii progresiste universale.

Cu acest prilej, revista SECOLUL 20 în colaborare cu Comisia Naţională a R. P. Romîne pentru UNESCO a iniţiat alcătuirea unei bibliografii selective a operelor lui Dickens în ţara noastră. Din această lucrare reiese că marele prieten al asupriţilor a fost popularizat pentru prima oară în ţara noastră prin traduceri şi articole publicate în presa muncitorească de la sfîrşitul secolului trecut şi că volumul operelor lui Dickens a crescut considerabil în anii regimului nostru care apreciază cu cea mai mare căldură moştenirea clasicilor literaturii realiste mondiale.

Publicăm mai jos textul acestei interesante bibliografii, alcătuită de *Alexandru Duţu* şi *Sorin Alexandrescu*.

TRADUCERI

1884 Vălul negru. Traducere de S. G. / Ion Nădejde şi Sofia Nădejde. Contemporanul, Iaşi III (1883/1884), p. 873—881.
Traducere din versiunea franceză.
Titlul original: The black Veil. (Sketches. Tales).

1886 Dugheana cu vechituri, cap. VII şi VIII. / Traducere de Ion Nădejde /. Contemporanul. Iaşi, V (1886/1887), p. 263—278.
Tradus din « Le magasin d'antiquités, roman anglais », traduit avec l'autorisation de l'auteur par A. des Essarts, Paris, Hachette, 1884.
Titlul original: The old Curiosity Shop

1894 Bolnava din spital. Traducere de Has. Lumea nouă, Bucureşti I (1894), nr. 20, p. 2; nr. 21, p. 2. Titlul original: The Hospital Patient. (Sketches. Characters)
Vremuri grele. Traducere de Sofia Nădejde. Lumea nouă, Bucureşti, I (1894/1895), nr. 1—5, nr. 7, nr. 9—11, nr. 13—23, nr. 26, nr. 35, nr. 40—44, nr. 46—50, nr. 52—53, nr. 56—59, nr. 61—67 nr. 69—71, nr. 76, nr. 79—81, nr. 84, nr. 88—89, nr. 91—92, nr. 95, nr. 98—100, nr. 102—107, nr. 109, nr. 111—115, nr. 117, nr. 120.
Titlul original: Hard Times.
Zi aniversară. Traducere de Emil Florescu. Vatra, Bucureşti, I (1894), p. 314—316, 346—348, 378—380, 410—412, 442—444, 475—478, 506—510, 540—543, 571—574.
Titlul original: The Battle of Life

1895 Miss Evans şi vulturul. Traducere de Const. Bauer. Vatra, Bucureşti, II (1895), p. 454—455.
Titlul original: Miss Evans and the Eagle. (Sketches. Characters).

Scanned with OKEN Scanner

Moartea beţivului. Traducere de Const. Ramură. Vatra, Bucureşti, II (1895/1896), p. 467—472.
Titlul original: The Drunkard's Death. (Sketches. Tales).

1900 Moartea beţivului. Tribuna, Sibiu, XVII (1900), nr. 174, p. 2.
Titlul original: The Drunkard's Death. (Sketches. Tales). (fragm.).

1907 O noapte de crăciun. Traducere de Marius. Bucureşti, 1907. 104 p. (Biblioteca pentru toţi, nr. 312).
Titlul original: A Christmas Carol

1908 Moartea beţivului. Traducere de Al. C. Romînia muncitoare, Bucureşti, IV (1908), seria II, nr. 24—27.
Titlul original: The Drunkard's Death. (Sketches. Tales).

1911 Dnul şi Dna Micouber. (Din tipurile lui Dickens). Flacăra, Bucureşti, I (1911/1912), p. 133—134.
Titlul original: David Copperfield (fragm.).

1912 Moartea beţivului. Nuvelă. Traducere de Al. Costin. Bucureşti, 1912. 16 p. (Biblioteca «Viitorul», nr. 1).
Titlul original: The Drunkard's Death. (Sketches. Tales),

1916 O noapte de Crăciun. Traducere de Marius. Bucureşti, Editura Leon Alcalay, 1916. 157 p. cu ilustraţii. (Biblioteca pentru toţi, nr. 312—312 bis).
Titlul original: A Christams Carol.

1918 Un poem de Crăciun. Traducere din englezeşte de N. N. Botez. Bucureşti, 1918, 137
Titlul original: A Christmas Carol.
Vălul negru. Sensibilitatea. Bucureşti, /1918/. 32 p. (Scriitori celebri, an I, nr. 6).
Titlul original: The black Veil; Sentiment. (Sketches. Tales).

1919 O femeie ciudată. Traducere de Radu F. Soreanu. Bucureşti, /1919/. 31 p. (Biblioteca «Luceafărul», nr. 5).
Cu o notă introductivă. Cuprinde: O femeie ciudată; Doctor's Commons (Schiţe londoneze).
Titlul original: /A strange woman?/; Doctors' Commons (Sketches, Scenes).
Un poem de Crăciun. Tradus din englezeşte de N. N. Botez. Bucureşti, /1919/. 137 p. («Căminul», biblioteca literară şi ştiinţifică, nr. 66—67).
Titlul original: A Christmas Carol.

1920 Şi lacrimile curgeau... Nuvele. Traducere de Al. Iacobescu. Bucureşti, Editura românească, 1920. 71 p.
Cuprinde: Reîntoarcerea ocnaşului; Vălul negru; Clovnul; Surorile; Paracliserul.
Titlul original: The Convict's Return (The Pickwick Club, Chap. VI); The black Veil (Sketches. Tales); The Stroller's Tale (The Pickwick Club, Chap. III); The five Sister of York (Nicholas Nickleby, Chap. VI); The Story of the Goblins who stole a Sexton (The Pickwick Club, Chap. XXIX).

1924 David Copperfield. (Fragment). Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, IV (1924), nr. 177, p. 4.
Titlul original: David Copperfield (fragm.).

1926 Graiul umbrelor. În romîneşte de Magda Dem. Nicolaescu. Bucureşti, /1926/. 31 p. (Lectura, floarea literaturilor străine, nr. 85).
Cu o notă introductivă.

1928 O noapte de Crăciun. Traducere de Marius. Bucureşti, /1928/. 168 p. (Biblioteca pentru toţi, nr. 312—312 bis.).
Titlul original: A Christams Carol.

1929 Călătoriile, studiile şi aventurile Domnului Pickwick. În romîneşte de G. I. Crivăţ. Vol. I, Bucureşti, Universul, 1929. 216 p. (I). (Din documentele postume ale Clubului Pickwick).
Titlul original: The Posthumous Papers of the Pickwick Club.
David Copperfield. Suferinţele unui copil — Zorile unor zile mai bune — Iubire şi glorie. Traducere de V. Demetrius. Controlată după textul englez de Th. Eucharis. Vol. I—III. Bucureşti, Cultura românească, /1929/. 3 volume.
Titlul original: David Copperfield.

1934 O păţanie de Crăciun. Reporter, Bucureşti, II (1934), nr. 51, p. 6 şi 9.

1935 Poveşti de Crăciun. Text romînesc de George B. Rareş. Bucureşti, Cultura poporului, /1935/. 198 p.
Cuprinde: /Poveşti de Crăciun/; Greeraşul.
Titlul original: A Christmas Carol; The Cricket on the Hearth.

1937 David Copperfield. Roman. Adaptare de Victoria Amărăzeanu. Bucureşti, Editura Socec, /1937/. 238 p. (Biblioteca noastră, nr. 12).
Titlul original: David Copperfield.

1938 Lupta vieţii. Povestire. Tradusă după original de Elena C. Dimitriu cu 10 ilustraţii în text de pictorul Paul Popescu-Molda. Bucureşti, /1938/. 128 p. (Biblioteca scriitorilor iluştrii, nr. 7.). Cu o notă introductivă.
Titlul original: The Battle of Life.
Strigoii. / Povestiri de Crăciun cu text romînesc de George B. Rareş /. Bucureşti, Editura

Scanned with OKEN Scanner

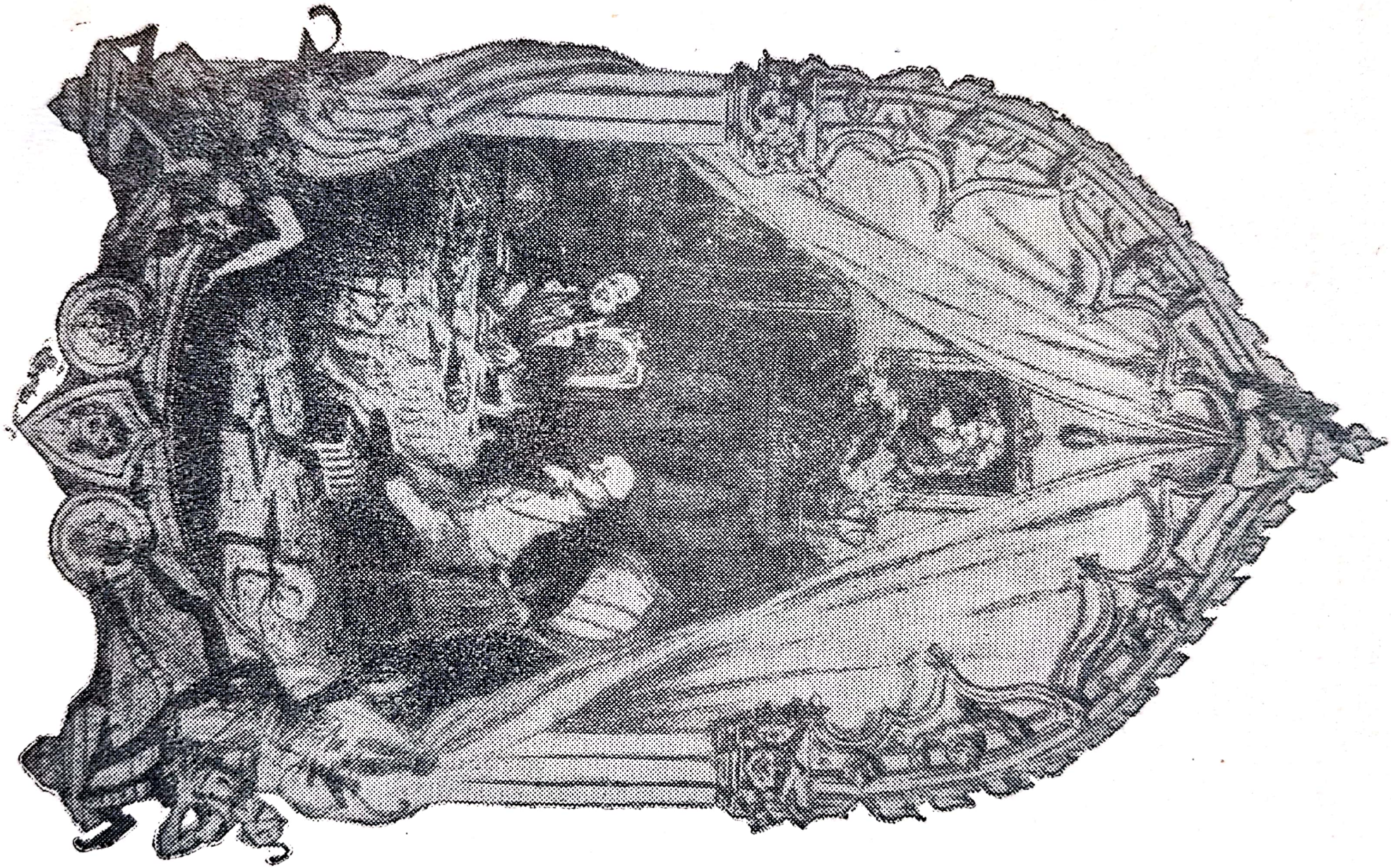

Scanned with OKEN Scanner

G. Filip, /1938/. 198 p.
Cuprinde: Strigoii; Greerașul.
Titlul original: A Christmas Carol; The Cricket on the Hearth.

1939 Aventurile Dlui Pickwick. În romînește de Ion Pas. Vol. I—II. București, Cugetarea, /1939/. 411 p. (I); 391 p. (II).
Titlul original: The Posthumous Papers of the Pickwick Club.

1944 Oliver Twist. Din englezește de Teodora și Profira Sadoveanu. Vol. I—II. / București, 1944 /. 328 p. (I); 342 (II).
Titlul original: Oliver Twist.

1945 Povestiri de Crăciun. Traducere de Al. Iacobescu. / București /, Pro Pace, /1945/. 175 p.
Cuprinde: Poveste de Crăciun; Vălul negru.
Titlul original: A Christmas Carol; The black Veil.

1947 Marile speranțe. În romînește de Vera Călin. / București /, Editura de Stat, 1947. 340 p.
Titlul original: Great Expectations.

1949 Marile speranțe. În romînește de Vera Călin. Ed. 2. Prezentare de Alexandru Sen. București, Editura de Stat, 1949. 436 p.
Titlul original: Great Expectations.
Povești de Crăciun. Cîntec de Crăciun. Greerul casei. În romînește de Petronela Negoșanu. / București /, Forum, /1949/. 189 p. (Colecția « Cheia de Aur », nr. 17).
Titlul original: A Christmas Carol; The Cricket on the Hearth.

1953 Clopotele. În romînește de Petre Solomon. / București /, Editura Tineretului, 1953. 111 p. + 1 fotografie portret. (Biblioteca Școlarului).
Cu o prefață a traducătorului.
Titlul original: The Chimes.
Note din America. / În romînește de Mihnea Gheorghiu /. / București /, ESPLA, /1953/. 188 p. cu portret. (Biblioteca pentru toți).
Titlul original: American Notes for General Circulation.

1954 Documentele postume ale Clubului Pickwick. / În romînește de Ion Pas și Nicolae Popescu /. Vol. I—II. București, ESPLA, 1954. 472 p. cu ilustrații + una fotografie portret (I); 476 p. cu ilustrații (II). (Clasicii literaturii universale).
Titlul original: The Posthumous Papers of the Pickwick Club.

1955 Martin Chuzzlewit. / În romînește de Mihnea Gheorghiu. Portretul de N. Roni /. Vol. I—II. București, ESPLA, 1955. 522 p. + 1 fotografie portret (I); 544 p. (II). (Clasicii literaturii universale).
Titlul original: Martin Chuzzlewit.

1957 Afacerile firmei « Dombey și fiul » en gros, en detail și export. În romînește de Alice Voinescu și Alexandru Nasta. Vol. I—II. / București /, ESPLA, /1957/. 575 p. + 1 fotografie portret (I); 576 p. (II). (Clasicii literaturii universale).
Titlul original: Dealings with the Firm of Dombey and Son. Wholesale, Retail, and for Exportation.
Aventurile lui Oliver Twist. În romînește de Teodora și Profira Sadoveanu. / București /, Editura Tineretului, 1957. 519 p.
Titlul original: Oliver Twist.
David Copperfield. Vol. I—II. / București /, Editura Tineretului, 1957. 583 p. (I); 591 p. (II).
Titlul original: David Copperfield.

1959 Aventurile lui Oliver Twist. În romînește de Teodora și Profira Sadoveanu. /Ed. 2/. /București/, Editura Tineretului, 1959. 552 p.
Titlul original: Oliver Twist.
David Copperfield. Ed. 2. Vol. I—II. /București/, Editura Tineretului, 1959. 583 p. (I); 591 p. (II).
Titlul original: David Copperfield.
Documentele postume ale Clubului Pickwick. Cap. XXXIV. Traducere de Ion Pas și Nicolae Popescu. În: Proză umoristică engleză. Ediție îngrijită și prefațată de Vera Călin și Silvian Iosifescu. /București/, Editura Tineretului, 1959. p. 221—254.
Titlul original: The Posthumous Papers of the Pickwick Club (fragm.).
Martin Chuzzlewit. Cap. XVI. Traducere de Mihnea Gheorghiu. În: Proză umoristică engleză. Ediție îngrijită și prefațată de Vera Călin și Silvian Iosifescu. /București/, Editura Tineretului, 1959. p. 255—269.
Titlul original: Martin Chuzzlewit (fragm.).

1960 Nicholas Nickleby. În romînește de Vera Călin. /Vol. I—II/. /București/, Editura Tineretului, 1960. 544 p. (I); 536 p. (II).
Titlul original: The Life and Adventures of Nicholas Nickleby.

1961 Documentele postume ale Clubului Pickwick. În romînește de Ion Pas. Cu un cuvînt înainte de Vera Călin. Ed. 2. 2 vol. București, Editura pentru Literatură, 1961. XV + 480 p. (I) + 456 p. (II).
Titlul original: The posthumous Papers of the Pickwick Club.

*

GRAVURĂ ORIGINALĂ DE PHIZZ

Scanned with OKEN Scanner

1874 GANE, N. Hatmanul Baltag. Poveste imitată după Ch. Dickens. Convorbiri literare, Iaşi, VIII (1874/1875), p. 177—182. Idem în: Nuvele. Bucureşti, ESPLA, 1959, p. 17—28. Imitaţie după «A Christmas Carol». Povestea a inspirat dramatizarea lui I. L. Caragiale şi Iacob Negruzzi: Hatmanul Baltag (muzică de E. Caudella). Vezi I. L. Caragiale, Opere, vol. I: Teatru. Bucureşti, ESPLA, 1959.

STUDII ŞI ARTICOLE

Charles Dickens. (Boz). Noua bibliotecă romînă, Braşov, II (1883), p. 47—48.
Un proces de-o sută de ani. (Ce e nou). Familia, Oradea Mare, XXV (1889), p. 432.
DOBROGEANU GHEREA, C. Artiştii cetăţeni. Literatură şi ştiinţă, Bucureşti, II (1894), nr. 2, p. 1—26.
Idem în: Studii critice. Ediţie adnotată şi comentată de Horia Bratu. Vol. I. /Bucureşti/, ESPLA, /1956/. p. 304. (vezi şi p. 73, 113, 332, 333; vol. II, p. 21).
HAS. Charles Dickens. (Galeria literară). Lumea nouă, Bucureşti, I (1894/1895), nr. 94, p. 1 cu portret.
Sugestia în artă, de Harry. Lumea nouă literară ilustrată, Bucureşti, I(1895), nr. 20, p. 6.
IBRĂILEANU, G. Artiştii «luptători». Viaţa romînească, Iaşi, I (1906), p. 484—486.
Idem în: Pagini alese. Ediţie îngrijită, cu o prefaţă de Mihai Ralea. Vol. I. Bucureşti, ESPLA, /1957/. p. 153—157.
Centenarul lui Dickens. (Notele săptămînii). Flacăra, Bucureşti, I (1911/1912), p. 131 cu portret.
Centenarul lui Dickens, de C. (Însemnări). Noua revistă romînă, Bucureşti, XI (1912), p. 270.
Ceva despre Charles Dickens, de A. C. (cronică literară). Tribuna, Arad, XVI (1912), ian. 21/febr. 3 p. 5.
IBRĂILEANU, G. Charles Dickens. Însemnări literare, Iaşi, I (1919), nr. 10, p. 15—16.
Idem în: Studii literare. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Savin Bratu. Bucureşti, Editura Tineretului, 1957. p. 334—335.
Dickens şi Quickens. (În jurul Notelor din America). (Curiozităţi literare). Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, I (1920/1921), nr. 3, p. 2.
BEZA, M. Charles Dickens. În: M. Beza. Din Anglia. Însemnările unui literat. Iaşi, Viaţa romînească, /1921/. p. 53—56.
GRIMM, P. Cele mai bune cărţi. Scurt îndreptar de cultură generală. Ideea europeană, Bucureşti, III (1921), nr. 70, p. 1.
RAREŞ, PAUL. Cetind pe Dickens. Viaţa romînească, Bucureşti, XIV (1922), nr. 5, p. 218—224
Din viaţa lui Dickens, de Ghedeon. (Între scriitori). Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, VI (1925), nr. 251, p. 3 cu portret.
Charles Dickens. Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, VII (1926), nr. 303, p. 8.
Dickens şi Moş Crăciun. Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, VIII (1927), nr. 336, p. 7.
RALEA MIHAI. Stefan Zweig: Dickens et Balzac, Paris. /Recenzie/. Viaţa romînească, Iaşi, XIX (1927), nr. 8—9, p. 205.
GEORGESCU, VASILE V. Încercare asupra menirii romanului. Viaţa romînească Iaşi, XX (1928), nr. 9, p. 232—233.
Stefan Zweig — Balzac — Dickens. Deux grands romanciers du XIXe siècle. Paris, 1927, de G. B. /Recenzie/. Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, VIII (1927), nr. 339, p. 7.
SAMSON, A. P. Pe marginea lui «Dickens» /de/ G. K. Chesterton. Viaţa literară, Bucureşti, III (1928), nr. 74, p. 3.
CANARACHE, ANA. Dickens în romîneşte. (Cum se fac traducerile). Cuvîntul liber, Bucureşti, II (1935), nr. 47, p. 6.
Centenarul lui Samuel Pickwick. Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, XV (1936), nr. 807, p. 8.
IOSIFESCU SILVIAN. Recitiţi pe Dickens. Reporter, Bucureşti, V (1937), nr. 38, p. 6.
PANFIL, VERA. Charles Dickens. Adevărul literar şi artistic, Bucureşti, XVIII (1937), nr. 849, p. 13.
ZWEIG, STEFAN. Dickens. În: Stefan Zweig. Trei maeştri: Balzac, Dickens, Dostoiewski. Traducere din limba germană de Eugen Relgis. Bucureşti, Cugetarea, /1937/. p. 63—107.
ARSENESCU-IAMANDI, ADINA. Un scriitor al poporului: Charles Dickens. Viaţa romînească, Bucureşti, XXXVII (1945), nr. 5—6, p. 54—56.
CONSTANTINESCU, OVIDIU. Ch. Dickens: «Marile speranţe». (Cronici). Revista fundaţiilor, Bucureşti, XIV (1947), nr. 12, p. 90—93.
CIOPRAGA, CONSTANTIN. Dickens. Iaşul nou, Iaşi, II (1950), nr. 7, p. 95—99.
LANN, EVGHENIE. Dickens. În romîneşte de Profira Sadoveanu şi N. Zdetoveţchi. /Bucureşti/, Editura de Stat, 1950. 378 p.
CĂLIN, VERA. Un prieten al celor asupriţi: Charles Dickens. /Bucureşti/, ESPLA, /1951/. 104 p. + 1 fotografie portret. (Studii critice).
NIGER, GAIUS. Ch. Dickens: Note din America. /Recenzie/. Informaţia Bucureştiului, Bucureşti, 1953, sept. 3, p. 2.

Scanned with OKEN Scanner

MIHUȚ, I. Ch. Dickens: Note din America, 1953. Contemporanul, București, 1953, nr. 49, p. 6.
POTRA, FLORIAN. Odrasla degenerată. Almanahul literar, Cluj, IV (1953), nr. 12, p. 84—87.
DANIEL, L. Mesajul lui Dickens. Viața românească, București, VII (1954), nr. 1, p. 267—270.
MARTIN, DOINA. Ch. Dickens: Documentele postume ale Clubului Pickwick. [Recenzie]. Steagul roșu, București, 1954, iunie 12, p. 2.
GHEORGHIU, MIHNEA. Amintirea lui Dickens. Călăuza bibliotecarului, București, 1955, nr. 6, p. 31—32.
RAHMIL, M. Ch. Dickens: Documentele postume ale Clubului Pickwick, București, 1954. (Critică și bibliografie). Limba română, București. IV (1955), nr. 5, p. 97—100.
Charles Dickens. În: Să cunoaștem scriitorii literaturii universale. Prezentare bibliografică. București, /Editura de Stat pentru imprimate și publicații/, 1956, p. 33—40. (Ministerul Culturii. Direcția generală a așezămintelor culturale. Direcția bibliotecilor).
FABIAN, H. Dickens. (În medalion). Scînteia tineretului, București, 1957, august 31, p. 2.
VIANU, TUDOR. Contact with the universal treasury. Rumanian Review, București, XI (1957), nr. 4, p. 19—22.
Idem în: Revue Roumaine, 1957, nr. 4, p. 20—23 (Contacts avec la littérature universelle); Rumänische Rundschau, 1957, nr. 4, p. 23—26 (Weltliteratur in rumänischer Übersetzung).
GHEORGHIU, MIHNEA. De vorbă cu Dickens. În: Mihnea Gheorghiu. Orientări în literatura străină. /București/, ESPLA, /1958/. p. 166—182.
Charles Dickens. În: Proză umoristică engleză. Ediție îngrijită și prefațată de Vera Călin și Silvian Iosifescu. /București/, Editura Tineretului, 1959. p. 218—220.
150 de ani de la nașterea lui Dickens. Scînteia, București, XXXI (1962), februarie 7, p. 2.

CRONICI LA DIFERITE DRAMATIZĂRI

LUCIAN, VOICU. Teatrul Național din Cluj. David Copperfield, piesă în 5 acte de Max Maurey, după romanul lui Ch. Dickens. România literară, București, 1932, nr. 38, p. 4.
NICOARĂ, VLADIMIR. David Copperfield. (Teatru și operă). Hyperion, Cluj, I (1932), nr. 9, p. 26—27.
Teatrul Național /din București/: David Copperfield, piesă în 5 acte de Max Maurey, după romanul lui Ch. Dickens, de Int. (Cronica dramatică). Rampa, București, XV (1932), septembrie 22, p. 1.
ROLL, ST. David Copperfield. (Privind ecranul). Cuvîntul liber, București, II (1935), nr. 47, p. 6.
Marile speranțe. (Filme prezentate la Festival). Informația Bucureștiului, 1953, august 11, p. 2.
FLORIN, FLORIN Z. Nicholas Nickleby. Scînteia tineretului, București, 1954, aprilie 23, p. 3.
SIMILCOV, TEȘU. Nicholas Nickleby. (Filme noi). Munca, București, 1954, aprilie 24, p. 2.
IOAN, ȘTEFAN. Săptămîna filmului britanic. Contemporanul, București, 1955, nr. 39, p. 2.
MACARIE, ION. Un spectacol de înaltă ținută artistică la Teatrul Tineretului: David Copperfield după romanul lui Charles Dickens. Steagul roșu, București, 1955, ianuarie 30, p. 2.
NEGREANU, ELENA. «David Copperfield» de Charles Dickens pe scena Teatrului Tineretului. Scînteia tineretului, București, 1955, martie 25, p. 2.
SAVA, VALERIAN. David Copperfield. Dramatizare de Max Maurey. (Pe scena Teatrului Tineretului). Munca, București, 1955, martie 19, p. 2.
TITA, ȘTEFAN. S-a stins zîmbetul lui Mickawber? Teatrul, București, II (1957), nr. 3, p. 92—93.

INDICELE TRADUCERILOR

AMERICAN NOTES: 1953
DAVID COPPERFIELD: 1911, 1924, 1929, 1937, 1957, 1959
DOMBEY AND SON: 1957
GREAT EXPECTATIONS: 1947, 1949
HARD TIMES: 1894
MARTIN CHUZZLEWIT: 1955, 1959
NICHOLAS NICKLEBY: 1920, 1960
THE OLD CURIOSITY SHOP: 1886
OLIVER TWIST: 1944, 1957, 1959
THE PICKWICK PAPERS: 1920, 1929, 1939, 1954, 1959, 1961

*

Scanned with OKEN Scanner

A CHRISTMAS CAROL: 1874, 1907, 1916, 1918, 1919, 1928, 1935, 1938, 1945, 1949
THE CHIMES: 1953
THE CRICKET OF THE HEARTH: 1935, 1938, 1949
THE BATTLE OF LIFE: 1894, 1938

*

DOCTOR'S COMMONS: 1919
MISS EVANS AND THE EAGLE: 1895
THE HOSPITAL PATIENT: 1894
SENTIMENT: 1918
THE BLACK VEIL: 1884, 1918, 1920, 1945
THE DRUNKARD'S DEATH: 1895, 1900, 1908, 1912.

Tiparul și planșele executate la Intreprinderea Poligrafică nr. 4

Scanned with OKEN Scanner

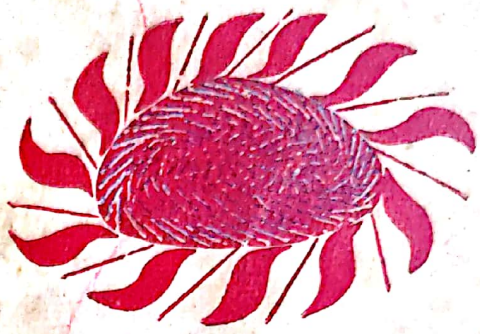

Scanned with OKEN Scanner